

الأمم المتحدة - العراق
United Nations Iraq

له پیتاو عیراق

نهنهوه په کړتووه کانه له عیراق

۲۰۲۳

نووسینگه په یوه نندیه ستراتیژییه کانه و راگه یانندنه یونامی

لەم ژمارەیدا

٤٧ گۆتیزیس لە یەکەم سەردان لە دوای ٦ ساعدا چەخت لەسەر پابەندبوونی نەتەوە بەکگرتووەکان بە عێراق دەکاتەو

٥٥ پێشەکی بەرز جینین هینیس بلاسکارت نوێنەری تایبەتی سکرێتێری گشتی و سەرۆکی نێردەمی هاوکاری نەتەوە بەکگرتووەکان بۆ عێراق یونامی

١٢٧ چاوپێکەوتن لەگەڵ بەرز غولام محمد نێسحاقزای جێگری نوێنەری تایبەتی سکرێتێری گشتی نەتەوە بەکگرتووەکان بۆ عێراق / رێکخەری مەروپس/رێکخەری نێشتەجەن

١٠٧ چاوپێکەوتن لەگەڵ بەرز کلاودیۆ کۆردون جێگری نوێنەری تایبەتی سکرێتێری گشتی نەتەوە بەکگرتووەکان بۆ کاروباری سیاسی و هاوکاری هەلبێژدەنەکان

گۆفاری "لە پێناو عێراق" لە لایەن نووسینگە یەوێندییە ستراژیکییەکان و راگەیانندی یونامییەو لە عێراق دەردەچێت و ناوەرۆکەکی مەرج نییە رەنگدانەووی هەلۆیستی فەرمی نەتەوە بەکگرتووەکان بێت و دەشکرێ بە ناماژەکردن بۆ گۆفاری "لە پێناو عێراق" جاریکی تر بەکار بهێنرێتەو.

بەرپرسی نووسینگە یەوێندییە ستراژیکییەکان و راگەیانندی یونامی: سەمیر غەتاس

سەرنوسەر: نیفان دجۆردجیچیک

دەستە یونسین: جان ئەلعەلم، لەیلا شەمچی، سیلیا دادسۆن، تیمی ولاتی نەتەوە بەکگرتووەکان

دیزارین: سالار بریفکانی

پێداچوونەو: رەشوان رەمەزان

الأمم المتحدة - العراق
United Nations Iraq

مافی وێنە: نووسینگە راگەیانندی یونامی، تیمی نەتەوە بەکگرتووەکان بۆ لێپێچینەو لە تاوانەکانی داعش (یونیتاد)، رێکخراوی خۆراک و کشتووکال، بەرنامە نەتەوە بەکگرتووەکان بۆ پەرەپێدان، بەرنامە نەتەوە بەکگرتووەکان بۆ ژینگە، رێکخراوی ژنانی نەتەوە بەکگرتووەکان، بەرنامە نەتەوە بەکگرتووەکان بۆ نیشتهجێکردنی مەروپس، کۆمیساری بالای نەتەوە بەکگرتووەکان بۆ پەنابەرەکان، سەنتەری بازارگانی نیۆدەولەتی، رێکخراوی نەتەوە بەکگرتووەکان بۆ مندالان، رێکخراوی نەتەوە بەکگرتووەکان بۆ پەرورەدە و زانست و رۆشنییری، مەرمانگە نەتەوە بەکگرتووەکان بۆ کاروبارەکانی تایبەت بە مین، سندوقی نەتەوە بەکگرتووەکان بۆ دانیشتوان، نووسینگە نەتەوە بەکگرتووەکان بۆ خەزەتگوزاری پڕۆژەکان، رێکخراوی تەندروستی جیهانی، نەتەوە بەکگرتووەکان بۆ هەماهەنگی و کاروباری مەروپس، رێکخراوی جیهانی کۆچ، نووسینگە نەتەوە بەکگرتووەکان بۆ تاوان و مادە هۆشبەرەکان، رێکخراوی کاری جیهانی، وێنە نەتەوە بەکگرتووەکان

کاری هونەری: نووسینگە یەوێندییە ستراژیکییەکان و راگەیانندی یونامی

وێنە بەرگ: رێکخراوی نەتەوە بەکگرتووەکان بۆ کاروباری مین

بۆ هەماهەنگی، بۆ تێبینی و سەرنجەکان تکیە یەوێندی بکەن بە

unami-information@un.org

مالپەری نەتەوە بەکگرتووەکان لە عێراق

<https://iraq.un.org>

کەنالهەکانی یونامی لە تۆرە کۆمەڵایەتیەکاندا:

- <http://www.flickr.com/photos/uniraq>
- <https://www.facebook.com/UnitedNationsIraq>
- <https://twitter.com/UNIraq>
- <https://www.youtube.com/user/UNIraqVideos>
- https://www.instagram.com/unami_iraq

٣٤ ل

بەرنامەى نەتەوە يەگرتووھەکان بۆ گەشەپێدان

٣٩ ل

بەرنامەى نەتەوە يەگرتووھەکان بۆ نیشتموجێکردنى مرۆپى - ھايتتات

٤٣ ل

کۆمسیاری پالای نەتەوە يەگرتووھەکان بۆ پەنابەران

٤٩ ل

رێخراوى نەتەوە يەگرتووھەکان بۆ پەرەردە و زانست و رۆشنىبرى - يونیسکۆ

٥٣ ل

رێخراوى نەتەوە يەگرتووھەکان بۆ کاروبارى مین

٦٠ ل

سندوقنى نەتەوە يەگرتووھەکان بۆ دانیشتونوان

٦٤ ل

بەرنامەى خۆراکى جیهانى

٧٠ ل

خۆبەخشانى نەتەوە يەگرتووھەکان

٧٤ ل

رێخراوى نێودەولەتى کار

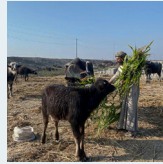
٨٢ ل

رێخراوى نافرەتانی نەتەوە يەگرتووھەکان

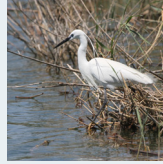
٣٢ ل

رێخراوى خۆراک و کشتووکال

٣٧ ل

بەرنامەى نەتەوە يەگرتووھەکان بۆ زینکە

٤٠ ل

سەنتەرى بازارگانى نێودەولەتى

٤٥ ل

رێخراوى يونیسيف

٥١ ل

رێخراوى گەشەپێدانى پيشەسازى

٥٦ ل

نوووسینگەى نەتەوە يەگرتووھەکان بۆ ماددە هۆشيارەکان و تاوانەکان

٦٢ ل

نوووسینگەى نەتەوە يەگرتووھەکان بۆ خۆمەنگوزارى پرۆژەکان

٦٦ ل

رێخراوى تەندروستى جیهانى

٧٢ ل

نوووسینگەى نەتەوە يەگرتووھەکان بۆ ھەمماھەنگى کاروبارى مرۆپى

٧٨ ل

رێخراوى نێودەولەتى کۆچ

١٦ ل | نووسینگەى کاروبارى سیاسى و شىكارى پرسىار و وھلام لەگەل بەرێز مانوھ بەرپرسى نۆفیسى کاروبارى سیاسى و شىكارى یونامى

١٨ ل | نووسینگەى ھارىكارى ھەلژاردن رۆلى نێردەى نەتەوە يەگرتووھەکان بۆ ھارىكارى عێراق (یونامى) لە پرۆسەى ھەلژاردن لە عێراقدا

٢١ ل | نووسینگەى ماڤى مرۆڤ تێروانیتى گشتى لە چالاکییەکانى فەرمانگەى ماڤى مرۆڤى یونامى لە ساى ٢٠٢٣

٢٦ ل | نووسینگەى پشتگیری گەشەپێدان لە زنگەى ھەمماھەنگى کارمەندەکانیەو، نووسینگەى چالاکنە پشتگیری لە (DSO) پشتگیری گەشەپێدان کۆرەکانى ھاوئەشتى ھەمماھەنگى ناسننى پارێزگا و ناوچەپى

٢٨ ل | یونیتاد

ھەلەنھەوێى ھەمماھەنگى بەرنامەى چەكى كیمیاپى داخى لەناو لێكۆلینەوھەکانى یونیتاد لە پەرەپێدان و بەكارھێنانى چەكى كیمیاپى داخى

٣٠ ل | یونیتاد

چۆن عێراق و تېمى لێكۆلینەوھەى نەتەوە يەگرتووھەکان بۆ پەرەپێشبردنى لێپرسینەوھە لە تاوانەکانى داخى

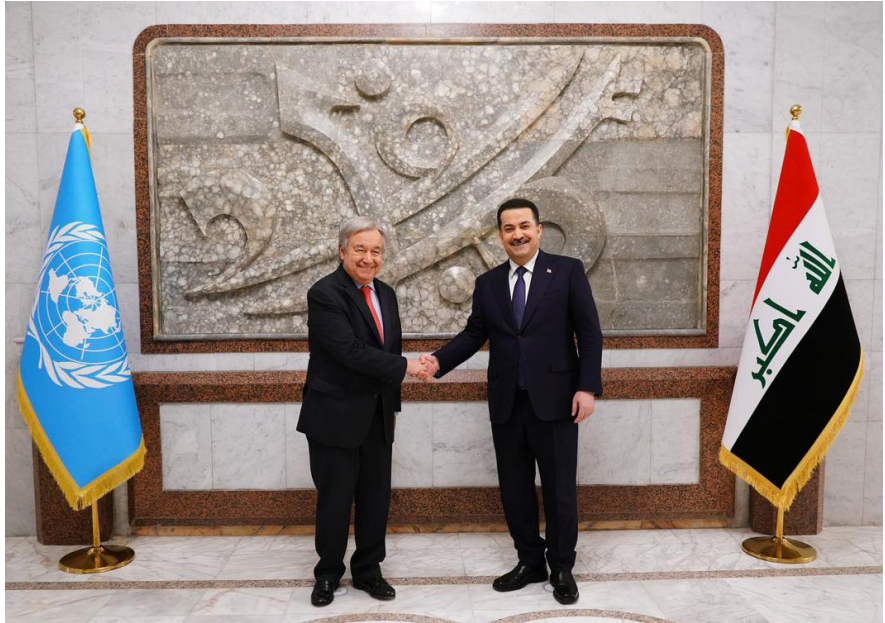
پیشوو، شاھیدی ئازایەتی ئەو ئاوارانە لە ناوخی ولاتدا بوو.

ئەمینداری گشتی ستایشی عیراقی کرد کە هاوڵاتیانی لە کەمپەکانی باکووری ڕۆژھەڵاتی سوریا گەراندموہ بۆ ولاتەکە. لە سەردانیکیدا بۆ ناوھندی چاکسازی جەدە لە پارێزگای نەینەوا، داوای لە حکومەتەکانی دیکە کرد "بەرپرسیاریتی ھەلبێگن و ھەنگاو بنێن". ئاماژە بەوەشکرد: عیراق بە پابەندبوونیکی گەرموہ نیشاندەدات کە گەرانندەوہی بەرپرسیارانە بۆ ولاتەکە ئەگەری ھەیە، بە دۆزینەوہی چارەسەری شکۆمەند کە لە بنەماکانی ھەردوو لێپرسینەوہ و یەگرتنەوہدا چەسپاون، وە کاردەکات. ئەمڕۆ شاھیتەتالی ئەوہ بووم.

لە بەغدا و ھەولێر، ئەمینداری گشتی لەگەڵ سەرکردەکان کۆبووہوہ ھەروہا گوێی لە نوینەرانە گرۆپەکانی ژنان و گەنجان بوو. ھەروہا کۆبوونەوہیەکی تاون ھۆلی لە بەغدا لەگەڵ کارمەندانی نەتەوہ یەگرتووہکان ئەنجامدا کە بنکەکیان لە عیراق ھەبە.

بەرپێز گۆتیریس لە وەلامی تەھەددا یەکی سەرەکی بۆ عیراق، ئەویش کەمی ئاوم، ئاماژە بەوہدا کە ئەو پرسە پێویستی بە گرنکیەدانی نیۆدەولەتی ھەبە. سکریتیری گشتی وتی: ڕووبارە بەھێزەکانی دیجلە و فورات ئیستا وشک بوون و کاریگەری لەسەر کشتوکال زۆر گەورە بوو، ئاماژە بەوەشکرد کە "دلم دەشکێتیت" بۆ بینینی ئەو چووتیارانە کە ناچار بوون ئەو زویانە جێبھێڵن کە بەرھەمەکانیان بۆ چێنراوہ ھەزاران سال.

ئاماژە بەوەشکرد، عیراق یەکیکە لەو ولاتانە کە زۆرتەری زبانی بەرکەوتووہ بەھۆی گۆرانی کەشوھەوا، ئەمەش بووہتە ھۆی ئاوارەبوون و ھەپەشە لە ئاسایشی خۆراک و لەناوبردنی بژێوی ژیان و سووتەمەنی مەملەتێکان و تیکدانە مافەکانی مرۆف. کاتیگە لەگەڵ دۆخیکی ناچینگیری ئەمنی و تەھەددا یاتی حوکمرانییدا یەکدەگرتیوہ، "دەتوانیت سەقامگیری بخاتە مەترسییەوہ... بۆیە ئیستا کاتی ئەوہیە کۆمەلگەیی نیۆدەولەتی پشتگیری عیراق بکات لە ڕووبەرپووبوونەوہی ئاستەنگە ژینگەییەکانی، ھەمەچەشنکردنی ئابوورییەکە، و بەکارھێنانی تواناکانی بۆ گەشە بەردەوام" سکریتیری گشتی ڕایگەیاندا.

سکریتیری گشتی نەتەوہ یەگرتووہکان سەردانی عیراق دەکات

گۆتیریس لە یەکەم سەردان لە دوای ۶ سالدا جەخت لەسەر پابەندبوونی نەتەوہ یەگرتووہکان بە عیراق دەکاتەوہ

مافەکانی مرۆف بۆ ھەموو عیراقییەکان." دوای "دەیان سال لە چەوساندنەوہ، شەپ، تیرۆر، تانیفەگەری و دەستپوہردانی دەرەکی" لە کاروباری عیراق، بەرپێز گۆتیریس دانی بەوہدانا کە ناتوانیت ئەو تەھەددا یانەیی ولاتەکە ڕووبەرپووی دەبیتەوہ لایبێن و ھیوای خۆی دەرپێر کە عیراق "دەتوانیت خولەکانی ناسەقامگیری و ناسکی بشکێتیت".

بەرپێز گۆتیریس باسی لە "سەرسامییەکی یەکجار زۆری" خۆی بۆ گەلی عیراق کرد، تیشکی خستە سەر ئەوہی کە چۆن چەندین جار، لە سەردانەکانی

لە مانگی ئازاری ۲۰۲۳، ئەنتۆنیۆ گۆتیریس سکریتیری گشتی بۆ یەکەمجار لە ماوہی شەش سالدا سەردانی عیراقی کرد و پشتگیری خۆی بۆ گەلی ولات و حکومەتی نوێ و کارنامەیی چاکسازییە گەورەکەیی دەرپێر.

بەرپێز گۆتیریس لە بەغدا بە ڕۆژنامەنووسانی وت: "من لێرەم لە سەردانیکی ھاوہەنگی بۆ جەختکردنەوہ لەسەر پابەندبوونی نەتەوہ یەگرتووہکان بۆ پالپشتیکردنی عیراق لە چەسپاندنی دامەزراوہ دیموکراسیەکانی و پیشخستنی ئاشتی و گەشەپێدانی بەردەوام و

”
بنەمالەى عىراقى نەتەوە
يەكگرتووهكان وەك
هاوبەشێكى بەهێز و
متمانەپێكراو دەمىنپێتەوە لە
پشتیوانىکردنى خواستەكانى
عىراق بۆ ئايندەيەكى
خۆشگوزەرانى و ئارام

نوێنەرى تايبەتى سكرتېرى گشتى و سەرۆكى نيۆدەى هاوكارى نەتەوە
يەكگرتووهكان بۆ عىراق يونامى

بەريز جينين هينيسر بلاس خارت

پيشەكى

سبحراوى نيبه و ئيمه وا نيشان نادەين كه چارهسەريكمەن هەيه بۆ هەموو نەخۆشكەك - جا لێره له عىراق بێت يان هەر شوێنێكى تر. له كۆتاييدا هاوسەنگى نيوان مەملەن و ئاشتى، هەزاري و خۆشگوزەرانى پەيوەستە بە ئيرادهى سياسى دەولەتانى جيهانەوه. بەلام ئەگەر بتوانين گۆرانكارى له ژيانى مرۆفەكاندا بكەين، شاينى ئەوهيه هەنگاو بنين و بەردەوام بين له هەولدان.

دەلنيام بنەمالەى عىراقى نەتەوە يەكگرتووهكان وەك هاوبەشێكى بەهێز و متمانەپێكراو دەمىنپێتەوە له پشتیوانىکردنى خواستەكانى عىراق بۆ ئايندەيەكى خۆشگوزەرانى و ئارام.

سەركەوتن، بە هەموو عىراقىيەكانەوه - بە هەر شێوهيەك سەر بە خۆيان بن، پيشينەيان يان نەتەوەيەك بن.

كاتەكانى من وەك نوێنەرى تايبەتى سكرتېرى گشتى و سەرۆكى نوێنەرايەتى هاوكارى نەتەوە يەكگرتووهكان بۆ عىراق (يۇنامى)، بىحاشا هەلنەگر، چەندىن تەحەداى بەدواى خۆيدا هيناهه. بەلام جوانى ئالۆزى عىراق، هەروەها بەخشندهيى و ميوانداريى گەلهكەى، ئاسۆى جيهيشتنى له كۆتايى دەسەلاتى مندا، بەراستى ئاسۆيەكى سەختى كرد.

با ڤوون بمهوه، نەتەوە يەكگرتووهكان چەقۆى

عىراقى سالى ۲۰۲۳ زۆر جياواز دەرکەوت لەگەڵ سالانى ڤاڤردوو. وڵاتەكە بە خێرايى دەگۆرێت، و له ماوهى سالى ڤاڤردوودا بەردەوام بووه له پەرسەندنى زياتر. له كاتێكدا راستە پێگای پيشهوه ڤارگاو دەبێت بە ئاستەنگ، بەلام هيوادارم ئايندەيەكى گەشاوهر تر بۆ هەموو عىراقىيەكان بكرێتەوه.

بەروونى پيويستى پيشكەوتنى زياتر و بەردەوام و چاكسازى راستەقينه و باشتربوونى ئاستى ژيان كەم نابێتەوه. لێرەوه، هەموو سەركردەكانى عىراق پيويستيان بە بەردەوامبوون له كارکردن دەبێت بۆ ئەوهى وڵاتەكە بخەنە سەر ڤوونترين پێگای

نەتەوە یەگرتووھەکان لە عێراق راستیە خێراکان

کام ڕێکخراوی نەتەوە یەگرتووھەکان لە عێراق کار دەکەن؟

نەتەوە یەگرتووھەکان لە عێراق پێکدێت لە دوو نوێنەری مەیدانی (یونامی و یونیتاد)، دەزگاکانی نەتەوە یەگرتووھەکان، سندوق و بەرنامەکان، کە لەسەر ئاستی کۆمەڵگا و پارێزگاری و نیشتمانی کار دەکەن لە سەرئاسەری کۆماری عێراقدا.

یونامی

ھەبە (٢٧٩ کەسی نیۆدەولەتی، ٤٩٥ کەسی نیشتمانی و ٢ کارمەندی جیھانی ھەبە.

بودجەی نێردراوەکە (میشن) بۆ ساڵی ٢٠٢٣: ٩٦.٩ ملیۆن دۆلار.

نێردراوەکە (میشن) لەلایەن وەزارەتی کاروباری سیاسی و بنیاتنانی ئاشتی نەتەوە یەگرتووھەکانە و بەرپۆ دەبرێت و لەلایەن بەشی ئۆپەراسیۆنەکانی ئاشتی و ھەروەھا بەشی پشتیوانی ئۆپەراسیۆنەکانە و پشتمانی دەکەیت.

سیاسی و ھاوکاری ھەلبژاردن دەکات، جیگری دووھەمی SRSG سەرپەرشتی ھەولە مرۆیی و گەشەپێدانی نەتەوە یەگرتووھەکان دەکات و ھەروەھا ئەرکەکانی نیشتمانی و ڕێکخەری مرۆیی لە عێراقدا ئەنجام دەدات.

ئەنجومەنی ئاسایش لە ڕێگەی بڕیارنامەی ٢٦٨٢ (٢٠٢٣)ی خۆیەو کە لە ٣٠ ئایاری ٢٠٢٢ پەسەندکرا، ئەرکی یونامی تا ٣١ ئایاری ٢٠٢٤ درێژکردووە.

یونامی ھێزی ڕێگەپێدراوی ٧٧٦ کارمەندی

نوێنەرایەتی نەتەوە یەگرتووھەکان بۆ ھاوکاری عێراق (یونامی) نوێنەرایەتیەکی سیاسی تاییبەتە کە لە ساڵی ٢٠٠٣ بە بڕیارنامەی ١٥٠٠ی ئەنجومەنی ئاسایشی نیۆدەولەتی دامەزرێوە، لەسەر داوای حکومەتی عێراق. ڕۆلی لە ساڵی ٢٠٠٧دا بە پەسەندکردنی بڕیارنامەی ١٧٧٠ زۆر فراوانتر بوو.

یونامی، نوێنەری تاییبەتی سکرێتێری گشتی نەتەوە یەگرتووھەکان بۆ عێراق سەرۆکایەتی دەکات، کە لەلایەن دوو جیگروە پالێشتی دەکەیت. جیگریکی SRSG سەرپەرشتی کاروباری

بۆ راسپاردنی یونامی

بەریاری ۲۶۸۲ (۲۰۲۳) لەلایەن ئەنجومەنی ئاسایشەو لە کۆبوونەوەی ۹۳۳۱ ی خۆیدا، لە ۳۰ ئایاری ۲۰۲۳ پەسەندکرا

ئەنجومەنی ئاسایش،

بە وەبیرھێنانەوی ھەموو بېرنامە پەيوەندیدارەکانی پێشوو سەبارەت بە عێراق، بەتایبەتی ۱۵۰۰ (۲۰۰۳)، ۱۵۴۶ (۲۰۰۴)، ۱۵۵۷ (۲۰۰۴)، ۱۶۱۹ (۲۰۰۵)، ۱۷۰۰ (۲۰۰۶)، ۱۷۷۰ (۲۰۰۷)، ۱۸۳۰ (۲۰۰۸)، ۱۸۸۳ (۲۰۰۹)، ۱۹۳۶ (۲۰۱۰)، ۲۰۰۱ (۲۰۱۱)، ۲۰۶۱ (۲۰۱۲)، ۲۱۱۰ (۲۰۱۳)، ۲۱۶۹ (۲۰۱۴)، ۲۲۳۳ (۲۰۱۵)، ۲۲۹۹ (۲۰۱۶)، ۲۳۷۹ (۲۰۱۷)، ۲۴۲۱ (۲۰۱۸)، ۲۴۷۰ (۲۰۱۹)، ۲۵۲۲ (۲۰۲۰)، ۲۵۷۶ (۲۰۲۱)، ۲۶۲۱ (۲۰۲۲) و دوو پاتکردنەوی بېرنامەکانی ۲۱۰۷ (۲۰۱۳) و ۲۶۲۱ (۲۰۲۲) سەبارەت بە دۆخی نیوان عێراق و کەویت، و ئەو بەھایانەی لە سالی ۲۳۶۷ (۲۰۱۷) دا ھاتوو

دوو پاتکردنەوی سەر بە خۆیی و سەر وەری و یەگرتوویی و یەکپارچەیی خاکی عێراق و جەختکردنەو لەسەر گرتگی سەقامگیری و خۆشگوزەران و ئاسایشی عێراق بۆ خەڵکی عێراق و ناوچەکە و کۆمەڵگەی نۆدوولەتی، بەتایبەتی لە ژێر ڕۆشنایی سەرکەوتنی خاکی عێراق بەسەر عێراقدا داعش (داعش)، و ھاندانی کۆمەڵگەی نۆدوولەتی بۆ بەردەوامبوون لە پالپشتیکردنی عێراق لەو بواردا،

پالپشتیکردنی عێراق لە ڕوبەر ڕووبوونەوی ئەو تەحەددایانەی کە ڕووبەر ڕووی دەبێتەو لە کاتێکدا بەردەوامە لە ھەولەکانی سەقامگیری، لەوانە شەری بەردەوامی دژ بە تیرۆر و داعش (داعش)، ئەلقاعیدە و لقەکانیان بەگۆڕی پابەندبوونەکانی بەپێی یاسا نۆدوولەتیەکان لەوانەش یاسای نۆدوولەتی مافەکانی مرۆف و نۆدوولەتی یاسای مرۆیی و درێژەدان بە ئەرکی بۆزانەو، ئاوەدانکردنەو، سەقامگیری و ئاشتەوایی، لەوانەش مەرجی دا بینکردنی پێداویستیەکانی ھەموو عێراقییەکان لەوانەش ژنان، گەنجان، منداڵان، ئاوارەکان، و کەسانی سەر بە کەمینە نەتەویی و ئاینییەکان، داننان بە مەترسی تەقەمەنی فەرمانەکە و کاریگەرییەکانی لەسەر ھاوڵاتیانی مەدەنی، لەوانەش منداڵان، و پێشوازیکردن لە ھەولەکان بۆ پاککردنەوی ناوچەکان لەم جۆرە ئامێرانە،

بە پێشوازیکردن لە پشتر استکردنەوی حکومەتەکە محەمەد س. ئەلسودانی، سەرۆکوەزیرانی عێراق لەلایەن ئەنجومەنی نوێنەرەو.

ھاندانی حکومەتی پێکھێناروی ئەم دواییە بۆ جێبەجێکردنی چاکسازییەکان بە ئامانجی گەیشتن بە خواستە ڕەواکانی گەلی عێراق، بۆ ڕووبەر ڕووبوونەوی گەندەلی، پێزگرتن

و پاراستنی مافی مرۆفی ھەموو تاکەکانی عێراق، بەروپپەشکردنی لیپرسینەو لە پێشیلکاری و پێشیلکارییەکانی مافی مرۆف، گەیانندی خزمەتگوزارییە سەرەکییەکان، ھەمەچەشنکردنی... ئابووری، رەخسانندی ھەلی کار، باشترکردنی حوکمرانی، بەرەنگاربوونەوی گۆرانی کەشووھەو و ئاستەنگەکانی پەيوەست بە ژینگە و ئاو، و بەھێزکردنی دامەزرادەکانی دەولەتی بژاردە و ھەلا مەدەرەو، لەوانەش کەرتی ئاسایش،

داننان بە ھەولەکانی حکومەتی عێراق بۆ ئەو مەبەستە و داواکردن لە دامەزرادەکانی دەولەت ھەولەکانیان دوو ھێندە بکەن بۆ لیپرسینەو بەرامبەر بەو کەسانە بەرپرسیارن لە پێشیلکاری و پێشیلکارییەکانی مافی مرۆف لەوانەش کوشتن، بریندارکردنی سەخت، ڕفاندن یان بێسەر و شوپێنکردنی خۆپیشاندەران و ڕۆژنامەنووسان، لەنیواندا ژنان و بۆ پاراستنیان و پێزگرتن لە سەر وەری یاسا و مافی ئازادی ڕادەبرپین،

بەخێرھاتنی ھەولەکانی حکومەتی عێراق بۆ ھاوکاریکردنی ئاوارە ناوخییەکان و ئاوارە عێراقییەکان لە سوریا بۆ گەڕانەو و یەگرتنەو بۆ ناوچە رەسەنەکانیان یان نیشتەجێبوونیان لە شوپێنەکانی دیکە عێراق، ھاندانی دووبارە پالپشتی نۆدوولەتی بۆ ئەو ھەولانە، ھەر وەھا جەختکردنەو لەسەر گرتگی گەیشتن بە کەرەمەت و سەلامەت و بەردەوام چارەسەرەکان کە لەسەر بنەمای خۆبەخشانە و ئاگادارانە ئەنجام دەدرپین،

بە داننان بەو پێشکەوتنەوی حکومەتی عێراق بەدەستی ھێناو لە جێبەجێکردنی یاسای ڕزگاربوونی ئێزیدی و دامەزراندنی بەرپۆبەرایەتی گشتی کاروباری ڕزگاربووان و خەرچکردنی پارە یەکەم بۆ ڕزگاربووان و قوربانیان، ئامازە بەو دەکات کە نەبوونی ئەو منداڵانە لەدایک بوون لە توندوتیژی سیکسی پەيوەست بە مەلەن پێویستی بە... چارەسەر بکریت، لەوانەش ھەموو بەر بەستە کارگێرییەکان بۆ بەدەستھێنانی تۆمارکردن و بەلگەنامە بۆ ئەم منداڵانە، داننان بە پێویستی دانیابوون لە ڕیپازیک سەنتەری ڕزگاربوو کە تێیدا قەرەبووکردنەو و ڕێوشوینی چاککردنەو بەردەوام بییت، و ستانداردە بەلگەییەکان و پێداویستیەکان زۆر قورس نەین، جیاکاری، یان مەترسی دووبارە -زەربەخشین و داواکردن لە حکومەتی عێراق لیپرسینەو لە ئەنجامدەرائی توندوتیژی سیکسی و جێندەری پەيوەست بە مەلەن بکات و پالپشتی تەندروستی دەروونی و دەروونی کۆمەڵایەتی پێشکەش بە ھەموو ڕزگاربووان و قوربانییەکان بکات،

بە داننان بەو کە کاریگەرییە نەرییەکانی گۆرانی کەشووھەو، گۆرانکارییە ئیکۆلۆژییەکان

و کارساتە سروشتییەکان، لەنیو ھۆکارەکانی دیکەدا، دەتوانن بەشدارین لە بیابانبوون و وشکەسالی، زریانی خۆل و خۆل، کاریگەری خرابی لەسەر ئاسایشی خۆراک، کەمی ئاو، بژیوی ژیان، و دۆخی مرۆیی ھەبیت و ھەر شتێک خرابتر بکات ناسەقامگیری ھەبوو، جەختکردنەو لەسەر پێویستی ھەلسەنگاندنی مەترسی گشتگیر لەلایەن حکومەتی عێراق بە پالپشتی نەتەو یەگرتوووەکان، لەسەر داوای حکومەتی عێراق، بۆ گرتنەبەری ڕێوشوینی مانادار بۆ گونجاندن لەگەڵ یان کەمکردنەوی ئەو ئاستەنگانە کە گۆرانی کەشووھەو و گۆرانی ئیکۆلۆژی دەروستی دەکەن، داننان بە ڕیککەوتننامە چوارچۆی نەتەو یەگرتوووەکان بۆ گۆرانی کەشووھەو و ڕیککەوتنی پاريس، و پێشوازیکردن لە ھەولەکانی حکومەتی عێراق بۆ ئەو مەبەستە، بەتایبەتی ئامازەدان بە پەيوەستبوونی حکومەتی عێراق بە ڕیککەوتننامە ئاوی نەتەو یەگرتوووەکان و کۆنفرانسی کەشووھەوای عێراق و ھەر وەھا سییەمین کۆبوونەوی نۆدوولەتی بەغدا کۆنفرانسی ئاو لە سالی ۲۰۲۳،

داوا لە کۆمەڵگەی نۆدوولەتی دەکات کە پشیتوانی لە چارەسەرە بەردەوامەکان و ھەولەکانی گەشەپێدان بکات لە کاتێکدا حکومەتی عێراق بەرپرسیاریتی پێشکەشکردنی خزمەتگوزارییە مرۆییەکان لە ئەستۆ دەگریت،

بە سەرئێدن بە پشیتوانی حکومەتی عێراق بۆ پێداچوونەوی ستراژیی سەر بەخۆ کە لە نامەکەدا لە بەرواری ۱۸ ئایاری ۲۰۲۳ لەلایەن جیگری سەرۆکوەزیران و وەزیری کاروباری دەروەمی کۆماری عێراقەو ھاوبەش کراوە بەرپێز فۆاد حسین لە وتاریکدا بۆ ئەمینداری گشتی نەتەو یەگرتوووەکان،

۱- بپاری درێژکردنەوی ماوێ ئەرکی نێردە ھاوکاری نەتەو یەگرتوووەکان بۆ عێراق (یونامی) دەدات تا ۳۱ ئایاری ۲۰۲۴؛

۲- داوا دەکات نوێنەری تاییەتی ئەمینداری گشتی و یونامی لەسەر داوای حکومەتی عێراق؛

(أ) ئەو ھەولەکان بە پێشکەشکردنی ئامۆژگاری و پالپشتی و ھاوکاری بۆ حکومەت و خەڵکی عێراق سەبارەت بە پێشخستی گفتوگۆی سیاسی گشتگیر و ئاشتەوایی لەسەر ئاستی نیشتمانی و کۆمەڵگە لەگەڵ بەشداریکردنی تەواو و یەکسان و مانادارانە ژنان، بە لەبەرچاوتری کۆمەڵگە مەدەنی و بەشداري گەنجان؛

(ب) ئامۆژگاری و پشنگیری و یارمەتیدانی زیاتر

(ج) حکومەتی عێراق و کۆمسیۆنی بالای سەر بەخۆی ھەلبژاردن و دامودەزگاکانی دیکە عێراق لەگەڵ ھەولەکان بۆ بەھێزکردنی ئامادەکاری و ڕۆسەکانی ھەلبژاردن بۆ دەستەبەرکردنی ھەلبژاردنی ئازاد و دادپەرورمانە، لەوانەش ھەلبژاردنی پارێزگاکان

و هەلبژاردنی پەرلەمانی هەریمی کوردستانی عێراق بە پرۆسەی شەفافەووە ئەنجامدارا، لەوانەش لە ڕێگەی پێداچوونەوەی تەکنیکی بەردەوام و راپۆرتکردنی ورد لەسەر ئامادەکاری و پرۆسەکانی هەلبژاردن، وەک بەشیەک لە خولی راپۆرتکردنی ئاسایی سکریتیری گشتی؛

(٢) حکومەتی عێراق و ئەنجومەنی نوێنەران سەبارەت بە پێداچوونەوە بە دەستوور، جێبەجێکردنی بڕگەکانی دەستوور، هەروەها سەبارەت بە پەرەپێدانی پرۆسەکانی پەسەندکردن و لەلایەن حکومەتی عێراقەووە بۆ چارەسەرکردنی سنوورە ناوڤۆییە ناکۆکەکان؛

(٣) حکومەتی عێراق لەگەڵ پێشکەوتن لەسەر چاکسازی لە کەرتی ئەمنی، لەوانەش بە یەکەمایەتیدان بە پلاندانان و داڕێژکردنی بودجە و جێبەجێکردنی هەموو ئەوانەکان بۆ بەهێزکردنی کۆنترۆڵی دەوڵەت و بەرنامەکانی یەگرتنەووە کە بەپێی تەمەن و وەلامدەرەووە جێنەدر بۆ ئەندامانی پێشووێ گروپە چەکارەکان، لە کوێ و بەپێی پۆستی، بە هەماهەنگی لەگەڵ دامەزرێوە فرەنەتەوویەکانی تر؛

(٤) حکومەتی عێراق سەبارەت بە ئاسانکاری و دیالۆگ و هاریکاری ناوچەیی، لەوانەش لە پرسەکانی ئاسایشی سنوورەکان، پاککردنەووەی مینە چێندراو، بۆمبێ چێندراو و پاشماووی تەقینەووەکانی جەنگ، وزە، بازرگانی، ژینگە، ئاو، کاریگەرییە نەرێتیییەکانی گۆڕانی کەشوووە و بەتایبەت ئەوانەی بەشداریکردن لە بیابانبوون و وشکەسالی، بنیاتنانی خۆراگری، ژێرخانی، تەندروستی گشتی، و پەنابەرانی؛

ج- پێشخستن و پشتگیریکردن و ئاسانکاری، بە هەماهەنگی لەگەڵ حکومەتی عێراق؛

(١) گەڕانەووە سەلامەت، لە کاتی خۆیدا، ڕێک و پێک، خۆبەخشانە و شکۆمەندانە یان یەگرتنی ناوڤۆیی، بەپێی پۆستی، ئاوارە ناوڤۆییەکان، و ئاوارە عێراقییەکان لە سووریا، لەوانەش لە ڕێگەی هەموو ئەوانەکانی تیمی وڵاتی نەتەووە یەگرتنەووەکانەووە، و دەستپێکەشتن بە هاوکاری یاسایی و مەدەنی لە کاتی خۆیدا بەلگەنامەکردن بۆ ئاوارەکانی ناوڤۆ و ئاوارە عێراقییەکان لە سووریا، لەوانەش ئەو کەسانەی کە مەترسی بچ دەوڵەتبوونیان لەسەرە، بەتایبەتی مندالانی بچ تۆماری لەدایکبوون یان بەلگەنامەی دیکەی ناسنامە یاسایی؛

(٢) هەماهەنگی و جێبەجێکردنی بەرنامەکان بۆ باشتکردنی توانای عێراق بۆ پێشکەشکردنی خزمەتگوزارییە مەدەنی و کۆمەڵایەتیییە سەرەکییەکانی کاریگەر، لەوانەش چاودێری تەندروستی، بە خزمەتگوزارییەکانی پالێشتی دەروونی کۆمەڵایەتی، و پەرۆردە، بۆ گەلەکەیی و بەردەوامبوون لە پالێشتیکردنی هەماهەنگیی بەخشەرە هەریمی و ئێودەوڵەتیییەکانی عێراق

بەرەو بەهێزبوون خاوەندارێتی نیشتمانی؛

(٣) هەموو ئەوانەکانی عێراق، بانکی ئێودەوڵەتی، سندوقی دراوی ئێودەوڵەتی، و هەموو ئەوانەکانی دیکە سەبارەت بە چاکسازی ئابووری، بنیاتنانی توانا و دانانی مەرجەکان بۆ گەشەپێدانی بەردەوام و بوژانەووە و ئاوەدانکردنەووە لەوانەش لەو ناوچانەی کە کاریگەری تیرۆریان لەسەرە، لەوانەش لە ڕێگەی هەماهەنگی لەگەڵ ڕێکخراوە نیشتمانی و ناوچەییەکان و وەک کۆمەڵگەی مەدەنی، بەخشەرەکان و دامەزرێوە ئێودەوڵەتیییە گونجاوێکان؛

(٤) بەشداریکردنی دەزگا و سندوق و بەرنامەکانی نەتەووە یەگرتنەووەکان بۆ ئەو ئامانجانەیی کە لەم بڕیارنامەییەدا هاتوووە لە ژێر سەرکردایەتی یەگرتنەووی سکریتیری گشتی لە ڕێگەی نوێنەری تایبەت لە عێراق، بە پشتیوانی جیگری دیاریکراویان؛

(د) پێشخستن لێپرسینەووە و پاراستنی مافەکانی مرۆڤ، و چاکسازی دادووری و یاسایی، لەگەڵ ڕێزگرتنی تەواو بۆ سەرۆکی عێراق، بەمەبەستی بەهێزکردنی سەرۆکی یاسا و باشتکردنی حوکمرانی لە عێراق، جگە لە پالێشتیکردنی کارەکانی نەتەووە یەگرتنەووەکان تیمی لێکۆڵینەووە بۆ پێشخستن لێپرسینەووە لە تارانەکانی دەعش/ادعش (یونیتاد) کە لە بڕیارنامەی ٢٣٧٩ (٢٠١٧) دامەزرێوە؛

(ه) نزیکبوونەووە لە ڕەوتی جێنەدر وەک پرسیکی بڕبڕیی بە درێژایی ئەرکەکەیی، لەوانەش بە ڕاویژکردن لەگەڵ گروپە جۆراوجۆرەکانی کۆمەڵگەی مەدەنی ژنان، و ڕاویژکردن و هاوکاریکردنی حکومەتی عێراق لە دنیابوون لە بەشداریکردنی تەواو و بەکسان و ماندار، بەشداریکردن و نوێنەرایەتیکردنی ژنان بەهێز شێووەیەک ئاستەکانی بڕیاردان لەوانەش لە چوارچێوەی هەلبژاردن و پێکھێنانی حکومەت، و پێشخستن بەهێزکردنی ئابووری ژنان، بە پشتیوانیکردن لە جێبەجێکردنی پلانی کارکردنی نیشتمانی سەبارەت بە ژنان و ناشتی و ئاسایش کە هاوتەریبە لەگەڵ بڕیارنامەی ١٣٢٥ (٢٠٠٠) و بڕیارنامە پەپووەندیدارەکان، و بەیاننامەی هاوێش خۆپاراستن و وەلامدانەووی توندوتیژی سیکسی پەپووەست بە مەملانە؛

(و) ئامارە بە گرنگی مامەڵەکردن لەگەڵ ئەو مندالانەیی کە بەهۆی شەری چەکاراییەووە زیانیان بەرکەوتوووە بە پلەیی یەکەم وەک قوربانی، و داوا لە حکومەتی عێراق و تیمی وڵاتی نەتەووە یەگرتنەووەکان بکەن کە پاراستنی مندالان بەهێزتر بکەن، لەوانەش تیکەڵکردنەووی مندالان بەپێی یاسا نیشتمانیییەکانی عێراق و پابەندیبوونەکانی عێراق بەپێی یاسا ئێودەوڵەتیییەکان، و پشتگیریکردن لە جێبەجێکردنی ئەنجامەکانی گروپی کاری

ئەنجومەنی ئاسایش سەبارەت بە مندالان و شەری چەکارایی؛ و

(ز) بەشێووەیەکی چالاکانە پالێشتی حکومەتی عێراق و حکومەتی هەریمی کوردستان بکات بۆ ئەووی پیکەووە کاربەکن و گفتوگۆی ڕێکوپێک و ستراکتۆریان بکەن بەمەبەستی چارەسەرکردنی کێشە هەلپەسێردراوێکان، بەشێووەیەکی کە لەگەڵ یەکرێزی عێراق و دەستورەکییدا بگونجێت، لەوانەش بڕگەکانی ئەمنی، ڕێکخستن بۆدجە و بەرپۆبەردنی سامانی نەوت و غازی عێراق، هەروەها جێبەجێکردنی ئەو ڕێککەوتنەیی کە هەن، لەوانەش ڕێککەوتنی شەنگال بۆ سالی ٢٠٢٠؛

٣- داوا دەکات ئەمینداری گشتی بەگوێرەیی باشتترین پراکتیزەکان، لە ٣١ ئازاری ٢٠٢٤ زیاتر نەبێت، پێداچوونەووی ستراتیژی سەر بەخۆی یونامی، بە ڕاویژ لەگەڵ حکومەتی عێراق، جگە لە دەزگاکانی نەتەووە یەگرتنەووەکان، بەرپۆبەت و پێشکەشی ئەنجومەنی ئاسایش بکات، وڵاتی ئەندام، ڕێکخراوە ناوچەییەکان، پەپووانی سەر بەخۆ و کۆمەڵگەی مەدەنی، و حکومەتی کویت، بەگوێرەیی بڕگەیی ٤ ی بڕیارنامەی ٢١٠٧ (٢٠١٣)، لەوانە؛

(أ) هەلەسەنگاندنی هەرەشەکانی ئیستا بۆ سەر ناشتی و ئاسایشی عێراق، هەلەسەنگاندنی بەردەوامی پەپووەندیداریتی ئەرک و ئەوویەتەکانی یونامی، و پێشکەشکردنی راسپاردەکان بۆ باشتکردنی ئەرک و پیکهاتەیی ئەرک و کارمەندان یونامی بۆ پشتگیریکردنی حکومەتی عێراق لە ڕووبە ڕووبوونەووی ئاستەنگەکانی ناشتی و ئاسایش؛

(ب) هەلەسەنگاندنی زیاتری بژاردەکانی پشتیوانیکردن لە حکومەتی عێراق لە بەهێزکردنی هاوکارییە ناوچەییە کاریگەرەکان سەبارەت بەو پرسانەیی کە لە بڕگەیی ٢ (ب) (٤) هاتوووە؛

٤- دان بەویدا دەنێت کە ئاسایشی کارمەندان نەتەووە یەگرتنەووەکان زۆر گرنە بۆ ئەووی یونامی کارەکانی بۆ بەرژوووەندی گەلی عێراق ئەنجام بدات و داوا لە حکومەتی عێراق دەکات بەردەوام بێت لە پێشکەشکردنی پالێشتی ئەمنی و لۆجستی بۆ ئامادەبوونی نەتەووە یەگرتنەووەکان لە عێراق؛

٥- داوا لە سکریتیری گشتی دەکات کە هەر چوار مانگ جارێک راپۆرت بدات بە ئەنجومەن سەبارەت بەو پێشکەوتنەیی کە بەدەست هاتوون بەرەو جێبەجێکردنی هەموو بەرپرسیاریتیییەکانی یونامی؛

٦- بڕیار دەدات بە دەستبەسەر داگرتنی بابەتەکە بێنێتەووە.

خێزانی نەتەوە يەكگرتووھەكان لە ھەر ١٨ پارێزگاری عێراق كار دەكات و لەسەر ئاستی كۆمەڵگە، پارێزگار، ھەریمی و نیشتمانی كار دەكات. ستافی نیشتمانی و نیۆدەولەتی لە سەرتاسەری وڵاتدا جیگەرکراون و بە ھاوبەشی لەگەڵ ھاوتا ناوخبی و پارێزگا و ناوچەیی و نیشتمانییەکانیان کاردەكەن.

جیاوازی نیوان یونامی و قەوارەکانی تری نەتەوە يەكگرتووھەكان كە لە عێراق كار دەكەن چییە؟

یونامی نوێنەرایەتیەکی سیاسییە كە لە ساڵی ٢٠٠٣ لەسەر داوای حكومەتی عێراق دامەزرابوو بوونی رێكخراوەكانی نەتەوە يەكگرتووھەكان لە عێراق لەسەر بنەمای رێككەوتنی دووقۆلی لەگەڵ حكومەتی عێراق دامەزرابوو.

یونیتاد لە ساڵی ٢٠١٨ وەك وەلامیكی كۆدەنگی كۆمەڵگەیی نیۆدەولەتی بۆ داواكارییەك بۆ ھاوکاری لەلایەن حكومەتی عێراق و دامەزرابوو

چەند ساڵە نەتەوە يەكگرتووھەكان لە عێراق ئامادەییە و بۆچی؟

عێراق ئەندامی دامەزرێنەری نەتەوە يەكگرتووھەكانە. ژمارەییەك رێكخراوی نەتەوە يەكگرتووھەكان لە ساڵی ١٩٥٥ وە لە عێراق كار دەكەن. ھەندێكی تریش لە سەرەتای ساڵانی نەوەدەكان و دووبارە لە داوی ساڵی ٢٠٠٣ نووسینگەكانیان دامەزراندوو، نەتەوە يەكگرتووھەكان بەردەوامە لە ئامادەبوونیان لە عێراق بۆ وەلامدانەوی پێداویستیەكانی گەلی عێراق و پالپشتیكردنی ھەولەكانیان بۆ بەدیھێنانی ئا داھاتووێبەکی ئارام و خۆشگوزەرائی.

UNWomen, UNDP, ESCWA, UNESCO, UNEP, UNHCR, UN_HABITAT, UNIDO, UNFPA, UNODC, UNOPS, WFP, WHO, IOM و UNMAS, ITC, IFC, IMF

بە سەرۆكایەتی جیگری نوێنەری تایبەتی سكرتێری گشتی نەتەوە يەكگرتووھەكان بۆ عێراق/رێكخەری نیشتمانی و مرۆیی، تیمی وڵاتی نەتەوە يەكگرتووھەكان كار دەكات بۆ باشتركردنی ژيان و گوزەرائی ھەموو عێراقییەكان لەرێگەیی پالپشتیكردنی وڵات لە گەشتن بە كارنامەیی گەشەپێدانی بەردەوام و ئامانجە پەيوەندیدارەكانی گەشەپێدانی بەردەوام لەگەڵ نوێترین شارەزایی تایبەتمەند و كردارەكانی بنەمادار بە بەلگە، رۆحی ئامانجەكانی گەشەپێدانی بەردەوام لە یەك دەستەواژەدا گیراوە: 'كەس لە داوی خۆی نەھێڵتەو'. ئەمە ئەر پەرنسیپییە كە پێنویستی ھەموو كارەكانی نەتەوە يەكگرتووھەكان لە عێراق دەكات. چوارچۆیی گشتی كە تیمی وڵاتی نەتەوە يەكگرتووھەكان لە ژێردا پێشكەشی دەكات، چوارچۆیی ھاوکاری گەشەپێدانی بەردەوامی نەتەوە يەكگرتووھەكان (UNSDCF) ٢٠٢٠-٢٠٢٤ پێشتر (UNDAF)ە، كە ئامانجە سەرەكییە ھاوبەشەكانی گەشەپێدانی نەتەوە يەكگرتووھەكان لە وڵاتەكەدا دەخاتە روو. نەتەوە يەكگرتووھەكان لە عێراق بە شیۆپییەکی نوێ و یەكگرتوو پێكەوێ كار دەكەن بۆ پالپشتیكردنی حكومەت بۆ گەشتن بە ئەولەویەتەكانی گەشەپێدانی نیشتمانی و پابەندبوونەكانی گەشەپێدانی نیۆدەولەتی، لەوانەش ئامانجەكانی گەشەپێدانی بەردەوام.

نەتەوە يەكگرتووھەكان لە كوی عێراق كار دەكات؟

یونیتاد

تیمی لێكۆڵینەوی نەتەوە يەكگرتووھەكان بۆ بەرھەڵسێنەری لێرسینەو لە تاوانەكانی دەعش/داعش (یونیتاد) میکانیزمی لێرسینەوی سەرەخۆ و بێلایەنە كە لەلایەن ئەنجومەنی ئاسایشی نەتەوە يەكگرتووھەكانەو پاسبێردارە بۆ پشتمانیكردنی ھەولە ناوخبییەكان بۆ لێرسینەو لە داعش لەرێگەیی كۆكردنەو و پاراستن و ھەلگرتنی بەلگەكان لە عێراق لە كەردەوھەكان كە رەنگە بنە تاوانی جەنگ، تاوانەكانی دژی مرۆقاییەتی و جینۆساید كە لە عێراق ئەنجامدراون. یونیتاد وەك وەلامیكی كۆدەنگی كۆمەڵگەیی نیۆدەولەتی بۆ داواكارییەك بۆ ھاوکاری لەلایەن حكومەتی عێراق و دامەزرا. ھاوکاری كارێگەر لەگەڵ حكومەتی عێراق ناوھندی ئەرك و چالاکیەكانی یونیتاددایە. یونیتاد بە سەرۆكایەتی راپۆرتكاری تایبەت، لە نزیكەو لەگەڵ ھاوتا ناوخبییەكانی كار دەكات بۆ ئەنجامدانی كارەكانی بە شیۆپییەك كە تەواو كەری لێكۆڵینەوھەكان بێت كە لەلایەن دەسەلاتە نیشتمانییەكانەو ئەنجام دەدرێن، و بە رێكگرتنی تەواو بۆ سەرھەری نیشتمانی.

تیمی وڵات

تیمی وڵاتی نەتەوە يەكگرتووھەكان (UNCT) لە عێراق لە ٢٤ دەزگا و سندوق و بەرنامەیی تایبەتمەند لە نەتەوە يەكگرتووھەكان پێكھاتوو كە ١٩ دەزگای نیشتمانی و پێنج دەزگای غەیرە نیشتمانی تێدایە، و كارەكانیان لە رێگەیی پلانی كاری ھاوبەشەو ھەماھەنگ دەكات: FAO, ILO, OCHA, OHCHR, UNICEF, UNCTAD,

چاوپېكەوتن لەگەل

جېگرى نوپنەرى تايبەتى سكرتېرى گىشتى نەتەو يەكگرتووهكان بۇ كاروبارى سياسى و ھاوکارى ھەلبژاردنەكان

بەريز گلۇديو كوردون

وھك جېگرى نوپنەرى تايبەتى سكرتېرى گىشتى بۇ كاروبارى سياسى و ھاوکارى ھەلبژاردنەكان لە سالى ۲۰۲۳دا نەولەويەتەكانتان چين؟

بەگوتېرى ئەرکی يونامى، ئەولەويەتى كارە سياسىيەكانمان بەردەوام بوو لە پېشكەشکردنى ئۇقىيسە باشەكانمان بۇ يارمەتيدانى چارسەکردنى كېتسە ھەلپەسىردراوھكان و چەسپاندنى سەقامگىرى لە ولائەكەدا، پىرسىكى گرنگ و ھەستيار پەيوەندى ئېوان بەغدا و ھەولېرە، لەگەل ناكۆكى لەسەر كۆمەلېك تەوەر، لە پشكى بودجەى نىشتامانىيەو تا دەگاتە سنوورە كېتسە لەسەرەكان. ھەرۇھا ھېلى ھەلەى قوول لە ئېوان لاينە سەرەكىيەكانى كوردستاندا ھەيە. يونامى كار بۇ كەمكردنەوى كەلپنەكان و ھاندانى ھەموو لاينەك بۇ چارسەکردنى كېتسە ھەلپەسىردراوھكان بە شېوھەكى سىستىماتىك و بنیاتنەر كاردەكات.

بۇ نمونە يونامى فشارى خستوتە سەز چيە جېكردى پېكە وتنى شنگال بۇ سالى ۲۰۲۰، كە بە مە بە ستى پېگە خۇشكردن بوو بۇ دامە ززانندە وى ئىدارەى خۇجىي و ھېزىكى ئە منى نوخ لە شنگال، بە لام بە داخە وە لە سالى ۲۰۲۳ سە پبارى ھە موو لاينە ن ھېچ پېشكە وتنىك بە دى نە ھات جەختكردنەو ھەلەمى كە پابەند بوون بە چيەجېكردى پېكەوتنەكە.

ھۆكەرەكانى دىكەدا، عىراق رپوبەرووى گرژى ئېوان چوتياران دەبېتەو لەسەر بەكارھېنانى ئا و ئاستەنگە ئابورىيە كۆمەلەتەيەكانى ئاوارەبوونى پەيوەست بە كەشۇھەوا، بەتايبەتى لە ناوچەكانى باشوورى ولائەكەيەو، ھەرۇھا يونامى بەشدارى لە دەستپېشخەرىيە ناوچەيەكان كىردووە كە ھەولى چارسەکردنى كارىگەرىيەكانى گۆرانى كەشۇھەوا دەدات بە شېوھەكى بەكگرتوو و ھاوبەش.

لە كۆتاييدا ناتوانم ئاماژە بەو نەكەم كە لە سالى ۲۰۲۳ عىراق كارىگەرىيە لەسەر بوو بەھۆى بەرزبوونەوى دراماتىكى گرژىيە ناوچەيەكان دوى ھېرشە درندەكەى ھەماس لە ۷ ئۆكتۇبەر و ھېرشە وئرانكەرەكەى ئيسرائيل بۇ سەر غەزە لەگەل ئەو قەيرانە مرؤبە كەرەمىيە كە دروستى كرد. لە كاتىكدا نەتەو يەكگرتووهكان بە گىشتى بە سەرۇكايەتى ئەمىندارى گىشتى ھەولى گەيشتن بە ئاگرەبەستىكى مرؤبى لە غەزە و بەرەوئېشېردنى چارسەرى سياسى كېتسە ئيسرائيل/فەلەستىن لەسەر بنەھامى دوودەولەت دەدا، يونامى بانگەوازی خۇگرتنى لە لاينە ھەموو لاينەكەو كىردووە بۇ ئەوى لە غەزە دووربەكەوتتەو لە مللانىي عىراق، بەداخەو تا كۆتايى سال ھېشتا مللانىكان لە غەزە پەرى سەندبوو و خەلكى مەدەنى

لە كەركوك يونامى بەردەوام بوو لە ميواندارىكردنى دانوستانەكانى ئېوان پېكەتە ھەرىبى و كورد و توركمانەكانى لەسەر دابەشكردنى دەسەلات و چارسەکردنى مېراتى سياسەتەكانى تەعربىكردن لە سەردەمى دىكتاتورى سەدام حوسېن، بە لام سەرەراى ھەندېك پېشكەوتن لە ماوى سالەكەدا ھېچ پېكەوتنېك نەكراو.

لە لاينە ئەرئېنەيەو، يونامى لە نزيكەو لەگەل ھەردوو حكومەتى بەغدا و ھەولېر و ھەرۇھا ئېران پەيوەندى ھەبوو، بۇ كەمكردنەوى مەترسىيەكانى رپوبەروبوونەوى سەربازى لەسەر بوونى گرپە ئۆپۇزسىونە كوردىيەكانى ئېران لە ھەرىمى كوردستانى عىراق، بەگوتېرى پېكەوتنى ئەمنى ئېوان عىراق و ئېران، ئەو گرپانە دووركەوتنەو لە سنوورى ئېران لەگەل ئېران و پابەندبوون بە كۆتايېھېتان بە چالاكىيەسەربازىيەكان.

ھەرۇھا يونامى سەرچاوى زياترى جېگرى كىردووە و لەگەل دەسەلاتدارانى عىراقدا پەيوەندى كىردووە لە ھەولەكانى چارسەکردنى كارىگەرىيە سياسى و ئەمىنيەكانى گۆرانى كەشۇھەوا، لە ئەنجامى ئەو زيانە ژىنگەيى و ئابورىيەنى بەھۆى بەرزبوونەوى پلەكانى گەرما و كەمى ئاومو كەوتووە لەئېو

خستۆتە سەر ئاستەنگە سیاسی و ئابووری و كۆمەڵایەتی بەرێوەگەڕان كە رۆبەرۆوی گەنجانی عێراق دەبنەمۆ، ئەوی دیکەیان تیشکی خستۆتە سەر ستراتژییەکانی كەمکردنەوی كاریگەرییە نەڕێننەکانی گۆڕانی كەشوهوا. ئەم توێژنەوهیانیە لە گفتوگۆیەکی مێزی دەوریدا لەگەڵ بریارەران پێشكەش کران بۆ پەرەپێدانی بەشداریکردنی راستەوخۆ لە نیوان گەنجان و دارپژەرانى سیاسەت. لە ساڵی ۲۰۲۴ كار لەسەر توێژنەوهی زیاتر دەكەین كە لەلایەن ئەنجومەنى بالای لاوانەوه پێشنيار بكریت كە لەلایەن سەرۆكۆبزرێنەوه دامەزرێو، بەم شێوهیە دانیای دەبنەنە لومەى كە ئەم توێژنەوهیانیە پەيوەندیان بە دارشتنى سیاسەتى حكومەتەوه هەبە. هەرۆها بە هاوكاری ئەنجومەن لە ساڵی ۲۰۲۴ پلانمان هەبە پشنگیری لە پرۆگرامێكى مەشقرەن بكەین كە ئامانج لێی پێشكەشكردنى ئەزموونی پراكتیكى بۆ گەنجان لەناو دامەزرێوكانى حكومەتدا.

هەرۆها بەشداریکردن لە فایله ونبووهكانى كەس و مولك و مالى كوێت كە ئەرکیكى گرنكى نوێنەرایەتییه، لە ساڵی ۲۰۲۳ دا بەردەوام بووه. لە ئیستادا پەيوەندییهكانى عێراق — كوێت چۆن دەبنیت؟

ئەمە ئەرکیكى مڕۆبى گرنگە كە یونامى ئەرکیكى تايبهتی هەبە كە لە ساڵی ۲۰۱۳ مۆه لەلایەن ئەنجومەنى ئاسایشهوه پێی بەخشاوه بەپێى ئەم ئەرکە هەولەدەین بۆ ئاسانكاری گفتوگۆی نیوان هەردوو وڵات و پێشكەشكردنى هاوكاری تەكنیكى، بۆ نموونه لەرۆی گەڕان بەدوای ئەو شوێنانەى كە... دەكریت خەلكى كویتی یان خەلكى وڵاتانى سییهى دیکە بە خاك بسپێردرێن. لە پارێراندى ئەم ئەرکەدا ئێمە لە نزیکهوه كار لەگەڵ كۆمیتەى نیوودەولەتیى خاچى سوور دەكەین كە سەرۆكایەتى كۆمیسۆنیكى سى قۆلى دەكات كە نەك تەنها عێراق و ئێران بەلكو سعودیه، فەرەنس، بەریتانیا، ئەمريكا و یونامى لەخۆدەگریت. پێشكەوتنەكان هیواش بووه. بەراستی هەولێكى قورسە بۆ دیاریكردنى شوێنى زیاتر لە ۳۰۰ كەس كە لە ساڵی ۱۹۹۰ مۆه بێسەرەشویتن، بەلام هەست دەكەم پێشكەوتن دەتوانیت خیراتر بێت ئەگەر هەولێ پێویست بۆ ئەم ئەرکە تەرخان بكریت. سەبارەت بە گەڕانەوهی مولك و مالى ونبووی عێراقیش بە ئەرشیفی نیشتمانیشهوه هەمان شت راستە.

ئەهلهوبەتەكانى یونامى لە كارە سیاسیهكانى لە ساڵی ۲۰۲۴ دا چین؟

لەم ساتەدا چاومرپی زانینى دەرئەنجامی پێداچوونەوهی ستراتژیی سەربەخۆی رۆلى یونامى، و بریارەكانى حكومەتى عێراق و ئەنجومەنى ئاسایش پێش تەواوبوونى ئەرکی یونامى لە ۲۱ى ئایارى ۲۰۲۴. هاوكات بەپێى ئەرکی ئیستا یونامى بەردەوام دەبیت بۆ ئەمۆ پشنگیری خۆی پێشكەش بكات. بۆ نموونه بە كارکردن لەگەڵ كۆمیسۆنى بالای سەربەخۆی هەلبژاردنەكان لە ئامادەكارییهكانى هەلبژاردنى پەرلەمانى كوردستانى عێراق، یونامى ئامادیه بۆ بەردەوامبوون لە رۆلگێرێن لە پالپشتیکردنى حكومەتى عێراق و گەلى عێراق لەسەر بواره سەركیهكان. بۆ ئەو ماوهیە كە دواجر بریارى لەسەر دەدریت.

بریاردان لە عێراقدا نوێنەرایەتیان هەبیت. راي ئێوه چیه لەسەر پێگەى ژنان لە عێراق؟

یونامى زۆر حمزى كردووه راستەوخۆ گوێبىستى ژنانى عێراق بێت سەبارەت بە تەحەددیات و خواستەكانیان لەوانە بە كارکردن لەگەڵ بەرپۆمبەرایەتى نیشتمانى بۆ ژنانى عێراق و لە پێگەى دوو گروپى راپۆزكارى ژنان كە لە بەغدا و هەولێر دامەزران، شتێك كە سەرنجى راکێشام، ئەو نینگەرانیهیه كە زۆریك لە ژنان كە لەم مەكۆبانه و مەكۆكانى دیکەدا كۆبوونەتەوه سەبارەت بەو شتانهى كە وەك دۆزمايهتیهكى بەردەوام بەرامبەر بە رۆلى سیاسى و سەركردایەتى خۆیان هەست پێدەكەن. زۆریك لە ژنان نینگەران لەمۆه كە بە پالنانى بەهێزى مافەكانیان دەزانن ئەمەش هەرێشه لەو دەستكەوتانه دەكات كە لە سالان و دەیهكانى رابردوودا بەدەستیان هێتاون.

یهكێك لە نیشانهكانى ئەم جۆره پالنانیهیه لە ساڵی ۲۰۲۳ دا، مشتومر بووه لەسەر بەكارهێنانى زاراوى "رەگەز"، چەمكێك كە هەندێك بە هەلە بە پەرەپێدانی هاوڕهگەزبازى لێكیان دايمهوه. ئەو مشتومر بووه هۆى قەدەغەكردنى فەرمى بەكارهێنانى زاراوى "جێندەر" و درێژبوومۆه بۆ كاردانەوه بەرامبەر بە چەمكەكانى دیکەى وەك "بەهێزكردنى ژنان". بە كردووه ژنانى چالاكوان و رێكخواه ناكۆمیهیهكان هەستیان بە ترس و تۆقاندن دەركد و چالاكیهیهكانیان كەمكردووه یان بەستوویانە. بە گشتى ئەم مشتومرە دەرخیست كە زانیارى هەلە لە دورى مافەكانى ژنان و هەرۆها بەرەنگاربوونەوهی بەردەوام لە بەرامبەر رۆلى یەكسانترى ژنان لە عێراقدا هەبە. زیاتر بە گشتى لە عێراقدا قبولنەكردنى فرەچەشینییه هەبە. لە كاتێكدا كە ئەمە بە دورى تايبهت بە كۆمەلگای عێراقى نییه، بەلام پیمان خۆشه ئەو ئاستەنگانە تێپەڕنێن بۆ ئەمۆ هەمووان لە عێراق هەست بە سەلامەتى بكەن و لە مافى یەكسان بەهرەمەند بن.

رۆلى گەنجانى عێراق چۆن دەبنیت؟

گەنجانى خوار تەمەنى ۲۴ سال ۶۰٪ى دانیشتوانى عێراق پێكدەهێتن، كە رێژیهیهكى بەرچاوه لە گەشهسەندنى خیرای دیمۆگرافیدا. نەك هەر لە ژماردا گرنگە، بەلكو گەنجان توانای گەورەش بەرجهسته دەكەن و ئێمە بە توندی باوەرمان وایه كە پەرورەكردنى بەشداریکردنى زیاترى گەنجان بۆ عێراقىكى دیمۆكراسیتەر زۆر گرنگە.

لەم چوارچێوهیدا، یونامى هەولێ ئەوه دەدات كە بەشدارى بكات بۆ بەهێزكردنى گەنجانى عێراق چ ژن و چ م، بۆ بەدەستیهێنانى بەشدارى سیاسى زیاتر. لەبرى ئەمۆ پشنت بە بەرنامه تەقلیدیهیهكانى بنیاتنانى توانا بەهستین، ئێمە شێوازى داھێنەرانهمان بەكارهێتاون بۆ هاندانى بەشداریکردنى گەنجان، بە بەكارهێنانى سیناریۆى جیهانى راستەقینه. یهكێك لە دەستپێشخەرییهكان ئەهوهیه كە پێى دوتریت "هاكاتۆن"، كە لە ساڵی ۲۰۲۱ مۆه چالاكیهكە كە هانى گەنجان دەدات بېرۆكەى رەسەن بۆ چارەسەر كردنى گۆڕانى كەشوهوا لەناو كۆمەلگاكانياندا بهێننە ئاراه و بیخەنە بەردەم بەرپرسانى حكومەت.

هەرۆها پالپشتى گەنجانمان كردووه بۆ پێشكەشكردنى مۆرقەى سیاسەت، بۆ نموونه یهكیكیان تیشكى

فەلەستینی قورسابی هێرشه بۆچانەكهى ئیسرائیلیان لە ئەستۆ گرت، لە كاتێكدا بارمته ئیسرائیلییهكان بەردەوام بوون لە دەستیهسەرداگرتن و ئاسۆی چارەسەرى سیاسى مەملەكەكان وەك جارن دورو بوو.

بەشدارى یونامى چۆن دەبنیت لە ئامادەكارییهكانى هەلبژاردنى ئەنجومەنى پارێزگاکان كە لە مانگی كانوونى دووهى ۲۰۲۳ بەرپۆهچوو؟

وەك لەلایەن كۆمیسۆنى بالای سەربەخۆی هەلبژاردنەكانهوه دانیپدانراوه، یونامى رۆلىكى گرنكى هەبووه لە پشنگیریكردنى كۆمیسۆنى بالای سەربەخۆی هەلبژاردنەكان لە عێراق كە كاتى ئامادەكارییهكان بۆ هەلبژاردنەكانى ئەنجومەنى پارێزگاکان، ئێمە هاوكاری و ئامۆژگارى تەكنیكیمان پێشكەش بە كۆمیسۆنى بالای سەربەخۆی هەلبژاردنەكان لە عێراق (IHEC) و دامۆدەزگاكانى تری عێراق كرد سەبارەت بە بابەتە جۆراوجۆرهكان، لە بەكارهێنانى تەكنەلۆجیاوه لە دەنگدان تا باشترین پراكتیزهكان بۆ مامەلەكردن لەگەڵ سكاڵا و پرسەكانى تر، بەدریژایى سالان، یونامى پەيوەندییهكى كارى نزیك و ئەرپنى لەگەڵ كۆمیسۆنى بالای سەربەخۆی هەلبژاردنەكان لە عێراق پەرەپێداوه. بەشێك لە ستافەكەمان لە ئۆفیسى سەرەكى كۆمیسۆنى بالای سەربەخۆی هەلبژاردنەكان لە عێراق بە بەغدا جیگیر و لە نزیکهوه لەگەڵ هاوتاكانيان لە كۆمیسۆنى بالای سەربەخۆی هەلبژاردنەكان لە عێراق كاردەكەن. بە وتەى سەرۆكى كۆمیسۆنى بالای سەربەخۆی هەلبژاردنەكان لە عێراق دادۆر عمر محمد ئێمە یەك تيمین، لە كاتێكدا رەنگە هەمیشه گوێخ لە ئامۆژگارییهكانمان نەگيریت، بەلام هاوكارییهكانى UNAMI / IHEC نموونهیهكى باشه بۆ ئەمۆه كە چۆن نەتەمۆ یەكگرتووكان دەتوانیت پشنگیری لە دامەزرێو عێراقیهیهكان بكات لە رێزگرتنى تەواو بۆ سەرورى عێراق.

لە ئەنجامى هەولەكانى كۆمیسۆنى بالای سەربەخۆی هەلبژاردنەكان لە عێراق و بە بەشداریکردنى دامەزرێوكانى دیکەى عێراق وەك چەند وەزارەتێك و دەسهلائی دادۆرهى هەلبژاردنەكان بە شێوهیهكى رێكویكێك لە ۱۸ى كانوونى دووهم (۱۶ى كانوونى دووهم بۆ هێزه سەربازى و ئەمیهیهكان) بەرپۆهچوو و رۆوداوى زۆر كەم راپۆزتر. لە هەفتەكانى دواتر دا مامەلە لەگەڵ سكاڵاكان كرا و ئەنجامەكان لەلایەن كۆمیسۆنى بالای سەربەخۆی هەلبژاردنەكان لە عێراق لە ۲۱ى ژانویهى ۲۰۲۴ پشتراستكرانهوه. رێژهى بەشداریکردن ۴۱٪ى دەنگدەرانى شایسته بووه. ئەمەش شتێكى سەرسۆرپهتەر نییه بۆ هەلبژاردنە ناوخۆیهیهكان هەرچەندە هەندێك هیوايان دەخواست بەشداریهیهكى فراوانترى دەنگدەران سەرمەرای داوى بايكۆتکردن لە هەلبژاردنەكان لەلایەن بزوتنەوهیهكى سیاسیهوه. ژمارەى ئەو ژنانى هەلبژاردنەكان ۲۶ ژن بوو، كە كەمێك زیاتره لە كەمترین پشكى یاسای بنەرەتى و یاسای هەلبژاردنەكان و دواتر زۆر كەم ژن بۆ پۆستى ئیدارى لە پارێزگاکان دامەزران، ئەمەش ئەمۆ دەرەخات كە هێشتا زۆر شت ماوه بۆ باشتر كردنى نوێنەرایەتیى سیاسى ژنان.

لە قەسەكردن لەسەر رۆلى ژنان، لە چەنن بۆنەدا بە ناشكرا وتت كە پێویسته ژنان لە هەموو ئاستەكانى

چاویكەوتن لەگەڵ

جیگرای نوێنەری تایبەتی سكرتێری گشتی نەتەوێ یەكگرتووێكان بۆ عێراق / رێكخەری مرۆیی / رێكخەری نیشەجێ

بەرێز غولام محمد ئیسحاقزای

ساڵی ٢٠٢٣ شایەتی گۆرانێکی گەوره بوو لە بنەمالە ی نەتەوێ یەكگرتووێكان لە چالاکییە مرۆییەكانەوه بۆ چالاکییەكانی گەشەپێدان. ئەم گۆرانکارییە چۆن دەبنیت؟

لە دیمەنە دینامیکییەكانی عێراقدا، لە ساڵی ٢٠٢٢دا، بنەمالە ی نەتەوێ یەكگرتووێكان لە عێراق گەواهی گواستنهوه بوون لە چالاکییە مرۆییەكانەوه بۆ چالاکییەكانی گەشەپێدان گشتگیرتر. سەرەرای ئەم گۆرانکارییە ستراتێژییە، ئەو پێداویستیانی که لە وڵاتەکاندا مابوو، پێویستییان بە پشتیوانی مرۆیی بەردەوام بوو بۆ دابینکردنی پێداویستییە دەستەبەجییەکان و پاراستنی دانپشتوانی بێدەسەلات. لەگەڵ باشتربوونی دۆخی مرۆیی لە ساڵی ٢٠٢٣دا، نەتەوێ یەكگرتووێكان دەرفەتی تەرخانکردنی سەرچاوی زیاتری بۆ دەستپێشخەرییەكانی گەشەپێدان قۆستۆتەوه. ئەم گۆرانکارییە سەرەکییە بەلگە یە لەسەر پابەندبوونمان بە پشتیوانیکردن لە هەولە بەردەوامەکانی بوژانهوه و ئاوهاندنکردنەوهی درێژخایەن لە عێراق. ئێستا

خۆشگوزەرانێ بۆ گەلەکی. بە چڕکردنەوهی هەولەکان لەسەر چالاکییەکانی گەشەپێدان، نەتەوێ یەكگرتووێكان و هاوبەشەکانی لە عێراق بە هاوبەشی سەرقالی بەهێزکردنی توانای دامەزراره نیشتمانییەکان و بەهێزکردنی پێکھاتە ناوخبووییەکان و بەشداریکردن لە بنیاتنانی کۆمەڵگایەکی خۆراگرت و یەكسانتر. بەردەوامی هاوکاری لەگەڵ حکومەتی عێراق و هاوبەشەکانی دیکە جەخت لەسەر پابەندبوون دەکاتەوه بۆ دابینبوون لەوهی دەستپێشخەرییەکانی نەتەوێ یەكگرتووێكان بە شێوێکی بێ کێشە لەگەڵ ئامانجە گشتییەکانی گەشەپێدان و وڵاتەکاندا هاوتەریین.

لە ناوهرۆکیدا، گواستنهوهی نەتەوێ یەكگرتووێكان لە چالاکییە مرۆییەکانەوه بۆ چالاکییەکانی گەشەپێدان، رەنگدانەوهی پەرسەندنیکی ستراتێژییە لە رۆلی خۆیدا لە چوارچۆلی عێراقدا، که نیشاندەری پابەندبوونە ئەک تەنھا بۆ دابینکردنی پێداویستییە بەپەلەییەکان، بەلکو بۆ بەشداریکردنی چالاکانە لە

گرنگی بە بنیاتنانی توانای دامەزراره ناوخبووییەکان و بەهێزکردنی کۆمەڵگایەکان دەدەین و دابینبوونە لەوهی که هەولەکانی نەتەوێ یەكگرتووێكان لەگەڵ ئامانجەکانی گەشەپێدان و وڵاتەکاندا هاوتەریین. هاوکاری لەگەڵ حکومەتی عێراق و هاوبەشە سەرەکییەکان بوو ئەو پەڕی گرنگی لە گەشتن بەو ئامانجانەدا. هاوسەنگی ئالۆزی نیوان پێشخستنی گەشەپێدان و بەردەوامبوونی هاوکارییە مرۆییەکان لە شوێنی پێویستدا، نموونە ی رێبازی ووردی نەتەوێ یەكگرتووێكانە بۆ چارەسەرکردنی ئەو ئاستەنگە فرەلایەنەکی که رۆوبەرپووی عێراق دەبنەوه.

لە ساڵی ٢٠٢٣دا، پێشکەوتنی بەرچاومان بەدەستپێنا، لە بەرپۆهەردنی قەیرانەکانەوه گواستمانەوه بۆ بەشدارییەکی بەرچاوە ئامانجە درێژخایەنەکانی گەشەپێدان بەردەوامی وڵات، ئەمەش وایکرد رۆلیکی ئامراز ی زیاتر بگێرین لە پشتگیریکردنی گەشتەکی عێراق بەرەو گەشتن بە گەشەپێدان بەردەوام و پێشخستنی زیادبوونی

سوریا. دەتوانن تێڕوانینی گشتیمان پێدەن سەبارەت بەو هەولانی کە لە پلانی هاتوو؟

لە هەولێکدا بۆ ئاسانکاری بۆ گەڕانەوەی هاوولاتیانی عێراقی لە باکووری ڕۆژهەڵاتی سوریا. پلانی یەک نەتەوێ بە کەنگرتووێکان بە ناوی "سەرەتایبەکی نوێ" لە ساڵی ۲۰۲۳ بە فەرمی دەستپێک کرد. ئەم دەستپێشخەرییە هەولێکی هاوبەشە لە نێوان حکومەتی عێراق و دەزگاکانی نەتەوێ بە کەنگرتووێکان و هاوبەشە جیاوازیەکانی بەخشەری نیو دەولهێ، هەموویان هاوتەریب لە گشتگیرییە کەدا کار دەکەن هاوتەریبە لە گەڵ ئامانجە فراوانەکانی نەتەوێ بە کەنگرتووێکان لە عێراق.

پلانی هەوێ لە دەوری چوار ئامانجی ستراتیژی دەسورپێتەوێ کە ئامانجیان چارەسەر کردنی ئاستەنگە فرەلایەنەکانی پڕۆسەی گەڕانەوەیە. بە کەم؛ ئامانجی پالێشتی کاریگەرانیە لە هەولێکانی حکومەت بۆ گەڕاندنەوەی سەر جەم هاوولاتیانی عێراقی لە باکووری ڕۆژهەڵاتی سوریاو. لە هەمان کاتدا، پلانی یەک نەتەوێ بە کەنگرتووێکان هەول دەدات هاوکاری و پاراستنی گەڕان پێشکەش بە گەڕاوێکان بکات. جەخت لەسەر گەڕانی سەرەکی خۆشگوزەرانیان دەکاتەوێ لە کاتی پڕۆسەی بە کەنگرتووێکان. جگە لە هەوش، دەستپێشخەرییە کە جەختێکی بە هێز لەسەر بە هێز کردنی لێپرسینەو و پڕۆشویێ ئەمینیەکان دەکاتەوێ، بە دانان بەو ڕۆلە جەوهەرییە کە ئەم پیکهاتانە دەبێژن لە دروستکردنی ژینگەییەکی سەقامگیر بۆ گەڕاوێکان. جگە لە هەوش، پلانی هەوێ پابەندە بە پێشخستنی پێڕیزیکی هەستیارێ تەمەن و ڕەگەز بۆ بەرنامەسازی بە دانان بە پێداویستی و لاوازییە ناوێکانی گروپە جیاوازیەکانی دانیشتوان.

پلانی هەوێ ماوێ جێبەجێکردنی سالیێک لەخۆ دەگرێت، نیشاناندانی نەرمی و قەبارەدان لەسەر بنەمای خێزایی گەڕانەوە. هەنگاویکی گرنگە لە پالێشتی کردنی هەولێکانی بوژانەو و ئاوەدانکردنەوەی عێراق. هەروەها لە پێشخستنی ئایندەییەکی ئارامتر و خۆشگوزەرانتەر بۆ وڵات.

گرنگ بۆ سەرکەوتنی دەستپێشخەرییەکی وها گەورە، بەر دەستپێوونی بودجەیی گونجاو. هەبوونی ستراتیژییەکی باش بێرکراو بۆ دەست بەرکردنی سەرچاوە پێویستەکان دانیارەوێ. شایەنی باسە توانای بەخشەرەکان بۆ بەشداریکردنی راستەوخۆ لە دەزگاکانی نەتەوێ بە کەنگرتووێکان یان لە ڕێگەی سندوقی متمانە پیکراوێ چینیکی نەرم بۆ پڕۆسەی دارایی زیاد دەکات. کە بە ئەگەریکی زۆرەوێ کۆی بەشداریبووان و بەشدارییەکان فراوانتر دەکات. ئەم میکانیزمە پێڕیزیکی ورد و ستراتیژی بۆ کۆکردنەوەی سەرچاوەکان نیشان دەدات.

جگە لە هەوش، بەگۆڕی بنەماکانی شەفافیەت و لێپرسینەو، پلانی یەک نەتەوێ بە کەنگرتووێکان پابەندە بە پێشکەشکردنی راپۆرتی بەر دەوام. ئەم پابەندبوونە لە بە هێزکردنی متمانە لە نێوان بەخشەرەکان و لایەنە پێوەندیدارەکانی دیکەدا زۆر گرنگە. بە ئاگادارکردنەوەی هەموو لایەنەکان لە پێشکەوتن و تەحەدییات و دەستکەوتەکان.

ساڵی ۲۰۲۳ لاپەرەییەکی گرنگ بوو لە هەولێ مرۆیی و گەشە پێدانیەکانی نەتەوێ بە کەنگرتووێکان لە عێراق. لە کاتیکیدا ئێمە هاندەری وەلامدانەوێ هاوبەشە بەخشەرەکان دەبین بۆ بانگەوازیەکانمان هێشتا بوار هەیه بۆ بە هێزکردنی وەلامدانەو و پڕکردنەوەی بۆشاییەکانی بودجە.

لە لایەنی ئەرێییەو، پابەندبوونیکی بە هێزی زۆریک لە خێرخوازانمان بینی بۆ پالێشتی کردنی بەهەلەترین پێداویستیەکانی گەلی عێراق. ئەمەش لە بەشدارییە بەرچاوەکانی بانگەوازیەکانماندا دەنگی دایەو. لە گەڵ گەڕانێکی بەرچاوەکانماندا دەنگی پێوەندییان بە چارەسەر بەر دەوامەکانەو هەیه. هەروەها بەرنامەکانی یارمەتی دوولایەنە ڕۆلێکی سەرەکیان گێڕا، بەشدارییان کرد لە گەورەکردنی تۆری پشتیوانی کە ئامانج لێی پێشخستنی گەشە پێدانی بەر دەوام بوو. بەلام سەرەرای ئەم هەولێ ستایشکەرانی، ئاستەنگەکان دەمیتەوێ کە دەبێ چارەسەر بکری. وەلامی نایە کسان لە لایەن هەندیکەو هەبوو و سنوورداری کردنی بودجە بەر بەستە لە بەر دەم توانای نەتەوێ بە کەنگرتووێکان بۆ دابینکردنی پێداویستیەکان لەسەر زووی. یەکیک لە هۆکارە بەشداریبووێکانی ئەمەش ئەو بوو کە عێراق لە ئیستادا وەک وڵاتیکی داھاتی مامناوێند پۆلێن کراو و داھاتی بەرچاوی هەیه، لایەنێک کە پێدەچێت کاریگەری لەسەر تەرخانکردن و خێزایی سندوقەکانی هاوبەشە بەخشەر نیو دەولهێیەکان هەبووێت.

لە ناوێرستی ئەم ئاستەنگانەدا، حکومەتی عێراق ڕۆلێکی گرنگی بینی لە پالێشتی کردنی هەولێکانی پەرە پێدانیان. بەشدارییە داراییەکان و پشکیریە مادییەکان بەرنامە گرنگەکانی بە هێزتر کردووێ لەوانە چاودێری تەندروستی، پەرورە و ژێرخانی. ئەم هاوکارییە لە گەڵ حکومەت وەک پایەییەکی بنەرەتی بۆ دەست بەرکردنی بەر دەوامی و کاریگەریی بەر دەوامی دەستپێشخەرییەکانی نەتەوێ بە کەنگرتووێکان لەسەر ژبانی گەلی عێراق دەرکەوتوو.

لە کاتیکیدا نەتەوێ بە کەنگرتووێکان سوپاسگوزارە بۆ ئەو پشکیرییە کە تا ئیستا بە دەستی هێناو، بەلام لەسەر باوەڕەکی کە دەتوانرێت زیاتر بە دەست بەیتریت، چەسپاو. ئێمە پابەندیان بە چڕکردنەوەی هاوکاری لە گەڵ حکومەت و هاوبەشە بەخشەرەکانمان، هەولێدان بۆ بە دەست پێنانی بودجەییەکی باش بۆ تانەدان و دانیابوون لەوێ کە بەرنامەکان دەگەنە ئەوپەڕی توانا و کاریگەری خۆیان. لە بەرامبەر ئەم پاشخانەدا، بەر دەوامین لە داوای بە هێزکردنی هاوکارییە نیو دەولهێیەکان و جەخت لەسەر بەرپرسیاریتی هاوبەش دەکەینەو بۆ ئەوێ کاریگەرییەکی ئەرێنی بەر دەوام لە عێراقدا دروست بکەین.

لە ساڵی ۲۰۲۳ حکومەتی عێراق و نەتەوێ بە کەنگرتووێکان و هاوبەشەکانی پلانی یەک نەتەوێ بە کەنگرتووێکان "سەرەتایبەکی نوێ" یان دەستپێک کرد، کە دیدگای بەکۆمەڵی خۆیان بەر جەستە دەکات بۆ پالێشتی کردنی لە گەڕاوێکانی باکووری ڕۆژهەڵاتی

گەشەکردن و خۆشگوزەرانی بەر دەوامی وڵاتە کەدا.

ئازانسەکانی نەتەوێ بە کەنگرتووێکان بەشداری زۆریان کرد لە هەولێکانی ئاوەدانکردنەوەی ناوچە ئازادکراوێکان. دەتوانن زیاتر لەو بارەییەو پێمان بۆین؟

لە داوی مەملانیی ڕێندانە لە گەڵ دەولهێی ئیسلامی لە عێراق و شام (داعش) لە عێراق، دەزگاکانی نەتەوێ بە کەنگرتووێکان وەک ئەکتەریکی سەرەکی لە ئاوەدانکردنەوە و نوۆزکردنەوەی ناوچە ئازادکراوێکاندا دەرکەوتن. کارەکانمان نەک تەنها پێشکەشکردنی هاوکاری مرۆیی سەرەتایی لەخۆگرتوو، بەلکو دووبارە بنیاتنانەوێ ژێرخانی گرنگ و ئاسانکاری بۆ گەڕانەوەی دانیشتوانی ئاوارەبوو. لە ڕێگەی ڕێبازی هاوبەشمانەو، دەزگاکانی نەتەوێ بە کەنگرتووێکان هاوبەشییەکی بە هێز یان لە گەڵ دەسهلاتە ناوخییەکان، کۆمەڵگاکان و هاوبەشە بەخشەر نیو دەولهێیەکان دروستکردوو. ئەم هەولێ هاوبەشە ئامانجی دەستپێشکردنی پێداویستیە لە پێشینیەکان و پەرە پێدانی وەلامە تایبەتەمەندەکانە بۆ چارەسەرکردنی ئەو ئاستەنگە ئالۆزانە کە لە داوی مەملانیکیانەو سەریان هەلداو. پابەندبوونی نەتەوێ بە کەنگرتووێکان لە هەولێکانی فریاگوزاری زیاتر، کە بریتیە لە گەڕاندنەوەی خزمەتگوزارییە سەرەتاییەکان وەک چاودێری تەندروستی، پەرورە و ئاوی پاک، هەروەها پشکیری کردنی لە بژێوی ژیان و دروستکردنی دەر فەتی ئابووری بۆ پێشخستنی بوژانەوێ بەر دەوام.

گومانی تێدا نییە کە یەکیک لە ئاستەنگە سەرەکییەکانی ئەم ئەرکە گەورە، قەبارە و وێرانکارییەکان بوو کە بەهۆی مەملانیکیانەو دروست بوو. زۆر ناوچە وێران بوون، پێویستی بە هەولێکی بەر فراوان و بەر دەوام هەیه بۆ دووبارە بنیاتنانەوێکان نەک تەنها پیکهاتەکان بەلکو تەواوی کۆمەڵگاکانی. بەلام گیانی هاوکاری لە سایەیی هەول و پالێشتی هاوبەشی کۆمەڵگەیی نیو دەولهێ و حکومەتی عێراق بەر هەمی هەبوو. پیکهاتەوێ توانیومانە پێشکەوتنی بەرچاوە پڕۆسەیی ئاوەدانکردنەوەدا بە دەست پێتین.

بە سەیرکردنی داھاتوو، پابەندبوون بە هێز دەمیتەوێ. نەتەوێ بە کەنگرتووێکان و ئازانسەکانی تا ئیستاش بە بێراردان بۆ پشتیوانیکردن لە پڕۆسەیی ئاوەدانکردنەوە. دەمیتەوێ ستراتیژییە کەمان بریتیە لە پاراستنی هاوکاری نزیک لە گەڵ هاوبەشە ناوخییەکان بۆ دانیابوون لەوێ کە پێداویستیەکانی گروپە لاوازیەکانی دانیشتوان بە شێوێکی گشتگیر دابین دەکری. ئامانجی سەر تاسەری ئەوێ کە بتوانرێت بەر دەوام بێت لە کردەو بۆ پێشخستنی خۆشگوزەرانی و سەقامگیری لەو ناوچانە کە ئازاری مەملانییان ئەزموون کردوو.

لە ساڵی ۲۰۲۳ عێراق هێشتا پێویستی بە هاوکاری نیو دەولهێی هەیه لە ڕۆژە گەشە پێدانیەکانیدا. چۆن وەلامی بەخشەرەکان بۆ بانگەوازیەکانی نەتەوێ بە کەنگرتووێکان هەلدەسەنگینیت؟

دەستپێشخەرییەكە كەشێكى شەفاف و هاوبەش مسۆگەر دەكات.

گرنگى ڕێبازێكى يەكگرتوو بۆ چاودێرىكردن و هەلسەنگاندن ناتوانرێت زیادەمەوى تێدا بكرێت. ئەم ڕێبازە زۆر گرنگە بۆ دانیابوون لە هاوئاھەنگى نیوان لایەنە پەيوەندیدارە جیاوازەكان، و دانیابوون لەمەوى كە هەولە بەكۆمەڵەكانیان لەگەڵ ستراتیژی فراوانترى پلانى يەك نەتەوە يەكگرتووەكاندا هاوئاھەنگن. چوارچێوەى چاودێرى و هەلسەنگاندن لە پێوانەكردنى كاریگەرى دەستپێشخەرییەكە و ئاراستەكردنى بەرەو گەيشتن بە ئامانجە گشتگیرەكانى، زۆر گرنگە.

لە ناوەرۆكیدا، پلانى يەك نەتەوە يەكگرتووەكان وەك بڕگەيەكى گرنگ لە پشتیوانیكردنى هەولەكانى بوژانەو و ئاوەدانكردنەوى عێراقدا دیارم. لە هەمان كاتدا داھاتوویەكى ئارامتر و خۆشگوزەرانتر بۆ مێلەت بەرھووێش دەبات. ڕۆحى هاوكارى و تێروانینى ستراتیژی كە لە پلانىكەدا چەسپاوە، ئامازەى بۆ روانگەيەكى هەمەلایەنە و بێركردنەو بۆ ڕووبەرھووونەوى ئەو ئاستەنگە ئالۆزانەى پەيوەستن بە گەراڤەنى هاوولاڤتانی عێراقى لە باكوری ڕۆژھەلاى سوریاو.

لە مانگی ئەیلولى ساڵى ٢٠٢٣ سەرکردەكانى جیھان لە نیویۆرك كۆبوونەو بۆ تاوتویكردنى پێشكەوتنەكان بەرەو گەيشتن بە ئامانجەكانى گەشەپێدانى بەرەدوام. تیمى نەتەوە يەكگرتووەكان لە عێراق چۆن بەشداری دەكات لە گەيشتن بە ئامانجەكانى گەشەپێدانى بەرەدوام لە عێراق؟

تیمی نەتەوە يەكگرتووەكان لە عێراق لە سەرھاتى دامەزراندنەو لە ساڵى ٢٠١٥و بە بەرەدوامى كاردەكات بۆ گەيشتن بە ئامانجەكانى گەشەپێدانى بەرەدوام بۆ گەيشتن بە ئامانجەكانى گەشەپێدانى بەرەدوام. جۆلاندى عێراق بەرەو ئایندەيەك كە لەسەر بنەماى گەشەپێدان و پێشكەوتنى بەرەدوام بێت. پابەندبوونى نەتەوە يەكگرتووەكان لە ڕێبازێكى فرەلایەنەدا نیشان دەدرێت كە كۆمەڵەك چالاكیى لەخۆدەگرێت كە ئامانجیان پێشخستنى خۆشگوزەرانى كۆمەڵایەتى، ئابوورى و ژینگەيە بەگۆزەى چوارچێوەى فراوانترى ئامانجەكانى گەشەپێدانى بەرەدوام. جێبەجێكردنى پڕۆژەكان، پێشكەشكردنى هاوكارى تەكنیکى، و بەھێزكردنى هاوبەشییەكان بوونەتە ئامرازێكى دانەبەراو كە بەشداری لە گۆرانكارى ئەرپنى لە سەرئانسەرى وولاتا.

بەشدارییە سەرەكیەكانى تیمى نەتەوە يەكگرتووەكان لە عێراق بریتین لە گرنگیدانیكى ستراتیژی بە يەكەمايەتیدان بە ئامانجەكانى گەشەپێدانى بەرەدوام لە بەرنامەسازى و دەستپێشخەرییە داراییەكانى نەتەوە يەكگرتووەكان. بە تێكەلكردنى ئامانجەكانى گەشەپێدانى بەرەدوام لە پڕۆژەكانیاندا، تیمەكە چالاكە كاردەكات بۆ پێشخستنى يەكخستنى بنەماكانى گەشەپێدانى بەرەدوام لە هەموو ئاستەكاندا. جگە لەمەش تیمى نەتەوە يەكگرتووەكان خەریكى دەستپێشخەرییە

كردارییەكانى وەك پێشكەشكردنى پشتیوانى تەكنیکى و ڕاھێنان بۆ بەرپرسیانى حكومەت و نوێنەرانى كۆمەڵگەى مەدەنى و كەرتى تایبەتە. ئەم ڕێبازە دانیای دەدات لەمەوى كە ئەم لایەنە پەيوەندیدارە بە ئامرازى پێویست تەیار دەكرێن بۆ تێكەلكردنى ئامانجەكانى گەشەپێدانى بەرەدوام لە پڕۆسەكانى پلاندانان و بڕیاردان. كاریگەرى ئەم هەولانە كۆلتورى گەشەپێدانى بەرەدوام لە كەرتە جیاوازەكاندا بەرز دەكاتەو.

لە هەمان كاتدا، نەتەوە يەكگرتووەكان لە عێراق بە دانان بە گرنگى بەشدارییە جەماوەرى، بە شێوھەكى چالاكە لەگەڵ پێكھاتە ناوخوايەكان و گروپە پراویزخراوەكان كاردەكات. تیمەكە بە جێبەجێكردنى دیدگاكانیان لە پلاندانان و پڕۆسەكانى جێبەجێكردنى گەشەپێدان، هەولەدات بۆ دانیابوون لە گشتگیری و نوێنەرایەتى لە گەشتى مێلەت بەرەو پێشكەوتنى بەرەدوام. ئەم بەشدارییە پڕۆسەى بڕیاردان دەولەمەندتر دەكات و بەشداری دەكات لە بەھێزكردنى ئەم پێكھاتانە لە ڕێگەى تواناسازییان بۆ ئەوئەوى بنە لایەنى چالاك لە هەولەكانى گەشەپێدانى بەرەدوام لە وولاتا. جگە لەمەش تیمى نەتەوە يەكگرتووەكان لە عێراق پالپشتى خۆى پێشكەش بە دەستپێشخەرییانە دەكات كە ئاراستە دەكرێن بەرەو پێشخستنى گەشەسەندن و گەشەپێدانى بەرەدوام. لە پشتگیرىكردنى پڕۆژەكانى وزەى نوێبوووەو، پێشخستنى پراكتیزە كشتوكاڵیە بەرەدوامەكان، و دانیابوون لە دەستراگەيشتن بە خۆپێدن و چاودێرى تەندروستى، تیمەكە بە شێوھەكى ستراتیژی لەگەڵ ئەولەویەتەكانى سەرەكى گەشەپێدان هاوتەرییە. ئەم ڕێبازە گشتگیرە نەك تەنها هەولەدات پێداويستییە دەستبەجێیەكان داين بكات، بەلكو هەولەدات بناغە بۆ داھاتوویەكى خۆراگ و بەرەدوام داينت.

لە بنەرتدا، بە كار كردن لە نزیکەو لەگەڵ كۆمەڵەك لایەنى پەيوەندیدار و گرنگیدان بە ئەولەویەتە سەرەكیەكانى گەشەپێدان، تیمى نەتەوە يەكگرتووەكان لە عێراق یارمەتیدەر بۆ دانیابوون لە هەولەكانى گەشەپێدانى وولاتا. هەولەكانى نەك ھەر یارمەتیدەر بۆ هاوتەرییكردنى هەولەكانى گەشەپێدانى وولاتا لەگەڵ ئامانجەكانى گەشەپێدانى بەرەدوام، بەلكو زەمینی بۆ داھاتوویەكى بەرەدوامتر و دادپەروەرانهتر و خۆشگوزەرانتر بۆ خەلكى عێراق خۆش دەكات.

عێراق ھێشتا ڕووبەرھووى ئاستەنگى زۆر بوونەتەو لە ڕووبەرھووونەوى گۆرانى كەشووھوا. نەتەوە يەكگرتووەكان چۆن یارمەتى عێراق دەدات بۆ تێپەرانندیان؟

لە هەولێكى هاوبەشدا بۆ بەرەنگاربوونەوى كاریگەرییە نەڕێنێیەكانى گۆرانى كەشووھوا لە عێراق، نەتەوە يەكگرتووەكان ڕۆلێكى سەرەكى دەگێرێت، شانبەشانی حكومەتى عێراق و كۆمەڵگەى مەدەنى و لایەنە پەيوەندیدارە جیاوازەكان كاردەكات. ئەم هاوكارییە ئامانجى پەرمپێدان و جێبەجێكردنى ئەو سیاسەت و ستراتیژانەيە كە

نەك تەنها گەشەپێدانى بەرەدوام بەرھووێش بێن، بەلكو دەردانى گازی ژەھراوى كەمبەكەنەو، بەم شێوھەش بەشدارین لە شەرى جیھانى دژى گۆرانى كەشووھوا.

یەكێك لە ڕێبازەكانى نەتەوە يەكگرتووەكان لە عێراق بریتییە لە پێشكەشكردنى هاوكارى تەكنیکى و پالپشتى بۆ بنیاتنانى توانا لە سەرئانسەرى كەرتە گرنگەكاندا، لەوانە وزەى نوێبوووەو، پلاندانانى بەرەدوامى شارەكان و بەرپۆھەردنى پاشماو. نەتەوە يەكگرتووەكان بە گواستەنەوى زانیارى و ئەزموون، هەولەدات عێراق بەھێز بكات بە ئامرازە پێویستەكان بۆ ئەوئەوى بە شێوھەكى كاریگەر ڕووبەرھووى ئەو ئاستەنگانە بێتەو كە گۆرانى كەشووھوا دروستى دەكات، جگە لەمەش، نەتەوە يەكگرتووەكان وەك ئاسانكارىیەك بۆ گفتوگۆ و هاوكارى لە نیوان لایەنە پەيوەندیدارە جیاوازەكاندا كاردەكات، كە ڕێبازێكى گشتگیر بۆ كردەوى كەشووھوا بەرھووێش دەبات. ئەم هەولە هاوبەشە هەولەدات ژینگەيەك دروست بكات كە هەموو یاریزانە سەرەكیەكان بە يەك دەنگ كاربەن بۆ گەيشتن بە ئامانجە هاوبەشەكان، ئەمەش كاریگەرى و كاریگەرى دەستپێشخەرییەكانى پەيوەست بە كەشووھوا بەرز دەكاتەو. هاوتەریب لەگەڵ ئەم پابەندبوونە نەتەوە يەكگرتووەكان ڕۆلێكى گرنگى بێنویە لە دەستپێكردنى دەستپێشخەرییە پێشەنگەكانى وەك بانكى سەوزى بەرەدوام، ئەم دەستپێشخەرییانە كە ئاراستەیان بەرەو ھاندانى وەبەرھێنانى بەرەدوام و پێشخستنى كەشەى ئابوورییە، رەنگدانەوى بڕیارى نەتەوە يەكگرتووەكانە بۆ سەرکردایەتیکردنى چارەسەرى داھێنەرە بۆ بەرزكردنەوى خۆراگى بەرامبەر گۆرانى كەشووھوا. بڕگەيەكى گرنگ لەم هاوبەشییە بەرەدوامدا لە ماوى كۆنفرانسى نەتەوە يەكگرتووەكان بۆ گۆرانى كەشووھوا COP٢٨ ھویدا. لە ژێر سەرکردایەتى بەرنامەى نەتەوە يەكگرتووەكان بۆ پەرمپێدان لە ژێر دەستى گروپى كارى ئەولەویەت ٤، نەتەوە يەكگرتووەكان پالپشتیەكى بەرچاوى پێشكەش بە حكومەتى عێراق كرد وەك ئامادەكارى بۆ ئەم بۆنەيە. ئەم پالپشتیە بریتى بوو لە یارمەتیدانى عێراق بۆ داریشتنى وەرھەقى ھەلوپەستى كۆنفرانسى نەتەوە يەكگرتووەكان بۆ گۆرانى كەشووھوا COP٢٨، ڕاھێنانى دانوستانكاران، ھەماھەنگى وۆرك شۆپەكانى ڕاویژكارى، و ئاسانكارى بۆ دامەزراندنى و داينكردنى داراییى بەلى عێراقى. دەستەكە كە يەكەمین دەستەى مێژوویى عێراق بوو لە COP، وەك ناوەندیك بوو بۆ زیاتر لە ٣٠ ھویداوى لاوھى، لەوانە ئەوانەى كە ئەندامانى تیمى وولاتى نەتەوە يەكگرتووەكان سەرپەرشتیان دەكرد، كە بابەتگەلیكى جۆراوجۆرى لە كەشووھوا و بنیاتنانى ئاشتیووە تا دارایی، وزە، تەندروستى، كشتوكاڵ/ خۆراك دەگێرێتەو ئاسایش و بەشداری كەنجان.

دەستەى عێراق كە بە باشى ئامادەكراوو وەك ناوەندیكى چالاكیەكان دەركەوت، ئامادەبووانىكى ھەمەچەشنى بۆ خۆى ڕاکیشا و ئالۆگۆرى بەرھەمدار و كۆبوونەوى لاوھى و بنیاتنانى هاوبەشى

درووستکردنی هەلی کار، و خۆراگری کۆمەلگا توخمە سەرەکییەکانی کارنامەکهەمان دەبن بۆ دوو ساڵی داهاوو. ئێمە بەردەوام دەبین لە پێشکەشکردنی هاوکارییە مرۆییەکان، کەمکردنەوی هۆکارە ناسەقامگیرەکان، بەشداریکردن لە سەقامگیری سیاسی، کۆمەلایەتی، ئەمنی و ئابووری و پشتیوانی گەڕانەو لە باکووری رۆژهەڵاتی سوریاو. گرنگییەکی تایبەت بە چارەسەرکردنی کۆچی کەشوهوا دەدرێت، بە گرنکیدان بە باشوور.

گەشەپێدانی ئابووری لایەنیکی سەرەکی ستراتژی ئێمە، بە گرنکیدان بە دروستکردن و پشتگیرکردنی هەلی کار، پێشخستی تەکنەلۆژیا و لێهاتوویی پێشکەوتوو، بەرزکردنەوی دەرفەتەکانی بازرگانی، و بەهێزکردنی تواناکان بۆ ئابوورییەکی گوندنیشینی بەردەوام و کێپکێکار. هەرەها ئێمە سەرنج دەخەینە سەر سیاسەتی چالاک و داھێنەرانه لە بازاری کار، بەرنامەکانی پەرەپێدانی کارامەیی، و سیاسەتەکانی کەمکردنەوی نایەکسانی.

وەرگرانی داتا بۆ گەشەپێدان و گۆڕینی دیجیتالی لە پێشینی کارەکانی چاکسازییەکانی کەرتی گشتیایە. ئەمەش نەخشەسازی گشتگیر و شیکاری دەستینشانکردنی سیستمی داتا بەردەوام و پلان بۆ داڕێژراوەکان، و لیکۆلیتەو لە ئەگەری دامەزراندنی سیستمی چاودێریکردنی ئۆنلاین بۆ ئامانج و دیدگای گەشەپێدانی بەردەوام ۲۰۳۰ لەخۆدەگرێت. ئاشتەوایی کۆمەلگا، پاراستنی کۆمەلایەتی، و هاوبەشی میدیایی بۆ گەورەکردنی پەيامە گرنگەکان سەبارەت بە کەشوهوا، چارەسەری بەردەوام، توندوتیژی دژی ژنان، کۆتاییهێنان بە نایەکسانی و راپۆرتکردن لەسەر بنەمای راستییەکان پێکھاتە دانەپراون لە هەولە بەردەوامەکانمان.

هاوبەشی ستراتژییمان لەگەڵ حکومەتی عێراق و هاوبەشەکانی گەشەپێدان بەردەوام دەبێت لەرێگە دەستپێشخەری هاوبەش و بەرنامەسازی هاوبەش و پلانی کارکردن، دەستەبەرکردنی گەڕانەوی سەلامەت و بەردەوامی عێراقییە ئاوارەبووەکان وەک ئەولەوییەتیکی سەرەکی دەمیتێتەو. لەگەڵ گرنکیدان بە دۆزینەوی چارەسەری بەردەوام و پشتیوانیکردن لە گواستەووی وردە وردە لە هاوکاری فریاگوزارییەو بۆ گەشەپێدانی درێژخایەن

لە کۆتاییدا، تیمی وڵاتی نەتەوە یەكگرتووكان پابەندە بە دنیابوون لە خاوەنداریتی نیشتمانی تەواوی سندوقی نەتەوە یەكگرتووكان بۆ گەشەپێدانی بەردەوام، کە بۆ ماوی ۲۰۲۴-۲۰۲۹ پەری پێدەدرێت. هاوتەریب لەگەڵ ئەولەوییەتەکانی ئامانجی گەشەپێدانی بەردەوامی عێراق، ئێمە لە نزیکەو لەگەڵ لایەنە پەيوەندیدارەکان و دەستە بەرپۆبەری سندوقی گەشەپێدانی بەردەوامی نەتەوە یەكگرتووكان کاردەکەین، و هەولەدەین وەک هاوبەشیکی چەسپاو بۆ گەل و حکومەتی عێراق بمتینەو. بەلێمان پەروەردنی رێگاگانی گەشەپێدانی بەردەوام و هەمەلایەنە و یەكگرتوو و کاریگەرە بۆ گەیشتن بە کارنامە ۲۰۳۰ بۆ هەمووان لە عێراق.

عێراق دەکەین بۆ بەهێزکردنی توانای دامەزرێوانی و شەفافیت و لێپرسینەو لە هەموو ئاستەکاندا. دەستپێشخەرییەکانمان پشتگیری لە کارنامە چاکسازی سەرۆکەوزیران دەکەن، بە تێکەڵکردنی چارەسەر و سیاسەت و بەرنامە هاوبەشەکانی دژە گەندەلی کە ئامانجیان دروستکردنی کەرتیکی گشتی شەفافتر و لێپرسینەووتەر.

لە بواری خزمەتگوزارییە گشتییەکاندا، نەتەوە یەكگرتووكان پابەندە بە دنیابوون لە دەستپێشخەرییەکان بە خزمەتگوزارییەکان لە ناوچە گوندنیشینەکان، پێشخستی دادپەروەری بۆ گروپە لاوازەکان و بەهێزکردنی توانای ئۆرگانە دەستوورییەکان. ئێمە هەولەدەین بەشداری هاوڵاتیان بەهێز بکەین، بەتایبەتی لەنیو گەنجان و ژنان و دانیشتوانی پەراوێزخراودا. بۆ ئەوێ بەشداری بکەین لە بەهێزکردنی حوکمرانی و یەكگرتوویی کۆمەلگا.

نەتەوە یەكگرتووكان هەولەکانی چەرت دەکاتەو بۆ رووبەرپووبوونەوی گۆڕانی کەشوهوا، بە گرنکیدانیکی ستراتژی بە کەمی ئاو، بەرنامەسازی هاوبەشی کەشوهوا، و پەرەپێدانی داکۆکیکاری گشتگیر و گونجاندن و ستراتژی ئاو. ئامانجمان بەهێزکردنی خۆراگرییە لە رێگە بەرپۆبەردنی کاریگەری سەرچاوە سروشینیەکان، کەمکردنەوی مەترسی کارماتەکان، و بەرپۆبەردنی پیسبوون و پاشماو، لە هەمان کاتدا فراوانکردنی پشتگیری بۆ هەولەکانی گونجاندن و خۆراگری، بەتایبەت لە بواری پاراستنی کۆمەلایەتی. خۆگونجاندن لەگەڵ گۆڕانی کەشوهوا و رێبازەکانی ئاسایشی کەشوهوا لە سەرئەسەری پۆرتفۆلیۆی بەرنامەکانماندا دەخەینە ناوێ بۆ بنیاتنانی خۆراگری لە ئاستی کۆمەلایەتی و دامەزرێواندا.

پابەندبوومان بە کارنامە ۲۰۳۰ لە پشتیوانی بەردەوامان بۆ جێبەجێکردنیدا دەردەکەوێت. ئەمەش بریتیە لە پێشکەشکردنی ئامۆژگاری سیاسەت و هاوتەرییەکانی چالاکیەکان لەگەڵ ئەولەوییەتەکانی نیشتمانی، وەک ستراتژی گەشەپێدانی نیشتمانی و بەرنامە ئیستای حکومەت.

گەشە ئابووری گشتگیر و هەمەچەشن،

کاریگەر بەروپێش دەبرد. لە ئەنجامدا عێراق بە شێوێکی نااسایی و بە پشتیوانی تیمیکی هەمەچەشن هاتە ناو دانوستانە فەرمیەکانەو. جێی سەرنج، پشتیوانی نەتەوە یەكگرتووكان، لە رێگە دەزگاکانی وەک UNDP, UNICEF, UN, WFP, FPA, FAO, رۆلێکی گرنگی هەبوو لە پەرەوێدەکردنی بەشداری چالاکانی ۱۶ گەنجی عێراقی، بە ئامانجی پەرەوێدەکردنێان بۆ ئەوێ بێنە چالاکان و دانوستانکاری داهاووێ کەشوهوا لە وڵاتەکاندا. ئەم دەستپێشخەرییە جەخت لەسەر پابەندبوونی نەتەوە یەكگرتووكان دەکاتەو نەک تەنها بە کردەوی دەستبەجێی کەشوهوا بەلکو بە چاندنی نەوێ داهاووێ عێراقییەکان کە پابەندن بە پراکتیزەکردنی بەردەوام لە عێراقدا.

ئەولەوییەتەکانی سەرکەوت بۆ ساڵی ۲۰۲۴ چین؟

لە ساڵی ۲۰۲۴دا ئەولەوییەتەکانمان لە عێراقدا بە رێبازێکی هەمەلایەنە و فرەلایەنە دیاری دەکەین کە ئامانج لێی چارەسەرکردنی ئەو تەحەددایانە کە رووبەرپووی وڵات دەبێتەو و پێشخستی گەشەپێدانی بەردەوام. بواری گرنکیدانمان بریتین لە گونجاندن لەگەڵ گۆڕانی کەشوهوا، پشتگیری دژە گەندەلی، دەستپێشخەرییە بە خزمەتگوزارییە گشتییەکان، حوکمرانی پاراستنی کۆمەلایەتی و زۆر شتی تر. ئەمەش جگە لە گرنکیدانمان بە بەهێزکردنی ئەو هاوبەشیانە کە لە دلی ستراتژییەکانماندا، لەگەڵ جەختکردنەو لەسەر هاوکاری لەگەڵ حکومەت، کۆمەلگە مەدەنی، ئەکادیمی، کەرتی تایبەت و هاوبەشە بەخشەرەکان.

یەکەم؛ ئێمە پابەندین بە پالپشتیکردنی حکومەتی عێراق و لایەنە پەيوەندیدارەکان لە دارشتن و جێبەجێکردنی دەستپێشخەرییە داھێنەرانه و بەردەوامەکانی گۆڕانی کەشوهوا. ئەمەش دەستپۆمەدان لە کەرته جیاوازهکاندا دەگرێتەو، لەوانە کشتوکال، تەندروستی، ئاو، گواستەو، بەرھەمھێنانی وزە و زێرخانی نیشتەجێبوون، بە گرنکیدانیکی تایبەت بەو ناوچانە کە ئاوارە ناوخییەکان لە کاتی گەڕانەوینادا دالە دەدەن.

بە دانان بە پێویستی بەپەلە بۆ بەرەنگارپوونەوی گەندەلی، هاوبەشی چالاکانە لەگەڵ حکومەتی

نووسینگەى یونامى كاروباری سیاسى و شیکاری OPAA

پرسیار و وهلام لهگهڵ

به پرسیاری ئۆفیسى كاروباری سیاسى و شیکاری یونامى

به ریز مانوج ماثیو

و جیگری نوێنەرى تایبەت (كاروباری سیاسى و هاوكاری هەلبژاردن) دەكات له پەيوەندیکردنیان له گهڵ عێراقییهكان له سەر هەموو ئاستەكان و هەروەها راپۆرت و شیکاری پیشکەش دەكات. به درێژایی سالی ٢٠٢٣، کارلیککردن له گهڵ هاوبه شه عێراقییهكان پاداشترین لایەنى کارەکانمان بوو - جا هاوكاری له گهڵ به پرسیاری حكومهت، لایەنه سیاسییەكان

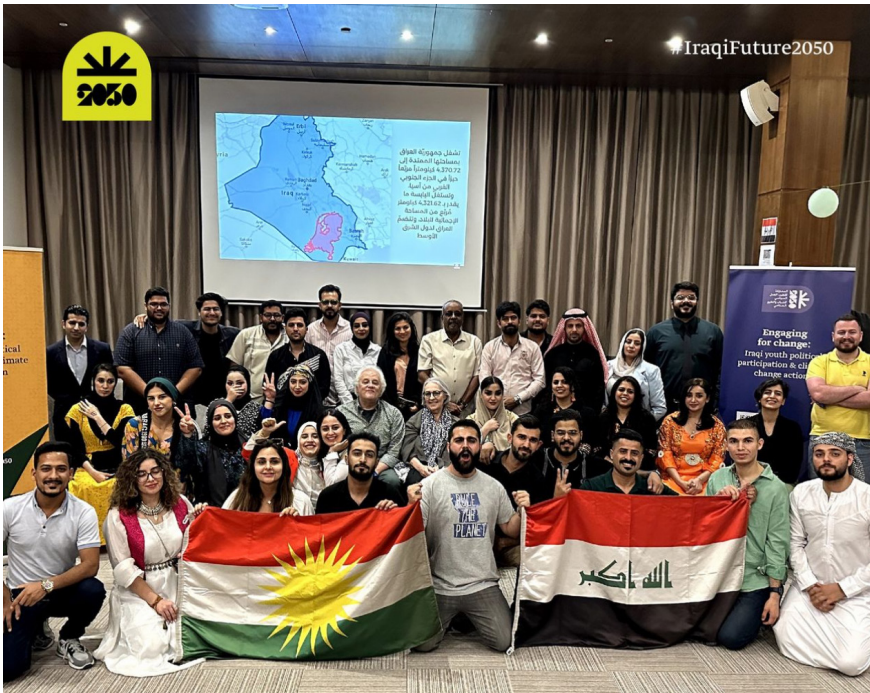
باسی رۆلی نووسینگەكەمان بۆ بکە. بۆچی کارەكەت گرنه؟

نووسینگەى كاروباری سیاسى و شیکاری یونامى (OPAA) پشتگیری له سەرکردایەتى نێردراوه كه دەكات له نووسینگە باشەكانیدا بۆ پیشخستنی گفتوگۆی سیاسى و ئاشتهوایی له سەر ئاستی نیشتمانی و كۆمه‌لگا. به شێوهیهكى كۆنكریتی، فه‌رمانگه‌كه‌مان پشتگیری له نوێنەرى تایبەت

سالی ٢٠٢٣ سالیكى تری چاره‌نووسساز بوو بۆ عێراق. حكومهتى عێراق به‌ردهوام بووه له هه‌وڵه‌كانى بۆ جیه‌جیه‌كردنى به‌رنامه‌ى وه‌زارى خۆى له‌گه‌ڵ پیشكه‌وتن و ته‌حه‌دد

دەبێت. ھەر وھا چاوەڕوان دەکرێت ھەریمی کوردستانی عێراق ھەلبژاردنە دواکەوتەکانی پەرلەمانی خۆی ئەنجام بدات، کە ھەلبژاردنەکان بۆ پەرەپێدانی دامودەزگا بەھێزکراوەکانی دیموکراسی بەپێویستی ماونەتەو. بۆ عێراق و گەلەکە، ھیوادارم ھەموو لایەنە پەيوەندبەدارەکان بە دیدیکی ھاوبەشەو بۆ وڵات کاربەن و دەرڤەتەکانی بەرەدمیان بۆنەو، بە لەبەرچاوترنی نیکەرانییەکانی ھەموو چین و توپزەکانی کۆمەڵگا، نووسینگەکەمان بەویەری خۆشخالییەو چاوەڕپی بەردەوامبوونە لە پالێشتیکردنی ھاوبەشە عێراقییەکانمان لەو بوارەدا، لەسەر داواي ئەوان و بە رێنمایی ئەرکی ئێمە.

پێشبرکێیەکی کرداری گەنجان لە موسڵ گرتەو. ئێلھامبەخش بوو بۆ بینینی پالێنەری داھێتەرەنە و پابەندبوونی ھاوبەشی گەنجان عێراقی لە ھەموو بەشەکانی وڵاتەو - جا ئەنبار بێت، نەجەف بێت یان دۆحوک - بۆ ئەوەی بە ھاوبەشی مێشکیان لەسەر زەقترین پرسەکانی نەوی خۆیان بخەنەرۆو و دەستپێشخەرییەکانی خۆیان بخەنەرۆو، لەگەڵ پالێشتی و... رێنمایی پسیۆران. ئەم چالاکییانە گەشتنە لوتکە بە گفتوگۆیەکی مێزی دەوری لەسەر ئاستی نیشتمانی لە بەغدا کە گەنجان و ئەندامانی ئەنجومەنی بالای لاوان کۆکردەو، کە لە مانگی ئابدا لەلایەن سەرۆکی حکومەتەو دامەزرا، ئەمەش سەکۆیەکی ناوازی بۆ گەنجان رەخساند بۆ ئەوەی نیکەرانییەکانیان دەربرن و پێشنیارەکانی سیاسەتەکانیان بۆ ئاگادارکردنەوی بەرنامە و سیاسەتەکانی حکومەت بخەنەرۆو.

بارو لە داھاتوو بکەین. چاوەڕوانییەکانتان بۆ ساڵی ٢٠٢٤ چییە؟

کۆمەڵێک بابەتی چارەنووسساز بۆ داھاتووی عێراق دێنە بەرچاو - جا چاکسازییە ئابوورییە زۆر پێویستەکان بێت، گشتگیر و حوکمرانی، جێبەجێکردنی دەستور، پروبەروبوونەوی کاریگەرەکانی گۆرانی کەشووھوا، ئاسایشی سنوورەکان یان پێگە گشتی عێراق لەسەر گۆرپانی جیھان. ئەم جۆرە لایەنە لە بەرنامە حکومەتیشدا رەنگ دەدەنەو. لە ساڵی ٢٠٢٤ پێکھێنانی ئەنجومەنی پارێزگاکان گرنگ دەبێت بۆ پێشکەشکردنی خزمەتگوزاری و حوکمرانی لەسەر ئاستی ناوخرۆی. ھەر وھا پەيوەندی باشی نیوان حکومەتی فیدرالی و حکومەتی ھەریمی کوردستان بۆ سەقامگیری عێراق بە گشتی گرنگ

نوینەرانی کۆمەڵگا، چالاکییەکانی ژنان و گەنجان، یان کەسایەتیە ئایینیەکان و کەمەنەکان. نووسینگەکانی یونامی لە بەسەر و ھەولێر و کەرکوک و نەینەوا بەشیکێ گرنگ دەگێرن بۆ پێشخستنی کارەکان لە بەشە جیاوازەکانی وڵادا. ئەمەش ھەولەکان بۆ بەرھەمھێنەرانی پێکھێنەرانی ئاشتییانە لە ناوچە جێناکۆکەکانی مێژوویی یان پشٹیوانی لە پەيوەندییە بنیاتنەرەکانی نیوان حکومەتی فیدرالی و حکومەتی ھەریمی کوردستان دەگرێتەو.

ساڵی ٢٠٢٣ لە روانگی سیاسییەو چۆن کورت دەکەیتەو؟

ساڵی ٢٠٢٣ ساڵیکی تری چارەنووسساز بوو بۆ عێراق. حکومەتی عێراق بەردەوام بوو لە ھەولەکانی بۆ جێبەجێکردنی بەرنامە وەزاری خۆی لەگەڵ پێشکەوتن و تەحەدا. پەسەندکردنی یاسای بودجە سێ ساڵی فیدرالی لە مانگی حوزەیراندا، شتیکی سەرەکی بوو، کە پێشتر مشتومری سیاسی چڕ رویدا. بە ئاستی تۆمارکراوی داھات و خەرچکردن و کورتپێنان، بودجە فیدرالی پێشکەشکردنی خزمەتگوزارییەکانی خستە ناوەندەکە خۆیەو؛ جێبەجێکردنی ئەرکی راستەوخرۆی.

بەرپێوچوونی ھەلبژاردنی ئەنجومەنی پارێزگاکان لە مانگی کانوونی دوومی ٢٠٢٣، بەرگەییەکی دیکە بەخۆیەو بینی، بەدیھێنانی مافیکی دەستووری کە بۆ ماوی دە ساڵ داوارابوو. ئەم ھەلبژاردنە لە ماوی دە ساڵدا بۆ یەکەمجار لە ١٥ پارێزگای فیدرالی بەرپێوچوو؛ و لە پارێزگای کەرکوک، یەکەم ھەلبژاردن بوون کە لە ساڵی ٢٠٠٥ ھەو ئەنجام بدرین.

ھەر وھا داینامیکی سیاسی بەھۆی گۆرانکاری لە پۆستەکانی سەرکردایەتیدا لە قالب دراو، بەتایبەتی سەبارەت بە سەرۆکایەتی ئەنجومەنی نوینەران. لە ھەمان کاتدا، داینامیکی ناوچەیی کاریگەرەکانی بەرچاوی شەپۆلاوی لەسەر دیمەنی ئەمەنی و سیاسی ھەبوو، بە تایبەت لە مانگی ئۆکتۆبەرەو.

لە ماوی ساڵی رابردوودا دەستکەوتی کۆنکریتی و گرینگترین شت بۆ ئۇپا چین؟

پەيوەندیمان لەگەڵ گەنجان عێراقی، بە ھەماھەنگی لەگەڵ نووسینگە سەرۆکوەزیران و ئەنجومەنی بالای لاوان و لەگەڵ ھاوبەشە ناوخرۆیەکان، ئەرکی بەرزکەرەو و ئومێدبەخش بوو. بە درێژایی ساڵی ٢٠٢٣، ئۇپا ئاسانکاری چالاکییەکانی لە ھەشت پارێزگادا کرد بە ئامانجی بەرزکردنەوی بەشداریکردنی سیاسی گەنجان و ھاندانی رۆلی چالاکانە لە پروبەروبوونەوی پرسەکانی کۆمەڵگا، بەتایبەتی گۆرانی کەشووھوا. ئەم چالاکییانە قوتابخانەییە ھاویەنی سلێمانی و وۆرک شۆپەکانی تواناسازی لە بەغدا و کەربەلا و

نووسینگەى هاریكاریی هەلبژاردن

پێننەكى

رۆلى نێردەمی نەتەووە یەكگرتوووەكان بۆ هاریكاریی عێراق (یونامى) لە پرۆسەى هەلبژاردن لە عێراقدا

لە بوارەكانى وەك ئۆپەراسیۆنەكان، ئایتى، یاسایى، پەيوەندییەكان و گەياندى گشتى، جەخت لەسەر پابەندبوونی بێوچانى دەكات بۆ پەرۆردەکردنى كۆلتورێكى دیموكراسى لە عێراقدا.

بە پشتگیرىکردنى كۆمیسىۆنى بالای سەربەخۆى هەلبژاردنەكان لە بەرپۆوەبردنى سەرکەوتووانەى هەلبژاردنەكانى ئەنجومەنى پارێزگاکانى سالى ٢٠٢٣، كە رێژەى بەشدارىکردنى دەنگدەرانى ٤١٪ بەدەستھێنا، تیمى نووسینگەى هاوکارى هەلبژاردنەكانى یونامى بە شێووەیەكى بەرچاوى یەكێك لە ئەركە سەرەكییەكانى ئەنجومەنى ئاسایشى نەتەووە یەكگرتوووەكان بۆ یونامى جێبەجێکرد.

كۆمیسىۆنى بالای سەربەخۆى هەلبژاردنەكان یونامى لە رێگەینووسینگەى هاریكاریی هەلبژاردنەكانییەو رۆلى سەرەكى بینى لە پیشكەشکردنى پالپشتى هەمەلایەنەى هەلبژاردن بۆ كۆمیسىۆنى بالای سەربەخۆى هەلبژاردنەكان بۆ ئەنجامدانى هەلبژاردنیكى ئازاد و باوەرپێكراو و شەفاف لە عێراق.

بەشدارى یونامى لە پرۆسەى هەلبژاردنەكانى عێراق، نەك هەر بەشدارە لە چوارچۆوى دیموكراسى ولات بەلكو متمانه لە نێو هاوڵاتیانى ولاتەكەیدا بە سیستەمى دیموكراسى و هەلبژاردن دەچێنێت. پشتگیری بەردەوامى نوێنەراییەتیەكە بۆ كۆمیسىۆنى بالای سەربەخۆى هەلبژاردنەكان، بەتایبەتى

لە سالى ٢٠٠٥وە كە نێردەمی نەتەووە یەكگرتوووەكان بۆ هاریكاریی عێراق (یونامى) دامەزراو، رۆلىكى گرینگ و فرەلایەنە لە دیمەنى هەلبژاردنەكانى عێراقدا دەگێرێت، كە پابەندبوونی نەتەووە یەكگرتوووەكان بە پشتیوانىکردنى دیموكراسى و حوكمرانى لە كۆمەلگاکانى دواى مەملەتدا بەرچەستە دەكات. ئەو پالپشتیەى كە لەلایەن نێردەمی نەتەووە یەكگرتوووەكان بۆ هاریكاریی عێراق (یونامى) بۆ پرۆسەى هەلبژاردن پیشكەش دەكرێت، هەم ستراتییەى و هەم كارێگەرە. لە دلى ئەركەكەیدا بەرپرسیاریتی پیشكەشکردنى هاوکارى هەمەلایەنەى هەلبژاردنەكانە، ئەركێك كە كۆمەلگەى چالاكى لە پشتیوانى تەكنیکی و راوێژكارییەو تا بگاتە بنیاتنانى توانای

هەلبژاردنی ئەنجومەنی پارێزگاکان ۲۰۲۳

**بە پشتگیریکردنی
کۆمیسییۆنی بالای سەر بەخۆی
هەلبژاردنەکان لە بەرپۆوەبردنی
سەرکەوتوووانەکی
هەلبژاردنەکانی ئەنجومەنی
پارێزگاکانی ساڵی ۲۰۲۳، کە
رێژەکی بەشداریکردنی
دەنگدەرانە ۴۱٪ی
بە دەستەتێننا، تیمی
نووسینگەکی هاوکاری
هەلبژاردنەکانی یونامی بە
شێوەیەکی بەرچاو یەکیک لە
ئەركە سەرەکییەکانی
ئەنجومەنی ئاسایشی نەتەوە
یەكگرتووەكان بۆ یونامی
جێبەجێکرد**

بلاوکرانەو. جێی ئاماژەیه ئەمە یەكەمجار بوو کە کۆنگرە رۆژنامەوانییە راستەوخۆکە لە رێگە سۆشیال میدیایە پەخش بکری و مەلپەرە کە دواي بلاو بوونەوی ئەنجامە کە بە ئاسانی کار دەکات.

زیاتر لە پینچ هەزار و ۹۰۰ کاندید کە هەزار و ۶۶۲ یان ژن بوون بەشدارییان لە پرۆسە هەلبژاردن بۆ ئەو ۲۸۵ کورسییەدا کردوو. لەو ژمارەیش ۷۵ کورسی بۆ ژنان و ۱۰ کورسی بۆ پشکی کەمینهکان تەرخانکراون.

زیاتر لە ۲۰۰ هەزار کارمەندی راپرسی و ژماردەنەو کە ۳۳٪ یان ژن بوون، دامەزران و راپهێنایان پیکرا. گرنگیدان بە پەرەپێدانی کتێبی رێنمایی پیکارەکانی بەکارهێنەر دۆستانە، پلانێکی کارپێکردنی گشتگیر، و دەستپێشخەرییە بەفراروانەکانی پەيوەندییەکان و پەرۆمەدی دەنگدەران بەشدارییەکی بەرچاویان لە سەرکەوتنی پرۆسە کەدا کرد. سەرەرای ئەوەش، دامەزراندنی سە (۳) لیژنە چاودێری لەناو کۆمیسییۆنی بالای سەر بەخۆی هەلبژاردنەکان بۆ پێشکارێیەکانی بانگەشە هەلبژاردن (زیاتر لە ۷۰۰ کەیس پرۆسێس کراون، زیاتر لە ۳۰،۰۰۰ چاودێری نیشمانی و نۆدەوولەتی). جەختی لەسەر بەهێزی چوارچۆمی هەلبژاردنەکانی کۆمیسییۆنی بالای سەر بەخۆی هەلبژاردنەکان کردوو.

ساڵی ۲۰۲۳ سالیکی بەرچاو بوو لە سەفەری دیموکراسی عێراقدا، هەلبژاردنی ئەنجومەنی پارێزگا کە لەمێژە چاوەڕوان دەکرا لە ۱۵ پارێزگار (جگە لە هەریمی کوردستان - هەولێر، دهۆک و سلیمانی) بەرپۆوەچوو. ئەم هەلبژاردنە یە کە یە کەم هەلبژاردنەکان لە ماوەی دە یە کەدا و لە ساڵی ۲۰۰۵ وە لە کە رێک، لە ۱۸ کانوونی یە کە ما بە رێو چوو، بە دەنگدان تاییە ت بۆ هێزە ئەمنیەکان و ئاوارە ناوخۆییەکان (ئاوارەکان) لە ۱۶ کانوونی دوو. تیمی نووسینگەکی هاوکاری هەلبژاردنەکانی یونامی لەم ماوەیەدا هاوکاری تەکنیکی پێشکەش کرد، زāl بوو بەسەر زۆرێک لە تەحەددیاتی وەك سنوورداریکردنی بودجە و توانای سنوورداری کارمەندان.

لە هەلبژاردنەکاندا ۴۱٪ی دەنگدەرانە بەخۆیەو بەینووە و لە کۆی ۱۶،۱ ملیۆن کەسی شایستە دەنگدان، ۶،۶ ملیۆن کەس بەشدارییان کردوو. کۆمیسییۆنی بالای سەر بەخۆی هەلبژاردنەکان لە رێگە کۆنگرەییە رۆژنامەوانییەو ئەنجامە سەرەتاییەکانی لە ماوەی ۲۴ کاتژمێردا راکەیان، کە لە رێگە کەنالهکانی سۆشیال میدیاشەو پەخشکرا. دواتر ئەنجامە سەرەتاییەکان لە مەلپەری کۆمیسییۆنی بالای سەر بەخۆی هەلبژاردنەکان

پشتگیری و دەستکەوتە گشتگیرەکانی نووسینگەکی هاوکاری هەلبژاردنەکانی یونامی

یارمەتی تەکنیکی و پشتیوانی راپۆزگاری
رۆلی نووسینگەکی هاوکاری هەلبژاردنەکانی یونامی لە پشتگیریکردنی لایەنە ئۆپەرەسیۆنی، لۆجستی و تەکنیکیەکانی کۆمیسییۆنی بالای سەر بەخۆی هەلبژاردنەکان زۆر گرنگ بوو. ئەمەش پشتگیری لە پەرەپێدانی رێسا و رێکارە پەيوەندیارەکان، لۆجستیکای ئامادەکارییەکان، و ژێرخانی ICT لەخۆگرتبوو. پینچ مەشقی هاوشێوەکردن ئەنجامدرا بۆ تاقیکردنەوی سیستەمی دەنگدان کە ئامادەکاری و متمانە بە پرۆسەکانی هەلبژاردن مسۆگەر کرد. ئامادەبوونی نوێەرانی یونامی لەم بۆنەدا جەختی لەسەر پابەندبوونی نەتەوە یەكگرتووەکان کردوو بۆ پشتگیریکردن لە گەشتی هەلبژاردنەکانی کۆمیسییۆنی بالای سەر بەخۆی هەلبژاردنەکان کۆمیسییۆنی بالای سەر بەخۆی هەلبژاردنەکان.

بنياتانی توانا و راپهێنان

جگە لە پشتگیری رۆژانە لە شوێنی رۆدلوو، کە لە نیوان مانگەکانی نازار و تەمموزی ۲۰۲۳، نووسینگەکی هاوکاری هەلبژاردنەکانی یونامی زنجیرەییە کۆبوونەوی راپهێنانی تواناسازی بۆ کارمەندانی کۆمیسییۆنی بالای سەر بەخۆی هەلبژاردنەکان ئەنجامدا. زیاتر لە ۲۰۰ ئەندامی ستافی کۆمیسییۆنی بالای سەر بەخۆی هەلبژاردنەکان راپهێنانی نیشتهجێبوونیان لە بواری ئایتی، ئاسایش، رێکارەکان و پەيوەندییە دیجیتالییەکان وەرگرت.

جیگری نوێنەری کاروباری سیاسی و هاوکاری هەلبژاردن، بەرپۆز کۆدیۆ کۆردۆن، لەگەڵ جیگری نوێنەری تاییەتی سکرێتێری گشتی بۆ هەماهەنگی مەوێ، لە رۆژی هەلبژاردندا سەردانی ناوهندەکانی دەنگدان کرد.

بەرپۆوەبەری هاوکاری یەكگرتوو هەلبژاردنەکانی نەتەوە یەكگرتووەکان و راپۆزگاری سەرەکی هەلبژاردنەکانی نەتەوە یەكگرتووەکان دکتۆر عامر ئەی ئاراین، رۆژانە لەگەڵ بەرپۆوەبەرایەتی بالای و ئۆپەرەسیۆنە ستراٹێژییەکانی کۆمیسییۆنی بالای سەر بەخۆی هەلبژاردنەکان بەشدار بوو. سەرەرای ئەوەش، دکتۆر ئاراین پەيوەندی لەگەڵ دادگای بالای فیدرالی کردوو سەبارەت بە بابەتە هەلبژاردنەکان، پەيوەندی لەگەڵ رێکخراوەکانی کۆمەڵگە مەدەنیەدا کردوو، و بەردەوام کۆمەڵگە دیپلۆماسی لە عێراقدا لەبارە پێشوا تەکانی هەلبژاردنەو نوێ دەکاتوو.

بەشداریکردنی سەرکردایەتی نەتەوە یەكگرتووەکان
نوێنەری تاییەت بەشدار لە هاوشێوەکردنی پرۆسەکانی رۆژی هەلبژاردن کرد کە لەلایەن کۆمیسییۆنەو رێکخراوو. ئەم چالاکییە نمایشی وردی هەموو ئەو ئامێرە ئەلیکترۆنیانە لەخۆگرتبوو کە پلانیان بۆ دانرابوو بۆ بەکارهێنان لە رۆژی هەلبژاردندا. لە ۵ کانوونی دوو، نوێنەری تاییەت، شانەشانی جیگری نوێنەری کاروباری سیاسی و هاوکاری هەلبژاردنەکان لەگەڵ دەستە کۆمیساریای کۆمیسییۆن کۆبووو بۆ وەرگرتنی زانیاری کورت سەبارەت بە دۆخی ئامادەکارییەکانی هەلبژاردن.

داھاتوھە لە پىئەشە: بىر كرىدەھە لە ھەلبۇزاردن ئەنجومەنى پارىزگاكەنى سالى ۲۰۲۳

ھەلبۇزاردن ئەنجومەنى پارىزگاكەنى سالى ۲۰۲۳ لە عىراق كە لە رېگەى ھەولە ھاوبەشەكەنى يونامى بۇ پىئەشەنى لە كۆمىسىيۆنى بالاي سەر بەخۆى ھەلبۇزاردەكەن ئاسانكارى بۇ كراوم ھەك شاپەتخالى پابەندوبون بە پرۇسەى دىموكراسى لە عىراقدا ۋەستائە. بەرپۆمەچوونى سەر كەوتووانەى ئەم ھەلبۇزاردەكە بە گىشتگىرى و ئاسانكارى دەستراگەپىشتن و تېرۋانىنى ئەرپىنى گىشتى تايبەتمەند بوو. رەنگدانەھوى نەرمى و پىئەشەكتەنى سىستەمى ھەلبۇزاردەكەنى عىراقە. دەستكەوتەكەنى ئەمسال پۆمەريان بۇ رووداۋەكەنى ھەلبۇزاردى داھاتوھە لە عىراق دانا.

بە چاوخشاندىن بۇ سالى ۲۰۲۴، عىراق ئامادەكارى دەكات بۇ ئەنجامدانى ھەلبۇزاردى پەرلەمانى ھەرىمى كوردستان. نووسىنگەى ھارىكارى ھەلبۇزاردەكەنى نوپنەرەياتى نەتەھە بەگرتووھەكەن بۇ ھاۋكارى عىراق (يونامى) بەردەوام دەپىت لە پىئەشەكەشكردىن پالپىشتى تەكنىكى و راپوژىكارى بۇ كۆمىسىيۆنى بالاي سەر بەخۆى ھەلبۇزاردەكەن بۇ ئەنجامدانى ھەلبۇزاردى شەفاف و باۋەرپىكرەلە ناۋچەكەدا. لەگەل نىزىكبونەھەى سالى ۲۰۲۵، كۆمىسىيۆنى بالاي ھەلبۇزاردەكەنى پىئەشەكەرى كۆمىسىيۆنى بالاي سەر بەخۆى ھەلبۇزاردەكەنىش دەكات لە ئامادەكارىيەكەنى بۇ ھەلبۇزاردەكەنى ئەنجومەنى نوپنەرەن. لەم نوپنەندە، رېكخراۋى ھەلسەنگاندن دەركەى بەردەوام دەپىت لە ھاۋكارىكردىن كۆمىسىيۆنى بالاي سەر بەخۆى ھەلبۇزاردەكەن لە پىداچوونەھە و بىر كرىدەھە لە دەستكەوتەكەن بەلگەنامەكردىن وانە فېرېۋوھەكەن و ئەنجامدانى پىداچوونەھەى ستراتىژى بۇ بەھىزكردىن ھەماھەنگى و پەيوەندىيە ناۋخۆبىيەكەن، ھەرۋەھا ھەماھەنگى لەگەل لايەنە پەيوەندىدارە دەركەبىيەكەن.

پلانى مېدىيالى رۆژى ھەلبۇزاردن و پلانى مېدىيالى دواى ھەلبۇزاردەكەنى پەرەپىدا، كە لەگەل كۆمىسىيۆنى بالاي سەر بەخۆى ھەلبۇزاردەكەن ھاۋبەش كران بۇ پەسەندكردىن و جىبەجىكردىن.

بە ۋەرگرتنى چەمكى ئەركىكى بەگرتووۋى 'يەك نەتەمە بەگرتووھەكەن' نووسىنگەى ھاۋكارى ھەلبۇزاردەكەنى يونامى ھاۋكارى لەگەل فەرمانگەى مافى مرقى يونامى كرىد بۇ ئەنجامدانى ۋۆرك شۆپىك لەسەر نامراز و ستراتىژىيەكەنى پىشكىنى راسىتەيەكەن.

رووداۋەكەنى ھەك كۆنفرانسى رۆللى مېدىا لە پىئەشەكتى بەشدارىكردىن لە ھەلبۇزاردەكەن كە لەلاپەن نووسىنگەى سەرۋكەھە رېكخراۋو كە سەر كرايەتى يونامى بەشدارى تىدا كرىدبوو، تىشكىان خستە سەر گرىكى مېدىا و بەشدارىكردىن گىشتى لە پرۇسەى ھەلبۇزاردەكەن.

گرىگىدان بە بەشدارىكردىن ئزان و ئاسايش

رېۋوشوئەكەن بۇ چارەسەر كرىدى نىكەرانىيە ئەمىنىيەكەن بۇ كاندىدە ژنەكەن و دامەزراندن ھىللى گەرم بۇ سكالاكەن جەختيان لەسەر گرىگىدان بە بەشدارىكردىن گىشتگىر و سەلامەت لە ھەلبۇزاردەكەن كرىدەھە. كۆمىسىيۆنى بالاي سەر بەخۆى ھەلبۇزاردەكەن راپىئانكى بناتانانى تواناى بۇ كاندىدە ژنەكەن ئەنجامدا لەسەر ئاسايشى تاكەكەسى و سۆشپال مېدىا كە تىمى نووسىنگەى ھاۋكارى ھەلبۇزاردەكەن بەشدارى تىدا كرىد.

ئىتۆس(خۇرەشت)ى 'يەك نەتەھە بەگرتووھەكەن'ى يونامى

ھاۋكارى لەگەل دامەزراۋە جىاۋازەكەنى نەتەھە بەگرتووھەكەن، لەوانەش UNOPS و UNDP تىشكى خستە سەر رېيازى بەگرتووۋى يونامى لە جىبەجىكردىن ئەركى ھەلبۇزاردەكەنىدا

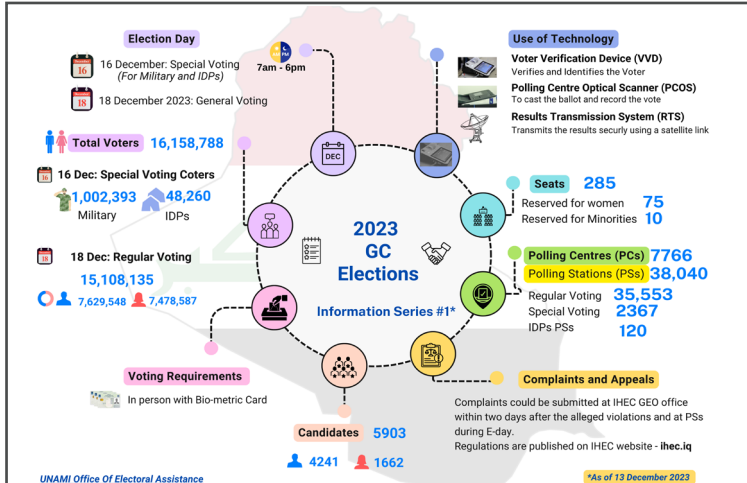
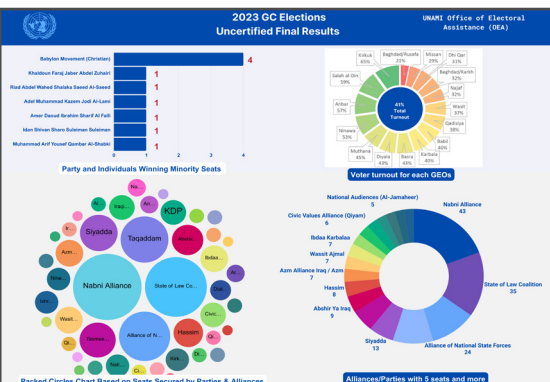
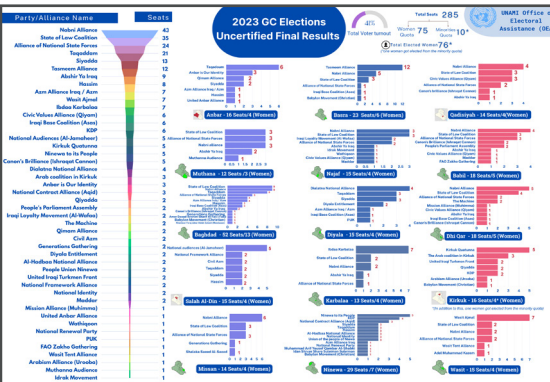
بەشدارىكردىن و ۋۆرك شۆپەكەنى رېكخراۋەكەنى كۆمەلگەى مەدەنى

ئاسانكارى بۇ ھاۋكارى نېۋان كۆمىسىيۆنى بالاي سەر بەخۆى ھەلبۇزاردەكەن و رېكخراۋەكەنى كۆمەلگەى مەدەنى كرىد، ئاسانكارى بۇ ۋۆرك شۆپەكەن كرىد كە ۴۰۰ نوپنەرى كۆمىسىيۆنى بالاي سەر بەخۆى ھەلبۇزاردەكەن و رېكخراۋەكەنى كۆمەلگەى مەدەنىيانكۆكردەھە. ئەم دەستپىئەشخەرىيە لىكتىگەپىشتن و ھاۋكارى يەكترى لە پەرۋەردەى دەنگەران و چاۋدېرېكردىن ھەلبۇزاردەكەندا پەرەپىدا، كە بوو ھۆى باۋەرپىكردىن زىاتر لە ۳۰۰ ھەزار چاۋدېرې ناۋخۆى. سەرەراى ئەۋەش، كۆمىسىيۆنى بالاي سەر بەخۆى ھەلبۇزاردەكەن زىاتر لە ۲۵ ۋۆرك شۆپى پەرۋەردەى لەگەل لايەنە جىاۋازەكەنى ھەلبۇزاردن ئەنجامدا.

پەيوەندىيەكەن، مېدىا و گەپاندن گىشتى

تىمى نووسىنگەى ھاۋكارى ھەلبۇزاردەكەنى يارمەتى كۆمىسىيۆنى بالاي سەر بەخۆى ھەلبۇزاردەكەن كۆمىسىيۆنى بالاي سەر بەخۆى ھەلبۇزاردەكەن ى دا لە پەرەپىدانى پلانكى گىشتگىر بۇ پەيوەندىيەكەن مېدىا و گەپاندن گىشتى بۇ ھەلبۇزاردەكەنى پارىزگاكەنى ۲۰۲۳. پلانەكە كە بەسەر س قۇنغا دا بەشكاربوو، بەكارھىتانى ھەردوۋ نامراز و رېيازى تەقلىدى و داھىتەرەنە و كارىگەرى تىچوون لەخۆگرتبوو. لەوانە بەشدارىكردىن مېدىا، پەرەپىدانى كەرەستەى پەرۋەردە و پەيوەندىيەكەنى زانىارى بەكارھىتانى چالكانەى دىجىتال و سۆشپال

مېدىا، دەستپىكردىن ھەلمەتەكەنى پىشكىنى راسىتەيەكەن، ھەلمەتى كور تەنامە بەكۆمەلەكەن، بەكارھىتانى كەنالا تەلەفۇننىيە ديارەكەنى عىراق بۇ پەخشكردىن پەيامەكەنى كۆمىسىيۆنى بالاي سەر بەخۆى ھەلبۇزاردەكەن. جگە لەۋەش، نووسىنگەى ھاۋكارى ھەلبۇزاردەكەنى سىياسەت و رېئىمايەكەنى سۆشپال مېدىا و

نووسینگەى مافی مرۆفەى یونامى

تێڕوانینیکی گشتی له چالاکییەکانی فەرمانگەى مافی مرۆفەى یونامى له ساڵى ۲۰۲۳

دامەزراندنی لیژنە یەکی پسیپۆران کە ۱۵ ئەندامی تێدا بوو بۆ هەلبژاردنی دەستەى کۆمیساری نووسینگەى مافی مرۆفەى یونامی بەردەوام بوو لە هەولەکان و پەيوەندى بەردەوام لەگەڵ ئەندامانی لیژنەى مافی مرۆفەى پەرلەمان بۆ دابەشبوون لە هەولەبژاردنە کە پابەندە بە ستانداردەکانى لیژناتووێى، پێشەى و سەر بەخۆی وەک لە بنەماکانى پارێسدا هاتوو. ماوەى ۴ ساڵى دەستەى کۆمیساریای لە مانگی تەمموزى ۲۰۲۱ کۆتایى هات.

نووسینگەى مافی مرۆفەى یونامى چى کردوو بۆ پاراستن و فراوانکردنی فەزای مەدەنى؟

پاراستنی ئازادى رادەربەرین و مافی کۆبوونەوى ئاشتیانە، ئەولەویەتیکی سەرەکییە بۆ یونامى نووسینگەى مافی مرۆفەى یونامى نوێنەراییەتیە کە سەرقالی چاودێریکردن و راپۆرتکردن بوو لەسەر دۆخی چالاکوانان، بەرگریکارانی مافی مرۆفە، رۆژنامەنووسان و کارمەندانی میدیا. لە ساڵى ۲۰۲۳ دا چالاکانی مەدەنى و داکۆکیکارانی مافی مرۆفە و رۆژنامەنووسان بەردەوام بوون لە رۆیو پەيوەندەوى گرتن و هەراسانکردن و هەپەشه و سنووردارکردن و رێگریان لیکردن لە ئەنجامدانی رۆلی رەواى خۆیان لە کۆمەڵگادا. بە ئامانجگرتنی چالاکوانان و رۆژنامەنووسان لە ژێر پەردەى ناوزێاندن یان بەهۆى بلاوکردنەوى گوايه ناهەپۆکیک کە بە 'سووکایەتیکردن' دادەنرێت، بە نیگەرانییەکی زیاترەوه ئامازەى پیکرا.

بۆ پاراستن و فراوانکردنی فەزای مەدەنى، نووسینگەى مافی مرۆفەى یونامى بە شێوەیەکی بەرەو پاراستن سەرقالی پێشخستنی ئازادى رادەربەرین و مافی کۆبوونەوى ئاشتیانە، پاراستنی رۆژنامەنووسان/ژن رۆژنامەنووسان، و رێگریکردن لە هەپەشه و هەراسانکردنی ئۆنلاین بوو و رێوشوێنەکانى بەرەو پێشبرد بۆ بەرزکردنەوى تواناکانیان بۆ بەشداریکردنی کاریگەرانه لە پێشخستنی و پاراستنی مافەکانى مرۆفە تیشک خستنه سەر ئەو پرسانەى کە جیگەى نیگەرانی گشتی و هۆشیارکردنەوى خەلک سەبارەت بە مافەکانى مرۆفە. جگە لە هەپەشه نووسینگەى مافی مرۆفەى یونامى لەگەڵ قەوارە جیاوازهکانى حکومەت و کۆمەڵگەى مەدەنى و IHCHR خەریکی داکۆکیکردن بوو بۆ پێشخستنی رێوشوێنە یاسایى و سیاسەتیەکان بۆ پاراستن و فراوانکردنی فەزای مەدەنى بە گۆیروى دەستوورى عیراق و ئەرکە ئێودەولەتیەکانى.

قەبارەى بچووک لە پارێزگا جۆراوجۆرەکاندا بەردەوام بوو و خەلک داواى دەستراگەیشن بە مافە ئابووری و کۆمەڵایەتیەکانیان دەکرد، لەوانە باشترکردنی دەستراگەیشن بە خۆبەند، چاودێری تەندروستی، ئاو و باشترکردنی هەلى کار، کۆتاییهێنان بە گەندەلى و لێپرسینەوه لە پێشیلکاری و پێشیلکارییەکانى مافی مرۆفە.

سەرەرای داواکارییە بەردەوامەکان، لێپرسینەوه لە پێشیلکاری و پێشیلکارییەکانى مافی مرۆفە لە ئێوان بەرتهسکبوونەوى پانتایى مەدەنى و تەحەدیاتەکانى بەکارهێنانى مافی ئازادى رادەربەرین، تۆمەتى ناوزێاندنی تاوانکاری، رێگری و هەراسانکردنی کارمەندانی میدیا، هەپەشه و تۆقاندن لە رۆژنامەنووسان و چالاکانی کۆمەڵگەى مەدەنى سنووردار بوو.

پشتگیریکردنی یاساکان، کە پابەندە بە نۆرم و ستانداردە ئێودەولەتیەکانى مافی مرۆفە، بۆ بەهێزکردنی پاراستن و لێپرسینەوه لە مافەکانى مرۆفە لە عیراقدا زۆر گرنگە. هەرچەندە لە ئۆکتۆبەرى ۲۰۲۲ هوه حکومەتیکی نوێ دامەزراوه، بەلام پشتگیریکردنی ژمارەیهك رەشنووسى پڕۆژه یاسا، لەوانەش یاساکانى دژە توندوتیژی خێزانى، ئازادى رادەربەرین و پاراستن لە بێسەروشوێنکردنی زۆرەملج، لە ماوەى ساڵى ۲۰۲۲ دا بە هەلپەسێردراو ماوهتەوه.

نووسینگەى مافی مرۆفەى یونامى بەردەوام بوو لە هەولەکانى بۆ پێشخستنی کارکردنی سەر بەخۆى IHCHR بەپێى بنەماکانى پارێس و بۆ هەلبژاردنی دەستەى کۆمیساریای، لە شوباتى ۲۰۲۳ ئەنجومەنى نوێنەران دەنگیدا بە

ئەركى مافی مرۆفەى یونامى چیه؟

نووسینگەى مافی مرۆفەى یونامى (HRO) بەرپرسیارە لە جێبەجێکردنی ئەركى مافەکانى مرۆفەى نوێنەراییەتیە کە بەپێى بریارنامەى ۲۶۸۲ (۲۰۲۳) ی ئەنجومەنى ئاسایشى نەتەوه یەكگرتووەكان و بریارنامەکانى پێشوو بۆ پێشخستنی لێپرسینەوه و پاراستنی مافەکانى مرۆفە و چاكسازى دادوهرى و یاسایى بۆ... بەهێزکردنی سەرەوى یاسا و باشترکردنی حوکمرانى لە عیراق.

لە ساڵى ۲۰۲۳، نووسینگەى مافی مرۆفەى یونامى بەردەوام بوو لە پەيوەندى لەگەڵ حکومەتى عیراق بۆ پشتگیریکردن لە هەولەکان بۆ بەرەو پێشبردن و پاراستنی مافەکانى مرۆفەى هەموو هاوڵاتیانى عیراق. هەر وهما نووسینگە کەمان لەگەڵ حکومەتى عیراق پەيوەندى کرد بۆ پێشخستنی رێوشوێنى یاسایى و سیاسەت بۆ زیادکردنی رێزگرتن لە مافەکانى مرۆفە و بەرزکردنەوى پەيوەندى لەگەڵ میکانیزمەکانى مافی مرۆفە نەتەوه یەكگرتووەكان. هەر وهما نووسینگەى مافی مرۆفەى یونامى لە نزیكەوه لەگەڵ کۆمیسۆنى بالای مافی مرۆفەى عیراق (IHCHR) و کۆمەڵگەى مەدەنى و تیمى ولاتى نەتەوه یەكگرتووەكان کاریان کردوو بۆ زیادکردنی چاودێرى و راپۆرتکردن لەسەر پرسەکانى مافی مرۆفە و داکۆکیکردن بۆ بەهێزکردنی پاراستن و رێزگرتن لە مافەکانى مرۆفە.

دۆخی مافی مرۆفە لە عیراق له ساڵى ۲۰۲۳ چۆن پەرهى سەند؟

لە ساڵى ۲۰۲۳ دا نەرەزایەتیى ئاشتیانە بە

ئەشکەنجەدان و مامەڵەکردن یان سزای دێراندانە. نامرۆقانە، یان ریسواکردن.

جگە لەوەش، نووسینگە مافی مرۆفی یونانی توانای پارێزەرانە سەندیکای پارێزەرانە عێراق و کۆمەڵگە مەدەنییە بەرزکردنەوە سەبارەت بە رۆل و تەحەددیاتێ رووبەر و بوونەوهی پارێزەرانە بەرگری لە سیستەمی دادپەرورە عێراقدا، هەر وەها لەگەڵ دادوەرە ژنەکانی کۆمەڵە دادوەرانە ژنی عێراقدا پەيوەندی کرد سەبارەت بە چارەسەرکردنی تەحەددیاتێ لیکۆلینەوه لە گەندەلی و گەران بەدوای دەرفەتەکاندا بۆ پشتگیریکردن و بەرزکردنەوەی رۆلی خۆیان لە بەرەنگاربوونەوهی گەندەلیدا.

نووسینگە مافی مرۆفی یونانی چ رۆڵێکی هەبوو لە پێشخستنی مافەکانی ژنان و منداڵان، بە تایبەتی پاراستنی ژنان لە توندوتیژی خێزانی و جێندەر؟

نووسینگە مافی مرۆفی یونانی بە هاوبەشی لەگەڵ یەکە جێندەری یونانی، ژنانی نەتەوێ بە کەرتووێکان و هاوبەشەکانی تری تیمی ولاتی نەتەوێ بە کەرتووێکان، بەشدارییان لە پێشخستنی پاراستن بۆ ژنان کرد، لەوانەش پاراستن لە توندوتیژی خێزانی و جێندەری و بەشداریکردنی ماناداریان لە پرۆسەکانی بێباردان. یونانی هانی هەولەکانی دا بۆ زیاتر پەرەپێدان و جێبەجێکردنی ستراتیژی و پلانی گونجاو و کاریگەر بۆ پێشخستنی ژنان لە سیستەم و دامەزرێوەکانی دادپەرورە دادوەری لەسەر ئاستی سەرکردایەتی و بەرپەربردن و ئاستی دیکە بۆ بەرەوپێشبردنی بەشداریی تەواو و یەکسانی ژنان لە هەموو ئاستەکانی دەسەلاتی دادوەریدا.

لە مانگی تشرینی دووهمدا، یونانی گفتوگۆیەکی ئاست بەرز لە هەولێر ئەنجامدا بۆ دامەزراندنی میکانیزمیکی تایبەت بە پێشخستنی رێوشوێنی لێپرسینەوه بۆ توندوتیژی تاوانکاری لە ژینگە ناوخۆییەکان بۆ ئەوهی بتوانرێت هەماهەنگی کاریگەر بۆ رووبەر و بوونەوهی توندوتیژی خێزانی و پێشخستنی لێپرسینەوه لە تاوانباران. یونانی لەگەڵ قسەکاران پەيوەندی کرد بۆ پێشخستنی دادپەرورە بۆ ژنان لە رێگە بەهێزکردنی سیستەمی دادوەری بۆ رێگریکردن لە توندوتیژی دژی ژنان لە رێگە بەهێزکردنی رێوشوێنی لێپرسینەوه.

نووسینگە مافی مرۆفی یونانی سەرقالی

دادگاییکردنەکهی که به تايبەتی گرنگی بە چاودێریکردنی دادگاییکردنی گومانلێکراوهکانی داعش و پێشخستنی پابەندبوون بە گەرەنتییە رێکارەکان، پارێزەبەندیەکانی دەستبەسەرکردن، ستانداردەکانی دادگاییکردنی دادپەرورە و دادپەرورە نەوجەوانان لە عێراقدا بوو. دوابەدوای داکوکیکردن و بەشداریکردنی ئاستی بالا لەلایەن کۆمیساریای بالای مافەکانی مرۆفی نەتەوێ بە کەرتووێکانەوه لە سەردانەکهیدا بۆ عێراق لە مانگی ئابی ۲۰۲۳، بەرنامە چاودێریکردنی دەستبەسەرکردن دەستیپێکردەوه. بۆ پێشخستنی گەرەنتی دادگاییکردنی دادپەرورە و پاراستنی رێکارەکان، لە سالی ۲۰۲۳، نووسینگە مافی مرۆفی یونانی ۳۸۱ ئەرکی چاودێریکردنی دادگاییکردنی ئەنجامدا و چاودێری ۲۳۰ دادگاییکردنی دژە گەندەلی کرد وەک بەشێک لە پرۆژە هاوبەشی UNAMI-UNDP سەبارەت بە دژە گەندەلی.

نووسینگە مافی مرۆفی یونانی چالاکییەکانی بۆ بەرزکردنەوەی توانا جێبەجێ کرد و پشتگیری لە هەولەکانی کرد بۆ قەدەغەکردنی ئەشکەنجەدان و مامەڵە خراپ، زیادکردنی تیگەیشتن، و جێبەجێکردنی بنەماکانی پرۆسە یاسایی لەلایەن بەرپرسی جێبەجێکردنی یاسا، پاراستنی مافی تۆمەتباران لە پەيوەندی لەگەڵ لیکۆلینەوه و مافی یاسایی نوێنەرایەتی. هەر وەها چالاکییەکانی هاوکاری تەکنیکی تیشک خرایە سەر چوارچۆی یاسای مافی مرۆفی عێراقی و نۆدەهولەتی که دەستبەسەرکردن و لیکۆلینەوهی شەری بەرپۆدەهات و هەر وەها قەدەغەکردنی ئەشکەنجە و مامەڵە خراپ، بەرزکردنەوەی رۆلی پارێزەرانە بەرگری لە بەرەنگاربوونەوهی گەندەلیدا.

سەرەرای ئەوهش، نووسینگە مافی مرۆفی یونانی ئاسانکاری بۆ گفتوگۆکردن لەگەڵ بەرپرسیانی جێبەجێکردنی یاسا، ئەفسەرانی لیکۆلینەوه لە بەشە جیاوازەکانی پۆلیس، نوێنەرانە IHCHR، کۆمەڵگە مەدەنی، و پارێزەرانە بەرگری کرد بۆ بەرزکردنەوەی تیگەیشتن لە بنەماکانی پرۆسە یاسایی و جێبەجێکردنیان لە چوارچۆی جێبەجێکردنی یاسادا، لەوانەش پاراستنی لیکۆلینەوه، مافی بێدەنگی، مافی نوێنەرایەتی یاسایی و رێگریکردن لە دەستبەسەرکردن یان دەستگیرکردنی ئارەزوومەندانە و قەدەغەکردنی

یونانی، نووسینگە مافی مرۆفی یونانی ئاسانکاری بۆ زنجیرەیهک لە پێنج راپێتانی تواناسازی کرد، که هەریەکهیان دوو رۆژە بۆ رۆژنامەنووسانی ژنی عێراقی لە بەغدا، ئەنبار، بەسەر موصل، و نەجەف بۆ ئەوهی بەشداربووان بە ستراتیژی و ئامرازەکان تەیار بکەن بۆ یەکخستنی دیدگاکانی مافی مرۆفی و رێبازی بنەمادار بە مافەکان لە راپۆرتە رۆژنامەوانییەکانیان و بۆ بەهێزکردنی رۆژنامەنووسانی ژن وەک راپێتەر بۆ دووبارەکردنەوەی ئەم راپێتانە. قۆناغی دووهمی ئەم پرۆژەیه بە کۆنفرانسیکی نیشتمانی کۆتایی هات که بە هاوبەشی لەگەڵ کۆرەبەندی ژنانی رۆژنامەنووسانی عێراق بە سەرپەرشتی پرۆژە OHCHR Global Drive بۆ ئازادی میدیا و دەستراگەیشتن بە زانیاری و سەلامەتی رۆژنامەنووسان رێکخرا، قۆناغی یەکمە لە سالی ۲۰۲۲ بە هەژدە راپێتانی ئۆنلاین و یەک چالاکی راپێتانی راپێتەر جێبەجێکرا که سوودی بۆ رۆژنامەنووسانی ژن، بلۆگەر، بەرگریکارانی مافی مرۆفی و پارێزەرانە بەرگری هەبوو.

لە ماوهی سالی ۲۰۲۳، نووسینگە مافی مرۆفی یونانی زنجیرەیهک لە پێنج بۆنە مەشق و راپێتانی رێکخست که لە بەغدا و کەرەبلا و کەرکوک و تی قار رێکخرا، بەشدارێ رۆژنامەنووسان، پارێزەران، کۆمەڵگە مەدەنی، و نوێنەرانە IHCHR بۆ بەکارهێنانی سەلامەتی فەزای ئەلیکترۆنی، پاراستنی مافی ئازادی رادەربڕینی کرد و بۆ بەرپەرچدانەوهی قسە ی رقاوی، زنجیرە راپێتانهکه بە وۆرک شۆپییکی سێ رۆژە راپێتەران لە شاری هەولێر لەسەر ئاساییشی دیجیتالی و مافە دیجیتالییەکان' لە ۳۰ تشرینی دووهم تا ۲ کانوونی دووهم کۆتایی هات. پرۆژەکه بە هاوبەشی لەگەڵ تۆری عێراقی بۆ سۆشیاڵ میدیا جێبەجێ کرا.

یونانی چی دەکات بۆ پاراستنی مافەکانی مرۆف لە بەرپۆهەردنی دادپەرورەریدا؟

بەشداریکردنی نووسینگە مافی مرۆفی یونانی لە پێشخستنی مافەکانی مرۆف لە بەرپۆهەردنی دادپەرورەریدا رێوشوێنەکان بۆ رێگریکردن لە مەملانی، بنیاتناتی یەگرتووویی کۆمەڵایەتی و رێزگرتن لە سەرورەری یاسا بەرز دەکاتەوه. بۆ ئەم مەبەستە، نووسینگە مافی مرۆفی یونانی بەردەوام بوو لە جێبەجێکردنی بەرنامە دەستبەسەرکردن و چاودێری

مافی مرؤف ٧٥، نووسينگەى مافی مرؤفى يونامى گفتوگۆيەكى لەسەر رۆلى ميدياكان لەوانەش دروستكەرانى ناوهرۆكى سۆشيل ميديا، لە بەرهنگاربوونەوى قسەى رقاوى لە عيراق رېكخست، لە چالاكيبهكەدا نوێنەرانى وهزارەت و فه‌رمانگەكانى حكومەت، كۆميسیۆنى پەيوەندى و ميديا، ئەنجومەنى بالای دادوهرى، پسيپۆرانى ميدياى نەريتى و كاريگەرەكانى سۆشيل ميديا، IHCHR، گروپە ئاييىنى و نەتەويەيه‌كان رۆژنامەنووسان، چالاكوانان، و رېكخراوەكانى كۆمەلگەى مەدەنى ئامادەبوون. گفتوگۆكە لەسەر كۆمەلگەى باهەت بوو، لەوانە دیدگای كەمینه‌كان سەبارەت بە قسەى رقاوى و يەكگرتوویى كۆمەلگەيەتى، هەروەها بەهێزكردنى هاوبەشى لەگەڵ دەزگاکانى راگەياندن و كۆمپانیاكانى سۆشيل ميديا بۆ چارەسەرکردنى قسەى رقاوى.

نووسينگەى مافی مرؤفى يونامى چ هەنگاویكى ناوہ بۆ چارەسەرکردنى مافەكانى مرؤفى پيگهاتە كۆمەلگەيەتيەكانى عيراق؟

نووسينگەى مافی مرؤفى يونامى لە نزيكەوه لەگەڵ كۆمەلگەى مەدەنى و بەرپرسانى حكومەت و پيگهاتە كۆمەلگەيەتيەكانى عيراق كاريان كرد بۆ بەرزكردنەوى هەولەكان بۆ بەروپيښبەردن و پاراستنى مافی پيگهاتە نەتەويەى و ئاييىنيەكانى عيراق. پەيوەندى ستراكتۆرى لەگەڵ گەنجانى كەمینه‌كان و گروپە پەراوێزخراوەكان بوو هۆى زيادكردنى هۆشيارى و كردهوى هاوسەنگ لەلایەن كۆمەلگەى مەدەنيەوه بۆ پەيوەنديكردن لەگەڵ ميكانيزمەكانى مافی مرؤفى نەتەوه يەكگرتووەكان و حكومەتى عيراق بۆ پەسەندكردنى رېوشوینەكان بۆ زيادكردنى پاراستن بۆ كەمینه‌كان و بەروپيښبەردنى يەكگرتوویى كۆمەلگەيەتى و پيگەوه‌ژيانى ئاشتياى. نووسينگەى مافی مرؤفى يونامى سەرقالى داكوکيكردن بوو بە ئامانجى هاندانى حكومەتى عيراق بۆ جيبه‌جيكردنى ياساكانى ئیستا، بەهێزكردنى چوارچۆوه و ميكانيزمە دامەزرانوويە پەيوەنديدارەكان بۆ بەرزكردنەوى پاراستن بۆ كەمینه‌كان، زيادكردنى دەرڤەتەكان بۆ مافە ئابوورى و كۆمەلگەيەتيەكان، و پيښخستنى بەشداريكردى تەواو و ماناداريان لە پرۆسەكانى بپياردان لە هەموو ئاستەكاندا. نووسينگەى مافی مرؤفى يونامى بە هاوبەشى لەگەڵ رېكخراوەكانى كۆمەلگەى مەدەنى و

و پيڤزگرتن لە مافەكانى مرؤف بە بەكارهێنانى تەوهره جياوازەكانى هەلمەتەكە بۆنە و ئاهەنگى رېكخست نووسينگەى مافی مرؤفى يونامى بۆنە و ئاهەنگى لەسەر تەوهرى "دادپەروهرى رەگەزى - بەروپيښبەردنى مافی مرؤفى خەلكى بە رەچەلەك ئەفريقي" سازكرد، كە عيراقيبه‌كانى بە رەچەلەك ئەفريقي، رۆما و پيگهاتە كەمینه‌يه‌كانى ديكە، بەرپرسانى حكومەت و كۆمەلگەى مەدەنى كۆكردوه بۆ گفتوگۆكردن لەسەر گرنگى جارنامەى جيهانى... مافەكانى مرؤف (UDHR) لە بەروپيښبەردن و پاراستنى دادپەروهرى رەگەزى و يەكسانى و لپيرسينەوه لە عيراق و ئەركەكانى بەپيى رېككەوتنامەى نەهپشتنى هەلاواردنى رەگەزى، هەروەها رۆلى حكومەت و مەدەنى لە بەرهنگاربوونەوى رەگەزپەرسىتى و جياكارى رەگەزى و لپيردەيهى پەيوەنديدار لە عيراق.

نووسينگەى مافی مرؤفى يونامى بە هاوبەشى لەگەڵ پەيمانگای فيلمى بابيلۆن فيستيفالتيكى فيلمى بەلگەنامەيى مافی مرؤفى سازكرد، كە برىتى بوو لە نايشكردنى كورته فيلم و فيلمى ديكۆميتارى لەسەر بابەتەكانى مافی مرؤف لە پاريزگاکانى بابل، بەغدا و نەيهوا. لە نايشى فيلمەكەدا تيشك خرايه سەر مافەكانى خاوهن پيڤداويستيبه تايبەتەكان، مندالان، لپيرسينەوه و كاريگەريه‌كانى گۆرانى كەشوههوا لەسەر ژيان و بژيوى ژيان، ئەم رۆداوه كراوه‌كان سەرنجى بەرچاوى خەلكى گشتيان راكيشا، بەم شيوهيه هۆشياريان سەبارەت بە نيگەرائيبه گرينگەكانى مافی مرؤف بەرزكردوه.

لە ١٣ى كانوونى دووهم، نووسينگەى مافی مرؤفى يونامى نايشى فيلم و پيښانگايەكى هونەرى لە كۆمپاڤونگەى يەكگرتووى نەتەوه يەكگرتووەكان لە بەغدا بۆ بەرپرسانى حكومەت و چالاكانى مەدەنى و ئەندامانى كۆمەلگەى ديپلۆماسى و كارمەندانى نەتەوه يەكگرتووەكان رېكخست بۆ يادكردنەوى ٧٥ سالەى جارنامەى جيهانى مافەكانى مرؤف و بۆ بە بۆنەى رۆژى جيهانى مافەكانى مرؤف.

پيښخستنى گفتوگۆ لە نپوان لايەنه پەيوەنديدارەكان بۆ بەرهنگاربوونەوى قسەى رقاوى يەكپەكە لە پابەندبوونەكانى پلانى كاركردنى يونامى سەبارەت بە قسەى رقاوى. بۆ يادكردنەوى رۆژى جيهانى بەرهنگاربوونەوى قسەى رق و كينه و لە چوارچۆوهى دەستپيښخەري

چاوديريكردن و راپۆرتكردنى دۆخى ئەو مندالانە بوو كە بەهۆى شەرى چەكداريبه‌وه زيانيان بەركەوتوو، لەوانەش بەلگەنامەكردنى شەش پيښتيلكارى قورس دژى مندالان. لە سالى ٢٠٢٣ حكومەتى عيراق پلانى كاركردنى بۆ رېگريكردن لە بەكارهێتان و دامەزراندنى مندالان لەلايهن هيزەكانى كۆكردنەوى جەمەلەوه وه واژۆكرد. بۆ پيښتگيريكردن لە جيبه‌جيكردنى پلانى كاركردن، يونامى پيښتگيرى تەكنيكي پيښكەش بە حكومەت و PMF كرد بۆ بەرزكردنەوى رېوشوینەكانى پاراستنى مندالان.

چۆن نووسينگەى مافی مرؤفى يونامى پيښتگيرى حكومەتى عيراقى كرد لە جيبه‌جيكردنى بەلگەكانى سەبارەت بە بيسەروشوينكردنى زۆرەملن؟

ديارنەمانى زۆرەملن، چ لە رابردوو و چ لەم دوايبانەدا، بەردەوامە وهك نيگەرائيبه‌كى جەدى مافەكانى مرؤف لە عيراقدا، لە مانگى نيسانى ٢٠٢٣، ليزنەى نەتەوه يەكگرتووەكان بۆ بيسەروشوينكردنى زۆرەملن (CED) راپۆرتى تەواوى خۆى سەبارەت بە سەردانەكەى بۆ عيراق لە تشرينى دووهمى ٢٠٢٢ بلاقردوم، وهك لە راپۆرتەكەدا هاتوو، حكومەتى عيراق سەرنجەكانى خۆى لەسەر راپۆرتەكە لە مانگى ئابى ٢٠٢٣ پيښكەش كرد بۆ پيښخستنى جيبه‌جيكردنى ئەو پاسپاردانەى لە راپۆرتەكاندا هاتوو، لەوانەش كۆبوونەوه‌كانى لەگەڵ نوێنەرايه‌تى هەميشەيى عيراق لە جنيف، داوى بلاووبوونەوى تيبينيه كۆتاييه‌كان، نووسينگەى مافی مرؤفى يونامى لەگەڵ حكومەت پەيوەندى كرد بۆ ئاسانكارى گفتوگۆ لەگەڵ CED، لە مانگى ئابى ٢٠٢٣، حكومەت وهلامى خۆى پيښكەش بە تيبينيه كۆتاييه‌كانى CED كرد. سید لە ١٢ تا ٢٤ى تشرينى دووهمى ٢٠٢٢ سەردانى عيراقى كردهبوو و لەگەڵ بەرپرسانى كۆمى، قوربانيان، رېكخراوەكانى كۆمەلگەى مەدەنى، بەرپرسانى نەتەوه يەكگرتووەكان و كۆمەلگەى ديپلۆماسى پەيوەنديان هەبوو.

نووسينگەى مافی مرؤفى يونامى چ رۆليكى بينى لە كاتى دەستپيښخەرى مافی مرؤف ٧٥ كە يادى ٧٥ سالەى جارنامەى جيهانى مافەكانى مرؤف دەكات؟

بە دريژايى سالى ٢٠٢٣، نووسينگەى مافی مرؤفى يونامى لە چوارچۆوهى دەستپيښخەرى مافی مرؤف ٧٥ بۆ پيښخستنى دادپەروهرى، يەكسانى

له ساڵی ٢٠٢٣، نووسینگە مافی مرۆفی یونانی له گەڵ چل و شەش ڕێکخراوی سەرکردایەتی گەنجان له سەرئانسەری عێراقدا پەیوەندی کرد که بەشداریکردنی گەنجان له پێشخستنی و پاراستنی مافەکانی مرۆفدا بەروپێش دەبرد. جگە لەوەش نووسینگە مافی مرۆفی یونانی هاوبەشی نوێی له گەڵ گەنجان و ڕێکخراوەکانی سەرکردایەتی گەنجان دامەزراند که داکۆکی له مافەکانی مرۆف و ڕێگە کاربەر بۆ ڕووبەرپووبوونەوی گۆڕانی کەشوهەوا دەکەن، بەم شێوەیە توانای چالاکوانانی کۆمەڵگە مەدەنی سەبارەت بە گۆڕانی کەشوهەوا و پرسەکانی مافی مرۆف بۆ کردەوی کۆنکرتیی لەسەر مافی تەندروستی، ئاو و شێوازە کشتوکالییە بەردەوامەکان.

نووسینگە مافی مرۆفی یونانی پەیوەندی و هاوکاری له گەڵ نەوهد و یەك ڕێکخراو بە سەرکردایەتی ژنان له سەرئانسەری عێراق بۆ پاراستنی مافەکانی ژنان کرد. له ماوی ١٦ ڕۆژی چالاکیی دژی توندوتیژی جێتەر، نووسینگە مافی مرۆفی یونانی له گەڵ کۆمەڵگە مەدەنی و هاوتاکانی حکومەتدا پەیوەندی کرد بۆ پێشخستنی و بەهێزکردنی ڕێوشوونی تاونبارکردنی توندوتیژی خێزانی، فەرمیکردنی سیستەمی پشتیوانی کاربەر بۆ ڕزگاربووان و ڕاگرتنی ئەنجامدەران توندوتیژی خێزانی. جگە لەوەش، نووسینگە مافی مرۆفی یونانی بەشدارێ گفتوگۆی له گەڵ لایەنە پەیوەندیدارەکان کرد و گفتوگۆی فۆکۆسی گروپی ڕێکخست بۆ پێشخستنی لێرسینەو له توندوتیژی سێکسی پەیوەست بە مەملان و پشتگیری له هەولەکان کرد بۆ جێبەجێکردنی یاسای ڕزگاربووانی ئێزیدی.

بۆ پێشخستنی مافەکانی مرۆفی خاوەن پێداویستیە تایبەتەکان، نووسینگە مافی مرۆفی یونانی پەیوەندی و هاوکاری له گەڵ بیست و شەش ڕێکخراوی خاوەن پێداویستیە تایبەتەکان کرد. سەرەرای ئەوەش، نووسینگە مافی مرۆفی یونانی بەردەوام بوو له پشتگیریکردن له

نیۆان هەموو لایەنە پەیوەندیدارەکان سەبارەت بە پێشخستنی و پاراستنی مافەکانی کەمینهکان له عێراق.

بۆ پێشخستنی یەگرتوویی کۆمەڵگە مافی مرۆفی و ڕێزگرتن له مافەکانی کەمینه ئایینی و نەتەوئێهەکان، نووسینگە مافی مرۆفی یونانی بەردەوام بوو له هەماهەنگی جێبەجێکردنی پلانی کارکردنی یونانی سەبارەت بە قسە ڕقاوی، ڕووداوەکانی قسە ڕقاوی بەلگەدار کرد، لەوانەش هاندانی ڕق و کینه ئایینی، ڕێکخستنی گفتوگۆ له نیۆان لایەنە پەیوەندیدارەکاندا، و داڕێژکردنی تەکنیکی پشتیوانی له حکومەتی عێراق بۆ پەسەندکردنی سیاسەت و ڕێوشوونی بەرەنگاربوونەوی قسە ڕقاوی. بۆ ئەم مەبەستە، یونانی له گەڵ لێژنە بالایی بەرەنگاربوونەوی قسە ڕقاوی - که له لایەن سەرۆکۆهزیرانەو دەستنیشانکرا - پەیوەندی کرد بۆ پشتگیریکردن له پەرەپێدانی ستراتیژییەکی نیشتمانی بۆ بەرەنگاربوونەوی قسە ڕقاوی. ئەمە کاربەکه که له پێشە.

نووسینگە مافی مرۆفی یونانی له ماوی ساڵی ٢٠٢٣دا چەند چالاکیی بنیاتنانی تاون/پاڤانی ڕێکخستوو؛ بەشداربووان کێن؟

له ساڵی ٢٠٢٣، نووسینگە مافی مرۆفی یونانی ١١٢ وۆرک شۆپ/بۆنە ڕاڤێنانی تاوناسازی له بابل، بەغدا، بەسرە، هەولێر، کەربەلا، کەرکوک، موصل و واست ڕێکخست. بە گشتی هەزار و ٧٠٣ بەشداربوو (٩٨٣ پیاو و ٧٢٠ ژن) سوودمەند بوون له چالاکییانە تاوناسازی. له م چالاکییانەدا پارێزەرەن، چالاکوانان و تۆرەکانی کۆمەڵگە مەدەنی، داکۆکیکارانی مافی مرۆف، چالاکانی مافی ژنان و ڕێکخراوە ناخکومییەکانی مافی ژنان، بەرپرسیانی حکومی، دادوەران، و ستافی کۆمیسوونی بالایی مافەکانی مرۆفی عێراق ئامادەبوون.

ئایا نووسینگە مافی مرۆفی یونانی له گەڵ گەنجان، ژنان و ڕێکخراوەکان پەیوەندی دەکات که کار لەسەر مافەکانی کەمینه‌ندامان دەکەن؟

IHCHR، له گەڵ ڕاویژکاری سەرۆکۆهزیران بۆ کاروباری بێکەتەکان و ئەندامانی کەمینه‌کانی ئەنجومەنی نوێنەرەن بۆ پێشخستنی ڕێوشوونی پاراستنی مافەکانی کەمینه‌کان بەشدارێ گفتوگۆیان کرد.

نووسینگە مافی مرۆفی یونانی له گەڵ لایەنە پەیوەندیدارەکان پەیوەندی کرد و پڕۆژەکانی بنیاتنانی توانای جێبەجێ کرد بۆ چارەسەرکردنی هۆکارە بنەڕەتیەکانی جیاکاری ڕه‌گەزی، پێشخستنی دادپەروری ڕه‌گەزی و چارەسەرکردنی شێوازه سیستماتیکیەکانی توندوتیژی دژی گروپە ئێتنۆ-ئاینیەکان نووسینگە مافی مرۆفی یونانی توانای ڕێکخراوەکانی کۆمەڵگە مەدەنی بەرزکردوه بۆ پێشخستنی پاراستنی مافەکانی مرۆفی کەمینه نەتەوئێهە و ئاینیەکانی عێراق و هاندانی گفتوگۆ له نیۆان حکومەتی عێراق و کۆمەڵگە مەدەنی و لێژنە نەهێشتنی جیاکاری ڕه‌گەزی.

له چوارچێوهی هەولەکان بۆ پێشخستنی پاراستنی مافەکانی مرۆفی کەمینه نەتەوئێهە و ئاینیەکان و یەگرتوویی کۆمەڵگە مافی مرۆفی یونانی زنجیره‌یه‌ك دوو وۆرک شۆپی سن ڕۆژی له سەر 'مافی پەرورده' ڕێکخست که گروپیکی هەمەچەشنی پەرورده‌کاران و داکۆکیکارانی پەرورده کۆکردوه. ڕه‌نگدانەوی فرەچەشنی کۆمەڵگای عێراقی له‌وانه مەسیحی، ئێزیدی، کاکەیی، تورکمان، شەبەك، زەردەشتی، عەرەب، کورد، بەشدارییان له وۆرک شۆپە‌که‌دا کرد. وۆرک شۆپە‌کان بەشێك بوون له هەولەکان بۆ پێشخستنی مافی یەكسان و گشتگیر بۆ خۆپێدانی بۆ بێکەتە کۆمەڵگە‌یه‌ جۆراوجۆرەکانی عێراق. وۆرک شۆپە‌که‌ فەزای بۆ هەڵدانەوی چوارچێوهی یاسایی و تیۆری سەرەکی و تیشك خستنه سەر پرسە گرنگەکان، تەحەددیاتەکان و بەرەبەستەکان له هەمان کاتدا پێشنیاری سیاسەتی پراکتیکی بۆ چارەسەرکردنی ئەم نینگە‌رانیانە ڕەخساند. بەشداربووان باسیان له پلویستی نوێنەرە‌یه‌تی گشتگیر له پڕۆگرامی خۆپێدانی کرد بۆ دەستەبەرکردنی مافی پەرورده‌ی یەكسان بۆ هەموو گروپە‌کان. دوابه‌دای وۆرک شۆپە‌کان زنجیره‌یه‌ك سن دیالۆگ له هەولێر و بەغدا له تشرینی دووه‌می ٢٠٢٣ ئەنجامدرا بۆ پشتیوانیکردن له جێبەجێکردنی ڕاسپاردەکانی هەردوو ڕاپۆرتی یونانی سەبارەت بە مافی خۆپێدانی.

سەرەرای ئەوەش، نووسینگە مافی مرۆفی یونانی سن بۆنە له بەغدا و هەولێر و بەسرە سەبارەت بە هەمەچۆری سازکرد وەك ئامرازێك بۆ بەروپێشبردن و پاراستنی مافەکانی مرۆف، که گرنگیەکی تایبەتی له‌سەر مافەکانی کەمینه‌کان هەبوو له چوارچێوهی دەستپێشخەری مافی مرۆف ٧٥ که یادێ ٧٥ ساڵی جارنامە‌ی جیهانی دەکردوه له مافی مرۆف، تیشکی خسته سەر ستراتیژییەکانی بەهێزکردنی هاوکاری له

و پيشبيلكارىيەكانى مافى مرۆف برىتى بوو لە كوشتنى بە ئامانج، رفاندن هەرهشه و هەراسانکردنى چالاكوانان بەرگرىكارانى مافى مرۆف رۆژنامه نووسان و خۆپيشاندرەن؛

پاراستن و پيشخستنى مافى كەمىنە ئايىنى و نەتەوەيىيەكان، فرەچەشنى، و سياسەتى گشتگير و بىجياكارى بۆ گەيشتن بە يەكگرتووى كۆمەلەيەتى و پيگەوه ژيانى ئاشتايەن؛

پيشخستنى پابەندبوون بە ياسا نيو دەولەت يەكەكان و دەستوروى عيراق، سەبارەت بە لپرسينەوه لە ئەنجامدەرانى توندوتىژى خيزرانى و جيندەرى، و توندوتىژى سيكسى پەيوەست بە مەملەن و پاراستنى مافەكانى ژنان و بەشدارىکردنى ژنان لە پرۆسەكانى برىاردان؛

پيشخستنى وداكوڤيكردى لە پشتگيرىکردنى ياسا و سياسەتەكانى پاراستنى هاوالاتيانى مەدەنى لە كاريگەريەكانى توندوتىژى و نائەمنى و ريزگرتن لە مافەكانى مرۆف لە كاتى ئۆپەراسيۆنەكانى بەرەنگارىبوونەوى تيرۆر بە پابەندبوون بە نۆرم و ستانداردە نيو دەولەت يەكەكانى مافى مرۆف؛

پاراستنى مندالانى زيانليكهوتوو بەهوى مەملەن و توندوتىژى و نائەمنى و پاراستنى مافەكانى مرۆفى مندالانى بيبەش لە ئازادى؛

داكوڤيكردى و پەيوەندى لەگەل لايەنە پەيوەنديدارەكان بۆ بەرزكردنەوى ئاستى هۆشيارى لەسەر كاريگەريەكانى گۆرانی كەشوهەوا لەسەر مافەكانى مرۆف و پيشكەشكردنى ئامۆژگارى و پشتيوانى تەكنيكي؛

هۆشياركردنەوه و بەهيزكردنى تواناي چالاكوانانى گۆرانی كەشوهەوا و لايەنە پەيوەنديدارەكانى ديكە بۆ پيشخستنى رپوشوونى پراكتيكي بۆ كەمكردنەوى كاريگەريەكانى گۆرانی كەشوهەوا لەسەر مافەكانى مرۆف.

شەرى چەكدارى بۆ عيراق چى بوو؟

خاتوو فېرچينيا گامبا، نوينەرى تايبەتى سكرتيرى گشتىي نەتەوە يەكگرتووەكان بۆ مندالان و شەرى چەكدارى، لە ۷ تا ۱۱ى ۲۰۲۴ سەردانى عيراقى كرد و لەگەل سەرۆك

- كۆمارى عيراق و سەرۆكى حكومەتى هەريىمى كوردستان و بەرپرسانى بالاي حكومەت لە بەغداد، ناوبراوا ستايشى ئەو پيشكەوتنەنى كرد كە حكومەتى عيراق لە بواری پاراستنى مندالانى زيانليكهوتوو مەملەنيدا بەدەستيهيئاوه پيشوازي لە واژۆكردنى پلانى كار لە لايەن حكومەتەوه كرد لە مانگى ئازارى ۲۰۲۳ بۆ رپگريكردى لە دامەزراندنى مندالان و بەكارهينانى مندالان لە لايەن هيزەكانى كۆكردنەوى جەماوەريەوه و پيشكەوتنى بەرچاوى بەدەستيهيئاوه لە... جيپەجيكردن. هەروەها نوينەرى تايبەتى سكرتيرى گشتىي نەتەوە يەكگرتووەكان گامبا، لەگەل كۆمەلگەى ديپلۆماسى و ئەندامانى تيمى ولاى نەتەوە يەكگرتووەكان كۆبوووه

ئەولەويه تەكانى يونامى بۆ مافەكانى مرۆف لە سالى ۲۰۲۴ دا چين؟

لە سالى ۲۰۲۴، UNAMI HRO بەردەوام دەبیت لە پشتگيرىکردنى حكومەتى عيراق و كۆمەلگەى مەدەنى و IHCHR بۆ پيشخستنى و پاراستنى مافەكانى مرۆف بەپيى ئەركى ئەنجومەنى ئاسايش و بەپيى بەلئنامە نيشتمانى و نيو دەولەت يەكەكانى عيراق بۆ مافەكانى مرۆف. ئەولەويه تەكانى UNAMI HRO لە سالى ۲۰۲۴ دا برىتين لە:

- چاوديرىکردن و راپۆرتکردن لەسەر پيشهاتەكانى مافى مرۆف بۆ تيشك خستنه سەر پرس و نيگەرانيەكان؛
- پەيوەندى لەگەل حكومەتى عيراق بۆ بەرزكردنەوى تواناي دامەزراوئى بۆ پيشخستنى و پاراستنى مافەكانى مرۆف؛
- داكوڤيكردى لە پەسەندكردنى ياسا و سياسەتەكان بۆ بەهيزكردنى پاراستنى مافەكانى مرۆف؛
- پاراستنى فەزاي مەدەنى و ديموكراسى و دروستكردنى ژينگەى كاراكردى بۆ ئەكتەرەكانى كۆمەلگەى مەدەنى، لەوانەش داكوڤيكارانى مافى مرۆف، رۆژنامه نووسان و كارمەندانى ميديا لە پيگەى ياسا و سياسەتەكانى پابەندبوون بە ستانداردە نيو دەولەت يەكەكان؛
- بەهيزكردنى سەروروى ياسا و ستانداردەكانى دادگاييكردى دادپەرورەوانە لە پيگەى پرۆسەى چاكسازى ياسايى و سياسەت و دامەزراوئى گشتگيرەوه بۆ دلنابوون لە ريزگرتن لە پرۆسەى ياسايى نيو دەولەتى و ستانداردەكانى دادگاييكردى دادپەرورەوانە؛
- پيشخستنى لپرسينەوه لە پيشبيلكارى

جيپەجيكردنى ستراتيجى گشتگيرى كەمەندامانى نەتەوە يەكگرتووەكان.

ئايما فەرمانگەى مافى مرۆفى يونامى كاردەكات بۆ پيشخستنى مافەكانى مرۆف لە چوارچيۆه گۆرانی كەشوهەوادا؟

عيراق يەككە لەو ولاتانەى كە زۆرترين زيانى بەرکەوتوو بەهوى كاريگەريەكانى گۆرانی كەشوهەوا نووسينگەى مافى مرۆفى يونامى دەستيوەردانەكانى بنەمادار بە مافەكان لە گۆرانی كەشوهەوادا بەرەوپيش دەبات و داكوڤى لە مافى ژينگەيەكى پاك و تەندروست و بەردەوام دەكات، لەوانەش مافى هەواى پاك؛ كەشوهەواى سەلامەت و سەقامگير؛ دەستراگەيشتن بە ئاوى سەلامەت و پاكوخاويئى گونجاو؛ خۆراكى تەندروست و بەرەم هيتراوى بەردەوام؛ ژينگە ناژەهراويهكان كە تيبدا بزين، كار بەن، بخوين و يارى بەن؛ و جۆراوجۆرى زيندوو و ئيكوسيسستمى تەندروست، نووسينگەى مافى مرۆفى يونامى چالاكيەكانى لەگەل گەنجان ريكخست كە چالاكانە بەشدارييان لە پيشخستنى مافەكانى مرۆف لە چوارچيۆه گۆرانی كەشوهەوادا كرد.

لە سەردانەكەى كۆميساريى بالاي مافەكانى مرۆفى نەتەوە يەكگرتووەكان بۆ عيراق، گرينگى گفتوگۆكان چى بوو؟

كۆميسارى بالاي مافەكانى مرۆفى نەتەوە يەكگرتووەكان، فۆلكير تورك، لە ۶ تا ۹ى ئابى ۲۰۲۳ سەردانى عيراقى كرد، گفتوگۆى بنياتنەرى لەگەل سەرۆك وەزيرانى عيراق و سەرۆك و سەرۆك وەزيرانى هەريىمى كوردستان و بەرپرسانى بالاي ديكە لە بەغدا و بەسره و هەولير. هەروەها بەريز تورك لەگەل كۆمەلگەى مەدەنى كۆبوووه، لەوانە ژنانى داكوڤيكارانى مافى مرۆف، چالاكانى ژينگە پاريز، رۆژنامه نووسان، پاريزەران و نوينەرانى پيگهاتە نەتەويى و ئاينيهيەكان، گفتوگۆكان تيشك خرايه سەر بچوو ككردنەوى فەزاي مەدەنى، مافى كەمىنەكان، مافى ژنان، سەروروى ياسا و بارودۆخى شوينى دەستبەسەر كردن، كەسانى بئسەر وشوئينكردن، و بئسەر وشوئينكردنى زۆرمەل، و پرسەكانى نايەكسانى، جياكارى، لپرسينەوه و بى سزاي پيشبيلكارىيەكانى مافى مرۆف، تاوانەكانى دژى چالاكوانان، رۆژنامه نووسان، و خۆپيشاندەران، هەروەها مافەكانى مرۆف لە فەزاي دييجيتالى و راگرتنى فەرمى لە بەكارهينانى سزاي لەسيداردان. هەروەها بە دەستى يەكەم ئەو تيكچوونى ژينگەيى جددى بينى كە لە ئەنجامى تيكەلەيەكى ژەهراوى توندوتىژى، زيادەروى پيشەسازى نەوت، گەرمبوونى جيهان، كەمبوونەوى بارانبارين، و نەبوونى رپوشوونى كاريگەر بۆ پاراستنى ژينگە لەوانە خراپ بەرپوهبردن و ريكخستنى ئاو و كاريگەريەكانى گۆرانی كەشوهەوا لەسەر مافەكانى مرۆف.

مەبەست لە سەردانى نوينەرى تايبەتى نەتەوە يەكگرتووەكان لە سكرتيرى گشتى بۆ مندالان و

نووسینگەى پشتگیری گەشەپێدان - DSO

لە رێگەى هەولەکانى کارمەندەکانیەو، نووسینگەى پشتگیری گەشەپێدان (DSO) چالاکنە پشتگیری لە کۆرەکانى هاوبەشى دەکات لەسەر ئاستى پارێزگا و ناوچەیی

نووسینگەى پشتگیری گەشەپێدان رۆڵێكى گرنگى بىنى لە کۆتایهێنان و بلاوکردنەوێ پلانىکانى کارکردنى ABC و شیکارى شوێنەکان. بۆ نموونە لە میحوەرەکەى باشووردا کۆمپانیاى ABC بە هاوسەرۆکایەتى FAO و UNDP، خزمەتگوزارى سکرێتێرى بۆ چوار کۆبوونەوێ رێکخست و ئاسانکاری و پێشکەشکردنى پێشکەش کرد کە تیايدا تیشک خرایە سەر کشتووكال و ئاو کە دوو کەرتى سەرەکین لە ناوچەى باشوور.

سەبارەت بە هەماهەنگى گەشەپێدان، پارێزگارەکانى کوردستان شاھیدی ٢٢ بەشداری بوون کە بریتی بوون لە بەشەکانى حکومەتى خۆجێی، هاوبەشەکانى گەشەپێدان، پىسپۆرانى تەکنىکى، و لایەنە پەيوەندیدارەکان. سەرەراى ئەوەش، فەرمانگەى خزمەتگوزارییەکانى پشتیوانى مەیدانى حەوت سەردانى مەیدانى پەيوەست بە بەرنامەکانى ئەنجامدا لە پەيوەندى لەگەڵ بەرنامە بەردەوامەکاندا. هاوکات لە پارێزگاى باشوور، نووسینگەى پشتگیری گەشەپێدان پۆرتفۆلیۆى پرۆژەکانى نەتەو بەگرتوووەکانى بۆ ماوێ ٢٠٢٢/٢٠٢٤ بە زمانى ئینگلیزى و عەرەبى ئامادەکرد و لەگەڵ لایەنە پەيوەندیدارە جیاوازهکاندا هاوبەشى کرد. جگە لەوەش، دووبەى سیلیکۆن ئۆتاسیس کۆبوونەوێ تەریکیزکراوى لەگەڵ

لەسەر ئاستى هەرێم، بە هەمان شیوێ لە باقى عێراق، فەرمانگەى رێکخستنى ئۆپەراسیۆنەکانى پارێزگاى بە شیوێیەکی چالاکنە دەسەڵاتە ناوخوازییەکان و کرێکارانى فریاگوزارى بەشداری کردووە بۆ دارشتنى ئەندامى کۆرەبەندى هەماهەنگى هاوبەش. بریارە کۆبوونەوێکانى سەرەتایى لە مانگی یەکی سالی ٢٠٢٤ ئەنجام بدرێت، کە ستانى نووسینگەى پشتگیری گەشەپێدان بەرپرسیارن لە پێشکەشکردنى پشتگیری سکرێتێرى بۆ کۆرەبەندى هەماهەنگى هاوبەش لە سەرئانسەرى وولات.

لە شوێنێكى تریش فەرمانگەى پشتیوانى ئۆپەراسیۆنەکان پالیشتى هەولەکانى هەماهەنگى ناوچە (ABC) کرد لە کەرکوک، ئەنبار، دیالە، نەینەوا و سەلاح الدین. وەک سکرێتاریەتى گشتى، فەرمانگەى پشتیوانى ئۆپەراسیۆنەکان ئاسانکاری و بەشداریکردن لە (٤٨) کۆبوونەوێ مانگانەى هەماهەنگى ناوچە (ABC) و (١٠) دانیشتنى مێزى دەورى بە هاوکارى لەگەڵ دەسەڵاتدارانى حکومەتى ناوخوازى. هەرەها بەشداری کرد لە کۆکردنەوێ و بلاوکردنەوێ کارىگەرانهى زانیارى لەسەر پێداووستییهکان، کەلێن و چالاکییهکانى هاوبەشە پەيوەندیدارەکانى گەشەپێدان بۆ زۆرتەرىن سوودى هاوبەشکردنى ئەزمونەکان. جگە لەوەش،

نووسینگەى پشتگیری گەشەپێدان لە سالی ٢٠٢٢دا چەندین بەرەبەستى دیاریکرد، کە گرنگیدان بە ئاسانکاری، هەماهەنگى و هاوکارى بەرزکردووە. لە رێگەى هەولەکانى ستافەکەیهو، چالاکنە پشتگیری لە کۆرەکانى هاوبەشى کرد لە هەردوو ئاستى پارێزگار و ناوچەیدا، لە هەمان کاتدا بەرپرسیاریتی و رۆلى گرنگى دیکەى بە درێژایى سالی ئەستۆگرت.

لەژێر رێنمایى رێکخەرى نیشتهجێ، دەستەى ئەركى چارەسەرى درێژخایەن رەزامەندى دەربرى، لە مانگی ئابى ٢٠٢٢، دامەزراندنى کۆرەبەندى هەماهەنگى هاوبەش (JCF) لە پێنج پارێزگارى زىانیكەوتوووى مەملانێكان، جگە لە بەسەر و هەرێمى کوردستانى عێراق. عێراق (هەرێمى کوردستانى عێراق). بەهۆى سروشتى هاوبەشى، لێژنەى هەرێم ئەم دەستپێشخەرییهى ئاراستەى ئەمىنداریەتى ئەنجومەنى وەزیرانى عێراق (کۆمسیك) کرد و رەزامەندى وەرگرت. رێنماییهکان رەوانەى قایمقامییهى پەيوەندیدارەکان کراوە بۆ سەرکردایەتیکردنى دامەزراندنى کۆرەبەندى هاوبەش. لە هەرێمى کوردستانى عێراق، وەزیری ناوخواز پالیشتى خۆى بۆ ئەم چەمکە دەربرى و شانەى هاوبەشى قەبران و هەماهەنگى (JCCC) ی راسپارد بۆ هاوسەرۆکایەتى شانەى هەماهەنگى هاوبەشى

نووسینگەى پشتگیرى گەشەپێدان، بە هاوبەشى لەگەڵ نووسینگەى نەتەمەو یەكگرتووەكان بۆ هەماهەنگى كاروبارى مرۆيى (OCHA) و لەگەڵ دەزگاکانى ترى نەتەمەو یەكگرتووەكان و پێكخراوە ناكۆمىيەكان، نەخشەى چالاكیيەكان و بوونی دەستپێشخەریيەكانى UN/INGO لە ناوچەى كوردستان دانان. بە گشتى ٣٧٥ چالاكی و ٦٠ هاوبەش دەستپێشيان کران. نەخشەى ئینفوگرافیک بەرەمە هێنرا و لەگەڵ دەسەلاتدارانى حكومەتى ناوڤۆي و هاوبەشەى مرۆيى/گەشەپێدان هاوبەش کران. ئەم ئامرازە زۆر گرنگە بۆ پشتیوانیکردن لە هەماهەنگى هاوکاریيەكانى گەشەپێدان و گەياندننى هاوکاری مرۆيى لە هەرێمى كوردستان.

نووسینگەى پشتگیرى گەشەپێدان هێزى بزوینەر بوو لە ئاسانكاری بۆ ئەركە گرنگەكان لە سەرانسەرى ناوچەكاندا. جێى ئامازە، دوو نوێنەرایەتى SRSG، و دوو نوێنەرایەتى DSRSG/RC/HC پێكخست و ئاسانكاری بۆ کرد، و پشتگیرى لە سەردانەكانى سیاسى DSRSG و كۆمیسارى بالای مافەكانى مرۆف بۆ باشوور کرد. هەر وەها نووسینگەى پشتگیرى گەشەپێدان پشتگیرىيەكانى بۆ دەزگا غەیرە نیشتەجێكانى نوێنەرایەتیيەكانى UNEP، IFAD و UNHCR لە باشوور درێژکردووە. بە بەشداریکردن لەگەڵ چالاكیيەكانى پلاندانانى پێكخراوە ناكۆمىيە ئۆدوئەلیيەكان (INGO) لە باشوور، نووسینگەى پشتگیرى گەشەپێدان پشتگیرىيەكى بنەرەتى پێشكەش کرد؛ زانیارى پێكخست و ئاسانكاری بۆ ئەرك و كۆبوونەوهكانیان دەکرد. لە هەولێر و دهوك و موصل، نووسینگەى پشتگیرى گەشەپێدان ئاسانكاری و هەماهەنگى بۆ پێنج نوێنەرایەتى DSRSG/RC/HC کرد، هەر وەها پشتیوانى هاوشیوى پێشكەش بە نوێنەرایەتیيە مەیدانیيەكانى UNEP کرد بۆ موصل و كەركوك و بەغدا لە مانگی یەكدا. نووسینگەى پشتگیرى گەشەپێدان بەردەوام پشتگیرى لە پاشەكشى تيمى بەرپۆهەردنى ئۆپەراسیۆنەكان (OMT) دەکرد لە هەولێر، هەر وەها پاشەكشى UNCT لە سلێمانى. لە ناوچەكانى باكور و ناوەرەست، نووسینگەى پشتگیرى گەشەپێدان ئاسانكاری و هەماهەنگى بۆ ئەركەكانى DSRSG، UNEP و IOM کرد، هەر وەها پشتگیرى لە پێكخستنى ١٤ كۆبوونەوهى تەكنیکى لە ئیوان بەشە پەيوەندیدارەكان لە كەركوك و هاوتاكانى و سیستەمى گەشەپێدانى نەتەمەو یەكگرتووەكان (UNICEF، UNEP، UNHCR، UNDP، IOM) کرد. لە ئەنبار، نووسینگەى پشتگیرى گەشەپێدان چالاكەنە بەشداری لە كۆنفرانسی ئاشتییدا کرد كه لە لایەن بەرنامەى نەتەمەو یەكگرتووەكان بۆ پەرەپێدان و حكومەتى دانیماركەوه سپۆنسر كرابوو و هاوکاری هاوبەشى کرد. سەرەرای ئەوەش، هەر وەها بە هاوبەشى ئاسانكاری بۆ كۆنفرانسی رۆبەرپۆهەردنى توندوتیژی توند و رۆلى گەنجان لە یەكگرتن و پێكەوهزێانى كۆمەلگادا کرد كه لە لایەن بەرنامەى نەتەمەو یەكگرتووەكان بۆ پەرەپێدانەوه سپۆنسر كرابوو.

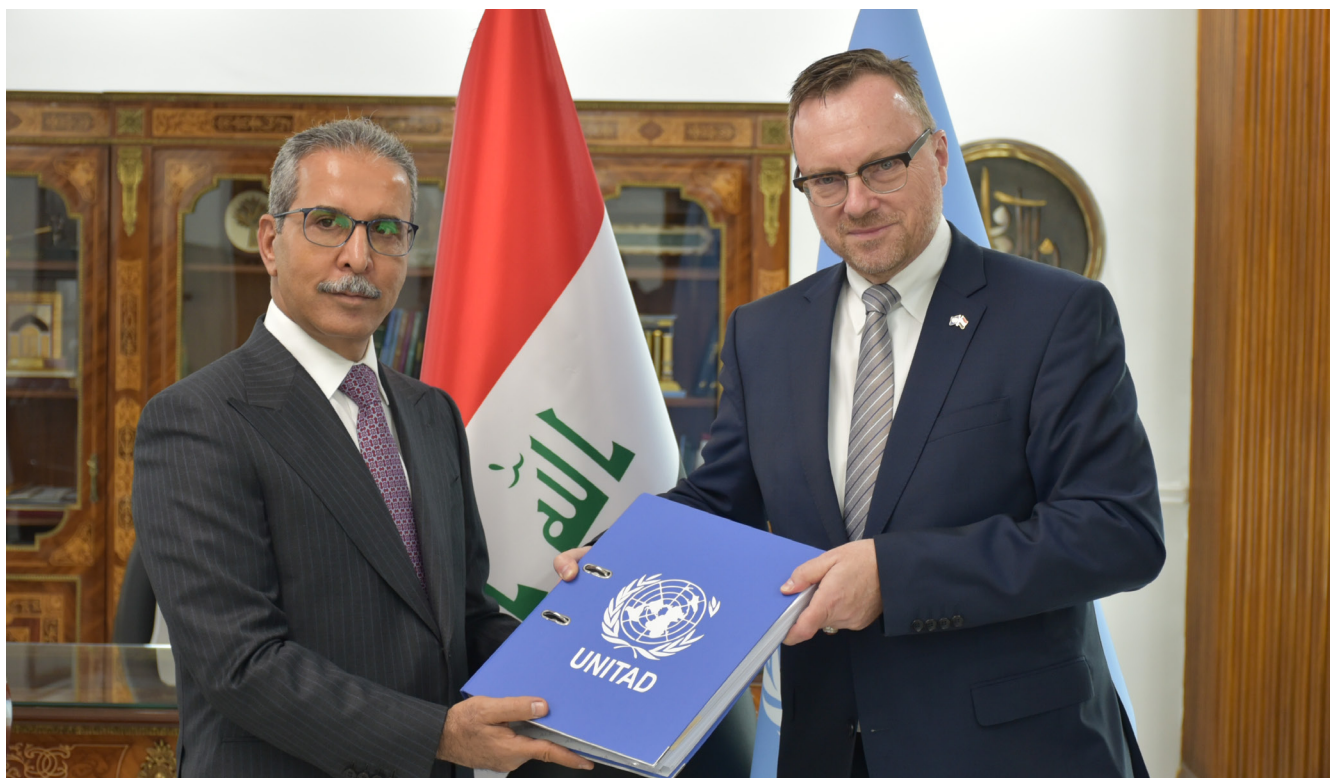
گرنگى هەبوو لە ئاسانكاری و میوانداریکردنى ئەم كۆپانەى راپێتان كه ستافى یونامى و دەزگاکانى نەتەمەو یەكگرتووەكان كه لە ناوئەهەكانى تاییبەت بە خۆیان كاریان كردهو، بەشدارییان تیدا کرد. كۆبوونەوهكانى راپێتان بە سەرۆكایەتى راپۆزكاری گۆرانی كەشوهەواى نەتەمەو یەكگرتووەكان لە ئۆفیسى جیگرى نوێنەرى تاییبەتى سكرتێرى گشتى/پێكخەرى نیشتەجێ/پێكخەرى بال و راپۆزكاری گۆرانی كەشوهەوا و ئاشتی و ئاسایش لە نوێنەرایەتى هاوکاری نەتەمەو یەكگرتووەكان بۆ عیراق (یونامى)، ئامانجیان بەرزكردنەوهى هۆشیارى و ئامادەكاریيە. چالاكیيەكانى دیکەى پەيوەست بە گۆرانی كەشوهەوا بریتى بوون لە تەواوكردنى سێ توێژینەوه لەسەر دۆخى ئاوى ئەنبار و دیاله و سەلاح الدین. جگە لەمەش نووسینگەى پشتگیرى گەشەپێدان لە مانگی تشرینی دووهمدا ئەركیكى مەیدانى بۆ كەلار گەرمیان لە هەرێمى كوردستانى عیراق ئەنجامدا بۆ هەلسەنگاندنى دۆخى كەمى ئاوى راپۆرتەكانى ئاوارەبوون بەهۆى گۆرانی كەشوهەوا. ئەركەكه ئاشكاریكردوو، ١٧ گوند و ١٠٠ خێزان كاریگەرى نەرێنیان لەسەر بوو بەهۆى وشكەسالى هاوینی ٢٠٢٣، ئەمەش واكردوو جوتیاران كۆچ بكەن بۆ ناوئەهەكانى شاریيەكان. دواتر بەهۆى زیادبوونی بارانبارین لە مانگی تشرینی دووهمدا، هەندىك لەو كاتەوه گەراونەتەوه.

لە وهلامى كەمكردنەوهى چالاكیيە مرۆيیەكان لە عیراق، نووسینگەى پشتگیرى گەشەپێدان نووسینگەى پشتگیرى گەشەپێدان بەشداریكردنى خۆى لە پۆرتفۆلیوى مرۆيیدا چركردوو و تیشكى خستە سەر پاشماوهى پێداویستیيە مرۆيیەكان. نووسینگەى پشتگیرى گەشەپێدان پەيوەندیيەكانى لەگەڵ دەسەلاتە ناوڤۆيەكان پاراست كه سەرپەرشتى هەولە مرۆيیەكان دەكەن و سەردانى دوو كەمپى ئاوارەكانى كرد لە دهوك و هەولێر بۆ هەلسەنگاندنى بارودۆخى گشتى لهوێ، بە هاوکاری لەگەڵ نووسینگەى نەتەمەو یەكگرتووەكان بۆ هەماهەنگى كاروبارى مرۆيى، نووسینگەى پشتگیرى گەشەپێدان ئاسانكاری بۆ گفتوگۆكردن لەسەر پرسە مرۆيیەكان کرد، چارەسەركردنى كەمكۆپى و بۆشاییەكان لە رێگەى كورتەنامەى گواستەنەوهى مرۆيیەوه كه لەگەڵ HCT هاوبەشكراوون. لە مانگی تشرینی یەكەمى ٢٠٢٣، نووسینگەى پشتگیرى گەشەپێدان دوو مانگ جارێك راپۆرتى سەبارەت بە ئاوارەبوونی كەشوهەوا لە باشوور پێشكەش دەکرد، هەر وەها وردەكاری ئامارى گەراوه و ئاوارەكانى كەركوك، لەگەڵ هەر پرسىكى مرۆيى پەيوەندیدار، زیاتر لە ٨٠ كۆبوونەوه لەگەڵ هاوبەشە سەرەكیيەكان، حكومەتى ناوڤۆي، دەزگا و پێكخراوە ناكۆمىيەكانى نەتەمەو یەكگرتووەكان، كۆمەلگەى ناوڤۆي، سەركردهكان و كەرتى تاییبەت ئەنجامدا، كه ئامانجەكانى گەشەپێدانى بەردەوام، گۆرانی كەشوهەوا، پێداویستیيە مرۆيیەكان، ستراتییيەكانى گەشەپێدان هەر وەها دەستپێشخەریيەكانى خۆراگرى و بوژانەوهى گرتەوه.

هاوبەشە سەرەكیيەكان ئەنجامدا - حكومەتى ناوڤۆي، دەزگاکانى نەتەمەو یەكگرتووەكان، پێكخراوە ناكۆمىيەكان، كۆمەلگە ناوڤۆيەكان و كەرتى تاییبەت بۆ گفتوگۆكردن لەسەر ئامانجەكانى گەشەپێدانى بەردەوام، كاریگەریيەكانى گۆرانی كەشوهەوا و پرسەكانى ترى گەشەپێدان، ١٩ راپۆرت ئامادە كرا و لەگەڵ بەرپۆهەرایەتى نووسینگەى پشتگیرى گەشەپێدان - نووسینگەى پێكخەرى نیشتەجێ DSO_RCO هاوبەش كرا. هەر وەها نووسینگەى پشتگیرى گەشەپێدان رۆلیكى سەرەكى بىنى لە پشتگیرىكردنى ئەنجومەنى پلاندانان و گەشەپێدان و لیژنەكانى ئامانجەكانى گەشەپێدانى بەردەوام لەسەر ئاستى پارێزگاکان.

وێك بەشێك لە پابەندبوونی بە پێشخستنى دەستپێشخەریيەكانى گۆرانی كەشوهەوا، نووسینگەى پشتگیرى گەشەپێدان گەياندننى بەرفراوانى ئەنجامدا، بەشداریكردنى كۆمەلگەى وتاردەرى بەرفراوان، لەوانە حكومەتى ناوڤۆي، كۆمەلگە ناوڤۆيەكان، دەزگاکانى نەتەمەو یەكگرتووەكان، پێكخراوە ناكۆمىيەكان، پێكخراوەكانى كۆمەلگەى مەدەنى، ئەكادیمیا و كەرتى تاییبەت، بە گرنگیدان بە كاریگەریيەكانى گۆرانی كەشوهەوا، نووسینگەى پشتگیرى گەشەپێدان زانیاریيەكانى لەسەر كۆچكردن بەهۆى كەشوهەوا، كەمى ئاوى پيسبوون و لەدەستدانى بژووى ژيان لە تالاهەكانى باشووردا كۆكردتەوه و شیکاریكردوو. ئەنجامەكان بە ١٢ توێژینەوه گەيشتنە لوتكه كه لەگەڵ هەموو لایەنە پەيوەندیارەكاندا هاوبەش کران. نووسینگەى پشتگیرى گەشەپێدان چالاكەنە پشتگیرى لە نووسینگەى پێكخەرى نیشتەجێ، چەندین دەزگای نەتەمەو یەكگرتووەكان، نوێنەرى تاییبەتى سكرتێرى گشتى و جیگرى نوێنەرى تاییبەتى سكرتێرى گشتى/پێكخەرى نیشتەجێ/پێكخەرى بال کرد لە بەشداریكردنیان لە كۆنفرانسی نیشتمانى گۆرانی كەشوهەوا لە ١٢-١٣ ئازارى ٢٠٢٣ لە بەسرە. لە كۆنفرانسهكدا كەسایەتیيە دیارەكان، لەوانە سەرۆكەزیرانى عیراق-سودان، وه وزارت و وهزارتە سەرەكیيەكان وێك ئاوى ژینگە، نەوت، كشتوكاڵ، پلاندانان، دارایی، كاروبارى ژنان ئامادەبوون. نەتەمەو یەكگرتووەكان رۆلیكى سەرەكى بىنى، نوێنەرى تاییبەتى سكرتێرى گشتى وتارى كردنەوهى پێشكەش كرد و دەزگا جیاوازهكانى نەتەمەو یەكگرتووەكان وێك پێكخەر و پانیلست لە دانیشتنە جیاوازهكاندا بەشدارییان کرد. لە كۆنفرانسهكدا كۆمەلگەى پێشنیاری جێبەجێكراو هااتە ئاراوه.

ستافى نووسینگەى پشتگیرى گەشەپێدان گرنگیيەكى یەكگرتووین پاراست بە بەشداریكردن لە راپێتانى شیکارى مەترسیيەكانى كەشوهەوا، ئاشتی و ئاسایش كه لە لایەن تيمەكانى UN AMI OPAA و DSO/RCO پێكخراوو، خولەكانى راپێتان لە رێگەى ناوئەهەكانى هەرێمىيەكانى یونامى لە بەسرە و هەولێر و كەركوك ئەنجامداون. فەرمانگەى پشتیوانى ئۆپەراسیۆنەكان رۆلیكى

هەڵدانەوێه یەگرتووەکانی یونیتاد لە پەرەپێدان و بەکارهێنانی چەکی کیمیایی داعش

گروپێکە ٤٢ موشەکیان لە شارۆچکەکاندا جێگیرکرد، کە نزیکەی ٣٥ هەزار دانیشتووی هەبوو. لەنێو ئەمانەدا لایکەم ٢٧ موشەکی خەردەلی گۆگردیان تێدابوو کە ماددەییەکی کیمیاییە و بەپێی رێککەوتنامەی چەکی کیمیایی بریارە. تیمی لێکۆڵینەوێه نەتەوە یەگرتووەکان بۆ بەرهوێشبردنی لێپرسینەوێه له تاوانەکانی داعش/ دەولەتی ئیسلامی له عێراق و شام (یونیتاد) ئاشکرای کرد کە هێرشەکە له بەرزترین ئاستەکانی سەرکردایەتی داعش بە مەبەستی ئەوێ زۆرترین زیانی گیانی له دژی دانیشتوانی تورکمانە شیعەکان بە فەرمانی دەرچوو. ئەم رووداو. شانبەشانی تاوانە درێندەییەکانی دیکە کە تێیدا داعش بە تايبەتی شیعەکانی له عێراق کردە ئامانج. پەنگە ئاماژە بۆ ئەخشیك کە پەنگدانەوێه نیەتی جینۆسایدی داعش له دژی کۆمەڵگە شیعە؛ پرسبارێکی یاسایی کە تیمەکە پلانی داناو لێکۆڵینەوێه زیاتری بۆ بکات.

لێکۆڵینەوێه له تاوانەکانی داعش له دژی تورکمانە شیعەکانی تازه خورماتوو تەنیا لەم هێرشە زیاتر بوو. بە وردی بەدوای بەلگەیی پزیشکی دادووری

سیستەمە گەیاننەنە جەخت لەسەر توندی نیازی داعش دەکاتەوێه بۆ گەیانندی زیانیکی بەرفراوان، ئەمەش قورسایێ ئامانجەکانی داعش پیشان دەدات. بەپێی لێکۆڵینەوێهکانی تیمی لێکۆڵینەوێه نەتەوە یەگرتووەکان بۆ بەرهوێشبردنی لێپرسینەوێه له تاوانەکانی داعش/ دەولەتی ئیسلامی له عێراق و شام (یونیتاد). بەلگە کۆکراوەکان ئاماژەیان بەوێ کردوو کە داعش تاقیکردنەوێه پزیشکی و تاقیکردنەوێه ماددە کیمیاییەکانی لەسەر ئازۆل و مرۆف ئەنجامداو. ئەو کارمەندانەیی داعش کە له ژینگەکانی تاقیکردنەوێه کاریان دەکرد، ریسین و نیکۆتین و گۆگردیان بە کەسانی ئازۆل و مرۆف وەک ئەوێ له کەیسێ ئەلقائیمدا بوو؛ و ژەهری نیکۆتین و تالیۆم سەلفات کە دەرکەوتوو لەسەر مرۆف له موسڵ تاقیکراونەتەو. ئەم تاقیکردنەوانە و وردەکان و حبسبکردنی بەرهەمی بەرهەم ئەنجامداون.

له حالەتی وێرانکەری هێرشێ تازه خورماتوودا کە له ٨ ئازاری ٢٠١٦ له لایەن داعشەوێه ئەنجامدا.

له ٣١ تشرینی یەکەمی ٢٠٢٣، تیمی لێکۆڵینەوێه نەتەوە یەگرتووەکان بۆ بەرهوێشبردنی لێپرسینەوێه له تاوانەکانی داعش/ دەولەتی ئیسلامی له عێراق و شام (یونیتاد) راپۆرتێکی لێکۆڵینەوێه گرینگی رادەستی دەسەڵاتی دادووری عێراق کرد سەبارەت بە تاوانەکانی چەکی کیمیایی داعش له عێراق. له راپۆرتەکاندا دەرەنجامەکانی پەرەپێدان و بەکارهێنانی چەکی کیمیایی له لایەن داعشەوێه له عێراق له خۆگرتبوو. ئەم راپۆرتە یاسایی گشتگیرە دوای سێ سال کاری ماندوو نەناسانەیی یەکەیی لێکۆڵینەوێه مەیدانی یونیتاد هات کە تیشکیان خستە سەر پەرەپێدان و بەکارهێنانی چەکی کیمیایی داعش له عێراق و هێرشکردنە سەر شارۆچکەیی تازه خورماتوو له ٨ ئازاری ٢٠١٦.

هەولەکانی چەکسازیی داعش دوور مەودا بوو. ئەوان سەرنجیان لەسەر بەکارهێنانی خەردەلی گۆگرد و کلۆر و فوسفاتی ئەلەمنیۆم بوو. کە له رێگەیی هاوون و موشەک و ئامێری تەقەمەنیی خۆمالی (IED's) هەوێه دەگەیهنرێن. وردببینی ئەم

بەوێ کردوووە کە زیاتر لە ١٦٠٠ ئەندامی داعش بەشدارن لە بەرھەمھێنانی چەك، سەدان كەسیان سەرقالی بەرنامەى توێژینەووە و پەرەپێدانى چەكى كیمیایى بوون.

لە مانگی حوزەیرانی ٢٠٢٣، تیمی لێكۆڵینەووەی نەتەووە یەگرتوووەکان بۆ بەرھەمھێشێردنی لێپرسینەووە لە تاوانەکانی داعش/ دەولەتی ئیسلامی لە عێراق و شام (یونیتاد) سەبارەت بە دۆزینەووەکانی خۆی کە پەيوەندیان بەم ھێڵە لێكۆڵینەووەیە ھەبوو، لە بۆنەیکى تایبەتدا کە یونیتاد و عێراق و ھیندستان بە ھاوبەشی لە بارەگای نەتەووە یەگرتوووەکان بەرپۆشەووە، خستەروو.

لێكۆڵینەووەکانی یونیتاد نەك ھەر واقیعی بەرنامەى چەكى كیمیایى داعش ئاشكرا دەكات بەلكو جەخت لەسەر پێوستانی چارەسەرکردنی ئەم تاوانانە لە چوارچۆی پتەوى یاسای تاوانکاری نیۆدەولەتیدا دەكاتەووە. دۆزینەووەکان بناغەینەك بۆ لێپرسینەووە و دادپەرورەى دەرخستین، دان بە قورسایى ئەو تاوانانەدا دەنیت کە دژی مرۆفایەتی ئەنجامدراون. واقیعی توندی ئەم بەرنامەى لە توێژینەووە و پەرەپێدان، لۆجستیکى بەرھەمھێنان و جێگیرکردنی چەك، جەخت لەسەر قورسایى ئەو مەترسییە دەكاتەووە کە ئەكتەرە نادەولەتییەکان لە ملمانجی جیھانییەکانی ئەمڕۆدا دروستی دەكەن، ئەمەش وایکردوووە کە بەردەوامبوون لە لێكۆڵینەووە لە ڕیگەى و گشتگیرەکانەووە بە پێویست و پێویست بێت تا قەبارەى راستەقینەى تاوانەکانی داعش ئاشكرا دەبێت.

پێکھاتە زینلێكەوتوووەکانی عێراق ئەنجام دەدات. سەرەتای سالی ٢٠٢٣، راپۆژکاری تایبەت ریتشەر سەردانی شارلۆچكەى تازە خورماتوووی کرد، و چاوی بە دادووەرە لێكۆڵینەووە بەتاوانکان کەوت کە کار لەسەر تاوانەکانی داعش دەكەن لە شارلۆچكەدا، ھەرھوھا چەندین بەرپرس و سەرکردەى كۆمەلگە و رزگاربووان. كورتەیک كە لە کاردانەووەی درێژخایەنى ئەم تاوانە درندانە لەسەر ھاوڵاتیانی مەدەنى عێراقی لە ناوچەكە، و ھەولێ رزگاربووان بۆ لێپرسینەووە و دادپەرورەى ئاگادارکرایەووە.

ھەرھوھا دەرنەجامە سەرەکییەکانی لێكۆڵینەووەکانی تیمی لێكۆڵینەووەی نەتەووە یەگرتوووەکان بۆ بەرھەمھێشێردنی لێپرسینەووە لە تاوانەکانی داعش/ دەولەتی ئیسلامی لە عێراق و شام تیشکیان خستە سەر پەرەپێدانى داعش بەلایەنى كەمەووە ھەشت مادەى كیمیایى، لەنیویاندا سە زەر کە بەپێى ڕێككەوتننامەى چەكى بایلۆجى سالی ١٩٧٢ قەدەغەکراون، جگە لەوھش لێكۆڵینەووەکە دەركەوتوووە کە پەرەپێدان و بەرھەمھێنانى چەك و تەقەمەنیەکانی داعش خۆی لەژێر چاودێری لێژنەى گەشەپێدان و بەرھەمھێنانى سەربازی (CMDM)، ئەم لێژنەى کە دەکەوێتە ژێر دەسەلاتی وەزارەتى بەرگری داعش کە لە کۆتایی سالی ٢٠١٤ دامەزرا، بودجەى ئاسایی مانگانەى زیاتر لە یەك ملیۆن دۆلار ھەبوو، لەگەڵ پارەى زیادە بۆ داگیرکردنی کەرەستەى خاوەن. تۆمارەکانى مووچەى لێژنەى گەشەپێدان و بەرھەمھێنانى سەربازی CMDM ئاماژەیان

و بەلگەنامەى و شاہەتەئالیدا دەگەرا بۆ ئەوێ لە ئالۆژییە یاساییەکان بروت. لێكۆڵینەووەکە ئاماژەى بەویدا کە ئەمە رووداویكى گۆشەگیر و تاکە کەس نەبوو لە بەکارھێنانى چەكى كیمیایى بەلكو بە پێچەوانەووە دەریخست کە داعش - بە سوودوەرگرتن لە ئایدۆلۆژیای توندوتیژی خۆی - بە مەبەست تاوانکانى شەرى كیمیایى پێشخستوو، بە سەرکەوتوووی ھەندێك بریکاری لەگەڵ سیستەمى گەیاندن تیکەل کردوو و جێگیری کردوو چەكى كیمیایى دزی ئامانجە سەربازی و مەدەنییەکان لە سەرانسەرى عێراق. راپۆژکاری تایبەت کریستیان ریتشەر دووپاتیکردوووە کە "ھێلی لێكۆڵینەووەکانی یونیتاد لە پەرەپێدان و بەکارھێنانى چەكى كیمیایى لەلایەن داعشەووە زەمینەسازییە و نیشتوووەکان بۆ ڕێگاکانى دادووەرى بێ وێنە دادەنیت و تیمەکە ھێچ ھەولێك ناپارێژیت بۆ پشتگیریکردن لە گەیاندى ئەو کەسانەى بەرپرسیارن لەم جۆرە تاوانە قێزەوانە بۆ دادگا." ھەرھوھا ڕایگەیانددوووە کە "تیمی لێكۆڵینەووەی نەتەووە یەگرتوووەکان بۆ بەرھەمھێشێردنی لێپرسینەووە لە تاوانەکانی داعش/ دەولەتی ئیسلامی لە عێراق و شام (یونیتاد) ھێچ ھەولێك لە کارکردن بۆ ئەم ئامانجە ناپارێژیت، بە وردى کاتێک تاوانە درندەبییەکانى وەك پەرەپێدان و بەکارھێنانى چەكى كیمیایى لە مەترسیدان."

لە چوارچۆی ئەرکەکەیدا، تیمی لێكۆڵینەووەی نەتەووە یەگرتوووەکان بۆ بەرھەمھێشێردنی لێپرسینەووە لە تاوانەکانی داعش/ دەولەتی ئیسلامی لە عێراق و شام لێكۆڵینەووەی پێکھاتەى لە تاوانەکانی داعش لە دزی ھەموو

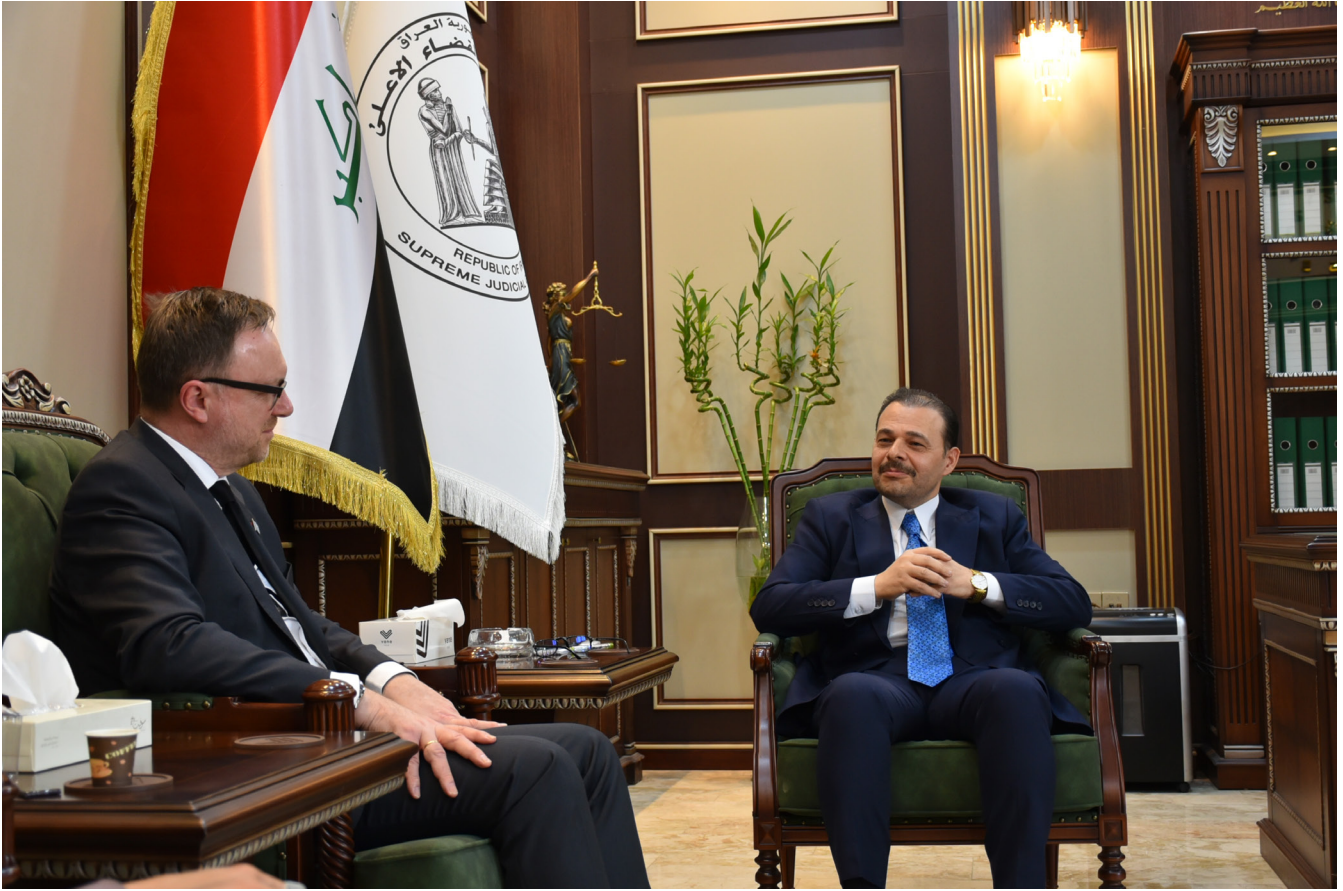
سەرکەوتنیك بۆ هەوڵەکانی لیبچینەوہ:

چۆن عێراق و تیمی لیبچینەوہی نەتەوہ یەکگرتووہکان بۆ بەرەوپێشبردنی لیبچینەوہ لە تاوانەکانی داعش

گشتی و پارێزەری بەرگری پورتوگالی. دواتر دادوهر راند المسلح ههروهها کارناسانی بۆ شایهت‌حالانی بهرگری کرد که له دوورهو ئیفاذه بدن، له کاتی دانیشتنهکاندا، له دادگاکهی خۆی له موسل، ئەمەش یەکه‌مجار بوو دسه‌لاتی دادوهری عێراق به به‌کارهێنانی فیدیۆ کۆنفراانس ئیفاذهی شایهت‌حالانی دوور له دوورهو پیکخات. جگه له‌وه‌ش لیکۆله‌ری سه‌ره‌کی یونیتاد له کاتی دادگایکێردنه‌که‌دا له‌به‌رده‌م دادگای پورتوگالدا ئیفاذه‌یه‌کی پسپۆری سه‌ره‌کی دا. "ئیمه له‌راده‌به‌ده‌ر شانازی ده‌که‌ین به به‌دواداچوونی هاویه‌شمان له‌سه‌ر ئەم دۆسیه‌یه‌ له‌گه‌ڵ دادوهری به‌ریژ ره‌ئد ئەلموسلج، که بووه هۆی ئەم سزایه گرینگه. ئەمه نمونه‌ی کاره ماناداره‌کانی یونیتاده له‌گه‌ڵ دسه‌لاتی دادوهری عێراق وه‌ک هاویه‌شیک که پشتگیری له‌ پرۆسه‌کانی دادپه‌روه‌ری له‌سه‌ر بنه‌مای به‌لگه‌ له‌ عێراق ده‌کات". و له‌ سه‌رانسه‌ری جیهاندا، راپۆرتکاری تایبه‌ت ریتشهر جه‌ختی له‌وه

به‌دریژی ئه‌و رێگایه‌ی که به‌هۆی هاویه‌شی ناوازه‌ی نیوان یونیتاد و عێراقه‌وه‌ بووه‌ سییه‌م ده‌وله‌تان که دسه‌لاتی دادوهری کارامه‌یان هه‌یه‌ بۆ لیبچینەوہ له‌ تاوانه‌ نۆده‌وله‌تییه‌کان که له‌لایه‌ن داعشه‌وه‌ له‌ عێراق ئەنجامدراون، راپۆرتکاری تایبه‌ت و سه‌رۆکی یونیتاد، کریستیان ریتشهر وتی. له‌ ساڵی ۲۰۲۰دا، یونیتاد داواکاری هاواکاری له‌ داواکاری گشتی له‌ پورتوگال وه‌رگرت و له‌ وه‌لامدا سه‌رکردایه‌تی لیبچینەوہ‌یه‌کی کرد به‌ هاواکاری نزیك له‌گه‌ڵ دادوهر ره‌ید ئەلموسلج که ئیستا سه‌رۆکی دادگای تیه‌هلچوونه‌وه‌ی فیدرالی نه‌ینه‌وايه. ئەمەش بووه‌ هۆی ناسینه‌وه‌ی ۱۳ قوربانی و شایهت‌حال که تیه‌مه‌که‌ چاوپێکه‌وتنیان له‌گه‌ڵا کردووه‌ وه‌ک شایهت‌حالی داواکاری گشتی. یونیتاد ئاسانکاری بۆ شایهت‌حاله‌کان کرد بۆ ئەوه‌ی ئیفاذه‌ بدن -له‌کاتی‌که‌دا له‌ ده‌ۆک بوون- له‌ رێگه‌ی فیدیۆ کۆنفراانسه‌وه‌ له‌ کاتی پێش دادگایکێردنه‌که‌دا له‌به‌رده‌م دادوهر و داواکاری

ده‌وله‌تی ئیسلامی له‌ عێراق و شام پشتگیریان له‌ یه‌که‌م سزای پورتوگال کرد بۆ تاوانه‌ نۆده‌وله‌تییه‌کان له‌ هه‌نگاوێکی به‌رچاودا به‌ره‌و دادپه‌روه‌ری، تیمی لیبچینەوہ‌ی نەتەوہ یەکگرتووہ‌کان بۆ به‌رەوپێشبردنی لیبچینەوہ‌ له‌ تاوانەکانی داعش/ ده‌وله‌تی ئیسلامی له‌ عێراق و شام (یونیتاد) پێشوازییان له‌ سزا گرینگه‌که‌ی ئەم دوايه‌ی پورتوگال کرد به‌ ئەندامی‌که‌ی داعش، دواي ئەوه‌ی تۆمه‌تبارکرا به‌ تاوانه‌ نۆده‌وله‌تییه‌کان که له‌ عێراق ئەنجامی داوه. تاوانباری داعش، ئە.ج. هاوولاتی عێراقییه‌ و هه‌لاتوووه‌ بۆ ئەوروپا، تۆمه‌تبارکراوه‌ به‌ ئەنجامدانی تاوانی جه‌نگ، له‌ موسلی عێراق، به‌ تۆمه‌تی رفاندن و قامچی لێدانی هاوولاتییه‌کی عێراقی. تاوانباره‌که‌ به‌ زیاده‌وه‌ سزا درا، له‌گه‌ڵ براکه‌ی YA. له‌ ئەندامی‌که‌ی له‌ ریکخراویکی تیرۆریستی (داعش). "ئهم بریاره یه‌که‌مجاره‌ له‌لایه‌ن پورتوگاله‌وه‌ سزای تاوانباریکه به‌ تۆمه‌تی تاوانی جه‌نگ، ئەمه برێکه‌یه‌کی گرنگه

مرۆفایەتی و تاوانی جەنگ بەهۆی کۆیلەکردن و دەستدریژیکردنە سەر گەنجیکەو ە سزا درا ژنیکی ئیژیدی لە عێراق. قوربانییە ئیژیدیەکە، کە بۆ ماوی ٣ ساڵ لە لایەن ژن و میژدەکەیی داعشەو ە کۆیلە بوو، وەک هاوئاواکاریک بەشداری لە دۆسیەکەدا کردوو، و بەمجۆرە، لە دادگادا شایەتخالی پۆژەکەیی بوو. گرنگە ئاماژە بەو بەکەین کە لایچینەو ە لە تاوانە ئیژدەوڵەتیەکان ڕیگە بە بەشداریکردنی مانادارانەیی قوربانیەکان لە پۆشویە تاوانکارییەکاندا دەدات. ئەمەش تیشک دەخاتە سەر ناوەندیەتی قوربانییەکان و ڕزگاربووان. ئەم جۆرە لایچینەوانە ئازارەکانی قوربانییەکان دەناسن و ڕیگە بە بیستنی دەنگیان دەدەن، لە ڕیگەیی دادگاییکردنە بەلگەییەکانەو ە کە راستی تاوانە قیژەوونەکانی داعش دەسەلمێنن. ڕاویژکاری تایبەت پیتشەر وتی: "ئەمە وەک ئامانجیکی سەرەکی کارەکانی یونیتاد دەمێنێتەو ە" و ئاماژەیی بەو شکرکە "تیمەکە هەموو هەواییکی خۆی دەدات بۆ دانیابوون لەوێ کە هاوبەشی بەرھەمدا لەگەڵ دەسەلاتی دادووەری عێراق ئەنجامە خواراوەکانی خۆی لە لایچینەو ە سەرکەوتوو ەکاندا بەدەستبھێنێت کە دەبێتە هۆی سزادان بە تۆمەتی ئیژدەوڵەتی تاوانەکان. ئەمەش ئامانجیکی هاوبەشە بۆ نەتەو ە بەگرتوو ەکان، بۆ عێراق بۆ دەوڵەتانی سێیەم و ھەروەھا بۆ ھەزاران قوربانی و ڕزگاربووی عێراقی."

کردوو. ئەم کارە لە سایەیی پالپشتی تۆکمە و ھاوکاری بەرھەوایی نیوان یونیتاد و ئەنجومەنی باڵای دادووەری عێراق بە سەرۆکیەتی سەرۆکی دادووەری دکتۆر فایق زەیدان سەرۆکی ئەنجومەنی باڵای دادووەری مومکین بوو. تیمەکە بە هاوبەشی لەگەڵ دادووەرە لایچینەو ەکانی عێراق کاریان کردوو بۆ دانیابوون لە پاراستنی دروستی بەلگەکان بۆ تاوانەکانی داعش بەپێی بەرزترین ستانداردە ئیژدەوڵەتیەکان. جگە لەو شە بەرھەوایی کارکردن لەگەڵ دەسەلاتی دادووەری عێراق بۆ دروستکردنی مەلەفی دۆسیەیی هاوبەش دژی تاوانبارانی داعش ھەنگاویکی گرنگ بوو بۆ پیتشەر لەسەر ڕیگای لایچینەو ە و دادپەروەری مانادار، پالپشتی لایچینەو ە لە سەرانی سەری جیھاندا. لە کۆنگرەییەکی ئەم دواییەیدا بۆ ئەنجومەنی ئاسایشی نەتەو ە بەگرتوو ەکان لە مانگی کانوونی دووەمی ساڵی ٢٠٢٣، ڕاویژکاری تایبەت پیتشەر تیشکی خستە سەر ڕۆلی سەرەکی یونیتاد لە پیتشەریکردنی لایچینەو ە و لایچینەو ەکانی دەوڵەتی سێیەم چونکە "ئەمە دانیای دەدات لەوێ کە بۆشایی لایچینەو ە جیھانی فراوان نابێت." تا ئێستا تیمەکە پیتشەری لە داواکارییەکانی ھاوکاری لە ٢٠ دەوڵەتی سێیەمی کردوو کە دەسەلاتی دادووەری کارامەیان ھەییە بۆ لایچینەو ە لە تاوانە ئیژدەوڵەتیەکانی داعش لە عێراق. ئەم داواکارییە بۆ پیتشەری دەوڵەتانی سێیەم لە ساڵانی ڕابردوودا بە شێو ەییەکی بەرچاوەکەشی

رېڭخراوى خۇراك و كشتوكال نەتەوۈ يەكگرتوۈەكان عيراق FAO پابەندە بە پالېشتىكردىنى كارنامەى ۲۰۳۰

بە ھاوكارىى نزيك لەگەل ھۆكۈمەتى عىراق و ھاوبەشەكانى، رېڭخراوى رېڭخراوى خۇراك و كشتوكال پابەندە بە پەرەپېدانى سىستەمى خۇراكى كشتوكال بەردەوام لە عىراق بە كاركردى دەست بە دەست، ھەولەدەين كەس لەدواى خۇى بەج نەھيلىن و بۇ بنىاتنانى كۆمەلگايەكى بەردەوام ئايندەپەكى خۇراگر و خۇشگوزەران بۇ كشتوكال و لات بە گرنگيدان بە باشتركردىنى بەرھەمھېنان، خۇراكى باشتر، ژىنگەپەكى باشتر و ژيانىكى باشتر، گرنگيدانمان درېژدەبېتەوۈ بۇ تەھدەديات و دەرەفەتە بەپەكەوۈ كرېدراۋەكان لە ديمەنى كشتوكال عىراقدا.

نويەرى رېڭخراوى خۇراك و كشتوكال نەتەوۈ يەكگرتوۈەكان لە عىراق، د.صلاح الحاج حسن

تەماتە، و بەرھەمە شيرەمەنيەكان) دەكەن. ھەرۋەھا عىراق پەپوۋەندى بە دەستپېشخەرى جىھانى رېڭخراوى خۇراك و كشتوكال يەك بەرھەمى يەكەماپەتى (OCOP) كرد كە گرنگى بە ھەمەچەشكردى دەدات، ئازادكردى تواناى بەكارنەھيئەراوى بەرھەمە كشتوكالپەكان، و دەستپېشانكردى و چارەسەركردى بۇشايپەكان لە زنجيرە بەھاي ئالمانج، خورما. پراكتيزە كشتوكالپە بەردەوامەكان لە عىراق و رۇلى ھۆكۈمەت لە پشتيوانىكردى لە گۇرپىنى سىستەمى خۇراك لە روانگەى سياستەت و تەكنەلۇژى و دارايپەوۈ بەشېك بوون لەو

سىستەمى خۇراكى كشتوكالپدا دەكات لە رېگەى بنېركردى ھەژارى (SDG ۱) و سافركردى بەدخۇراكى (SDG ۲)، و كەمكردەنەوۈى ناپەكسانى (SDG ۱۰) مۇدېلكردى و شىكارى پېشكەوتوۋى جېۋفەزايى بەكاردەھيئەت، ھەرۋەھا رېبازىكى بەھيژى بنىاتنانى ھاوبەشى بەكاردەھيئەت بۇ خۇراكردى گۇرپىنى سىستەمى كشتوكال خۇراك لەسەر بنەماى بازار – بۇ زىادكردى داھات، باشتركردى دۇخى خۇراكى و خۇشگوزەرانى دانپشتوانى ھەژار و لاواز، بنىاتنانى خۇراگرى بۇ... گۇرپى كەشۋەوا، و پشტიگرى لە سىخ زنجيرە بەھاي سەرەكى (خورما،

رېڭخراوى خۇراك و كشتوكال نەتەوۈ يەكگرتوۈەكان عىراق پابەندە بە پالېشتىكردىنى كارنامەى ۲۰۳۰ بە گواستەوۈ بۇ سىستەمى خۇراكى كشتوكال كارا، گشتگرتر، خۇراگرتر و بەردەوامتر بۇ بەرھەمھېنانى باشتر و خۇراكى باشتر و ژىنگەى باشتر و ژيانىكى باشتر، كەس لەدواى خۇى نەھيئەتەوۈ. لە مانگى يەكى سالى ۲۰۲۳، عىراق پەپوۋەندى بە دەستپېشخەرى دەستى لە دەستى رېڭخراوى خۇراك و كشتوكال كرد، كە پشტიگرى لە جېپەجىكردىنى بەرنامە گەورەكان دەكات كە لەسەر ئاستى نىشتامى خۇراتر گۇرانكارى لە

“بەھۆى ھاوكارىي پىكخراوى پىكخراوى خۇراك و كشتوكال، بەھۆوكردنى گامپىشەكانمان لە تالاۋەكانى باشورى عىراق پىشكەوتنى بەرچاۋى بەھۆىۋە بىنيوۋە ئەو تەكنىكە نوپىيەنى خۇراكدان كە لەلاپەن پىكخراوى خۇراك و كشتوكالى نەتەۋە يەكگرتوۋەكان **FAO** پىكخراوى خۇراك و كشتوكالەۋە ناسپىتران نەك تەنھا تەندروستى ئاژەلەكانمان زۇر باشتر كىردوۋە، بەلكو تەندروستى ئاژەلەكانمان باشتر كىردوۋە دابىنكرىدى شىر و كوالىتى، بەلام ئىمە بەشدارىمان كىردوۋە لە كەمكىردنەۋە تىچوۋى كىرنى خۇراكدا.”

عبدالامىر جبار حمادى - بەھۆوكەرى گامپىش

گفتوگۆپەي كە پىكخراوى پىكخراوى خۇراك و كشتوكال سەركرىدەپەتى دەكرىد لە كاتى **COP ۲۸**.

بە ھاوكارى تەكنىكى پىكخراوى پىكخراوى خۇراك و كشتوكال و پالپىشى سەنتەرى ھەماھەنگى سىستەمى خۇراك، حكومەتى عىراق رپرومى گۆرپنى سىستەمى كشتوكالى خۇراكى نىشتمانى خۇي پەرەپىدا. ئەم ھەولە بوۋە ھۆى ئەۋە عىراق راپۇرتى پىشكەوتنى خۇبەخشەنەى خۇي لە سالى ۲۰۲۲ پىشكەش بكات، كە تىپدا ستراتىژىيەكى گىشكىرى خستەروو كە ئامانجى زىادكرىدى دەستراگەىشتن بە خۇراك و بەرركىردنەۋە بەرھەمى كشتوكالى و بەشدارىكرىدى كەرتى تايبەت و چارەسەركرىدى پلانىكانى گۆرپنى كەشۋەھە و دارستانكرىدەۋە. دەستپىشخەرىيە كارىگەرەكانى پىكخراوى پىكخراوى خۇراك و كشتوكال پابەندبوون بە بەدەستەپىتەننى سىستەمىكى خۇراكى خۇراگرتى و دابىنكرىدى ھەلى كارى بەرچاۋ بۇ كۆمەلگا گوندىنىشەكان لە باشورى عىراق نىشان دەدەن.

لە مانكى تەمموزى سالى ۲۰۲۳ پىكخراوى خۇراك و كشتوكال بە ھاوبەشى لەگەل حكومەتى عىراق بانگەۋازىكى بۇ كىردەۋە دەستپىشكرىد بۇ دارىشتى پلانىكى فرىاگوزارى بەھۆى بۇ بەرھەمىتەرانى بوفالو لە تالاۋەكانى باشورى عىراق. حكومەت ۋەلامى دابەۋە بە بودجەپەكى بەرچاۋ بە برى ۵ مىليار دىنارى عىراقى بۇ پالپىشكىردى پلانى بەپەلە بۇ بەھۆوكەرانى گامپىش. پىكخراوى پىكخراوى خۇراك و كشتوكال عىراق چالاكانە چاۋدپىرى جىبەجىكرىدى پلانى فرىاگوزارى كىرد و شارەزايى پىشكەش كىرد. ئەم پارەداركرىدە جەخت لەسەر پابەندبوونى ھاوبەشى نىۋان حكومەتى عىراق و پىكخراوى پىكخراوى خۇراك و كشتوكال دەكاتەۋە بۇ خۇشگوزەرانى كۆمەلگاكان و پاراستنى شوپنى مىراتى سىروشتى جىھانى عىراق.

ئەم ھەولانە ئامانجىان پىشكىرىكرىدە لە نىكەي ۱۵ ھەزار بەھۆوكەرى گامپىش و ۲۶۴ ھەزار گامپىشەكان.

پىكخراوى خۇراك و كشتوكالى نەتەۋە يەكگرتوۋەكان عىراق ئامانجى ئەۋەپە دەرفەتى ئابورى بۇ مالە گوندىنىشە لاولەكان لەسەر بنەماى ئاژەلدارى دروست بكات، بەتايبەتى ژنان، لەرپەكى دروستكرىدى گروپى جووتيارانى شىرەمەنى جووتيارانى بچووك كە سەرقالى چالاكىيە ئاژەلدارىيە بەردەۋامەكان، زىرەكەكانى كەشۋەھە، كارا، كىپىركىكار و قازاندارن. بە

تەندروستى ئاژەلان و چاۋدپىركىردى نەخۇشى لە عىراق. ئەم دەستپىشخەرىيە بە سەرركەتوۋىي ۷۰۰ راپىتەرى راپىتەر (ToTs) و ۸۹۵ پىزىشكى فېتېرنەرى لە سەرانسەرى عىراق راپىتەۋە. ئامانجى سەرەكى كەمكىردنەۋە ئەم مەترسىيەنى كە بەھۆى ئەم نەخۇشىيەنى كە ھەرەشە لە بەرھەمىتەننى ئاژەل و ئاسايشى خۇراك و سەلامەتى خۇراك و تەندروستى گىشتى دەكەن. ناساندنى تەكنەلۇژىيە بەرنامەى مۇبايلى رېوداۋەكان (EMA_i) كۆكرىدەۋە زانىارى و راپۇرتكرىدى نەخۇشى لە كاتى راستەقىنەدا بە شىۋەپەكى بەرچاۋ باشتر كىردوۋە، تواناى خزمەتكوزارىيەكانى فېتېرنەرى لە چاۋدپىركىردى نەخۇشىدا بەھۆىتر كىردوۋە.

خۇبەخشى پىكخراوى پىكخراوى خۇراك و كشتوكال بۇ گەشەپىدانى كشتوكالى بەردەۋام لە عىراقدا لە رپەكى ھاوكارىيە نىشتمانى و نۆۋدەۋەلتىيە بەھۆىكەنەۋە بەدى دېت. لەسەر ئاستى نىشتمانى، پىكخراوى خۇراك و كشتوكال لە نىكەۋە كار لەگەل ۋەزارتە سەرەكپىيەكان دەكات، لەوانە كشتوكال سەرچاۋەكانى ئاۋ، ژىنگە و پلاندانان، كە ھەۋلىكى يەكگرتوۋ نىشان دەدات بۇ چارەسەركرىدى چەندىن تەھەدا. پەرەپىدانى گىشكىر لە رپەكى ھاوبەشى لەگەل بەرپەۋەپەرايەتى بەھۆىكرىدى ژنان و كۆمىسىۋى راپۇرتكاران لە كابىنەى سەرۋكى حكومەت چەختى لەسەر دەكرىتەۋە، لە ئاستى نۆۋدەۋەلتىدا، ھاوبەشى لەگەل لاپەنەكانى ۋەك يەكپىتى ئەۋرەپا، كەنەدا و سوپىد لە رپەكى دەزگاي ھاوكارىي نۆۋدەۋەلتى بۇ گەشەپىدانى سوپىد **SIDA**، لەگەل ھاوكارى لەگەل نەرىچ، سىندوقى جىھانى ژىنگە **GEF**، سىندوقى كەشۋەھەۋا سەۋز **GCF**، دەزگاي كەمكىردنەۋە ھەرەشەكانى بەرگرى **DTRA**، بەكۆمەل تۆرپكى جىھانى پىككەھپىن كە پابەندە بە چارەسەركرىدى گۆرپنى كەشۋەھە، تىكچوۋنى زەۋى و بەرركىردنەۋە ئاسايشى خۇراك، ئەم ھاوبەشىيەنە تىشك دەخەنە سەر پابەندبوونى نەگۆرى پىكخراوى خۇراك و كشتوكال بۇ بەدەستەپىتەننى كارىگەرە رىئىتى و پەرەردەكرىدى خۇراگرى.

ئەم ھەولە ھاوبەشىنى نىۋان پىكخراوى خۇراك و كشتوكالى نەتەۋە يەكگرتوۋەكان و حكومەتى عىراق و ھاوبەشەكانمان ئامازەپە بۇ خۇبەخشى بەكۆمەلمان بۇ گەشەپىدانى بەردەۋام، ئاسايشى خۇراك، و خۇشگوزەرانى كۆمەلگاكان لە سەرانسەرى عىراق، ئىمە چاۋەپوانى سەرەكەوتنى بەردەۋام و بەشدارى كارىگەرەن لە سالى داھاتوۋدا.

پىشپوانى دارابى يەكپىتى ئەۋرەپا (يەكپىتى ئەۋرەپا)، جووتياران دەسەلاتىيان پىلراۋە بۇ بەرركىردنەۋە شىۋازەكانى بەرھەمىتەننى شىرەمەنى، لەۋانەش باشتركرىدى پاكوخواپىنى و سەلامەتى خۇراك لە پىرۇسىيىكرىدى شىرەمەنىدا، ھەرەھە باشكرىدى شىۋازەكانى خۇراكداى ئاژەلان لەرپەكى چاندنى خۇراكى ناخۇبى زىرەك لە كەشۋەھە و بەكارهپتەننى خۇراكى ناخۇبى تەۋاكەرى خۇراكى ستراتىژى ۋەكو مەلەسەى شەكر.

فەلىحە حسن، بەھۆوكەرى و بەرھەمىتەرى شىرەمەنى بوفالو، “بەھۆى پالپىشى پىكخراوى پىكخراوى خۇراك و كشتوكالى نەتەۋە يەكگرتوۋەكان **FAO**، ناساندنى كارۋانە تەۋا تەپارەكانى پىرۇسىيىكرىدى شىر بوۋەتە گۆرپنىكى يارى بۇ ژنانى كۆمەلگاكانەمان. ئەم دەستپىشخەرىيە نەك تەنھا بەھۆىكەنە دەكات، بەلكو دەرفەتى ئابورى نوپىش دەكاتەۋە، بەشدارى دەكات”. بۇ گەشەكرىد و بەردەۋامىي ناۋچەكەمان.”

پابەندبوونى بېۋچانى پىكخراوى خۇراك و كشتوكالى نەتەۋە يەكگرتوۋەكان بۇ پىچەۋانەكرىدەۋە پىرۇسەى تىكچوۋنى زەۋى لە باشورى عىراق لە رپەكى ئەم پىشكىرىيەكى كە پىشكەش بە ۲۵۰۰ جووتيار دەكرىت لە رپەكى پىرۇژەى سىندوقى جىھانى ژىنگە **GEF** كە لەلاپەن سىندوقى جىھانى ژىنگە **GEF** پارەدار دەكرىت، بە جەختكرىدەۋە لەسەر قوتابخانە مەيدانى جووتياران (**FFS**) بۇ پىراكتىكەكانى بەرپەۋەبىردى بەردەۋامىي زەۋى، ديارە، شەست ئەفسەرى درپىكرىدەۋە ۋەك **ToTs** لەسەر كشتوكالى پاراستن (**CA**) و قوتابخانەى مەيدانى جووتياران (**FFS**) راپىتروۋن. ۵۲ پلۇتى نامىشى **FFS** دامەزراۋن، كە ۋەك “سەنتەرى فېرپوون بە ئەنجامدانى” كاردەكەن بۇ راپىتەننى جووتياران لەسەر پىراكتىكەكانى بەرپەۋەبىردى بەردەۋامىي زەۋى (**SLM**).

پىكخەرى پىرۇژەى نىشتمانى پىكخراوى پىكخراوى خۇراك و كشتوكال **علي الحسنى**؛ “لە پىكخراوى پىكخراوى خۇراك و كشتوكال پابەندىن بە بەرەنگارىبوونەۋە تىكچوۋنى زەۋى لە رپەكى پىراكتىزە كشتوكالىيە زىرەكەكانەۋە، بە بەھۆىكرىدى كۆمەلگاكان بەم تەكنىكە كارىگەرەنە، ئامانجىان پاراستنى دىمەنە كشتوكالىيەكانە بۇ داھاتوۋىيەكى بەردەۋام.”

لەپىر چەترى رپىزى يەك تەندرووستىدا، پلانىكى گىشكىرى راپىتەن جىبەج كراۋە بۇ باشتركرىدى پىشكەشكرىدى خزمەتكوزارى

بەرنامەى نەتەوہ یەگرتووہکان بۆ پەرەپیدان لە عێراق لە ساڵى ۲۰۲۳

زۆر گرنگ دەبێت بۆ داوەزاندنى مۆدیلهکانى کەشوهوای جیهانى بۆ چوارچۆیهى ناوخۆى، کە دەستیوهردانى ئامانجار چالاک دەکات.

هەر وها لە ساڵى ۲۰۲۳ دا بەرنامەى نەتەوہ یەگرتووہکان بۆ پەرەپیدان پشتیوانى خۆى بۆ هەولەکانى عێراق بۆ بنهركردنى گەندەلى و بەرەپیشبردنى وەبەرھێنانى بپانى لە ڕێگەى دەستپیشخەرییەکانى دژە گەندەلى و ناوېژىوانى (ACAI) کە لەلایەن یەكیتى ئەوروپاوە پارەدار دەکریت، پشخستووہ. ئەم دەستپیشخەرییە ھاوتەرییە لەگەل ئامانجە بەرفراوانەکانى هەمەچەشنکردنى ئابوورى و بەرزکردنەوى حوکمرانى عێراق، کە تیشک دەخاتە سەر باشترکردنى شەفافیەت و لێپرسینەوہ و چوارچۆیهى یاسایى دژى گەندەلى. دەستکەوتە دیارەکان بریتین لە پەرەپیدانى ڕەشوووسى یاساکانى دەستپشخەریشتن بە زانیارى و ناوېژىوانى، کە لەلایەن ئەنجومەنى وەزیرانەوہ پەسەند دەکریت و دەنێردریت بۆ پەرەمان بۆ تالوتیکردن، لەنێو پیدانچوونەوہ و پشتگىرییەکانى دیکە بۆ پەسەندکردنى یاسای گرینگ. لە

بەرەپوهردى داتاكانى ئاو، پەرەپیدانى سیاسەتى وزە، هەلسەنگاندنى لاوازی کەشوهووا، و پشتگىریکردنى لاوازترین کۆمەلگاکانى عێراق.

بەرنامەى نەتەوہ یەگرتووہکان بۆ پەرەپیدان ڕۆلى سەرەكى هەبووہ لە پالشتیکردنى عێراق لە دانوستانەکانى ئاوى لەگەل دراوسێكانى گواستەنەوى بەرپوهردى سەرچاوہ ئاوبیەکان لە تۆمارى دەستى و دەستنوسەوہ بۆ پلاتفۆرمى دیجیٹالى گشتگیر. هەر وها بەرنامەکە هەنگاوى بەرچاوى ناوہ بەرمو پەرەپیدانى نەخشەپێگایەك بۆ گواستەنەوى وزە، کە لە چوارچۆیهى کارنامەى فراوانترى کەشوهوای جیهانى لە ژێر COP۲۸ دا جێگیرکراوہ. ئەمەش ئامانجى ڕێنماییکردنى عێراقە بەرمو داھاتووہىكى وزەى بەردەوام لەرێگەى چارەسەرکردنى پەرەپیدانى سیاسەت و پشخستنى وەرگرتنى سەرچاوەى وزەى نوێبووہوہ.

بەرنامەکە هەلسەنگاندنىكى گشتگیر بۆ لاوازی کەشوهووا ئەنجام دەدات بۆ پێوانەکردنى ئامادەى و لاات بۆ کارگەراییەکانى کەشوهووا و دیاریکردنى ستراتیژییەکان بۆ بەرزکردنەوى خۆراکى کەشوهووا. ئەم هەلسەنگاندنە

ساڵى ۲۰۲۳ ساڵى بەرچاوى بوو بۆ عێراق لە بەرەى گۆرانى کەشوهووا. بە تۆمارکردنى میژووى عێراق بە بەشداریکردنى لە ڕێککەوتننامەى ئاوى نەتەوہ یەگرتووہکان بە پالشتی بەرنامەى گەشەپیدانى نەتەوہ یەگرتووہکان (UNDP) هەر وها عێراق میواندارى دوو کۆنفرانسى گرنگى بۆ ناوچەکە کردووہ وەك کۆنفرانسى کەشوهوای بەسەر، و سېیەمین کۆنفرانسى نێوہولەتى ئاوى بەغدا. ساڵەکە بە بەشداری گرنگى عێراق لە COP۲۸ دوہى تاجى سەرى دانرا، بە یەكەم کۆشكى عێراق کە زیاتر لە ۳۰ دانیشتن و سەدان میوانى تێداوو.

وێك هەمیشە بەرنامەى نەتەوہ یەگرتووہکان بۆ پەرەپیدان بە درێژایى هەموو ئەو بەربەستانە شانەشانی حکومەتى عێراق ئامادە بوو و بەردەوام بوو لە پشتیوانى بېوچان خۆى بۆ گەشەپیدانى بەردەوام و کردەوى کەشوهوای عێراق. ھاوکات لەگەل چەندین پڕۆژەى سەرەكى بەرنامەى نەتەوہ یەگرتووہکان بۆ پەرەپیدان کە تیشک دەخاتە سەر جەختکردنەوہ لەسەر بوونى عێراق لەسەر قۇناغى ژینگەى جیهانى، دیجیتالکردنى

کارەهکات و گرنگی بە نۆ کەرتی سەرەکی دەیات. پڕۆژەى ئاسانکاری دارایی بۆ سەقامگیری کاریگەرییەکی بەرچاوی لەسەر ژێرخانی و بەرەستبوونی خزمەتگوزاری هەبوو. تا کۆتایی سالی ٢٠٢٣، پڕۆژەکە ٣٥٤ پڕۆژەى کارەبای جێبەجێکردوووە کە ٢٠٧ ملیۆن کەس سوودمەند بوون، لە رێگەى ٢٩٧ پڕۆژەو دەستپێگەبێشتن بە ئاو بۆ ٢٠٥ ملیۆن کەس باشتەر کردوو. هەرۆها کەرتی پەرۆردەى بەرزکردوووەتەو بە ٦٣٨ پڕۆژە کە کاریگەری لەسەر ٣٤٣ هەزار سوودمەند هەبوو. لە بۆاری چاودێری تەندروستییدا، ٥٤٥ پڕۆژە کە ١٩ نەخۆشخانەیان تێدا بە خزمەتیان بە ٣٠٧ ملیۆن کەس کردوو. سەرەرای ئەوەش، ٣٨ هەزار مالى بۆ ٢٨٤ هەزار سوودمەند نۆژەنکرانەتەو. ٧١ پڕۆژەى رێگاوبان و پردیش گەبشتوووەتە ٢٠٢ ملیۆن کەس. بزێوی ژيانی ٧٧ هەزار و ٥٠٠ تاک بە ٢٥٩ پڕۆژە پالێشتی کراو و ٣٤٠ پڕۆژەى شارەوانی سح ملیۆن و ٦٠٠ هەزار کەسیان سوودمەند بوو. جگە لەوەش پێشکەوتنی وزەى نوێبوووە لە رێگەى ١١ پڕۆژەو بۆ ١١١ هەزار و ٥٠٠ سوودمەند ئەنجامدراو. زیاتر لە ٩٥٪ کارەکان بە گریبەستى ناوخۆیى بوون. ئەمەش ئابووریى خستە ناووە و دلبابوون لە ئاوەدانکردنەووە کە کۆمەلگا بەرپۆی دەیات. بە گشتی زیاتر لە یەك ملیار و ٥٥٠ ملیۆن دۆلار لە هاوبەشە نێو دەوڵەتییەکان بۆ ئەم دەستپێشخەرییە کۆکرایووە. کە وەبەرھێنانێکی بەرچاوە لە بوژانەووە و سەقامگیری عێراق. لە نێوان دەستکەوتەکانی دارشتنی سیاسەتی سالی ٢٠٢٣، بەرنامەى نەتەوە یەگرتووەکان

یەگرتووەکان بۆ پەرەپێدان دەکەنەووە بۆ بەھێزکردنی توانا یاسایی و دامەزراوویەکانی عێراق بۆ بەرەنگاربوونەووەى گەندەلی و پراکیشانی وەبەرھێنانی بیانی، کە بەشداریە لە گەشەسەندنی بەردەوامی میلیت و خۆراگری ئابووری. پڕۆژەى ئاسانکاری دارایی بۆ سەقامگیری (FFS) کە لە ناوەراستی سالی ٢٠١٥ لەلایەن بەرنامەى نەتەوە یەگرتووەکان بۆ پەرەپێدانى نەتەوە یەگرتووەکان عێراقەو دەستپێکێرد، یەکیکە لە گەورەترین هەولەکان بۆ نۆژەنکردنەووەى ناوچە زيانلیکەوتووەکانی ملامانیی داعش، بە پالێشتی هاوپیەمانی جیهانی دژی داعش و حکومەتی عێراق. لە سەرئەسەری پێنج پارێزگاری ئازادکراو

رێگەى بەرنامەى چاودێری دادگاییکردنەووە، بەرنامەى نەتەوە یەگرتووەکان بۆ پەرەپێدان پشنگیری دادگاکانی کردوو لە دەستپێشانیکردنی بۆشایی و تەحەددیاتی ناو سیستەمی دادویری لە مامەلەکردن لەگەل تاوانەکانی گەندەلی. سەرەرای ئەوەش، هەولەکانی بەرنامەى نەتەوە یەگرتووەکان بۆ پەرەپێدان بۆ پشنگیریکردن لە یەکیچەیی پەرلەمان و کۆکردنەووەى کۆمەلگەى مەدەنی بوووەتە هۆی بەشداریکردنی بەرچاوە لە چالاکییەکانی دژە گەندەلی، لەنێواندا هەلمەتی #PasstheBaton کە زیاتر لە ٥٠ ملیۆن بینەری بەدەستھێنا. ئەم هەولە هەمەلایەنانە جەخت لەسەر پابەندبوونی بەرنامەى نەتەوە

توانای نیشتمانی. بەرنامەى نەتەوہ یەگرتووہکان بۆ پەرەپیدان دەستپێشخەرییەکی ھاوتاکردنى کارەکانى ئەنجامدا کە بە سەرکەوتوووى ٢٤٥ کەسى گەنجى راھیناوم. توانای کۆچرکێى بازارى کارىان بۆ داھىنکردووہ و دامەزراندنى درێژخایەنى بۆ ١١٧ بەشداربوو لە کەرتى تايبەتدا دەستەبەرکردووہ. لەگەڵ پێنج کەسیان دەستیان بە کاروبارى خۆیان کردووہ. لە ھەمان کاتدا، پرۆژەى بەھێزکردنى پێکخراوہ ناھکوومیەکانى بەرنامەى نەتەوہ یەگرتووہکان بۆ پەرەپیدان مۆدیولیكى بۆ پێکخراوہکانى کۆمەلگەى مەدەنى پەرەپیدا بۆ بلاوکردنەوہ و بودجەى ھەلمەتەکان لەناو پلاتفۆرمى ناوخبووى کراوفاوندینگ "بیرۆکەم وەبەرپەیتنە" کە زیاتر پەرەپیدان و بەشداریکردنى کۆمەلگا بەھێز دەکات. لە کۆتاییدا، لە سالى ٢٠٢٢، دامەزراوہى دارايى بەرنامەى نەتەوہ یەگرتووہکان بۆ پەرەپیدان بۆ چاکسازى ئابوورى، بە ھاوکارى بانكى ناوھندى عێراق و بە پالپشتی پێکخراوى ئازانسى ئەمریکى بۆ پەرەپیدانى نۆدەوولەتى USAID، بە سەرکەوتوووى ھاوکارى تەکنیکى لە پێداچوونەوہ و نوێکردنەوہى چوارچۆلەى یاسایى بۆ پارەدانى ئەلیکترۆنى و گشتگیرى دارايى پێشکەش کرد. ئەم پێداچوونەوہیە گشتگیرە لە راپۆرتیکى پێشنىارکردندا گەشتە لوتکە کە باس لە لایەنە یاساییە گرنگەکان دەکات بۆ کەرتى بانكى و تەکنیکى لەناو خزمەتگوزارىیەکانى پارەدانى ئەلیکترۆنىدا. ھەرھوہا بەرنامەى نەتەوہ یەگرتووہکان بۆ پەرەپیدان رۆلێكى گرنگى ھەبووہ لە ھاوکاریکردنى وەزارەتى پلاندانانى عێراق لە رێگەى دەستپێشنانى کادریكى پسیپۆر بۆ بەشداریکردن لە پلانى گەشەپیدانى نیشتمانىدا. ئەم پسیپۆرانە پسیپۆرن لە بوارە سەرکەوتووکانى وەك دیمۆگرافى و یەكسانی چێندەرى، سامانە سروشتییەکان و گۆرانى كەشووہوا، و گەشەپیدانى شار و گوندەکان، ھاوکارییەكە لە قۇناغە پێشكەوتووہكانىدا و ھاوکارییە تەکنیکییەکان نزیكە لە تەواووون و دەستپێكردنى پلانىكەش لە ئارادایە. سەرەراى ئەوہش، بەرنامەى نەتەوہ یەگرتووہکان بۆ پەرەپیدان ھاوکارى تەکنیکى بۆ فەرمانگەى پەرەپیدانى ھاوکارى نۆدەوولەتى لە چوارچۆلەى وەزارەتى پلاندانان درێژکردووہتەوہ. ئەم پالپشتییە بۆ بەرزکردنەوہى تواناكانى ICD لە دانوستان و راپۆرتكارى و بەرپۆھەردنى خەڵاتەکانى بەخشەرە جیاوازەکان دارپۆزراوہ، بەمەش ھاوکارى نۆدەوولەتى و ستراتییى پەرەپیدانى عێراق بەھێزتر دەبێت.

دارايى فرە پسیپۆرى عێراقى دەستپێكرد و پەرەى پيدا، ھەلسەنگاندنى سىستەمى بەرپۆھەردنى كەيسەكانى عێراق بۆ دۆسيە تاوانكارىیەكان، توێژنەوہى ژنان لە وەزارەتى ناوخبو راپۆرتىكى وانە فېرېووەكانى بنكەكانى پۆلىسى نمونەى، راپۆرتىكى كۆکردنەوہى رۆلەكانى كەرتى ئاسايش لە كەشووہوادا و ئاسايشى ژینگە، بەلگەنامەىەكى بەرنامەسازىیە لەسەر دادپەرەوہى ژینگەى و پشتمگى لە يەكەى ھەوالگرى دارايى عێراق کرد لە ئامادەکردن و ھەلامدانەوہى راپۆرتى بەردەوامى ھێزى ئەركى كارى دارايى رۆژھەلاتى ناوھەرست و باكوورى ئەفرىقا بۆ ھەلسەنگاندنى ھاوہەش. بەگشتى، بەرنامەى نەتەوہ یەگرتووہکان بۆ پەرەپیدان بە سەرکەوتوووى توانای ٢٣٠٢ (٢١٢ ژن) ئەفسەرى پۆلىسى و دادوہر و لیکۆلەرى لە ١١ دامەزراوہى دژە سپیکردنەوہى پارە بەھێزتر کرد. بەرنامەى نەتەوہ یەگرتووہکان بۆ پەرەپیدان – وەزارەتى ناوخبو لە راھیتانەکانىدا لە سالى ٢٠٢٣دا زیاتر لە ٢٠٠٠ ئەفسەرى پۆلىسى راھینا و قۇناغى تاقىكارى چەمكى بنكەى پۆلىسى نمونەى ھاوولتییان تەواو کرد. وەزارەتى ناوخبو پشتمگى لەو رېبازە کرد و دوو بنكەى پۆلىسى بەرزکردووہ بۆ ناوھندى فېرېوون. ھەولەكانى بەرنامەى نەتەوہ یەگرتووہکان بۆ پەرەپیدان لە عێراق ھەرھوہا پرۆژەى گۆرینى دیجیتالى لەخۆدەگرێت كە توانا دیجیتالییەكانى ئىستای عێراقى لەرێگەى ھەلسەنگاندنى دیمەنى دیجیتالییەوہ ھەلسەنگاندووہ كە ھەلسەنگاندنى پێگەبشتمنى دیجیتالى و خێراکەرى ئەگەرى یان گەردنى تەنگ لەخۆدەگرێت. ئەمەش پشتمگى لە دروستکردنى نەخشەرێگای گۆرانكارى دیجیتالى كەرتى گشتى کردووہ كە ئەولەویەتەكانى ستراتییى حوکمرانى ئەلیکترۆنى وەك ھەماھەنگى، پێداچوونەوہ بە چوارچۆلەى یاسایى، ئالوگۆرى زانیارى، ستراتییىیەکانى ھەور، و بەرزکردنەوہى کارامەى دیجیتالى، شانەشانى ھەلسەنگاندنى پێداووستییەکانى

بۆ پەرەپیدان بە ھاوکارى نزیك لەگەڵ وەزارەتى پلاندانان ماتریكسى ژمیریارى كۆمەلایەتى پەرەپیدا كە وەك ئامرازىكى گرنگى شىكارى ئابوورى دیارە كە لە لوتكەى ئامانجەكانى گەشەپیدانى بەردەوامى سالى ٢٠٢٣ پەردەى لەسەر لادرا. جگە لە دامەزراندنى تۆرى نۆدەنگرانى ئاشتى ژنان، بە ھاوہەشى لەگەڵ گەشەپیدانى نیشتمانى ژنان، كە جەخت لەسەر پابەندبوونى بەرنامەى نەتەوہ یەگرتووہکان بۆ پەرەپیدان دەكاتەوہ بۆ بەرزکردنەوہى رۆلى ژنان لە نۆدەنگرى ئاشتى و دانیابوون لە بەشداریکردنى ھەمەلایەنەیان لە ھەولەكانى ئاشتىدا. جگە لەوہش، دەستپێكردنى راپۆرتى نیشتمانى گەشەپیدانى مړوى (NHDR) بۆ عێراق، كە گرنگى بە گرێبەستى كۆمەلایەتى و ھاوولتیبوون دەدات، رەنگدانەوہى خۆبەخشى بەرنامەى نەتەوہ یەگرتووہکان بۆ پەرەپیدانە بۆ پەيوەندىکردن لەگەڵ لایەنە پەيوەندىدارە سەرکەوتووکان لەسەر تەوہرە گرنگەکان. لە کۆتاییدا، پەرەپیدانى پێوہەكانى ھەزارى فرمەپەند (MPI) لەگەڵ پێکخراوى ناوھندى ئامارى عێراق ھەولێكى بەرچاوہ بۆ وردکردنەوہى ستراتییىیەكانى كەمکردنەوہى ھەزارى و بەھێزکردنى بەدواداچوونى عێراق بۆ ئامانجەكانى گەشەپیدانى بەردەوام (SDGs). سەرەراى ئەوہش، سالى ٢٠٢٣ وەك یەكێك لە بەرزترین رېژەكانى جیپەجێکردن لە بەرنامەكەدا دادەنرێت، بەرنامەى نەتەوہ یەگرتووہکان بۆ پەرەپیدان رېنمایى تەکنیکى و پشتمگى لە سە بەلگەنامەى كەرتى ئاسايشى ستراتییى پێشكەش کرد: ستراتییى ئاسايشى نیشتمانى (٢٠٢٤-٢٠٢٨)، ستراتییى چاکسازى كەرتى ئاسايش (٢٠٢٤-٢٠٢٢)، و وەزارەتى ناوخبو ستراتییى (٢٠٢٤-٢٠٢٦)، و پشتمگى لە حوکمەت دەکات لە خستەرووى بەھێزکردنى ژنان لە SSR، و ھەلامەكانى كەرتى ئاسايش بۆ گۆرانى كەشووہوا و رېبازىكى خەلك-سەنەرى بۆ گەياندى ئاسايش. ھەرھوہا بەرنامەكە یەكەم كتیپى دەستى لیکۆلینەوہى

بەرنامەى نەتەوہ یەگرتووہکان بۇ ژینگە

بۇ پۇتئاواى ئاسیا پالپشتى عىراق دەكات بۇ چارەسەرکردنى قەيرانى UNEP ئۇفیسى ھەریمى سى لاينەى جیھانى

لە سالى ۲۰۲۳ بەرنامەى ژینگەى نەتەوہ یەگرتووہکان بەردەوام بوو لە پالپشتىکردنى عىراق لە چارەسەرکردنى قەيرانى سى ھەسارەى لە رینگەى کردەوہى ستراتىژىيەوہ كە کارىگەرى گۇرانی كەشوہوا و لەدەستدانى جۇراوجۇرى زىندوو و پىسبوونيان کردە ئامانج.

بەدرىژايى سال، ئۇفیسى ھەریمى UNEP بۇ پۇتئاواى ئاسیا شارەزايى و پالپشتى تەكنىكى خۇى پىشكەش بە حكومەتى عىراق کرد بۇ ئەوہى بتوانىت پابەند بىت بە بەلپنەکانى بە رىككەوتنە فرەلاينەکان و پاراستن و گەراننەوہى جۇراوجۇرى زىندووہکانى و بەرەنگاربوونەوہى پىسبوون و بەرزکردنەوہى حوكمپانى لە رینگەى بنیاتنانى تواناكانەوہ .

بۇاردەى گونجاندىن بۇ شەش پارىزگارى ھەلبىژىردراو پەرەى پىلداوہ: سلىمانى، بەغدا، نەجەف، ئەنبار، دى قار و بەسرە بە ئامانجگرتنى چوار كەرتى ئەولەوہت: تەندروستى، كشتوكال، ئاو و بۇيوى ژيان لەسەر بنەماى ھەلسەنگاندنى نىشتمانى مەترسى كەشوہوا ئەنجامدراوہ.

لە ماوہى COP۲۸، UNEP و UNDP بۇنەيەكى لاوہكيبان لە كۆشكى عىراق رىكخست و لە دانىشتنىكى پانىلى تەكنىكىدا تىشكيان خستە سەر پىشكەوتنى پەرەپىدانى پلانى نىشتمانى گونجاندىن بە گرنگيدانىكى تايبەت بە كەرتى ئاو. پىشپىنى دەكرىت تا مانگى حوزەيرانى ۲۰۲۴ ياساى پلانى نىشتمانى گونجاندىن NAP ئامادە بىت.

کردارى كەشوہوا

بنیاتنانى توانا بۇ پىشخستنى پرۆسەى پلانى نىشتمانى گونجاندىن NAP لە عىراق

لە چوارچىوہى سندوقى سەوزى كەشوہوا (GCF)، نووسىنگەى نەتەوہ یەگرتووہکان بۇ ژینگە (UNEP) ئۇفیسى پۇتئاواى ئاسیا پالپشتى وەزارەتى ژینگەى عىراق (MoE) ى کرد بۇ پەرەپىدانى پلانى نىشتمانى گونجاندىن (NAP) بۇ گونجاندىن لەگەل كارىگەرىيەکانى گۇرانی كەشوہوا، و بەھىزکردنى دامەزراوہى، تەكنىكى، و توانا داراييەکان.

ئەمەش زنجىرەيەك وۇرك شۇپى تواناسازى و پراويزكارى لەخۇگرتبوو.

دووهم پەيوەندى نىشتمانى (SNC)، و راپورتى نوپىكردنهوى دوو ساله

بەرنامەى نەتەوە يەگرتووەکان بۆ ژینگە پشنگىرى عىراق دەكات بۆ پەرەپىدانى دووهم پەيوەندى نىشتمانى (SNC) و راپورتى نوپىكردنهوى دوو ساله (BUR) كە لە سالى ۲۰۲۴ پشكەش بە كۆنفرانسى لايەنەكانى رېككەوتننامەى چوارچۆپەى نەتەوە يەگرتووەکان بۆ گۆرانی كەشوهەوا (UNFCCC) دەكرىت بارودۆخى نىشتمانى، نوپىكردنهوى ئىنفۆنتۆرى دەردانى گازە گەرمكەرەكان و خستنه پووى ستراتىژىيە ئامانجدارە پەيوەندىدارەكان بۆ كەمكردنهوى كەشوهەوا. هەرەها هەلسەنگاندىن بۆ لاوازی گۆرانی كەشوهەواى كەرتەكانى يەكەمايەتى بەرز دەكەن بۆ گونجاندن لەناو عىراق (كشتوكال، ئاو، جۆراوجۆرى زىندوو، و تەندروستى)

ياداشتنامه يەك لەگەل بەرنامەى جيهانى خۆراك

نووسىنگەى ناوچەپى بەرنامەى ژینگەى نەتەوە يەگرتووەکان بۆ رۆژئاواى ئاسيا و ئۆفيسى بەرنامەى خۆراكى جيهانى لە عىراق ياداشتىكى لىكتىگەيشتنبان واژۆ كرد بۆ رۆبەررۆبوونەوى ئاستەنگەكانى گۆرانی كەشوهەوا و يارمەتيدان لە بنیاتنانى خۆراگى و كەمكردنهوى لاوازیيەكانى ئەو كۆمەلگايەنى كە كارىگەرى گۆرانی كەشوهەواى عىراقیان لەسەرە

سروشت كردار

لە سالى ۲۰۲۳ بەرنامەى ژینگەى نەتەوە يەگرتووەکان پالپشتى حكومەتى عىراقى كرد بۆ بەرەوپشپىردنى گرنكى پاراستنى جۆراوجۆرى زىندوو لە رېگەى دامەزراندنى تۆرى ناوچە پارىزراوەكان و بنیاتنانى تواناكانەو

تۆرى ناوچەى پارىزراو (PAN)

بەرنامەى ژینگەى نەتەوە يەگرتووەکان، فەرمانگەى هەرىمى بۆ رۆژئاواى ئاسيا لە مانگى حوزەيرانى ۲۰۲۳ پەرۆزەى تۆرى ناوچەى پارىزراوى داخست و رادەستى وەزارەتى ژینگەى عىراقى كرد. ئەم پەرۆزەى لەلايەن رېكخراوى GEF هە پەرى بۆ دابىنگرا و لەلايەن رېكخراوى IUCN جېبەجېكار، لە ئەنجامدا دوو ناوچەى پارىزراو (تیب لە پارىزگای ميسان و دالماج لە پارىزگای واست و پارىزگارى ئەلدیوانیە) لە عىراق راگەیندرا. پشكەوتنى بەرچاوى لە دىزاینکردن و جېبەجېكردنى تۆرى ناوچەى پارىزراو (PAN) لە عىراقدا پيشان دا. هەرەها سەرکەوتووانە هەولەكانى هۆشيارى گشتى و گەياندى پەيوەندىدار بە پاراستنى جۆراوجۆرى زىندوو و ناوچە پارىزراوەكانى

بەرزكردەو، لەرېگەى سىخ و وۆرك شۆپى هۆشياركردنەو كە ئەنجامدرا (لەماوى سالى ۲۰۲۳) جگە لە نوپىكردنهوى مالىپەرى وەزارەت بۆ ئەووى لاپەرەپەكى تازە پەرەپىدراو لەسەر ناوچە پارىزراوەكان و رايهتانی وەزارەتەكان لەخۆبگرىت ستاف لەسەر بەرپۆهەبەردنى ئەم مالىپەرە

پەرۆزەى بىلايەنى پاراستنى جۆراوجۆرى زىندوو و تىكچوونى زەوى (GEFV)

پەرۆزەى ۴ سالەى "بەرەوپشپىردنى بىلايەنى پاراستنى جۆراوجۆرى زىندوو و بىلايەنى تىكچوونى زەوى لە ديمەنە زۆر تىكچووەكانى عىراق"، كە لەلايەن دامەزرەوى ژینگەى جيهانى (GEF) هە پەرى بۆ دابىنگراو، لە ۴ى كانوونى دووهمى ۲۰۲۳ لە ميانى ۲۸CoP لە ئىمارات، لەلايەن وەزىرى ژینگە، H.E. ئەندازيار نزار محمد سعید ئاميدى، لە كۆشكى عىراقى ئامانجى پەرۆزەكە بەهێزكردنى توانا حكومى و ناكوميەكانە بۆ بەدبەيتانى بىلايەنى پاراستنى جۆراوجۆرى زىندوو و تىكچوونى زەوى لە ديمەنى فوراتى ناوهراست لەرېگەى بەرپۆهەبەردنى يەگرتووى ديمەنى سروشتىيەو نووسىنگەى هەرىمى بۆ رۆژئاواى ئاسيا، بە هاوبەشى لەگەل وەزارەتى ژینگەى عىراق، هەردوو شۆپى پەرۆزەكە برىتىن لە پەرزە و دەرياجەى سەوا.

كردەو سەى پيسبوون

نووسىنگەكە بەردەوام بوو لە پالپشتىكردنى كۆمارى عىراق بۆ بەرەنگاربوونەوى پيسبوون لە رېگەى بەشدارىكردن لە پەرەپىدانى رېبازىكى يەگرتوو بۆ كۆنترۆلکردن و خۆپاراستن لە پيسبوون لە رېگەى ستراتىژى و پلانى كارکردنى تۆكەم.

رېككەوتنە ژینگەىيەكانى فرەلايەنە پەيوەست بە ماددە كيميایيەكان و پاشماو

لە سالى ۲۰۲۳ UNEP پالپشتى عىراقى كرد لە پەرەپىدانى پلانى جېبەجېكردنى نىشتمانى بۆ رېككەوتننامەى ستۆكھۆلم سەبارەت بە پيسكەرە ئۆرگانىيە بەردەوامەكان. سەرەراى ئەو، UNEP پشنگىرى لە هەلسەنگاندىنى سەرەتاى میناماتا (MIA) بىشى كرد، كە كارەكانى قۇنخ بە قۇنخ يان كۆتايهيتان بە بەرهمە پيسبووەكانى جيوە بەپى رېككەوتننامەى میناماتا دەخاتە روو.

تواناسازى

"تىكەلکردنى بەرپۆهەبەردنى ژینگە بە پرۆسەكانى ياسادانان و پلاندانان و چاودىرکردن لە عىراقدا"

لە مانگى ئەيلولى ۲۰۲۳، ئۆفيسى UNEP رۆژئاواى ئاسيا و وۆرك شۆپىكى بە ناوى "يەكخستنى بەرپۆهەبەردنى ژینگە

لە پرۆسەكانى ياسادانان، پلاندانان و چاودىرکردن لە عىراق" رېكخست كە لايەنە پەيوەندىدارە سەرەكیيەكانى بەشداربوو لە دارپشتنى سياست و ياسادانانى كەرتیيەكان لە عىراقدا كۆكردەو، لەنويواندا H.E. دكتور مجيد خلف مەستۆ سەرۆكى لىژنەى تەندروستى و ژینگەى پەرەلمان لەگەل پىنج ئەندامى دیکەى پەرەلمان لە ئەنجومەنى نوپنەرانى عىراق و نوپنەرێك لە راپۆرتكارى سەرۆك وەزیرانى عىراق و شەش بەشداربوو لە وەزارەتى ژینگەى عىراق كە لە نويواندا بەرپۆهەبەران گشتى لە بەرپۆهەبەرايەتى ياسايى و پلاندانان.

ئامانجى سەرەكى برىتى بوو لە چارەسەرکردنى پىويستىيەكى زۆر بۆ يەكخستنى پراكتیکەكانى بەرپۆهەبەردنى ژینگەىيە شارەزا لە چوارچۆپەى پرۆسە و چوارچۆپەكانى عىراقدا. گفتوگۆكان لەسەر چارەسەرکردنى دەرفەت و تەحەددياتى پەيوەست بە پلاندانان، ياسادانان و پرۆسەكانى چاودىرکردن بوو لە وەلامى ئاستەنگە ژینگەىيەكانى جيهاندا.

سىستەمى زانيارى ژینگەىيە (EIS)

UNEP ROWA و وۆرك شۆپى رايهتانى سىستەمى EIS لە بەیروت ئەنجامدا، كە پشكەشكردنى تواناسازى بۆ گروپەكانى بەكارهێنەر لە وەزارەتى ژینگە و وەزارەتى پلاندانانى عىراق. و وۆرك شۆپەكە كۆبوونەوى پراكتیکى لەخۆگرتبوو لەسەر بەكارهێنان و كارايیەكانى EIS. لەگەل بەرنامەيەكى چر و پرى رايهتانى دەستى بۆ بەشى ئايىتى، كە تيايدا تيشك خرايە سەر كارپىكردنى سىستەم، بەرپۆهەبەردنى تۆر، بەرپۆهەبەردنى بنكەدراو، و هاتنە ژوورەو و وەرگرتنەوى داتا.

وۆرك شۆپى كارامەىيە راپۆرتکردن

UNEP ROWA "وۆركشۆپى راپۆرتکردنى پالپشتى MEAs و SOER"ى لە هەولير ئەنجامدا كە گروپە سەرەكیيەكانى بەكارهێنەر لە وەزارەتى ژینگەى عىراق و وەزارەتى پلاندانانى عىراق بەشداربوون. و وۆرك شۆپەكە زانيارى بەشداربووانى لەبارەى هاوبەشكردنى زانيارى بۆ رېككەوتنە ژینگەىيە فرەلايەنەكان (MEAs) و راپۆرتەكانى دۆخى ژینگە (SoER) باشتەر كرد، كە شىكارى شۆفېر-پەستان-دۆخ-كارىگەرى-كاردانەو (DPSIR) بۆ داتاكانى نيشاندەرى سىستەم و جەختكردنەو لەسەر بەكارهێنانى كارىگەرەئەوى... راپۆرتکردن لە رېگەى EIS بۆ بىياردەرەن لە عىراق.

بەرنامەى نەتەوہ يەكگرتوہوكان بۆنىشتەجى مرويىيەكان

لە ساڵى ۲۰۲۳ نەتەوہ يەكگرتوہوكان-ھايتات عىراق دەستى كرد بە گۆرانكارىيەكى ستراتىژى لە فۆكۇسى ئۆپەراسىيۇنى خۆيدا

رېكخراوەكە دادەنرېت. سەرەراى ئاستەنگە گەورەكان لە پېشخستنى گەرانەوہى سەلامەت و بەردەوام، ئىمە متمانەمان بە توانای دامەزرانە نىشتامانىيەكان ھەيە بۆ چارەسەرکردنى پىداويستىيە خىراكانى عىراق. ئەم دامەزرانە دەتوانن بەردەوام حساب بۆ UN_Habitat Iraq بکەن بۆ پالپشتى و ئامۆزگارى تەكنىكى، جا چ لە پرۆسەى ئاوەدانکردنەوہدا بىت يان لە پالاوتنى ستراتىژىيەكان بۆ بەرزکردنەوہى حوکمرانى و دلنابوون لە دەستەبەرکردنى مافەكانى ھەموو عىراقىيەكان، ھىچ كەسىك و ھىچ شوپىنىك لەدواى خۆى نەھىلاپتەوہ.

مسلم كاظمى | بەرپرسي بەرنامەى ولاى
Email: muslim.qazimi@un.org

بەرچاو دەبنەوہ لە بەکارھېنانى مافەكانى زەوى و مولك و مال، لەوانە پرسەكانى پەيوەست بە گواستەنەوہى مولك، بە فەرميکردنى مامەلەى مولك و بەدەستھېنانى بەلگەنامەى نوچ يان جىگروہ. ئەم تەحەددايانە بە تايبەتى لە نووسىنگەكانى تۆمارکردنى خانووبەرە لە سەرانسەرى پارىزگا زىنالىكەوتوہوكانى شەردا توند و تىژن، كە تۆمارەكانى مولك و مالى لەناوچوون يان بەسەرچوہ.

ئەم دۆخە جەخت لەسەر پىويستى بەپەلە دەكاتەوہ بۆ پىشتگىرىکردنى دانىشتوانى لاواز، لە ئاوارە و خەلكى گشتىيەوہ، لە دەستەبەرکردنى مافەكانى دەسەلاتيان، بەشداريکردن لە گفتوگۆ و گفتوگۆى سىياسەت بۆ چاكسازى لە ياساكان و چارەسەرکردنى داواكارىيەكانى زەويدا بۆ ئاسانكارى چارەسەرى بەردەوام لە عىراقدا زۆر گرنگە و رېك لەویدا ھەولە سەرەكىيەكانى

لە ساڵى ۲۰۲۳، نەتەوہ يەكگرتوہوكان-ھايتات عىراق دەستى كرد بە گۆرانكارىيەكى ستراتىژى لە فۆكەسى ئۆپەراسىيۇنى خۆيدا، لە جەختکردنەوہىيەكى بەھىزەوہ لەسەر دووبارە ئاوەدانکردنەوہى شارەكان و چەمكەكانى "باشتر بنىاتانەوہ" بۆ بەھىزکردنى حوکمرانى و بەرزکردنەوہى تواناكانى دەسەلاتە نىشتامانى و ناوخۆىيەكان بە گرنگيدانىكى تايبەت بە مافى نىشتەجىبوون، زەوى و مولك و مال (HLP).

پىويستىيەكى زۆر ھەيە بۆ ھاوکارىکردنى حوکومەتى عىراق لە بەشداريکردن لە گفتوگۆى سىياسەتدا بە ئامانجى چاكسازيکردن لە چوارچىوہى ياسايى زەوى بۆ باشترکردنى حوکمرانى و دەستراگەيشتن بە بەلگەنامەكانى زەوى و مولك و مال، بە تايبەتى بۆ ئاوارەكانى ناوخۆ (IDPs) و گەراوہكان. ئەم گروپانە لەگەل دانىشتوانى فراوانى عىراق، رووبەرپووى تەحەدداى

سەنتەرى بازارگانی نیۆدەولەتی لە عێراق

چاوپێکەوتن لەگەڵ

نۆینەری بەرپرسی پرۆگرامی ولات لە سەنتەری بازارگانی نیۆدەولەتی لە عێراق

بەریز ئێریک بوچووت

لە عێراق. بە درێژایی سالی ۲۰۲۳، پرۆژەى ITC_SAAVI بەردەوام بوو لە بەشدارییه‌کانى له گەشەى ئابووری گشتگیر و پەخساندنی هەلى کار، بە تايبەتی بۆ گەنجان، له پێگەى باشتکردنی توانای کێپێکێ کەرتى کشتوکال و پشتیوانیکردن له پەرەپێدانی بازارگانی له عێراق.

بە برۆای ئێوه گەورەترین دەستکەوتەکانى سەنتەرى بازارگانی نیۆدەولەتی له سالی ۲۰۲۳ له عێراق چين؟

سەنتەرى بازارگانی نیۆدەولەتی هاوبەشیکی سەرەکی بوو بۆ عێراق، چونکە تیمی ولاتی نەتەوه یەکگرتووه‌کان زیاتر سەرنجی خۆی

و دامەزراندن، بە گرنگیدانیکی تايبەت بە ژنان، گەنجان، کۆمەلگە پەراوێزخراوه‌کان و هەزاره‌کان. کەپارە سەرەکییه‌کانى سەنتەرى بازارگانی نیۆدەولەتی بریتین له کۆمپانیا بچووک و بچووک و مامناوهندەکان، پێکخراوه‌کانى پشتیوانی بازارگانی و حکومه‌ته‌کان.

له‌لایەن یه‌کیته‌ی ئه‌وروپاوه پارەدار ده‌کرێت، 'بەهێزکردنی زنجیره‌ به‌های کشتوکال و خۆراکی کشتوکالی و باشتکردنی سیاسه‌تی بازارگانی له عێراق' (SAAVI) بەرنامه‌ی سەرەکی سەنتەرى بازارگانی نیۆدەولەتی کۆمپانیا بچووک و بچووک و مامناوهندەکان یه

تکایه کورته‌یه‌ک له کاره‌کانى سەنتەرى بازارگانی نیۆدەولەتی ITC له عێراق بدهن

موک دەزگای سەرەکی نەتەوه یەکگرتووه‌کان که به تەواوی تايبەتە به پەرەپێدانی کۆمپانیا بچووک و مامناوهندەکان (MSMEs)، سەنتەرى بازارگانی نیۆدەولەتی رۆلێکی گرنگ ده‌گێڕێت له به‌هێزکردنی کۆمپانیا بچووکەکانى عێراقى بۆ به‌کارهێنانی دەرڤه‌ته‌کانى بازارگانی. به‌هاوکاری له‌گەڵ هاوبه‌شه‌کان، سەنتەرى بازارگانی نیۆدەولەتی هه‌ولده‌دات بۆ به‌رزکردنه‌وه‌ی توانای کێپێکێ کۆمپانیا بچووک و ناوه‌نده‌کان، پشتیگیری پشکەش ده‌کات بۆ پەروره‌کردنی ئاسۆی کارگێری

دروپنەکردن، باشتربوونی کوالیتی بەرھەم و کەمبوونەوی رێژی مردنی پەلەوەرەکان کردوو. ئەم دەرنجامە ئەرێنیانەیان گەراندوووتەو بۆ وەرگرتنی تەکنیکەکانی کشتووکالی مۆدێرن کە لە رێگە بەرنامەکانی راھێنانەو فیروون.

جیگای ئاماژە، ھاوپیماینیەکانی بازارگانی کشتووکالی کۆمپانیای سافی تا ئیستا ۳۷ مامەلە بازارگانی سەرکەوتووین لەگەڵ کۆمپانیای پێشەنگەکاندا بەدەستھێناو. وەك هۆلاند بازار، کارفۆر عێراق و گروپە بچووکیەکانی کرینی تاکەکەسی لە موسل. ئەم مامەلەنە کە لەلایەن کۆمپانیای ITC-SAAMI ئاسانکاری بۆ دەکرێت، ۳۰ ملیۆن دۆلاری بەرچاو و نزیکە ۴۰ تۆن بەرھەمی تازە عێراقی پێکدەھێنن. جیگای ئاماژە، بۆ ھەر مامەلەییەکی بازارگانی، جووتیاران شایەتی بەرزبوونەوی تیکرای سەرنجراکێشیان بەخۆو بینی کە زیاتر لە ۱۰۰٪ لە نرخەکانیاندا، ئەم دەستکەوتە نەك ھەر جەخت لەسەر کاریگەری پێبازی سافی دەکات کە بەھۆی بازارووە بەرپۆوەدەچێت بەلکو ئاماژە بۆ باشتربوونی بەرچاو لە خۆشگوزەران ئابووری جووتیارانی ناوخی. ئەم کارە بە ھاوبەشییەکی نزیك لەگەڵ ئەنجومەنی پەنابەران نەرویح (NRC) ئەنجامدا، کە ھاوبەشیکی سەرەکییە و ئێمە زۆر سوپاسگوزارین.

جێبەجێکردنی ستراتژییەکانی کەرتی نیشتمانی بۆ بەرھەمە کشتووکالییە خۆراکییە پۆتانسیلی بەرزەکان

دوو ستراتژی ئاسانکاری لەلایەن سەنتەری بازارگانی نۆدەولەتی بۆ بەرھەمە کشتووکالییە پۆتانسیلی بەرزەکان، (پەلەوەر و تەماتە)، کە لە ژێر سەرکردایەتی و مزارەتی کشتووکالی (MoA) پەری پێدراو، نەخشەییەکیان بۆ دەستپێوەردانەکانی ئاستی کەرت لەلایەن حکومەت و کەرتی تاییبەت و دەزگا نۆدەولەتیەکانەو دابینکردوو، بە تاییبەتی ئەوانە بەشارن لە پرۆگرامی پەرەپێدانی بازارگانی خۆراکی کشتووکالی یەکیتی ئەوروپا لە عێراق.

لەسەر بنەمای ئەم سەرکەوتنە، وەزارەتی بەرگری داوای پشنگیری تەکنیکی لە ITC-SAAMI کرد بۆ پەرەپێدانی ستراتژی کەرتیک بۆ کەرتی پەتاتە. ستراتژی کەرتی پەتاتە عێراق کە بەم زوانە پەردە لەسەر لا دەدرێت، لە رێگە پێبازیکی بەشاریکردنی گشتگیر و سیستماتیکیەو داڕێژرا، کە لایەنە پەییوەندیدارە سەرەکییەکانی سەرانسەری کەرتەکە بەشاری کرد، لەوانە سەرکردەکانی پێشەسازی، خاوەن بزنسە بچووکیەکان، جووتیاران و نوێنەران کەرتی گشتی، و ھاوبەشانی گەشەپێدان.

کۆرانکاری ئەرینی کاردەکەن. ITC_SAAI VI پشنگیریەکی گشتگیر پشنگەش بە کۆمپانیای بچووکی و مامناوئەکان دەکات بۆ بەھێزکردن، پشنگیریەکی بـ نرخ پشنگەش بە جووتیاران دەکات بۆ بەھێزکردنی تواناکی بەرھەمپێنان و بەرزکردنەوی مۆدیلی بازارگانی گشتیان کە لایەنەکانی وەك تەکنیکەکانی بەرھەمپێنان، ستانداردەکانی کوالیتی، پراکتیکەکانی دواي دروینە/ھەلگرتن، و ستراتژییەکانی بازارکردن لەخۆدەگرێت. ITC-SAAMI یارمەتی ئەم ھاوپیماینیە جووتیارانە داو بۆ پەرەپێدانی پلانی وەبەرھێنانی ناوخی و بازارگانی خۆیان.

لەسەر بنەمای ئەم پلانا، ITC-SAAMI دەستپێشخەری پرۆژە بچووکی جێبەجێکرد بە خەرچکردنی یارمەتیە بۆکیەکان بۆ ھاوپیماینیەکانی بازارگانی کشتووکالی. ئەم دەستپێشخەرییانە بوارە جۆراوجۆرەکانی وەك دانانی سیستەمی ئاودێری، پۆشوپنی ئاسایشی زیندوو، ئامێری شووتی ئاو، و دابینکردنی تۆوی کوالیتی بەرز بۆ بەرھەمپێنانی بازارگانی لەخۆگرتبوو. شیکارییە سەرەتاییەکان ئاماژە بە کەمبوونەوی ۲۵٪ لە تێچوو بەرھەمپێنان، کەمبوونەوی سەرنجراکێش زیاتر لە ۷۰٪ لە مردنی پەلەوەر، و زیادبوونی پێشبینیکراوی زیاتر لە ۸۵٪ لە بەرھەمپێنانی باخداری لە وەرزی داھاتوودا بەھۆی باشتربوونی کوالیتی تۆو و کوالیتی ئاوی ئاودێری.

ھاوتەریب لەگەڵ ئەوەشدا، ITC-SAAMI توانا تەکنیکیەکانی جووتیارانی باشتەر کرد، کە بە کۆی گشتی زیاتر لە ۱،۵۰۰ بەرھەمپێنەری راھێنا لە سەرەتای پرۆژەکەو، لە بنەردتا کاریگەری لەسەر نزیکە ۱۱،۰۰۰ کەس ھەبوو. جووتیاران باسیان لە زیادبوونی بەرھەم، کەمبوونەوی زیانەکانی دواي

لە وەلامدانەوی مۆییووە بۆ گەشەپێدانی درێخایەنتر گۆری. وەك دەزگای سەرەکی کە پشنگیری لە گەشە کەرتی تاییبەت و کۆمپانیای بچووکی و ناوئەندەکان دەکات، سەنتەری بازارگانی نۆدەولەتی پشنگیریکی بەھای ناوازە لە پەییوەندی مۆیی-گەشەپێدان-ئاشتی لە عێراقدا پشنگەش دەکات. لە ماوی سالی پارێدوودا، سەنتەری بازارگانی نۆدەولەتی دەستپێشخەری ستراتژی ئەنجامداو بۆ بەرزکردنەوی ئامەیی و کاریگەرییە ناوخییەکانی لە وڵاتەکەدا. جیگای ئاماژە، ئێمە قەبارە تیمە ناوخییەکەمان فراوانتر کردوو، پابەندبوومان بە پەرەدەکردنی گەشەپێدانی بەردەوام بەھێزتر کردوو. شوپینی کارکردنمان گەشە کردوو، لەگەڵ دامەزراندنی ئۆفیسەکان لە موسل و ھەولێر، ئەمەش رێگەمان پێدەدات بە شپۆیەکی کاریگەرتر پەییوەندی لەگەڵ سودمەندەکانمان بکەین.

لە سالی ۲۰۲۳دا، گرینگترین شتەکانی دەستپێوەردانەکانمان بریتین لە:

گەورەکردنی کاریگەری ھاوپیماینیە بازارگانییە کشتووکالییەکانی سەنتەری بازارگانی نۆدەولەتی کە بەھۆی بازارووە بەرپۆوەدەبێن

لە سالی ۲۰۲۲دا ITC-SAAMI ھەنگاوی بەرچاوی لە دامەزراندنی ھاوپیماینی بازارگانی کشتووکالی بەرھەمدار و بازارگانی لە عێراقدا بەدەستھێنا. دە ھاوپیماینی دروستکرا، جووتیارانیان بە تۆریکی بـ وینە کپیارانی عێراقی بەستەو کە بازارگانی دیار لە سەرانسەری وڵات کۆدەکەنەو. لە رێگە ھاوپیماینی جووتیاران و بازارگانی بچووکیەو، ئێمە رێگاکان بۆ بازارە قازانجدارەکان دروست دەکەین لە ھەمان کاتدا کوالیتی و نرخە کپیریکیارەکان دەپارێزین.

ئەم ھاوپیماینیە وەك کاتالیستیك بۆ

ناوه‌ندی دارشتنی ستراتژییه‌که میتۆدۆلۆژیابه‌کی به‌هێز بوو که پیکهاتبوو له لیکۆلینه‌وه‌ی قوول، شیکاری وردی زنجیره به‌هاکان و پاپرسییه‌کی به‌فراوانی توانای کێپرک که زیاتر له ٦٠٠ کارگه‌ی کشتوکالی و تێروانینه‌کانی زیاتر له ٢٠٥٠٠ چاوپیکه‌وتن له‌گه‌ل به‌کاربه‌ران و به‌شداربووانی بازار ده‌گریته‌وه. ئهم رێبازه زیاتر به‌هۆی کاری مه‌یدانی به‌رفراوانه‌وه زیادکرا، له‌وانه‌ش چاودێریکردن و سه‌ردانی کێلگه جیاوازه‌کان و دامه‌زراره به‌ره‌مه‌پێنانه‌کان. ستراتژیی کهرتی په‌تانه که له ئه‌نجامدا دروست ده‌بیت وه‌ک کۆمپاسیکی تایبه‌تمه‌ند و کاریگه‌ر بۆ کهرته‌که کارده‌کات، به‌روونی ئه‌وله‌ویه‌ته‌کانی ستراتژیی دیاری ده‌کات و له پلانی کارکردن و چوارچۆوه‌ی به‌رپۆه‌بردنی باشدا ده‌گاته‌ لوتکه ئای تی سی له کاتی جێبه‌جێکردنی ئهم ستراتژیانه‌ی کهرته‌کاندا له رێگه‌ی راهێنانی ته‌کنیکی، و پالپشتی راپۆترکاری و ئامرازی تایبه‌تمه‌ند پالپشتی حکومه‌تی عێراق ده‌کات.

پشتگیریکردنی گه‌نجانی خاوه‌نکارانی عێراقی، به‌کارهێنانی توانای داھینانیان بۆ سوودی ئابووری عێراق

ITC_SAAVI هه‌نگاوی به‌رچاوی ناوه له پشتگیریکردنی گه‌نجانی خاوه‌نکار له رێگه‌ی رێبازیکی فره‌لايه‌نه‌وه. به کارکردن له نزیکه‌وه له‌گه‌ل رێخراوه سه‌ره‌کییه هه‌لبژێردراوه‌کانی پشتیوانی، زیاتر له ٤٣,٠٠٠ گه‌نج په‌یوه‌ندیان پێوه‌کرا بۆ به‌رزکردنه‌وه‌ی ئاستی هۆشیارییان له‌سه‌ر ئه‌و ده‌رفه‌تانه‌ی که کهرتی کشتوکالی خۆراکی عێراق له‌به‌رده‌ستدایه. له‌م گه‌نجان، نزیکه‌ی ٤ هه‌زار که‌س له رێگه‌ی پلاتفۆرمی سافی ته‌دریبه‌وه راهێنانیان له‌سه‌ر کشتوکالی کارگێرێ و مرگرتوه. ITC_SAAVI زیاتر پشتگیری له گه‌نجانی ده‌رچووی ئه‌و راهێنانه‌ی کردوه که له رێگه‌ی یارمه‌تییه بازارگانییه‌کانه‌وه به‌رنامه بۆ دارپۆزراون.

له ئاستی سیاسه‌تدا، دووهم راپۆرتی بارۆمێتری لاوان که به هاوکاری له‌گه‌ل NRC په‌ری پێدرا و له‌لایه‌ن وه‌زاره‌تی لاوان و وه‌رزشه‌وه ده‌ستپێکێرد. په‌رده‌ی له‌سه‌ر داتای به‌نرخ لادا بۆ ئاشکرکردنی پێداویستییه‌کان و ده‌رفه‌ته ئه‌گه‌رییه‌کان بۆ به‌شداریکردنی گه‌نجان له کهرتی کشتوکالی. لایه‌نه په‌یوه‌ندیاره‌کانی وه‌زاره‌ته‌کانی هێل، رێخراوه پشتیوانییه سه‌ره‌کییه‌کان، و هاوبه‌شه‌کانی گه‌شه‌پێدان ئاگادارکرانه‌وه و هه‌ستیار کران سه‌باره‌ت به دۆزینه‌وه‌کان.

پشتگیری ته‌کنیکی، هاوبه‌شی له‌گه‌ل رێخراوه کۆمه‌لايه‌تییه‌کان، راهێنه‌رایه‌تیکردن بۆ بازارگانییه‌کانی خاوه‌نداریتی گه‌نجان و داکوکیکردن له سیاسه‌ت پابه‌ندبوونیکی گشتگیر بۆ په‌روه‌رده‌کردنی نه‌وه‌ی داهاووی

له به‌غدا به‌رپۆه‌ده‌چێت، ئه‌مه‌ش دوا‌ی سه‌ره‌که‌وتنی یه‌که‌مین بۆنه، که نزیکه‌ی ١٥٠ کۆمپانیای عێراقی و کپاری نیودمه‌لته‌تی دانوستانیان بۆ گریبه‌ست و دروستکردنی په‌یوه‌ندی بازارگانی به به‌های مه‌زنده‌کراو به ٢,٥ ملیۆن دۆلار. چاپی دووهم به‌لێن ده‌دات که ببیته کاتالیستییک بۆ گریبه‌سته بازارگانییه نوییه‌کان، فراوانکردنی تۆره‌کانی بازارگانی و هاوکارییه‌کانی نیوان لایه‌نه په‌یوه‌ندیاره‌کان، سه‌ره‌کرده‌کانی پێشه‌سازی و پسیپۆران، و ئاسانکاری بۆ گفتوگۆکان و پێشینه‌ریکردنی چاره‌سه‌ری سیاسه‌ت. ئهم چالاکییه به‌فه‌رمی ناساندنی ناوی 'به‌ده‌ستی عێراقی' ده‌بیت بۆ پشتگیریکردن له به‌کارهێنانی به‌ره‌مه ناوخۆییه‌کان.

سالی داهاوو به‌رده‌وام ده‌بین له کاره‌کانمان بۆ به‌هێزکردنی هاوبه‌یمانییه دامه‌زراره‌کانی بازارگانی کشتوکالی، به‌هێزکردنی کۆمپانیا بچووک و ناوه‌نده‌کان و فراوانکردنی توانا‌کانیان. ئێمه به‌رده‌وام ده‌بین له پێشکه‌شکردنی پشتگیری تایبه‌ت به گه‌نجانی خاوه‌نکار، رێنماییکردنیان له رێگه‌ی په‌ره‌پێدان و جێبه‌جێکردنی پلانه بازارگانییه‌کانیان له‌گه‌ل هاوکاری تایبه‌تمه‌ند بۆ چاره‌سه‌رکردنی پێداویستییه تایبه‌ته‌کانیان. ITC به‌رده‌وام ده‌بیت له پشتگیری ته‌کنیکی خۆی بۆ حکومه‌ت به‌ره‌و جێبه‌جێکردنی ستراتژییه‌کانی کهرته‌که. له باری پشتگیری سیاسه‌تی بازارگانی، ئێمه به‌رده‌وام ده‌بین له هاوکارییه ته‌کنیکییه‌کانمان به‌ره‌و پرۆسه‌ی به‌شداریکردنی عێراق له رێخراوی بازارگانی جیهانی.

من ده‌مه‌وێت کۆتایی پێهێنم به پێشکه‌شکردنی سوپاسی دلسۆزانه بۆ هه‌موو هاوبه‌شه‌کانمان بۆ پشتگیریکردنیان.

خاوه‌نکاره کشتوکالییه عێراقییه‌کان نیشان ده‌دن.

خێراکردنی پێشکه‌وتن له پرۆسه‌ی په‌یوه‌ستبوونی عێراق به رێخراوی بازارگانی جیهانی

خزمه‌تگوزاری راپۆترکاری ته‌کنیکی ITC_SAAVI VI بۆ گومرگی فیدرالی عێراق و حکومه‌تی هه‌ریمی کوردستان بووه هۆی کۆتاییهێنان به پیکهاته‌یه‌کی گومرگی یه‌گرتوو به‌پێی پێداویستییه‌کانی رێخراوی گومرگی جیهانی (WCO) و رێخراوی بازارگانی جیهانی (WTO). چاره‌پێدان ده‌کریت له سه‌ره‌تای سالی ٢٠٢٤ په‌سه‌ند بکریت، ئهم پیکهاته یه‌گرتوووه که له‌سه‌ر بنه‌مای کۆدی سیسته‌می هاوسه‌نگ دامه‌زراره، نوینه‌رایه‌تی بره‌گه‌یه‌کی گرنگ ده‌کات بۆ پرۆسه‌ی په‌یوه‌ستبوون به رێخراوی بازارگانی جیهانی.

هه‌روه‌ها گرینگترین شته‌کان بریتین له پشتگیری راپۆترکاری به‌رده‌وام که پێشکه‌ش به لیژنه‌ی ته‌کنیکی بازارگانی کالا و لیژنه‌ی ته‌کنیکی خزمه‌تگوزارییه‌کانی بیناسازی، دابه‌شکردن، ژینگه و په‌یوه‌ندییه‌کان ده‌کریت بۆ پێشکه‌وتن له په‌ره‌پێدانی ئۆفهری سه‌ره‌تایی له‌سه‌ر کالا و خزمه‌تگوزارییه‌کان، به رێککه‌وت. پشتگیری یه‌کلاکه‌ره‌وه‌مان بۆ په‌یوه‌ستبوونی عێراق له رێخراوی بازارگانی جیهانی، رهنه‌گدانه‌وه‌ی خۆبه‌خشی ITC به‌ بۆ چاکسازییه ئابوورییه گرنه‌کان

پلانه‌کانی سه‌نته‌ری بازارگانی نیودمه‌لته‌تی ITC بۆ سالی داهاوو چین؟

له سالی ٢٠٢٤، ئێمه سال به چاپی دووهمی کۆرپه‌ندی بازارگانی نیشتمانی عێراق ده‌ستپێده‌که‌ین، به هه‌ماهه‌نگییه‌کی نزیک له‌گه‌ل وه‌زاره‌تی بازارگانی و وه‌زاره‌تی کشتوکالی، و به سپۆنسه‌ری یه‌کیتی ئه‌وروپا. کۆرپه‌نده‌که له رۆژانی ١٩ و ٢٠ ی شوبات

© UNHCR/Karlo Jeelo

UNHCR
The UN Refugee Agency

كۆميساريای بالاي پەنابەرانى نەتەوە يەكگرتووەكان UNHCR: بەهێزکردنى توانای عێراق بۆ پاراستن و هاوکارىکردنى ئاوارەكان

له ساڵى ٢٠٢٣، كۆميساريای بالاي پەنابەرانى نەتەوە يەكگرتووەكان UNHCR گەرمى بە بەهێزکردنى خاوەندارى نيشتمانى و بەرزکردنەوى توانای پلەشكەشكارانى خزمەتگوزارى گشتى عێراقى دا بۆ گەياندى پاراستن و خزمەتگوزارىيەكانى ديكە بە پەنابەران، هاوتا لە گەل هاوولا تيبان. ئەمەش بریتى بوو لە داكۆكکردن لە زيادکردنى دەستپراگەيشتن بە پەنابەران بە خزمەتگوزارىيە گشتیەكان، پلەشكەشكى بەشدارىکردنى پەنابەران لە بەرنامەكانى پاراستنى كۆمەڵایەتى و باشتەركردنى دەستپراگەيشتن بە دەرفەتەكانى بژيوى پەنابەران.

عێراق ميوانداری زیاتر لە ٣٠٠ هەزار پەنابەر و پەنابخواری دەكات، كە زۆریەیان كوردی سوریا (زیاتر لە ٢٧٧ هەزار) دواتر ژمارەيەكى كەمتر لە ئێران، توركیه، فەلەستین و ولاتانی دیکە. زۆریەیان (٨٩،٣٪) لە كەرمێ كوردستانی عێراق نیشتهجین. لە كۆی ٢٥٦ هەزار پەنابەری سوروی كە لە هەرمێ كوردستان دەژین، نزیكەى ٦٤٪ یان لە نۆچە شاراییەكان و ئەوانی دیکە لە ٩ كەمپی پەنابەران نیشتهجین. پەنابەرانى سوروی بەردەوامان لە ئاسۆى سنوورداری بۆ گەڕانەوه بۆ ولاتی رەسەنیا

له داهاوتوویكى نزیكدا، بەتایبەتى بە لەبەرچاوترنى بەردەوامى نائەمنى و مانەكانى مرۆف و پلەشكەشكارى و پلەشكەشكارى یاسایى مرۆبى.

پەنابەران بەردەوامان لە چێژوهرگرتن لە ژینگەيەكى پاراستنى بەگشتى لەبار، بەتایبەتى لە KR.I. لە ساڵى ٢٠٢٣ پلەشكەوتن لە بارى پەرورەدى پەنابەرانەوه لە رێگەى سیاسەتى يەكخستنى پەرورەدى پەنابەرانەوه (REIP) كە سیاسەتیکە لەلایەن وهزارەتى پەرورەدى كۆمەتى هەرمێ كوردستانەوه پەسەندكراوه و لەلایەن كۆميساريای بالاي پەنابەرانى نەتەوە يەكگرتووەكان UNHCR و هاوبەشەكانى پەرورەدووه پلەشكى دەكرێت بۆ ئەوى مندالانى پەنابەر و پەنابەرى شایستە بگرتەوه مامۆستایان لە سیستەمى قوتابخانە حكومییەكان. بۆ ساڵى خوێندنى ٢٠٢٣-٢٠٢٤، نزیكەى ٥٠٠٠٠٠ مندالی پەنابەرى سوروی لە قوتابخانە حكومییەكان لە هەرمێ كوردستانی عێراق نوانیان تۆماركردووه، لەئێواندا پلەش قوتابخانەكان - كە بە بەراورد بە ساڵى ٢٠٢٢ بە پلەش ١١٪ زیادكردووه.

جگە لەمەش نزیكەى ٤٠٠ مامۆستای پەنابەرى سوروی كە شارەزا بوون توانیان دامەزراندن لە

© UNHCR/Kjeelo

پەنابەران و عىراقىيەكان.

بۇ دۇنيا بون لەھومى پەنابەران و پەنابخوزان پارىزگار يىھىكى پىويستيان پىدەگات، بە پالپىشتى كۆمىسارىي بالاي پەنابەرانى نەتەوە يەكگرتووهكان UNHCR، پىرۆۋە ياساى پەنابەران كە ھاوتەرىب بىت لەگەل ستانداردە نۆدولەت يىھىكان، بە تايىبەتى لە پىزگرتن لە پىنئاسەى پەنابەران و بنەمايەكى نەگەر نەوەى پەنابەران كە رەگ و پىشەى لە ياساى نۆدولەتى مافى مرۇقدا ھەيە، دادەرىزىت و نىزىكە لە كۆتايىھىتان. ھاوكات، كۆمىسارىي بالاي پەنابەرانى نەتەوە يەكگرتووهكان UNHCR لەگەل حكومت و دەسەلاتدارانى حكومتى ھەرىم كاريان كىرد بۇ كۆتايىھىتان بە رەشئووسى رىنمايىھە كار كىرپىھەكانى پەيوەست بە مامەلە كىردن لەگەل داواكار يىھەكانى پەنابەرى لە عىراقى فیدرالى و كۆدىردنى پىكارەكانى پىدانى مۆلەتى نىشتە جىببون بۇ پەنابەران لە ھەرىمى كوردستان ھەردووكيان ھىشتا نەيانتوانىوھە چنە بواری جىبە جىكردنەوھە.

پىئوھەكانى شايستەيى بەدى دەكەن - بەبج گۆيدانە شوپنەكەيان لە كەمپەكان، ناوچە شار يىھەكان يان شوپنە نافرەم يەكان. لە پىشكەوتىنكىدا لە سەرەتاي سالى ۲۰۲۳، وەزارەتى كار و كاروبارى كۆمەلەيەتى حكومت (MoLSA) بىرايىدا ھەلسەنگاندن بۇ ئەو ۱۶۰ ھەزار ئاوارە بكات كە لە كەمپەكانى ھەرىمى كوردستانى عىراق دەزىن بۇ ناو تۆمار كىردن لە تۆرى سەلامەتى كۆمەلەيەتى تا ئىستا، نىزىكە ۳۲۰،۰۰۰ مالى عىراقى كە لە كەمپەكانى ناو ھەرىمى كوردستانى عىراق نىشتە جىن بە سەر كەوتوبىي لە تۆرى سەلامەتى كۆمەلەيەتى دا جىگىر كران كە سەلماندوبويەتى كە رىگە يەكى باشترە بۇ چارە سەركىردنى لاوازيھە ئابوورى-كۆمەلەيەت يىھەكانى ئاوارەكان لە چاھو كار يىھە نەختىنە يىھەكانى ھاو يەشە مرۆيىھەكان، چونكە زىاتر - درىزتر - ماوھ و پىشتىگىرى پىشېنىكراوتر.

لە ئاوارە و ئاوارە گەر اوانە كرا كە ناتوانن بە ئاسانى بەلگە نامە مەدەنىيە سەرەك يىھەكان يان لە رىگە يەكى رىكارە ئاسايىھەكانەو بە دەست بەھىتن.

لە ماوھى پىنج سالى رابردودا، كۆمىسارىي بالاي پەنابەرانى نەتەوە يەكگرتووهكان UNHCR و ھاو بەشەكانى يارمەتى ئەم كۆمەلەگاپانەيان داوھ بۇ دەستەبەركىردنى زىاتر لە ۲۲۳،۰۰۰ بەلگە نامەى مەدەنى. ھەر وھا كۆمىسارىي بالاي پەنابەرانى نەتەوە يەكگرتووهكان UNHCR و ھاو بەشەكانى لەگەل وەزارەتى بەرگىر يەرىپە رايەتى كاروبارى مەدەنى ھەماھەنگىيان كىرد بۇ ئەنجامدانى ۵۰ ئەركى مۇبايل لە سەرانسەرى و لات بۇ پىرۆسپىكردنى داواكارى بەلگە نامەى مەدەنى. لە سالى ۲۰۲۳ دا نىزىكە ۱۷ ھەزار كەس بە شىدار يىيان لە كۆبوونەوھەكانى ھۆشيارى ياسايى كىردوھە سەبارت بە گىرنگى بەلگە نامە مەدەنىيەكان و پىرۆسەكانى داواكارى كۆمىسارىي بالاي پەنابەرانى نەتەوە يەكگرتووهكان UNHCR و ھاو بەشەكانى خزمەتگوزارى راپۆزكارى ياسايى تاكەكەسىيان پىشكەش بە زىاتر لە ۵۱،۰۰۰ كەس كىرد بە مەبەستى دەستراگە يىشتن بە بەلگە نامە مەدەنىيەكان، لە نۆيواندا نىزىكە ۵،۶۰۰ كەس كە كەبىسى ئالۇز يان ھەبوو، وەك ئەوانەى كە پەيوەندىيان بە داعىشەو ھەبووھە يان بەلگە نامە سەرەك يىھە پىشتىگىرىيە سەرەك يىھەكان يان نەماوھە. لە ئەنجامدا زىاتر لە ۴۵ ھەزار و ۵۰۰ بەلگە نامەى مەدەنى دەستەبەر كران.

ھەر وھا كۆمىسارىي بالاي پەنابەرانى نەتەوە يەكگرتووهكان UNHCR يارمەتى ياسايى بۇ ۸۸ كەسى بىن و لات پىشكەش كىرد بۇ بە دەستەھىتانى رەگەز نامە و ۱۵۰۰ كەس كە لە مەترسى بىن و لات بوون بۇ بە دەستەھىتانى بەلگە نامە مەدەنىيە سەرەك يىھەكان.

كۆمىسارىي بالاي پەنابەرانى نەتەوە يەكگرتووهكان UNHCR بانگەشەى بۇ خىستەنرەوى ئاوارەكانى لاواز لە بەر نامەى كەمكىردنەوھە ھەزاريى عىراقدا كىرد، تۆرى سەلامەتى كۆمەلەيەتى (SSN)، بۇ ئەو كەسانەى كە

دوھەمىن كۆرە بەندى جىھانى پەنابەران (GRF) كە لە مانگى كانوونى دوھەمى ۲۰۲۳ لە شارى جىنقى پايتەختى سويسرا بەرپۆھەچو، يەكەم بۇنە بوو كە عىراق بەلپىدا، حكومتى ھەرىمى كوردستان سى بەلپىدا بۇ (۱)؛ دەركىردنى ياسايەكى نوپى پەنابەران كە لەگەل ستانداردە نۆدولەت يىھەكان ھاوتەرىب بىت (۲) دۇنيا بون بە بەردە ماو بوونى دەستراگە يىشتن بە خزمەتگوزارىيە گىشتىيە سەرەتاي يەكان بۇ پەنابەران؛ و (۳) فراوان كىردنى سىياسەتى يەكخىستنى پەرومەدى پەنابەران REIP لە پۇلى پىنجەوھە بۇ ۱۲ تا سالى ۲۰۳۰. ھەر وھا تىمى و لاتى نەتەوە يەكگرتووهكان لە عىراق شەش بەلپىدا كە پىشتىگىرى لە حكومت بكات لەگەل (۱)؛ لەوانەش پەنابەران لە تۆرى سەلامەتى كۆمەلەيەتى (۲)؛ پىشكەش كىردنى خزمەتگوزارى گىشتى كوالىتى لە ناوھە و دەروھى كەمپەكانى پەنابەران؛ (۳) ئەنجامدانى ھەلسەنگاندنى پىداويستىيەكانى پەيوەست بە دانىشتوانى پەنابەر و بىن دەوھەت (۴) بەر زىكردنەوھى گىشتىگىرى ئابوورى پەنابەران (۵) فراوان كىردنى سىياسەتى يەكخىستنى پەرومەدى پەنابەران REIP؛ و (۶) رىگىر كىردن و كەمكىردنەوھى بىدەوھەت.

ھەر وھا عىراق زىاتر لە يەك مىليون ئاوارە و ئاوارە ناو خۇيىھەكانى تىدايە، كە نىزىكە ۱۶۰ ھەزاريان لە ۲۳ كەمپى ئاوارەكانى كۆريى باشووردا دەزىن. لە سالى ۲۰۲۳، UNHCR بەردە ماو بوو لە پىشتىگىر كىردنى دەسەلاتداران بۇ پىشكەستنى ھەلومەرجى لەبار بۇ چارە سەركىردن بۇ ئاوارەكان لەوانەش لە رىگەى ئاسانكارى بۇ دەستراگە يىشتىيان بە بەلگە نامە مەدەنىيەكان و پىشكەستنى بە شىدار يىكردنىيان لە سىستەمەكانى پاراستنى كۆمەلەيەتى عىراق.

UNHCR ھاو كار يىھەكانى لەگەل يادا شت نامەى ياسايى حكومت چىتر كىردوھە بۇ ئاسانكارى دەستراگە يىشتن بە بەلگە نامە مەدەنىيەكان بۇ ئاوارەكان و ئاوارەكانى گەر اواھە كە لەوانە يە لە كاتى ئاوارە بووندا بەلگە نامەكان يان لە دەستدا بىت يان لە ناوچوون يان پىشتىر دەرفەت يان نەبوھە بۇ بە دەستەھىتان يان بەھوى سنووردار كىردنى جۇراو جۇرەوھە. بە تايىبەتى پىشتىگىرى

كۆمىسارىي بالاي پەنابەرانى نەتەوە يەكگرتووهكان ، لەگەل ھاو بەشەكانى نەتەوە يەكگرتووهكان و رىكخراوھە ناھكومىيەكان بەردە ماو بوو لە كار كىردن لەگەل دەسەلاتى كوردى و فیدرالى بۇ دەستىن ياشان كىردن و جىبە جىكردنى رىكچا رەى شكۆمەندانە بۇ ئەو ئاوارەكانى كە ھىشتا لە كەمپەكاندا نىشتە جىن - بە پىشتەستن بەو بىر پارە ئاگادارانەى كە ئاوارەكان دراون، بارودۇخى تاكەكەسىيان و ھاوتەرىب لەگەل مافە نۆدولەت يىھەكانى مرۇق ياسا. سالانىك لە ھەولەكانى داكۆك كىردن بووھە ھوى ئەھوى كە لە ناوھە راستى سالى ۲۰۲۳ دا مۆلەتى وەزارەتى ناو خۇى حكومتى ھەرىمى كوردستان بۇ ھەندىك لە ئاوارەكان كە لە كەمپەكانى رۆژھەلاتى موسل نىشتە جىن بەگەر پىنەوھە بۇ مەلەكان يان لە ۱۳ گوندى ھەسەنشامى دەروپەرى كەمپەكان. جگە لەوھش كۆمىسارىي بالاي پەنابەرانى نەتەوە يەكگرتووهكان UNHCR پالپىشتى حكومتى ھەرىمى كوردستان و حكومتى ھەرىمى كىرد لە داخىستنى كەمپەكانى پارىزگارى سىلچمانى و ئىدارەى گەرميان لەگەل زۆرىك لە ئاوارەكان تونايان بەگەر پىنەوھە بۇ دىيالە و سەلاھەدىن.

یونیسف: سالیکی ئومیدبهخش بۆ مندالان و گەنجان

سیاسەتە نوێ و پەرەسەندووەکانی ژێر دەسەلاتی حکومەتی تاراندا یەک تازە دامەزرادا گونجان؛ گیرفانی توندوتیژی و ناسەقامگیری؛ و گۆرانی دیمەنی بەخشەرەکان بەهۆی قەیرانە ناوچەییەکانی ئەم دواییە سەرھەڵدان و پرۆفایلی دارایی عێراق.

بە ھەماھەنگییەکی نزیك لەگەڵ حکومەتی عێراق، یونیسف و ھاوبەشەکانی کاریان کرد بۆ بەدەستھێنانی ئەنجامی درێژخایەن لە پێنج ناوچە ئامانجی یەکترا، بە پێنمايکردنی رێکھەتنامە مافەکانی مندال و ھاوتەریببوون لەگەڵ ئامانجەکانی گەشەپێدانی بەردەوام (SDGs). لە پێکە ئێمە پێنج بوارە، یونیسف بەردەوامە لە ھاندانی ئەنجامە کاریگەرەکان لە ژبانی زۆربەي مندالان و گەنجان پەراوێزخراوا.

مندالان و گەنجان لە عێراق بەردەوام بوون لە ڕووبەر و بوونەوێ ئاستەنگەکان. گۆرانی کەشوەھا و کەمی ئاو کاریگەری زۆری لەسەر دۆخی مندالان و گەنجان ھەبوو. ریزبەندیکردنی وەک پێنجەم وڵاتی بێبەشتترین وڵات بۆ کەمی ئاو و خۆراک و پلەي گەرمی زۆر، رەنگدانەوێ ئەو مەترسییە بەرچاوانەي پەيوەست بە کەشوەھاوایە کە ڕووبەر و مندالان دەبنەو، بەتایبەتی کچان. ھەژاری یەکی دیکە بە تەحەددییە سەرەکییەکان کە بۆشایی دەستکەوتەکان بەردەوام دەکات و فراوانتر دەکات کە دەرئەنجامەکانی تەواوی ژبان بۆ مندالان دەخاتە ڕوو، لە کاتی کە گەنجان بەردەوامن لە مەلانی لەگەڵ ھەلی کار و پلاتفۆرمی بەشداریکردنی سنووردار.

بەم ژینگە ئالۆزە، یونیسف خۆی لەگەڵ

بۆ مندالان و گەنجان لە سەرئەسەری عێراق، سالیکی ئومیدبهخش بوو. سەقامگیری سیاسی رێژەي و باشتربوونی دۆخی گشتی ئەمەنی لە چەندین پێشکەوتنی وڵاتدا بوو. بێگەرە سەرەکییەکانی دیکە ژبانی مندالان و گەنجان بریتی بوون لە بەدەستھێنانی زیاتر لە سەدا ۹۰ داپۆشینی کوتان بۆ مندالانی خوار پێنج سال، کە بەرزترینە لە ماوەی دوو دەھەدا؛ بەشداری عێراق لە کۆنفرانسی نەتەو یەگرتووەکان بۆ کەش و ھاوا COP28 بە بەشداریکردنی گروپکی ۱۶ گەنج؛ پابەندیبوونی حکومەت و واژۆکردنی بەیاننامەي مندالان، گەنجان و چالاکیی کەشوەھا، جگە لە واژۆکردنی پلانی کارکردن بۆ رێگەریکردن لە دامەزراندنی مندالان و بەکارھێنانی مندالان لەلایەن ھێزەکانی کۆکردنەوێ جەماوەرییەو.

بەلام سەرەرای ئەم دەستکەوتانە،

نهجامه سهرهکییهکان بۆ مندالان و گهنجان

مندالان به دهستپاگه‌یشتن به چاودیری تهنروستی سهرهتایی کوالیتی دهزین و گهشه دهکن

مندالان فیژ دهبن و کارامهیی نوخ بهدهست دههینن بۆ داهاتوو

دهرفهت پيشكەش دهكات بۆ دارپشتنی پرپموی گهشه‌ی گشتگیری مندال و بنیاتنانی بناغه‌یهك بۆ داهاتووینان. له چوارچێوهی ئەم ههولانه‌دا، یونیسف زیاتر له ۳۸۰۰ مامۆستای په‌روه‌ده‌ی پێش سهره‌تایی و سهره‌تایی له بوا‌ری په‌روه‌ده‌ی مندالانی سهره‌تایی (ECE) ر‌اهینا. زیاتر له ۹۵،۰۰۰ مندال (کچ ۴۰،۰۰۰) سوودمەند بوون له باشت‌کردنی په‌روه‌ده‌ی گشتگیر که سهرنجی له‌سهر مندالان بوو.

له چوارچێوه‌ی ههولە به‌رده‌وامه‌کان بۆ پيشكەوتن له‌سهر پرۆسه‌ی دیجیتاڵکردنی که‌رتی په‌روه‌ده‌ی و به‌هاوبه‌شی له‌گه‌ڵ یونسکو و که‌رتی تايبه‌ت، یونیسف پش‌تگیری سیسته‌می زانیاری به‌رپۆه‌بردی په‌روه‌ده‌ی (EMIS) کرد که گه‌یشته‌ زیاتر له ۴۵۰۰ قوتابخانه.

یونیسف به‌رده‌وام بوو له دانانی گهنجان له ناوه‌ندی ههولەکانی په‌روه‌ده‌ی بۆ دهسته‌به‌رکردنی داهاتوو‌یه‌کی باشت‌تر بۆ هه‌مووان. هاوته‌ریب له‌گه‌ڵ پابه‌ندبوونی دیدگای نیشتمانی گهنجانی عێراق له‌ ساڵی ۲۰۳۰ بۆ پش‌تگیریکردنی گواستنه‌وه‌ی گهنجان له‌ فیژبوونه‌وه‌ بۆ داهات و INES. یونیسف پش‌تگیری له‌ تیکه‌ڵکردنی په‌روه‌ده‌ی بنه‌مادار به‌ کارامه‌یه‌یه‌کانی ژيان کرد بۆ خوێندنی فه‌رمی، که گه‌یشته‌ زیاتر له ۴۵ هه‌زار هه‌رزه‌کار. هاوته‌ریب و به‌هاوبه‌شی له‌گه‌ڵ وه‌زاره‌تی لاوان و وه‌رز، یونیسف نزیکه‌ی ۴۰ هه‌زار گهنجی به‌ کارامه‌یه‌یه‌کانی ژيان س‌ده‌ی بیست و په‌که‌م و په‌روه‌ده‌ی هاوولا‌تیبوون له ۲۴ ناوه‌ندی گهنجانی پ‌الپشتیکراو له‌لایه‌ن حکومه‌ته‌وه‌ ته‌یار کرد.

بۆ دانیابوون له‌وه‌ی که مندالان فیژ دهبن و کارامه‌یی نوخ به‌دهست دههینن بۆ داهاتوو، یونیسف پش‌تگیری وه‌زاره‌تی په‌روه‌ده‌ی کرد له‌ جێبه‌جێکردنی س‌تراتیژی په‌روه‌ده‌ی نیشتمانی عێراق (INES) بۆ به‌دییه‌تانی پابه‌ندبوونی ولا‌ت به‌رامبه‌ر به‌ ئامانه‌یه‌کانی گه‌شه‌پێدانی به‌رده‌وامی SDG. به‌هۆی ئەم پش‌تیوانییه‌وه‌ زیاتر له ۴۵۰ هه‌زار مندال که نیوه‌یان کچ بوون، سوودمەند بوون له‌ خوێندنی فه‌رمی و ناهه‌رمی که له‌لایه‌ن یونیسف‌ه‌وه‌ پ‌الپشتی ده‌کرا. جگه له‌وه‌ش، فراوانکردنی ده‌ستپاگه‌یشتن به‌ فیژبوون زیاتر له ۱۵۸ هه‌زار مندالی که‌مه‌ترخه‌م توانیان به‌رده‌وام بن له‌ خوێندن. له‌ نیو منداله‌ هه‌ره‌ لاوازه‌کاندا، درێژکردنه‌وه‌ی سیاسه‌تی یه‌کخستنی په‌روه‌ده‌ی په‌نابه‌ران بۆ ئەوه‌ی پۆلی پینجه‌م بگ‌ریته‌وه‌، و‌ای‌کرد مندالانی په‌نابه‌ری سوریا به‌رده‌وام بن له‌ خوێندن له‌ قوتابخانه‌کاندا.

بۆ باشت‌کردنی کوالیتی و ده‌ستپاگه‌یشتن به‌ خوێندن بۆ مندالان و داننان به‌ گرنگی سهرکردایه‌تی قوتابخانه‌کان، یونیسف هه‌روه‌ها پش‌تگیری حکومه‌تی کرد له‌ وه‌رگرتنی ر‌ی‌بازی به‌رپۆه‌بردی بنه‌مادار به‌ قوتابخانه‌ له‌ زیاتر له‌ هه‌زار قوتابخانه‌دا، که گه‌یشته‌ چاره‌ک ملیۆن خوێندکار، زیاتر له ۴۰٪ کچ بوون. هه‌روه‌ها یونیسف به‌ بنیاتنانی ئەم پش‌ک‌ه‌وتنه‌ توانای زیاتر له ۲۸۰۰ ئەندامی نوێی لیژنه‌ی به‌رپۆه‌بردی قوتابخانه‌کانی دروستکرد و پش‌تگیری ته‌کنیکی پش‌ک‌ه‌ش به ۱۵ به‌رپۆه‌رایه‌تی په‌روه‌ده‌ی کرد له‌ په‌ره‌پێدانی پلانی که‌رتی په‌روه‌ده‌ی پارێزگاکانی خۆیان

مندالیی سهره‌تایی په‌نجه‌ریه‌یه‌کی گ‌رینگی

بۆ ئەوه‌ی مندالان بتوانن بژین و گه‌شه بکن به‌ ده‌ستپاگه‌یشتن به‌ چاودیری تهنروستی سهره‌تایی کوالیتی، شێوازه‌کانی په‌روه‌ده‌کردن و پ‌یداویسته‌یه سهره‌کییه‌کان، یونیسف پش‌تگیری وه‌زاره‌تی تهنروستی کرد له‌ به‌هێزکردنی به‌رنامه‌ی نیشتمانی کوتانه‌که‌ی. یونیسف پش‌تگیری ته‌کنیکی پش‌ک‌ه‌ش کرد له‌ په‌ره‌پێدانی پلاتفۆرمی کوتانی دیجیتالی، پش‌تگیری له‌ جێبه‌جێکردنی سیسته‌می به‌رپۆه‌بردی لۆجستیکی فاکسینی ئەلیک‌ترۆنی له‌سهر بنه‌مای و‌ب‌ب کرد، و توانای زیاتر له ۱۰۰۰ کارمەندی چاودیری تهنروستی له‌سهر په‌یه‌وه‌ندی نیوان که‌سه‌کان دروستکرد. نه‌ک ته‌نها پ‌ژوه‌ی کوتان گه‌یشته‌ سه‌رووی له‌سه‌دا ۹۰، به‌لکو کۆی ژماره‌ی مندالانی ژمی سفر، ئەوانه‌ی له هه‌موو کوتانیکدا ب‌په‌شن، له‌ ساڵی ۲۰۲۳‌دا له ۱۲۰ هه‌زار منداله‌وه‌ بۆ ۶۰ هه‌زار مندال بۆ نیوه‌ که‌م‌کرایه‌وه‌.

له‌ ر‌یزبه‌ندی ۱۰ ولا‌تی سهره‌کیی ب‌لا‌و‌بوونه‌وه‌ی سورپ‌ژه، به‌هاوبه‌شی له‌گه‌ڵ ر‌یڤخراوی تهنروستی جیهانی، یونیسف پش‌تگیری حکومه‌تی عێراقی کرد بۆ پش‌ک‌ه‌شکردنی خزمه‌تگوزارییه‌ تهنروستییه‌ ر‌زگارکه‌ره‌کانی ژيان، له‌وانه کوتانی وه‌لامدانه‌وه‌ی ب‌لا‌و‌بوونه‌وه‌ی سورپ‌ژه و ده‌ستپۆه‌ردانی کۆنترۆڵکردنی کۆلیژا، زیاتر له ۵۰۰ هه‌زار که‌س له‌وناوچانه‌ی که به‌هۆی حاله‌ته‌ فریاگوزارییه‌ تهنروستییه‌کانه‌وه‌ زیانیان به‌رکه‌وتوه‌ یان مه‌ترسی تووشبوونیان به‌ ب‌لا‌و‌بوونه‌وه‌ی نه‌خۆشیه‌که‌ هه‌یه، سوودمەند بوون له‌م خزمه‌تگوزارییانه.

بۆ پش‌تگیریکردن له‌ گه‌شه‌پێدانی مندالی سهره‌تایی (ECD) و به‌رپۆه‌بردی یه‌ک‌گرتووی نه‌خۆشیه‌یه‌کانی مندالان (IMCI)، یونیسف پش‌تگیری ته‌کنیکی و لۆجستیکی پش‌ک‌ه‌ش به‌ وه‌زاره‌تی تهنروستی کرد. ئەمه‌ش بریتی بوو له‌ ر‌اهینانی زیاتر له ۲۵۰۰ کارمەندی تهنروستی له‌سهر ECD و IMCI و گه‌یاندنی پ‌یداویسته‌یه‌کان بۆ ۳۲۵ خال بۆ پش‌ک‌ه‌شکردنی خزمه‌تگوزاری تهنروستی. له‌ ئەنجامدا نزیکه‌ی نیو ملیۆن مندال و ژنان سوودمەند بوون له‌ خزمه‌تگوزارییه‌ سهره‌کییه‌کانی تهنروستی و خۆراکی دایکان و تازله‌دایکبوو و مندالان و ۳.۵ ملیۆن مندال ته‌واوکه‌ری قیتامین A یان وه‌رگرت که ت‌چ‌وو‌ی که‌م و ده‌ستپۆه‌ردانیکی سه‌لم‌پ‌تراوه بۆ که‌م‌کردنه‌وه‌ی مردن به‌هۆی هه‌موو هۆکاره‌کانه‌وه. جگه له‌وه‌ش، ۱۸ ملیۆن مندال و هه‌رزه‌کار خۆی یۆدیان وه‌رگرتوه‌ – که ماده‌یه‌کی خۆراکی ب‌چ‌ووکی گ‌رنکه‌ بۆ گه‌شه‌ی جه‌سته‌یی و گه‌شه‌کردنی ده‌روونی.

مندالان دەستیان بە خزمەتگوزاری و پێداویستیەکانی ئاو و پاکوخواپنی و پاکوخواپنی بەکسان بگات، و لە کەشوهەوا و ژینگەپەکی سەلامەت و بەردەوامدا دەژین

بۆ دانیابوون لەهوی کە مندالان دەستیان بە خزمەتگوزاری و پێداویستیە پەکسانەکانی ئاو و پاکوخواپنی و پاکوخواپنی (WASH) دەگات، و لە کەشوهەوا و ژینگەپەکی سەلامەت و بەردەوامدا دەژین: یونیسف پشتگیری حکومەتی عێراقی کرد لە بەرھەمھێننی بەلگە بۆ ئاگادارکردنەوی پرۆسەکانی بێپارێزان. ئەمەش بریتی بوو لە بلۆککردنەوی دیمەنی کەشوهەوا بۆ مندالان و گەنجان، لە کاتیگدا دەرهەنجامەکانی پێداچوونەوی دارایی کەرتی کۆمەڵایەتی بۆ عێراق یارمەتیدەر بوون لە دەستنیشانکردنی بۆشاییە داراییەکان بۆ گەیشتن بە ئامانجەکانی ئامانجی گەشەپێدانی بەردەوام ٦ و پەرەپێدانی پلانی تێچووی. بە سەرۆکایەتی حکومەت، یونیسف و ھاوبەشەکانی پشتگیریان لە بەشداریکردنی ١٦ گەنج (٦ کچ) لە COP٢٨ کرد لە ڕێگەی پرۆسەپەکی سیستماتیک و گشتگیرمە بە سەرۆکایەتی حکومەت.

سەبارەت بە کارەکانی یونیسف لەسەر دەستپەرگەیشتن بە خزمەتگوزارییەکان زیاتر لە ١,٦ ملیۆن کەس، لەنیویاندا ٧٥٨,٠٠٠ مندال سوودمەند بوون لە زیادبوونی دەستپەرگەیشتن بە ئاوی سەلامەت و خزمەتگوزارییەکانی پاکوخواپنی. جگە لەمەش، ھاوبەشییەکی سێ قۆلی لە نیوان حکومەت، کەرتی تاییبەت و یونیسفدا بوو هۆی دامەزراندنی سیستمی بەھێزی خۆر لە ماوی ٢٩٠ قوتابخانە، ٢٥ دامەزراوی چاودێری تەندروستی و ھەروەھا ٤٠٠ بێنای حکومید.

بۆ پێشخستنی زانست و لێھاتوویی گەنجان، یونیسف ھۆشیاری بەرزکردووە و لێھاتوویی مندالان و گەنجان لەسەر ئاو و گۆرانی کەشوهەوا و وزە بەردەوام بنیاتنا. ئەم ھەولانە نزیکەی ٢,٠٠٠ خۆبندکاری کچ لەخۆگرتبوو، کە ئاگادارکرابوونەو بە پەرەپێدانی پاکوخواپنی سوری مانگانە، ھەروەھا زیاتر لە ٥٢ ھەزار مندال و گەنج کە لەسەر سیستمی کارەباي خۆر لە قوتابخانەکاندا ڕاھێنانیان پیکرا. بۆ دانیابوون لە بەردەوامی، گرنگی وزە نوێبوووە و کاریگەرییەکانی لەسەر کەمکردنەوی شوێنپێی کاربۆن لە مەنھەجی قوتابخانەکاندا جیگیرکرا.

مندالان و گەنجان لە توندوتیژی و ئازاردان و ئیستغلاکردن و کارە زیانبەخشەکان پارێزراون

توانای لایەنە پەپوونەدیارە نیشتمانییەکان کلیلی پاراستنی مندالانە لە توندوتیژی. بۆ پشتگیریکردن لە ستراتیی نیشتمانی پاراستنی مندالان، یونیسف ١٠٠٠ کارمەندی کۆمەڵایەتی لەسەر تەندروستی دەروونی و پشتیوانی دەروونی کۆمەڵایەتی ڕاھینا کە گەیشتە نزیکەی ٣٠٠ ھەزار کەس. ھەروەھا لە بوارەکاندا یونیسف پشتگیری لە مندالە لاوازەکانیش کرد، لەوانە ئەوانە لە دەستبەسەرکردن، ئەوانە بەلگەنامە مەدەنی و تۆماری لەدایکبوونیان نییە، و ئەوانە گەراونەتەو. وەک بەشێک لە سیاسەتەکانی پشتگیری لە داھاتووی زۆربەیی مندالانی لاواز، یونیسف پشتگیری لە حکومەتی کرد لە پەرەپێدانی نەخشەسازی ھەلسەنگاندنی مندالان لەگەڵ پلانی لادان و ڕێکارەکانی دادگای دۆستی مندالان بۆ سنووردارکردنی دەستبەسەرکردنی مندالان و پێشخستنی بەدیەکانی دەستبەسەرکردن و ھەروەھا مامەڵەي دادپەرورەنە لەگەڵ مندالان لە سیستمی دادومەیدا.

سەرنجی یونیسف لەسەر گەیشتن بەو کەسانە بوو کە زۆرتەری پێوستیان پێیەتی. زیاتر لە ٤,٧٠٠ مندال (٦٤٥ کچ) لە ناوئەکانی دەستبەسەرکردن سوودمەند بوون لە خزمەتگوزارییەکانی دادپەرورە نەوجەوانان کە لەلایەن یونیسفەو پشتگیری دەکرێن و زیاتر لە ٢,٣٨٠ مندال/نەوجەوان (٥٤٠ کچ) ئازادکران. جگە لەمەش زیاتر لە ٥٧٥٠ مندال لەدایکبوونیان بە پشتیوانی یونیسف تۆمارکراوە. ھەروەھا، بە گشتی ٧,٠٥٠ مندالی زانیلیکەوتوووی مەملەتی (٢,٨٢٠ کچ)، سوودمەند بوون لە خزمەتگوزارییەکانی ئاویتەبوونەو لە ناوچەکانی گەراونەو و ٣,٠٠٠ مندال و خێزان لە سەنتەری چاکسازی جددە تیکەل بە کۆمەڵگاکان کران.

بۆ پاراستنی مندالان و گەنجان لە توندوتیژی و ئازاردان و ئیستغلاکردن و کارە زیانبەخشەکان، یونیسف پالپشتی حکومەتی عێراقی کرد بۆ پەرەپێدان و بەھێزکردنی سیاسەتەکان بۆ ئەو ھاوتەریببەن لەگەڵ ڕێککەوتننامەي مافەکانی مندال، کە عێراق لە مانگی حوزەیرانی ساڵی ١٩٩٤ واژۆی لەسەر کردبوو. ئەمەش بریتی بوو لە یاسای مافەکانی مندالان و پێداچوونەو بە یاسای پاراستنی مندال و ھەموارکردنەوی یاسای... یاسای چاودێری نەوجەوانان بۆ زیادکردنی تەمەنی بەرپرسیاریتی تاونکاری لە ٩ ساڵەو بۆ ١٣ ساڵ.

لە چوارچێوەي ھەولەکان بۆ پاراستنی مندالان، پلانی کارکردن کە لە ئازاری ٢٠٢٣ واژۆ کراوە، وەزارەتی کار و کاروباری کۆمەڵایەتی و لێزنی نیشتمانی بۆ میکانیزمی چاودێری و ڕاپۆرتکردن لەسەر مندالان و شەری چەکرداری (CAAC) پابەند دەکات بە دانانی میکانیزمی وەلامدانەو و خۆپاراستن لە چوارچێوەي ھێزەکانی کۆکردنەوی جەماوەری (PMF) بۆ بەھێزکردنی چوارچێوەي پاراستنی مندالانی ئیستا. ئەم چوارچێوەي لەلایەن یونیسف و نێردەي ھاوکاری نەتەو یەکگرتووکان بۆ عێراق (یونامی) وەک ھاوسەرۆکی دەستەي ئەرکی وڵاتی CAAC بۆ چاودێری و ڕاپۆرتکردن، بە ھاوکاری نوێنەری تاییبەتی سکرتری گشتی بۆ مندالان و شەری چەکرداری (SRSG) پالپشتی دەکرێت.

ھاوکات لەگەڵ حکومەتی عێراق، یونیسف یەکەمین پورتالی داتاکانی مندالانی دەستپیکرد بۆ دابینکردنی بەلگە بۆ پلاندان و جێبەجێکردنی ئاگادارانە و ھاوکاریکردن لە چاودێریکردنی جێبەجێکردنی یاسا و سیاسەتی نوێ جگە لە بودجە بۆ مندالان.

رېگا بهرەو پېشەو

یونیسېف بهرەوام دەپیت له پالپشتیکردنی حکومت بۆ بهدیھنانی پابه‌ندبوونەکانی به رېځکەوتننامەى مافەکانی منداڵ و ئامانجەکانی گەشەپېدانى بهرەوام.

میکانیزمەکانی هەماھەنگی بۆ منداڵان له ولاتدا بۆ داڤینکردنی پېداوېستییەکانی منداڵان بهرەوام دەپیت له پشنگیریکردن له بەرزترین ئاستدا. ئەمەش ھاوکاری نزیك له‌گەڵ کۆمیسۆنی خۆشگوزەرانی منداڵان و ئەوانی دیکە له‌خۆدەگریت بۆ گواستنەوه بۆ دلنایابوون لەوهی که سیستەمی دۆستی منداڵان له شوپنی خۆدایەبە خەزەمت به بەرزەوه‌ندییەکانی منداڵان دەکات.

کارەکانی داھاتوو لەسەر داکوکیکردن له سەرەوه بۆ زیادکردنی دارایی گشتی و تايبەت بۆ منداڵان دەپیت. بۆ بەھێزکردنی بەشداریکردنی کەرتی تايبەت، یونیسېف پېوېستی به کارکردن دەپیت به شیۆەپەکی سیستەماتیکى بهرەو پیتاسەکردنی مۆدیلى بازارگانی که بەرپرسیاریتی کۆمەلایەتی کۆمپانیاکان بەرەوپېش دەبات و جېبەجیکردنی رېنسا جېبەجیتە‌کراوه‌کان سەبارەت به بەرپرسیاریتی کۆمەلایەتی کەرتی تايبەت نیشان بەدات.

هەرەوها یونیسېف بهرەوام دەپیت له پېشکەشکردنی وەبەرھێنانی کوالیتی له بەھێزکردنی سیستەمەکان و بهرەوام دەپیت له پېگەى خۆی وەك پېشەنگی تەکنیکی کاتێك باس له پرسەکانی مافەکانی منداڵان دەکریت. پشنگیری بهرەوام بۆ داتا و دروستکردن و بەکارھێنانی بەلگەى باشتر پېشکەش دەکریت له‌کاتێکدا بنکە‌دراوی وەزارتە جیاوازه‌کان به‌پەکەوه دەبەستریتەوه بۆ پشنگیریکردن له منداڵان و گەنجانی بېبەشتەرین.

گەشەپېدانى بهرەوام ٤٠٢ خیراتر بکات.

وەك بەشێك له هەولەکانی بنیاتنانی توانا و بۆ پشنگیریکردن له پاره‌دارکردنی گشتی بۆ منداڵان (PF٤C)، یونیسېف ١٠٥ بەرپرسی حکومتی لەسەر بودجەى منداڵان بۆ باشترکردنی بەرپۆه‌بردنی بودجەى کەرتە کۆمەلایەتیەکان بەرەو دابەشکردنی دادپەرەوانەى سەرچاوه‌کان راھینا.

به ھاوتەریب له‌گەڵ پابه‌ندبوونی یونیسېف به دروستکردنی چوارچۆەپەکی بهرەوام که منداڵان و گەنجانی خاوه‌ن پېداوېستی تايبەت به‌ھێز دەکات و تېکە‌لیان بکات له سیستەمی کۆمەلایەتیدا، یونیسېف شیکارییەکی گشتگیری دۆخی منداڵان و گەنجانی خاوه‌ن پېداوېستی تايبەت کۆتایی پېھینا. سەرەرای ئەوه، سیستەمیکی زانیاری بەرپۆه‌بردن دامەزرا که ئاراستەى کۆمیسۆنی خاوه‌ن پېداوېستی تايبەتەکان بوو و دەستپۆەردانەکانی گۆرپنی رەفتاری کۆمەلایەتی که سەنتەری گشتگیری که‌مئەندامان بوو بۆ پېشخستنی گشتگیری بۆ منداڵانی خاوه‌ن پېداوېستی تايبەت داڕپژران.

برگەپەکی سەرەکی پەسەندکردنی یاسای نوێی ئاسایشی کۆمەلایەتی بوو بۆ کریکارانی کەرتی تايبەت و هەولێ بەرچاو له بنیاتنانی توانا و ھۆشیارکردنەوه‌دا وەبەرھێنرا بۆ بنیاتنانی زانیاری و ھۆشیاری له دەوری ئاسایشی کۆمەلایەتی.

ھاوتەریب له‌گەڵ هەموو ئەم ئەنجامانە، یونیسېف بهرەوام بوو له جیگیرکردنی خۆی وەك داکوکیکار و دەنگی پېشەنگ بۆ منداڵان له عێراق له هەمان کاتدا بەشداریکردنی لایەنگرانی بەرزکردەوه، پەپوھندی له‌گەڵ زیاتر له ٥٨ ملیۆن کەس له رېگەى پلاتفۆرمە سۆشیاڵ میدیاپەکانیەوه کرد.

بۆ پەنابەرانی و ئاوارەکانی ناوخۆ و گەراوه‌کان، یونیسېف پشنگیری له گواستنەوهی کرد بۆ وەلامەکانی WASH که خاوه‌نداریتی حکومت دەکات. زیاتر له ٣٠ ھەزار کەس که ١٣ ھەزار و ٢٥٨ منداڵیان ھەپە دەستیان به خزمەتگوزارییەکانی پاکخاوینی ئاوی سەلامەت گەیشتووه و پېداوېستی پاکخاوینیان وەرگرتووه.

منداڵان دەتوانن دەستیان به پاراستنی کۆمەلایەتی گشتگیر بگات و به دوور له ھەزارى بژین

بۆ پشنگیریکردن له دەستراگەپشتن به منداڵان به پاراستنی کۆمەلایەتی گشتگیر و بۆ ئەوهی به دوور له ھەزاري بژین، وەك بەشێك له بەرنامەى ھاوبەشی یەکیتی ئەوروپا و نەتەوه یەگرتووہەکان له‌گەڵ رېځخراوی کار و بەرنامەى جیھانی خۆراک، یونیسېف پشنگیری له پەرەپېدانى رەشئووسى ستراتیزی پاراستنی کۆمەلایەتی کرد. له چوارچۆەى ئەم ھەولانەدا، سە راپۆرتی گشتگیر پەرەیان پېدرا بۆ داکوکیکردن له پېشکەشکردنی خزمەتگوزارییە کۆمەلایەتیەکان به سەرۆکایەتی حکومت و دووبارە دابەشکردنەوهی خەرجییە ناوخۆییەکان بهرەو خزمەتگوزارییە کارپەرترەکان بۆ منداڵان. سەرەرای ئەمەش، کەپسکی وەبەرھێنان لەسەر گەشەپېدانى منداڵی سەرەتایی (ECD) بۆ پشنگیریکردن له چاکسازییە کەرتییە بهرەوامەکان تەواو بوو. کەپسی وەبەرھێنانی ECD دەریخست که دەستراگەپشتن به بەرنامەکانی پەرەدەى سەرەتایی کوالیتی دەتوانیت نایەکسانی سەرەکی کەم بکاتەوه که منداڵانی بچووک رۆوبەرپوویان دەپیتەوه و دەتوانیت پېشکەوتن بەرەو گەپشتن به ئامانجی

© UNESCO/MoaminAl-Obaidi

رېكخراوی پەروەردەیی زانستی و كەلتووری نەتەوە يەكگرتووەكان (یونسكو)

دەستپێشخەرییە سەرەكییەكە یونسكو نەك تەنها سەرنجی لەسەر زیندووکردنەوەی شوێنە
گرینگەكانی شارەكە بوو بەلكو پەرەپێدانی تواناكانی گەنجان، رەخساندنی هەلەسە كار،
پشتگیرکردنی لایەنی كۆلتووری بوو

و زیندووکردنەوەی ژبان و زیندوووی كۆلەنەكانی
ئەم ناوەندە شارییە دێرینە جاریکی دیکە .
ئاماژە بەهۆشکردوو، "ئاوەدانکردنەوە
سەرکەوتوو دەبێت، عێراقیش کاریگەری خۆی
بەدەستدەهێتتەو تەنها كاتیك رەهەندی
مرۆیی ئەولەویەت بەدریت: پەروەردە و كۆلتوور
توخمە سەرەكییەكان. هێزی یەكپیزی و
ئاشتەوايین." - ئۆدري ئازۆلای، بەرپۆسەری
گشتیی یونسكو

ئەو شەقامانەي كە سەردەمانێك زیندوو بوون و
ئێستا بەهۆی پاشماوەی شەرەو تێكچووویون،
شاهیدی وروژاندنی نوێبوونەوە بوون. لە نێو
وێرانەكاندا، كۆمەڵێك تاکی هەمەچەشن كە بە
ئامانجی هابەش یەكگرتوو بوون، دەستیان

لە ناوچەرگەي شاری موسڵدا، شارێك كە بە قورسی کاریگەری مەملانیی لەسەر بوو- مەملانییەك كە
هەزاران تۆن داروپەردووی لێكەوتەو و کاریگەری لەسەر پەیکەری كۆمەڵایەتی و كۆلتووری شارەكە
هەبوو- چرایەكی هیوا سەریهەلدا؛ دەستپێشخەری "زیندووکردنەوەی رۆحی موسڵ"، بە سەرۆكایەتی
یونسكو بە پالپشتی دارایی بەخشندەي ئیمارات و یەكێتی ئەوروپا و هاوبەشەكانی تر، بە هاوكاری
نزیك لەگەڵ حكومەتی عێراق.

كران بە كارامەیی تەكنیکی و پیشەیی و
هەلی کاریان بۆ دابین كرا بۆ ئەوەی بەشاری
چالاكانە لە ئاوەدانکردنەوەی شارەكەدا بكن.
سودمەندانی پرۆژەكە لە گەنجان دامتەزراو
زیاتر بوو بۆ ئەوەی زیاتر لە ٦٠٠ خێزان و
تاك لەخۆ بگرێت، لەنێواندا ئەو خێزانانەي كە
دەگەرێتەو بۆ ماڵە میراتییهكانیان كە لەلایەن
یونسكوو ئاوەدانكراونەتەو، قوولكردنەوەی
پەيوەندییهكانیان بە شارەكەو، زیندووکردنەوە

دەستپێشخەرییە سەرەكییەكەي یونسكو نەك
تەنها سەرنجی لەسەر زیندووکردنەوەی شوێنە
گرینگەكانی شارەكە بوو بەلكو پەرەپێدانی
تواناكانی گەنجان و رەخساندنی هەلی كار و
پالپشتیكردنی لایەنی كۆلتووری و كارکردن
بۆ بەرزكردنەوەی رەهەندی مرۆیی كە
نوێنەرایەتی گرنترین بەش دەكات. زیاتر لە
پنج هەزار كەس لە موسڵەو هەلی کاریان
وەرگرت. ١٥٠٠ گەنج و ژن راپێتران و تەیار

پیکھراوی گرنگی رینیسانسى شارەكە.

لە ژێر سەرکردایەتى ئەودا، هەماهەنگى و چاودێرى ورد هەولەكانى رۆژانەى ديارى دەكات، چونكە سەرپەرشتى چالاكییهكانى راپهێنانى پيشهیی دەكات كە بەشێكى دانەپراون لە پرۆژەى بوژاندنەوه كە لەلایەن یونسكوو ئاسانكارى پارەدار دەكرێت و لەلایەن یونسكوو ئاسانكارى بۆ دەكرێت. هاوكات، گفتوگۆیەكى بەردەوام لەگەڵ وەزارەتى كار و كاروبارى كۆمەڵایەتى دەپارێزێت، بۆ ئاسانكارى بۆ ئامادەكارى و بانگهێشتكردنى كاندیدە ئاوتخاوەكان بۆ بەشداركردن لە بەرنامەكانى راپهێنانى گۆرانكارى.

جگە لە رۆلى پيشهیی، پەيوەندى ئەندازيار ریا عیسی ذنون بە پرۆژەى "زیندووکردنەوهی رۆحى موسل" پەيوەندییەكى زۆر كەسییە. وەك خەلكى موسل، هەموو كوچە و بالەخانەى كە شارەكە لە ئاستى میژوووی و كۆلتوریدا دەنگى داووتەوه و جەخت لەسەر گرنگی قوولى ئەو هەولە دەكاتەوه كە سەرکردایەتى دەكات.

بۆ تەلارساز ریا عیسی ذنون، هەموو نۆژەنکردنەوهیەك پابەندبوونى پارساى پارساى بە میراتى خۆپاڤى موسل، میراتى كە لە بەرامبەر سەردەمى كەدا پیرۆزى دەكات كە بە وەرىنى میراتە كۆلتوریهكان تاییبەتمەندە. رۆلى ئەو ئامانجى گەرەتر دەگرێتە ئەستۆ كە بریتىیە لە پارساى سیمای جەوهەرى موسل، بەتاییبەتى لەگەڵ سروسى پرۆژەكە، پەخساندى دەرفەت بۆ ئەو ژانەى كە لەگەڵ كارگەرێیهكانى مملانیڤا روبرووبوونەتەوه، و وەك چرای هیژ و خۆپاڤى سەریان هەلداوه. پرۆژەكە تەنها لە بنیاتنانەوهی جەستەى ئەو تێدەپەرێت، كە كۆى بەهێژكردن و نوێبوونەوهی ژيانە لە دواى ناخۆشییهكان.

ئەمرۆ تەلارساز ریا عیسی ذنون، سارا أحمد، مستەفا محمد، و دەیان سودمەند چالاكانە بەشدارى دەكەن لە بابەتەكانى چیرۆكى بوژانەوهی موسل - شارێك كە لە رێگەى ئیرادە و لێهاتوووی و پابەندبوونى هاوبەشى خەلكەكەى بە... زیندووکردنەوه و پارساى میراتەكانى.

لەنمایشێكى سەرنجراکێشى بەهێژکردن و خۆراگریدا، سارا أحمد، دەرچوو بەشى پەرورده و راپهێنانى پيشهیی و تەكنىكى، رێكای خۆى لە بوژاندنەوهی شارەكەدا دروستكردوو. سارا چەكدار بوو بە لێهاتوووییهكانى دارتاشى كە لە رێگەى شاگردى توندەوه پەرى پێدراوو، سەرپێچى لە نۆرمەكانى نەرىتیدا كەرد و لە نێوان دەنگدانەوهكانى ئاوەدانكردنەوهدا وەرشەى دارتاشى خۆى كەردوو. دیزاین و دەستپەرێگى ئەو نەك هەر پەهەندیكى ناوازی بۆ نۆژەنكردنەوهی موسل زیاد كەرد، بەلكو وەك ئێلامبەخش بوو بۆ ژانەى دیکەى كۆمەڵگەكە، بەرەستەكانى شكاند و گۆرانەوهی نوێى كارگێرى ژانەى كە نەجكردنەوهی شارەكەدا دروستكەرد. لەگەڵ تێكەڵبوونى زەنگى ریتىكى ئامپەرەكانى لەگەڵ سەمفۆنىای بنیاتنانەوه، سارا بوو بە بەلگەى كى زیندوو لەسەر هیژى گۆرینى لێهاتوووی و ئیرادە لە دووبارە بنیاتنانەوهی نەك تەنها پیکهاتەكان بەلكو لە شكاندنى تێروانىنەكانیشدا.

لەم یەگرتنە هاوسەنگانەى گۆرانەوهكاندا، چیرۆكەكانى مستەفا و سارا لەگەڵ چیرۆكى ئەندازيار ریا عیسی ذنون، سەرکردەى كى بەرپز و سەرپەرشتى دەستپێشخەر ییە گۆرانكارىیهكان لە شارەكەدا تێكەڵ دەبن. هەلگى نازناوى ئەندازيار و سەرپەرشتیاری راپهێنانى پيشهیی، بەرپرساى ریتى كەنى لە بەرپرساى ریتىیه ئاساییهكانى تێدەپەرێن، ئەمەش واكەردوو بێتە

بە گەشتێك كەرد بۆ دووبارە بنیاتنانەوهی نەك تەنها پیکهاتە فیزیكىیهكان بەلكو رۆحى مرۆقییش.

مستەفا محمد، پيشهگەرێكى تەمەن ۲۷ ساڵە، وەك كەسایەتییەكى سەرەكى وەستاوه و لە پاشماوهی رابردوو یەوه داهااتوو یەك بۆ شارە دێرىنەكە دادەپێزێت. لە ماوهى سالی رابردوو، چرپەى ریتىكى ئامپەرەكانى لە هۆلەكانى مژگەوتى ئەلنوویدا دەنگى داووتەوه، كە بووتە پيشهگەرێكى هەمەلایەنە، شارەزا لە ئاسنكەرى و پەيكەرسازى و مانۆركردنى ئامپەرە زەبەلاحەكاندا.

مژگەوتى ئەلنوو كە وەك ئایكۆنىكى كۆلتورى و گەشتیاری و ئایینى بەرز وەستاوه، زیاترە لە تەنها شوینى كاركردن بۆ مستەفا- ئەوه بەلگەى لەسەر خۆپاڤى موسل، مژگەوتەكە بە میژووویەكى كۆن كە لە دیوارەكانیدا چەسپاوه، كانفاسیكى (تابلۆ رۆنى) شاناىیه كە مستەفا رۆژانە بەشدارى تێدا دەكات. لە نێوان چرپەى میژوودا كاردەكات، دلنەواى دەبىنێت كە بەشێكە لە نۆژەنكردنەوهیەك كە لە خشت و هاوون تێدەپەرێت- ئەوه پەيوەندى بە نۆژەنكردنەوهی رۆحى شارێكەوه هەیه

مستەفا لەكاتێكدا چاوى لە بەردە دێرىنەكانە، داهااتوو یەك پيشىبنى دەكات كە بتوانێت چیرۆكەكانى پيشهكەى لەگەڵ مندالەكانیدا باس بكات. مژگەوتى ئەلنوو، بە گەورەى و گرنکییهكە یەوه، دەبیتە میرات و چیرۆكێك كە بە نەوهكاندا دەگوازێتەوه. مستەفا تامەزرۆى ئەو رۆژیه كە بتوانێت مندالەكانى بەهێتێتە ئێرە بە ئامازەدان بەو دیوارانەى كە یارمەتى ئاوەدانكردنەوهیان داوه، دەلێت: "ئەمە نیشانەى ئێمە یە لەسەر میژوو، هاوكارییهك لەگەڵ یونسكو كە چارێكى دیکە رووناكى بۆ موسل هێنایەوه."

رېكخراوى گەشەپېيدانى پيشەسازى نەتەوە يەكگرتووەكان

بوژاندنەوەكى پيشەسازى خۆراكى نەرىتى بۇ بەرزكردنەوەكى ئاسايىشى خۆراك لە عێراق

خۆراكە لەرېگەى بوژاندنەوەى پيشەسازى تەقلیدى پرۆسېسكردنى خۆراك لە پارێزگاکانى نەینەوا و دەھۆك و بەھێزكردنى كۆمەلگاکان بۆ رووبەرپووبوونەوەى ئاستەنگەكانى داھات و بەرزبوونەوەى تېچوووى خۆراك. گرنكى سەرەكى بریتىيە لە بەرزكردنەوەى بەرھەمھېنانى خۆراك لەسەر ئاستى ناوخۆى و مالان، ھەولدان بۆ ئاسانكارى گۆرانكارى لە تەنھا بژىوى ژيانەوە بۆ پشتبەستن بە خۆ.

بەشېكى دانەبراوى ئەمەش بەھێزكردنى ئابوورى ژنانە. پرۆژەكە سەرچاوى تايبەتمەند وەك راھبىنانى تايبەتمەند، ئامراز، ئامپىر، و خزمەتگوزارى درېژكردنەوە پيشكەش دەكات بۆ ئەو ژنانەى كە چالاكن لە كشتوكال و پرۆسېسكردن و پاراستنى خۆراكدا. گرنكيدان بە ژنان ھاوتەرىبە لەگەل ستراىتېزىيەتى پەرەپېيدانى گوندنشىنى فراوانترى عێراق، بە ئامانجى باشتركردنى ژيانى گروپە لاوازەكان بەتايبەتى ژنان لە پارێزگاکانى نەینەوا و دەھۆك

نويكردنەوە لە پالېشتى بازارگانى بۆ پەنابەران و كۆمەلگا ميواندەرەكانيان لە عێراق لە رېگەى دەستپېكردنى پرۆژەبەكى ھاوبەشى نوێ بە ناوى "پشتىوانى فریابگوزارى بژىوى بۆ كەمكردنەوەى قەيرانى نااسايىشى خۆراك لە نۆوان خەلكى لاواز لە عێراق". ئامانجى پرۆژە بەردەوامەكە چارەسەرکردنى پرسە گرنكەكەى نااسايىشى

رېكخراوى نەتەوە يەكگرتووەكان بۇ گەشەپېيدانى پيشەسازى (UNIDO) رۆلىكى گرنك دەگيرېت لە پيشەسازىيە بنبركردنى ھەژارى و پيشەسازىيە خۆراگرەكان و كۆمەلگە گشتگرەكان لە عێراق بەرمو گەيشتن بە ئامانجەكانى گەشەپېيدانى بەردەوام (SDGs). لە سالى ۲۰۲۳ يونيدۆ ھاوبەشى خۆى لەگەل حكومەتى ژاپون

گەپاندەوہى ئابوورى ناوڭويى لە رېگەى پىشتىگىرىكىردن لە بەرھەمھېتانی شېرەمەنى مالەوہ

ھەرەوہا پېرۆژەكە پىشتىگىرى لە بەرھەمھېتەرانى مالان كىرد بە رايھتەن و ئامراز و ئامزەكان. چل و شەش ژنە بەرھەمھېتەرى مالان بەشدارىيان لە رايھتەنى شېرەمەنىدا كىرد بە ئامانجى ھەمچەشكىردنى چالاكىيە ئابوورىيەكانى گوندەكان. پىشتىگىرىكىردن لە دروستكىردنى داھات و پەرەردەكىردنى خۇبژۆي ئەو خېزانانەى كە سەرقالى بەرھەمھېتەنى شېرەمەنىن. جگە لەوہى وەك شوپنى فرۆشتن بۇ ئەو كەسانەى كە بەدوای دەرڤەتى ئابوورى و كارگېرىدا دەگەرپن، بازىرگانىيە بچووكەكانى بەرھەمھېتەنى شېرەمەنى كىلىلى دروستكىردنى ھەلى كارن بۇ ژنان و گەنجانى بىكار. بەشداربووانى رايھتەنەكە يارمەتى تەكنىكى، پراكتىكى پاكوخواپنى، و لېھاتوويى كارگېرىيان پىدرا بۇ زىادكىردنى كوالىتى بەرھەمەكانىيان و زۆرتىن تونان و دەرڤەتەكانى بازىركىردن. سەرەپاى ئەوہش، پېرۆژەكە كۆمەلەپەكى تەواو لە ئامراز و ئامزى پىوېستى پىرۆسپىسكىردنى بۇ دابىن كىردوون. سەرەپاى ئەوہش، پېرۆژەكە كۆمەلەپەكى تەواو لە ئامراز و ئامزى پىوېستى پىرۆسپىسكىردنى بۇ دابىنكىردن بۇ بەرزكىردنەوہى ئاستى كارەكانىيان يان دەستپىكىردنى كارەكانىيان.

بىناتەنى تونانى بەرپىسەنى حكومەى بەرەوېشېردنى سەلامەتى و پاكوخواپنى خۇراك لە رېگەى رايھتەنى گىشتىگىرەوہ

خۇراك لە بەشى كۆنترۆلكىردنى كوالىتى سەر بە وەزارەتى پېشەسازى، رايھتەنەكە سەپرى لايەنە جىوازەكانى مامەلەكىردن و پىرۆسپىسكىردن، ھەلگىرتن و پىسبوونى خۇراكىيان كىرد. رايھتەنە گىشتىگىرەكە تىگەيشتن و لېھاتوويى بەرپىسەنى بەھىزتر كىرد، ئامراز و زانىارى پىوېستىيان بۇ بەرزكىردنەوہى سەلامەتى خۇراك و پاكوخواپنى و كوالىتى دابىنكىرد. ئاشنان بە بەرزترىن ستاندارد و رېنمىيەكانى سەلامەتى خۇراك، باشتر ئامزى پىوېستىيان بۇ دابىنكىردنى خزمەتگوزارى درىزكىردنەوہ و ھاوبەشكىردنى باشترىن پراكتىزەكان لەگەل دامەزرەوہ خزمەتگوزارىيەكانى خۇراك، ئەمەش ئاسانكارى دەكات بۇ پابەندبوونى زىاتر بە رېسەكانى پېشەسازى.

پۆلكراوى گەشەپېدانی پېشەسازى نەتەوہ يەگىرتوہەكان بە ھەماھەنگى لەگەل وەزارەتى پېشەسازى و كانزەكانى عىراق و وەزارەتى پىلاننانى حكومەتى ھەرپىمى كوردستان، دوو خولى رايھتەنى تايبەت بە سەلامەتى و پاكوخواپنى خۇراك بە ئامادەبوونى ۳۲ بەرپىسى حكومى لە وەزارەتەكانى تەندروستى، كىشتوكال، و پېشەسازى ئەنجامدا. بەشدارى چالاكانەى فرە وەزارەتەكان لە رايھتەنەكەدا رەنگدانەوہى ئەولەوہتەكانى حكومەت بوو لە پىشەسەستى و پىشەسەستى كەرتى كارگەى بچووك و مامناوہند (MSME) و گىرنگى سەلامەتى و پاكوخواپنى خۇراك لە گەشەپېدانی بازىرگانى و ئابوورىدا.

بە سەرۇكاپەتى شارەزايانى بەرپىزى سەلامەتى

بەرزكىردنەوہى سەلامەتى و پاكوخواپنى خۇراكى MSMEs لە رېگەى رايھتەن و پىشتىگىرى ئامزەكانەوہ

كارىگەر. چاوەپوان دەكرىت ئەم جۆرە شارەزايەى بازىرگانىيە يارمەتى بەشداربووان بەدات بۇ بەدەستەتەننى پىشەنگى كىپىرگە لە بازىردا.

ژمارەپەكى بەرچاوە لە خاوەن كارەكان پىوېستىيان بە ئامزى و ئامزى نوچ يان تەواكەر دەرپى بۇ ئاسانكارى لە فراوانكىردن و پەرەپېدانى كارگەكانىيان كە شېرەمەنى بەرھەمەھېتن. يونىدۆ پابەندە بە دابىنكىردنى ئامزى گىرنگ بۇ بەشدارىكىردن لە گەشەى كارەكانىيان، بەمەش پىشتىگىرى پېشەسازى خۇراكى تەقلىدى و زىادكىردنى ئاسايشى خۇراك دەكات.

ھەرەوہا يونىدۆ پىرۆگرامى رايھتەنى سەلامەتى و پاكوخواپنى ئەنجامدا كە بۇ كۆمپانىا بچووك و ناوہندەكان لە قەزەكانى بەرتلە و بەردەپەش داپىزىرەبوو. بەرنامەكە بۇ بەھىزكىردنى بازىرگانىيە ناوڭويەكان بە شارەزاي و لېھاتوويى پىوېست بۇ دىنباوون لە سەلامەتى شوپنى كار، پاراستنى ستانداردە توندەكانى پاكوخواپنى، و گەشەكىردن لە ژىنگەى بازىرگانىدا كە زۆر كىپىرگى لەسەرە. داپىزىرەوہ. رايھتەنەكە ۳۰ كۆمپانىاى بچووك و ناوہندەكانى ھەلپىزىردراوى كۆكردەوہ، كە وەك سەكۆپەك بۇ بلاوكرنەوہى زانىارى تەكنىكى، لېھاتوويى و تۆركىردن كارى دەكرد. كارەكانىيان بەشىكى بەرفراوانى بەرھەم و خزمەتگوزارىيەكان دەگىرپتەوہ، كە ئاوپنەپەكى دىمەنى ئابوورى ناوچەكەپە. بە پلەى يەكەم لەسەر پىرۆسپىسكىردنى خۇراكى شېرەمەنى و كۆمپانىاكانى تىرى پەيوەست بە خۇراك، كۆمپانىا بچووك و ناوہندەكانى بەشداربوو بەشدارىيەكى بەرچاوە لە ئابوورى ناوڭويىدا دەكەن.

رايھتەنەكە بە شىوہەپەكى گىشتىگىر باس لە لايەنە گىرنگەكانى بەرھەمھېتەنى خۇراك و شېرەمەنى كىرد. ئەمەش پاكوخواپنى و سەلامەتى شوپنى كار، پاكوخواپنى كەسى، شىوازەكانى مامەلەكىردنى سەلامەت بۇ خۇراك و شېرەمەنى، ئامزە گىرنگەكان، گىرنگى كۆنترۆلكىردنى پلەى گەرمى، بەرپۆەبىردنى كارامەى پاكەتكىردن و ھەلگىرتن، و كۆنترۆلكىردنى كوالىتى بەرھەمەكانى لەخۆگىرتبوو.

جگە لەوہش، رايھتەنەكە تەكنىكەكانى بەرپۆەبىردنى كارەكانىش ناساند، لەوانە ئەوانەى بۇ باشكىردنى تەرخانكىردنى كارمەندان، جىپەجىكىردنى رىكارە توندەكانى بەرپۆەبىردنى داراىى، بەرپۆەبىردنى پەيوەندىيەكانى كارمەندان، و پەرەپېدانى ستراىتېزىيەكان بۇ پەرەپېدان و بەبازارىكىردنى

رېڭخراوی نەتەوە یەگرتووەکان بۆ کاروباری مین

چاوپیکهوتن لەگەڵ

سەرۆکی بەرنامەى کارى مین لە عێراق

پێر لۆد هەمەر

گەورەتر، تیمەکانى ئۆپەراسیۆن پیکدین لە ژن و پیاو کە شانەشانى یەکتەر لە رۆلى ئۆپەراسیۆنەکاندا کاردەکەن. زۆر شانازی بەو پراستییهووە دەکەم کە ئیستا نزیکى لەسەدا ۲۸ى ژنانمان هەیه لە پۆستە ئۆپەراسیۆنى و تەکنیکیهەکان کە لە کەرتى کردارى میندا کاردەکەن. لە ماوهى هەوت سالى پراڤدوودا رېڭایهکى دوور و درێژمان بریوه. ئەمەش بەبەج بودجەى بەخشەرە ئێودەولەتییهەکان و هاوکارى زۆر نزیك لە نیوان رېڭخراوه ناھکومییهەکان و رېڭخراوه ناھکومییهەکان نەدەکرا. خێرێكى گەوره بۆ هەموومان بۆ ئەم دەستکەوتە! ئیستا دەبێت لەسەر ئەم دەستکەوت و سەرکەوتنە بنیات بنیین و دانیای بین لەوهى کە رېڭخراوه ناھکومییهەکانى عێراقیش لە چوونە پێشەوهدا پارەیان بۆ دابین دەکریت. دەستکەوتێكى گرنگى دیکە بەردەوامى

دەستکەوتە سەرەکییهەکانى بەشى کارەکانى نەتەوە یەگرتووەکان بۆ مین عێراقى لە سالى ۲۰۲۳دا چين؟

بۆ بەشى کارەکانى نەتەوە یەگرتووەکان بۆ مین عێراق UNMAS، دەستکەوتى ژمارە یەك لە سالى ۲۰۲۳ ئەوه بوو کە مۆدېلى هاوبەشیمان لە مانگی کانوونى دووهمدا گەپشە ئەنجامێكى سەرکەوتوو. دواى سەك سالی لە هاوکارى لەگەڵ رېڭخراوه ناھکومییه ئێودەولەتى و نیشتمانییهەکان (INGOs و NNGOs) کە پیکهوه کاردەکەن لەژێر پشتیوانى و چاودێرى وردى بەشى کارەکانى نەتەوە یەگرتووەکان بۆ مین UNMAS، ئێمە وهك تیمێك، دانیابووین لەوهى کە دوو رېڭخراوى منى ئەواو نیشتمانى و ناوخۆیى و زۆر بەتوانا و پالنه‌دار هەن کردار رېڭخراوه ناھکومییهەکان کە لە کەرتەکەدا بەردەستن. بۆ ئەوهى ئەمە بێتە چیرۆکیكى سەرکەوتنى

لە سالى ۲۰۲۳، بەشى کارەکانى نەتەوە یەگرتووەکان بۆ مین عێراق توانى بەردەوام بێت لە پشتگیریکردنى حکومەتى عێراق و بەرپۆهەبەرە نیشتمانییهەکان بۆ رېڭگیرکردن لە قوربانییه بەت جیاوازی و کەمکردنەوهى کاربگه‌رییهەکانى تەقەمەنى تەقەمەنى لەنیو لوازترین دانیشتووەکان

روودات، ئاستی پيسبوون له عێراق له بەرزترین ئاستی جیهاندا و هێشتا عێراقییهکان بههۆی تەقەمەنی نەتەقینەو دەکوژرێن و پەخراون. وەستاندن ئێمە، پۆلیستی بە وەبەرھێتان و ھەولی بەرچاو دەبێت لەلایەن ھەموو لایەنە پەيوەندیدارەکانەو. ھەر وەھا دەسەڵاتدارانی کاروباری مینەکانی عێراق پۆلیستی بە بەردەوامبوون دەبێت لە وەبەرھێتان لە توانای نیشتمانی و ھاندانی بەکارھێنانی تەکنەلۆژیای نوێ، و تەکنیکەکان بۆ دانیابوون لەوێ کە کارەکان تا ئێوە جێگایەکی دەتوانرێت تێچووێ کەم و سەلامەت بێت.

لە ساڵی 2024دا ئەولەویەتەکانی بەشی کارەکانی نەتەوە بەگرتووەکان بۆ مین عێراق UNMAS چی دەبن؟

لە ساڵی 2024دا ئێمە بەردەوام دەبین لە پشتگیرکردنی تەکنیکی لە دامەزرێوەکانی کارکردنی مینەکانی حکومەت. ھەر وەھا پشتگیری تەکنیکی ئێوە پالێشتییە دەگرتییەو کە ئێمە پێشکەشی پۆلیسی عێراق دەکەین بۆ بنیاتنانی توانای نیشتمانی لێھاتوو و بەردەوام. ئێمە ھاوکاری و پەيوەندییەکی نایابمان لەگەڵ قەوارە پۆلیسییەکانی عێراقدا ھەبێ کە خەریکی کەرتی چالاکی مین و دەمانەویت بەردەوام بین لە بنیاتنانی لەسەر ئێمە و پشتگیری لەو شوێنانە کە زۆرترین پۆلیستی پێیەتی. ھەر وەھا ئەولەویەت بەردەوام بین لە پشتگیرکردنمان بۆ ئێوە پیکخواوە ناھکوومیانە کە لە ماوەی سێ ساڵی رابردوودا وەبەرھێنانمان تێدا کردوو بۆ ئەوێ بتوانن بەردەوام بن و بەردەوام بن لە کارە زۆرگەرەکانی ژبانیان لەنێو کۆمەڵگا کاریگەرەکانی عێراقدا. ھێنای زياتری ژنانی عێراقی بۆ کەرتی کرداری مین و پالێشتیکردنمان لە رۆلی زۆر پۆلیستیاندان ھەمیشە لە پێشینی کارەکانمان بوو. بەلام کارەکانی ئێمە لەو رۆووە ئێنجام نادرێت. ئێمە بەردەوام دەبین لە پالێشتیکردنی ژنانی عێراق بۆ بەردەوامبوون لە بەشدارییە پەخنەگرەکانیان و زیادکردنی سەرکردایەتی و نوێنەرایەتیان لەو کەرتەدا لە ساڵی 2024دا.

و رووداوەکانی تەقەمەنی (EO) کەم بکەنەو. لە مانگی حوزەیرانی 2023، بە پشتبەستن بە داواکارییەکی بەرپۆوەبەرایەتی کارەکانی مین (DMA) لە ژێر وەزارەتی ژینگە MoE. UNMAS عێراق راپۆرتیکی EORE سەبارەت بە گەران بەدوای رێبازێکی خەلک-سەنتەری بە ناوی "توێژینەو و ستراتییەکی پەيوەندیکردنی گۆرانکاری رەفتاری کۆمەڵایەتی." DMA و دەسەڵاتی کاری مینی کوردستانی عێراق (IK-MAA) بەکاریدەھێنن لەکاتی کێدا میتۆدۆلۆژیای EORE لە ھۆشیارکردنەو بۆ بەروپێشبردنی رەفتاری ئەرێنی لەکاتی رۆووەرۆوونەو پەيوەندییەکانی تەقەمەنی دا دەگوازنەو. بەھۆی گەرانەوێ ئاوارەکان و ئاوارەکان بۆ سەر ماڵ و حاڵی خۆیان و بەدواداچوون بۆ دەرفەتە ئابوریەکان لە ماوەی ساڵانی رابردوودا زیانی گیبانی لە عێراق زیاد کردوو. لە کانوونی دووھمی 2023، توێژینەوێیەکی بەدواداچوون تەواو بوو کە تێیدا پلانی جێبەجێکردن خرایەرۆو

کەرتی کاری مین پۆلیستە چی بکات بۆ ئەوێ خۆی کاراتر و کاریگەرتر بکات؟

لایەنە پەيوەندیارەکانی چالاکی مین لە عێراق، لەوانەش دامەزرێوە حکومییەکان، ئەزموونیکی باوەرپێتەکرۆیان ھەبێ لە ھەموو شتێک کە پەيوەندی بە چالاکی مینەو ھەبێ، لەوانەش رۆوپیوی و پاککردنەو، لەناوبردنی کۆگاکان، و ھاوکاریکردنی قوربانییەکان. تەرخانکردنی بودجە حکومەت بە شۆوہیەکی تاییبەت و بەردەوام زۆر گرنگە بۆ کردەوێ مین لە عێراق. لە کەرتیکدا، و جیھاندا، کە ئەولەویەتەکانی کێبێرکێرانە بۆ داہینکردنی بودجە نابێت حکومەتی عێراق چاوەرێی ھەمان ئاستی بودجە پۆلیستی بکات وەک لە رابردوودا و لە ھەمان کاتدا کاریکی زۆر دەمپێتەو بۆ ئەوێ عێراق لە ئازاری تەقەمەنی نەتەقینەو رزگار بکات لە ملمانیکانەو بۆ شەری ئێران و عێراق. بودجە حکومەت، بە سەدان ملیۆن دۆلار، دەبێت لانیکەم بۆ دەیی داھاتوو بخرێت بەردەست و ئەولەویەت بەریت، بەلام رەنگە زیاتریش بۆ بەدەستھێنای عێراقیکی دوور و سەلامەت لە مەترسی تەقینەو و دەبێت لە ئیستائو

و بەرزکردنەو پالێشتی تەکنیکییە بۆ حکومەتی عێراق لە پەریپێدانی ستانداردە نیشتمانییەکانی کارکردنی مین لەسەر بنەمای ستانداردە نیوئەوئەتییەکانی کارکردنی مین. ئێمە گرنگە بۆ دانیابوون لەوێ کە کەرتی کارکردنی مین ستانداردەکانی ھەبێ کە چالاکییە سەلامەت و کاریگەرەکانی کارکردنی مین لەو کۆمەڵگایانە کە زۆرترین پۆلیستی پێیەتی، بەروپێش دەبات. ھەر وەھا دەمەویت بۆ سۆپاس بۆ حکومەتی حکومەت کە پەریپێدانی ستانداردەکانی لە پێشینیەدا دانائو. ئێمە گرنگە!

سەرکەوتنیکی دیکە ساڵی 2023 ئێو بوو کە یەکێک لە ئەزموونەکانمان لەگەڵ نووسینگە نیوئەوئەتییەتی سکریتی گشتی بۆ یەمەن (OSESGY) باس کرد. لە ساڵی 2017 مو بەشی کارەکانی نەتەوە بەگرتووەکان بۆ مین عێراق UNMAS 1822 ئەفسەری پۆلیسی ژن و پیلوی عێراقی راپێتائو بۆ ئەوێ ببنە وەلامدەرۆوی یەکەمی بەرپۆوەبردنی مەترسی تەقینەو. ئێمە خۆلیکی راپێتائو کە ماوەی یەک ھەفتە دەخایەنێت و وایان لێدەکات مەترسییەکانی تەقینەو دەستنیشان بکەن و کۆمەڵگاکانمان ئاگادار بکەنەو و مەترسییەکان راپۆرت بکەن. لە ساڵی 2023، دواي گفتوگۆکان لەگەڵ پیکخواوی OSESGY، راپێتەرە عێراقییەکانمان کە بە شۆوہیەکی ئاسایی لە قوتابخانە راپێتانی پۆلیسی وەزارەتی ناوخی عێراق لە سەلمان پاک لە دەرۆوی بەغدا کاردەکەن، گەشتیان کرد بۆ عەمان، لەوێ راپێتانیان بە 18 ژن و پیلوی یەمەن کرد لە نیوانیاندا، کۆمەڵگە مەدەنی، بۆ ئەوێ ببنە وەلامدەرۆوی یەکەم. ھەر وەھا راپێتائو کە راپێتانیکی تاییبەتی راپێتەران لەخۆگرتبوو بۆ ئەوێ ئەوان گەرانەو بۆ یەمەن، بتوانن راپێتانی وەلامدەرۆوی یەکەمی زیاد بکەن.

لە کۆتاییدا، بەشی کارەکانی نەتەوە بەگرتووەکان بۆ مین عێراق UNMAS پشتگیری لە پەریپێدانی توانای ئۆبەرئۆرە نیشتمانییەکان کرد و پەروەردە مەترسی تەقەمەنی تەقەمەنی (EORE) پێشکەش کرد. بۆ دانیابوون لەوێ عێراقییەکان دەتوانن مەترسی رووداو

پهختهی دەستکەوتەکان له ساڵی ۲۰۲۳

- دابینکردنی راپهێنانی فریادانی تهقه‌مه‌نی تهقه‌مه‌نی/فریادانی ئامپێری تهقه‌مه‌نی باشتەر (EOD/IED)، خولی پروانامه‌دانی سه‌رک‌ده‌کانی تیمی ئاستی-۳، وه‌لام‌ده‌روه‌ی یه‌که‌می به‌رپه‌وه‌بردنی مه‌ترسی ته‌قینه‌وه (EHFR/T3)، لیکۆلینه‌وه‌ی دوا‌ی ته‌قینه‌وه (PBI) و سیسته‌می پێگه‌ی جیهانی (GPS)، بۆ ۳۱۶ ئەفسه‌ری پۆلیسی وه‌زاره‌تی به‌رگری له‌نیواندا ۲۵ ئەفسه‌ری ژن.
- په‌یامی رزگارک‌ه‌ری ژبانی EORE بۆ ۲۴،۲۱۳ که‌سی (۳،۲۲۳ ژن، ۹،۲۳۷ کچ، ۱،۳۴۸ کو‌ر، و ۱،۴۰۵ پیاو) دابین کردووه.
- ۲،۴۸۱،۹۳۴ ملیۆن مه‌تر چوارگۆشه‌ زه‌وی پاک‌کردۆته‌وه و ۵،۱۸۶ باب‌ه‌تی رووداوی ته‌قه‌مه‌نی لاب‌ر‌دووه.
- تا کۆتایی ساڵی ۲۰۲۳، ژنان له‌سه‌دا ۲۸ ستافی ته‌کنیکی و پشتیوانیان له‌ نیوان رېڭخراوه‌ جێبه‌جێکاره‌کانی UNMAS عێراقدا پیک‌ده‌هێنا، له‌ که‌رتێکدا که‌ پێشتر و به‌ شیوه‌یه‌کی نه‌ریتی، پیاوان له‌ عێراقدا زال بوون.

چیرۆکیک له به‌شێ کاره‌کانی نەتەو ەيەگرتووەکان بۆ مین عێراق

ه‌دیل دوا‌ی له‌ده‌ستدانی کاره‌که‌ی نه‌یتوانی بژێوی خێزانه‌که‌ی بژی، ئەمه‌ش کاربگه‌ری خرابی له‌سه‌ر باشی داراییان هه‌بوو چونکه‌ تاکه‌ سه‌رچاوه‌ی داها‌ت بووه. له‌ ترسی ژبانی خۆی نه‌یتوانی ماله‌که‌ به‌جێهێڵێت، که‌ بوو به‌ زیندانیکی زه‌ه‌لاج. له‌ ساڵی ۲۰۱۷ دوا‌ی نازادکردنی موس‌ل، ه‌دیل پێداگری له‌سه‌ر ئەوه‌ کرد که‌ ده‌بێت به‌ دوا‌ی دامه‌زراندندا بگه‌رێت بۆ بنه‌رکردنی شوێنه‌واری داعش و رزگارکردنی شاره‌که‌ بۆ قه‌ره‌به‌وه‌بووکردنه‌وه‌ی له‌ده‌ستدانی کار و سالانی ژبانی به‌هۆی داگیرکارییه‌کانی داعش. ه‌دیل خولیا‌ی کردی مین هه‌بوو و ده‌یویست به‌شداری بکات له‌ رزگارکردنی شارۆچکه‌که‌ی له‌ ته‌قه‌مه‌نی ته‌قینه‌وه‌ و که‌مه‌کردنه‌وه‌ی مه‌ترسی له‌سه‌ر ژبانی خه‌لک. سه‌ره‌رای نیکه‌رانییه‌کانی رۆژانه‌ی سه‌بارته‌ به‌ ئاسته‌نگه‌کانی کار، له‌گه‌ڵ یه‌کێک له‌ هاوبه‌شه‌ جێبه‌جێکاره‌کانی UNMAS له‌ موس‌ل ده‌ستی به‌ کارکردن کرد. خێزانه‌که‌ی سه‌ره‌تا دژی به‌شداریکردنی له‌م کاره‌دا بوون به‌و پێیه‌ی مه‌ترسی له‌سه‌ر ژبانی هه‌بوو؛ به‌لام پێداگری له‌سه‌ر ئەوه‌ ده‌کرد که‌ ده‌توانێت ئەو کاره‌ بکات.

دوا‌ی دوو سا‌ل، ئیستا ه‌دیل پێشه‌گه‌ریکی لێهاتووه‌ له‌ کرداری مین، هاوسه‌ر و دایکی مندالێکی دوو سالانه‌ و نموونه‌یه‌کی زیندووه‌ که‌ چۆن هێچ شتی‌ک ناتوانێت له‌ رێگه‌ی ئیراده‌ی ژنی‌ک بوه‌ستێت بۆ به‌دواداچوونی ئامانج و خه‌ونه‌کانی.

به‌ شیوه‌یه‌کی نه‌ریتی، کاره‌کانی کرداری مین، و به‌تایبه‌تی رۆلی ته‌کنیکی له‌ سه‌روشتدا، به‌ تایبه‌ت بۆ پیاوان داده‌نرێت، هه‌رچه‌نده‌ ئەمانه‌ پلویستیان به‌ هه‌ولێ ماسوله‌که‌ی نییه‌ به‌ لکو پلویستیان به‌ ته‌رکیزی ده‌روونی و توانای په‌یوه‌وکردنی توندی رېڭکاره‌کان هه‌یه. له‌ سه‌ره‌تای دامه‌زراندنیوه‌، UNMAS له‌ عێراق چالاکانه‌ به‌شداری ژبانی له‌ چالاکییه‌کانی میندا به‌ره‌وێش بردووه و به‌هێزتری کردووه وه‌ک به‌شێک له‌ پابه‌ندبوونی به‌رده‌وامی خۆی به‌ رپه‌وه‌ی جێنده‌ری له‌ چالاکییه‌کانی میندا، نموونه‌یه‌کی باشی ئەمه‌ش هه‌ولێ، ه‌دیله‌ که‌ ته‌مه‌نی ۳۳ سا‌له‌ و خه‌لکی موس‌له‌.

ه‌دیل له‌ ته‌مه‌نی ۲۴ سا‌لیدا له‌ شاری موس‌لی کۆن ژباوه، و وه‌ک یه‌کێک له‌ ۱۰ ده‌رچووی سه‌ره‌کی ده‌ستکه‌وتی به‌رز له‌ فاکه‌لتی کشتوکال، وه‌رگیراوه‌ بۆ کارکردن له‌ دیوانی قایمقامیه‌ت، هه‌دیل بیری دینیتیه‌وه‌ و ده‌لێت: "ئه‌و رۆژه‌ی ده‌ستم به‌ کارکردن کرد، خۆشترین رۆژ بوو له‌ ژباندا، به‌و پێیه‌ی ده‌زمانی ده‌توانم سوودی خۆیندنه‌که‌م بچێنمه‌وه، هه‌روه‌ها رپه‌گه‌م پێده‌دا له‌ رووی داراییه‌وه‌ بژێوی خێزانه‌که‌م بکه‌م". ده‌وله‌تی ئیسلامی له‌ عێراق و شام (داعش) گه‌یشته‌ ئەوه‌ و شاره‌که‌ی داگیرکرد و خه‌ونه‌کانی به‌ خێرای چه‌قی‌ندران "له‌ کاتی داگیرکردنی موس‌ل له‌لایه‌ن داعشه‌وه‌، نه‌مانتوانی له‌ ماله‌که‌ماندا خۆمان هه‌شاردا‌بووین و بۆ چوار سا‌ل، ته‌نها له‌ بارو‌دۆخیکی زۆر به‌هه‌له‌دا"، ئەو هاوبه‌شی ده‌کات.

نووسینگەى نەتەوە يەگرتووەکان بۆ ماددە ھۆشبەرەکان و تاوان UNODC لە عێراق

لە ساڵى ٢٠٢٢ نووسینگەى نەتەوە يەگرتووەکان بۆ ماددە ھۆشبەرەکان و تاوانەکان (UNODC) تيشكى خستە سەر پالېستىكىردنى عێراق لە بوارەكانى مەك بازىرگانىكردن بە مرۆف و قاچاخى كۆچبەران، بازىرگانىكردن بە ماددە ھۆشبەرەکان، بەرەنگارىبوونەوى تيرۆر، بەرەنگارىبوونەوى گەندەلى و تاوانە داراييەكان و زۆر شتى تر.

لە ژێر پرۆژەى كردهوى UNODC بەھێزکردنى دادپەرەوى: دەستپېشخەرىيە ستراتېژىيەكانى (GLO.ACT) جىھانى دژى بازىرگانىكردن بە مرۆف و قاچاخچىتى كۆچبەران

بۆ ماددە ھۆشبەرەکان و تاوان UNODC پالېستى بۆ لىكۆلەرانى پۇلىسى بەتوانا لە ھەردوو عێراقى فیدرالى و ھەريئى كوردستان پېشكەش كرد. كۆبوونەوەكانى راپھێنەرەياتى بە شىوئەيەك دارپژاوان كە بەشداربووان بتوانن كارنامە دابنن و سەرنجيان لەسەر ئەو بوارانە بىت كە تووشى كېشە دەبن.

سەرەراى ئەوئەش نووسینگەى نەتەوە يەگرتووەکان بۆ ماددە ھۆشبەرەکان و تاوان UNODC لە رېگەى وۆرك شىوئەيەو كە لىكۆلەران دادومەران ئەكادىمىستەكان و پېشەيەكانى پزىشكى لە عێراقى فیدرالى و ھەريئى كوردستان بەشداربوون، باسى لە پرسى بازىرگانىكردن بۆ لابردي ئەندامەكانى جەستە كرد. وۆركشۆپەكە بە راسپاردەى رپوون كۆتايى ھات بۆ ئەومى دەسەلاتدارانى عێراق لەبەرچاوى بگرن.

ھەرەھا نووسینگەى نەتەوە يەگرتووەکان بۆ ماددە ھۆشبەرەکان و تاوان UNODC لە نزيكەو ھاوكارى ئەفسەر و فەرماندەكانى ئۆپەرەسيونى ئاساييش لە

دەسەلاتدارانى بەغدا و ھەولېرى كرد لە دارپشتنى ياساكان بۆ بە تاوان ناساندنى قاچاخچىتى كۆچبەران، ھاوتەريبوون لەگەل پابەندبوونى عێراق بە پرۆتۆكۆلى نەتەوە يەگرتووەکان دژى قاچاخچىتى كۆچبەران لە رېگەى وشكانى و دەريايى و ئاسمانىيەو. قۇناغەكانى دارپشتنى ھەردوو ياساكە تەواو بوو، چاومرپى پەسەندكردنە لە رېگەى پەرلەمانەكانى تايبەت بە خۇيانەو. بە درېزايى سالى چەندىن بۇنە رېكفرا بۆ پشكېرىكردن لە پەرەپېدانى ئەم ياسايانە.

بۆ بەزىرکەندەوى تواناكانى ھەولگىرى نووسینگەى نەتەوە يەگرتووەکان بۆ ماددە ھۆشبەرەکان و تاوان UNODC توانايى بنیاتنانى پۇلىسى لە عێراقى فیدرالى و كوردستان دابنکرد، لەگەل ئەفسەرانى ئاساييش لە كوردستان، ئەمەش لەسەر بەكارھېنانى ھەولگىرى سەرچاوە كراو (OSINT) بوو لە لىكۆلەنەو لە بازىرگانىكردن بە مرۆفەكان، لەنۆپاندا سۆشبال ميديا. لە درېژەى ھەولەكانى راپھێنەرەياتى، نووسینگەى نەتەوە يەگرتووەکان

لە چوارچۆپى پرۆژەى كردهوى جىھانى دژى بازىرگانىكردن بە مرۆف و قاچاخچىتى كۆچبەران UNODC، GLO.ACT دەستپېشخەرى جۇراوچۆرى ئەنجامدا بۆ بەھێزکردنى ھەولەكانى دژە بازىرگانىكردن و دژە قاچاخچىتى بە ھاوكارى لەگەل ئەكتەرەكانى دادپەرەوى تاوانكارى لە عێراقى فیدرالى و ھەريئى كوردستان.

دەستپېشخەرىيەكى بەرچاومرپى بوو لە پەرەپېدانى رېكارىكى ستانداردى كارکردن (SOP) بۆ لىكۆلەنەو لە بازىرگانىكردن بە مرۆف و قاچاخچىتى كۆچبەران UNODC گروپىكى كارى تەكنىكى پىكھېتا كە پىكھېتابوو لە ئەكتەرەكانى دادپەرەوى تاوانكارى لە عێراقى فیدرالى و ھەريئى كوردستان بۆ وردكردنەوى ئەم ستانداردى كارکردنە بۆ ئەفسەرانى ھېلى پېشەو و لىكۆلەرە پىسپۆرەكان، چەندىن وۆرك شۆپ بەرپۆهچوو، و رەشنووسىكى تەواوكراو بەرھەم ھېتارەو.

ھاوكات، نووسینگەى نەتەوە يەگرتووەکان بۆ ماددە ھۆشبەرەکان و تاوان UNODC ھاوكارى

ماددە ھۆشبەرەکان و تاوان UNODC لە شوباتی ۲۰۲۱ دەستپێک کردووہ بۆ پشتگیریکردن لەم ئامانجانە. دەستپێشخەرییەکە بە ھاوبەشی لەگەڵ کۆمپانیای AVT.L (Association des Victimes du Terrorisme) جێبەجێکرا. ھەولێ چارەسەرکردنی پێداویستیەکانی زیانبەخشترین قوربانیانی تیرۆریزم (VoTs) لە عێراقدا، کە تووشی پێشپێلکاری سېستمايیکى مافی مرۆفە بوون لەسەر دەستی چەكدارانى داعش لە ساڵى ۲۰۱۴ ھوہ.

ئامانجى پرۆژەكە بە تايبەتى بەرزکردنەوى توانا نیشتمانییەکان بوو بۆ گەرتنیکردنی مافەکانی قوربانییەکان پێش، لە کاتی و دواى رێوشووتی تاوانکاری. ھەرھوہا دەستپێشخەرییەکە پرۆسەى چاکسازی و بەھێزکردنی دەنگدانەکان لە ناو کۆمەڵگایاندا لە ڕێگەى پشتگیری دەروونییەوہ بەھوێش برد. ئەو قوربانیانەى کە تووشی توندوتیژی قێزەمون بوون لەلایەن تیمیک لە دەروونناسانی AVT.L، چارەسەرکەرانى ھونەرى و توێژەرانى کۆمەلایەتى راوێژکاری و پشتگیری دەروونیان بۆ دايننرا. ھەرھوہا پرۆژەكە راھێنانى بۆ سەرکردەکانى کۆمەلگا لەخۆگرتبوو سەبارەت بە بەھێزکردنی گەنجان و ژنان، ھەرھوہا لەسەر ڕیگریکردن لە توندومى توندوتیژی، بۆ پشتگیریکردن لە ئاستەوایى لە سەرانسەرى سېكتىرى کۆمەلگەدا، لەنێواندا لە نێوان قوربانییەکان و خێزانى گومالنیگراوہکان. ھەرھوہا وۆرک شۆپەکان وەك فەزای سەلامەت بۆ ئەكتەرەکانى کۆمەلگەى مەدەنى و بەرپرسانى حکومەت کارى کرد بۆ ئالوگۆرکردن و گنتوگۆرکردن لەسەر ئاستەنگەکانى پەيوەست بە پشتیوانیکردنى قوربانیانى تیرۆر لە عێراق، ھەرھوہا بۆ پێشخستنى بەشداریکردنى کۆمەلگەى مەدەنى لە ھەولە نیشتمانییەکانى بەرەنگاربوونەوى تیرۆر.

لە شوباتی ۲۰۲۱ تا حوزەيرانى ۲۰۲۳، بە گشتى ۱۸ وۆرکشۆپ و بۆنە و کۆبونوہە جێبەجێ کرا، کە گەيشتە کۆى گشتى ۱۸۲ پزىشكى جێبەجێکردنى ياسا و دادپەرورەى تاوانکاری عێراقى (لەوانەش ۳۵ ژن)، ھەرھوہا ۹۸ (۷۶ ژن) قوربانى تیرۆر بوون. جگە لەمەش، ۳۷ (۳ ژن) دادوہر پشتگیریان وەرگرت لە پێداچوونەوہ بەو کەيسانەى کە قوربانیانى تیرۆرزمیان تێدايە.

لە ئەنجامى ئەو کارەى کە گيرواوتەبەر، بەرپرسانى بەشداربووى جێبەجێکردنى ياسا و دادپەرورەى تاوانکاری زياتر زانیاریان لەسەر ناساندنى قوربانیانى تیرۆر زیاد کردووہ و بەم شێوہیە باشتر ئامێرى پېوېستیان بۆ پشتگیریکردنى قوربانیانى تیرۆر و مامەلەکردن لەگەڵ دۆسيە زۆر ھەستیارەکان بە وریایەوہ. قوربانیانى بەشداربووى تیرۆر سوودیکى زۆریان لە سروسى ھاوکاری وۆرک شۆپەکان وەرگرتووہ و ئامرازى گرنکیان بەدەستھێناوہ بۆ بەرگریکردن لە مافەکانیان لە رێوشووتە تاوانکارییەکاندا و بۆ دەنگدانەوہ بە ئەزمونە زەبرەخشەکانیان لەم دۆخە سەلامەتەدا ھەرھوہا بەرنامەکە یارمەتیدەر بوو لە دیاریکردنى کەلین و تەحەددیاتى ياسایى و پێکارەکان سەبارەت

کاپتاگۆن جەخنیان لەسەر پېوېستى ستراتيجى بەپەلە و کاریگەرەکانى بەرەنگاربوونەوى ماددە ھۆشبەرەکان کردەوہ.

دواى داواکارییەك لە دەسەلاتدارانى عێراق، نووسینگەى نەتەوہ یەگرتووہکان بۆ ماددە ھۆشبەرەکان و تاوان UNODC بەشدارى لە توێژینەوہکانى گەياندى کۆنترۆلکراوہا کرد بۆ یارمەتیدانى جێبەجێکردنى ياسا لە بەرەنگاربوونەوى ماددە ھۆشبەرەکان.

بە ھاوکاری لەگەڵ دەسەلاتى گشتى دژە ماددە ھۆشبەرەکانى عێراق و لیژنە سەرەکییەکانى پەرلەمانى، گرنكى بە رێبازى گەياندى کۆنترۆلکراو درا. گەياندى کۆنترۆلکراو تەکنیکیکە کە ڕێگە بەرپێت بارى نایاسایى یان گوماناوى لە ویلايەتیک یان چەند ویلايەتیکدا بچنە ژورەوہ یان دەریچن، لە ژێر چاودێرى توندى دەسەلاتە پەيوەندیدارەکاندا، بۆ بەدواداچوون و ناسینەوہى سەرکردەکانى تۆرى بازرگانیکردن. بەلام سەرکەوتنەكەى پشت بە ھاىکاریى ھەریمى و چوارچۆپە ياساییەکان دەبەستیت، جەخت لە گرنكى ھاوبەشى نێودەولەتى و چاکسازیى ياسایى لە عێراق دەکاتەوہ.

بەرەوپیشبردنى دەستپێشخەرییەکانى بەرەنگاربوونەوى تیرۆر لە عێراق

لە کاتیکدا کە چارەسەرکردن و کۆنترۆلکردنى ھۆکارەکانى تیرۆر ھیشتا چالاکە، دەزگا کۆمییەکان دەتوانن ئامراز و رێوشووتەکان پەرەپێدەن یان بەرزبکەنەوہ بۆ وەلامدانەوہى دەرتەنجامەکانى. بە تێگەيشتن لە کاریگەرەکییەکانى زەبر و زەنگ لەسەر رزگاربووان و پشتگیریکردن لە رێبازە قوربانى-سەنتەرییەکان لە وەلامەکانى دادپەرورەى تاوانکاریدا، دەسەلاتداران دەتوانن یارمەتیدەر بن لە پاراستنى مافەکانى قوربانییەکان لە ھەموو قۆناغەکانى رێوشووتى دادوہریدا.

“پشتیوانیکردنى قوربانیانى تیرۆر لە چوارچۆپەى دادپەرورەى تاوانکاریدا، لەوانەش لەرێگەى پشتیوانى دەروونییەوہ” پرۆژەیکە رۆمانسى و ناوازە بوو، کە لەلایەن شانیشینى ھۆلەندا پارەى بۆ دايننکراو، لەلایەن نووسینگەى نەتەوہ یەگرتووہکان بۆ

کوردستان کرد، چەندین بۆنەى مەشق و راھێنانیان ئەنجامدا بۆ بەرزکردنەوى توانای لیکۆلینەوہ بۆ بەرەنگاربوونەوى قاچاچپێتى کۆچبەرەکان. ئەم ھەولە ئاسانکاریکردنى لیکۆلینەوہیکەى ساختەى دوو رۆژەى لەخۆگرتبوو کە ئەفسەرانى ئاسایش بەشداربوون نەك تەنها بۆ بنیاتنانى زانیارى بەلکو بۆ پەرەپێدانى زیادکردنى ھاوکاری نێوان فەرمانگە جیاوازەکانى ئاسایش.

لە بواری باشترکردنى ھاوکارییەکانى دادپەرورەى تاوانکاری نێودەولەتى لە بازرگانیکردن بە مرۆف و قاچاچپێتى لیکۆلینەوہکانى کۆچبەرەکان، نووسینگەى نەتەوہ یەگرتووہکان بۆ ماددە ھۆشبەرەکان و تاوان UNODC سەردانىکى توێژینەوہى بۆ لیکۆلەران و دادوہرەکانى عێراقى فیدرالى و ھەریمى کوردستان بۆ یۆرۆپۆل و یۆرۆجاست لە لاھای ریکخست، ئەم سەردانە تێروانینیکى بەنرخى لەبارەى ئەرکە ریکخراوہییەکانەوہ پێشکەش کرد و ھەنگاوى کۆنکرتى بۆ ھاوکارییەکانى داھاتوو داڕشت.

دوو بارە داڕشتنى شەرى عێراق لە دژى بازرگانیکردن بە ماددە ھۆشبەرەکان: بەھێزکردنى تواناكانى جێبەجێکردنى ياسا و خزمەتگوزارییەکانى لیکۆلینەوہى تاوانەکانى عێراق

لە ساڵى ۲۰۲۳، نووسینگەى نەتەوہ یەگرتووہکان بۆ ماددە ھۆشبەرەکان و تاوان UNODC رۆلێكى گرنكى بىنى لە شەرى عێراق دژى بازرگانیکردن بە ماددە ھۆشبەرەکان لە ژێر پرۆژەى “بەھێزکردنى تواناكانى جێبەجێکردنى ياسا و خزمەتگوزارییەکانى لیکۆلینەوہى تاوانەکانى عێراق”. دەستپێشخەرییەكە لەلایەن نووسینگەى نێودەولەتى ماددە ھۆشبەرەکان و کاروبارى جێبەجێکردنى ياسا (INL) ئەمریکاوہ پارەدارکراو، ئامانجى پشتگیریکردنە لە ستراتيجى نیشتمانى عێراق بۆ بەرەنگاربوونەوى ماددە ھۆشبەرەکان. سنوورە بەرفرانەکانى عێراق و چەند نەتەوہیکەى دراوسێ و بۆشایى دواى داعش، بازرگانى و بەکارھێنانى نایاسایى ماددە ھۆشبەرەکانى چتر کردەوہ. زیادبوونى دەستەسەرداگرتنى ماددە ھۆشبەرەکان، بەتايبەتى کریستال میت، حەبى ئەمفیتامین و

نووسینگى بەرەنگار بونوھى تيرۇر، وەزارەتى دەرمەوى ئەمىرىكاوھ پارى بۇ دابىنكاروھ.

جېئەجېكردى ئەم بەرنامەيە لەلایەن نووسینگى نەتەو يەككەرتووهكان بۇ ماددە ھۆشبەرەكان و تاوان UNODC موھ تېرۇوانىنكى بىخ و بىخ نىخ بووھ سەبارەت بەم ئاستەنگ و پېداوېستى و ئەولەوھتەنەي كە رووبەرووى دەزگای چاكسازى عىراق (ICS) دەبنەوھ. بەرنامەكە ICS بەھىز كرووھ بە تەيار كىردى بە ئامراز و سىياسەتى پېوېست بۇ چارسەركردى ھەر شەكەنى ئېستا و كونجاندن لەگەل باروؤخە پەرسەندووهكان. سەرەراي ئەوھش، ھانى بەشدارىكردى رېكخراوھكانى كۆمەلگەي مەدەنى لە چاكسازى و پشٹیوانى دوای ئازاد كىردن داوھ، ئەمەش ئاسانكارى دەكات بۇ دووبارە تېكەل كىردنەوھى زىندانىيە توندوھوھكانى توندوتېز لە كۆمەلگادا. جگە لەوھش ئەم بەرنامەيە ھەماھەنگى نېوان دەسەللاتە جىاوازەكانى ناو عىراقى بەھىز تىر كرووھ.

بناغەي بەرنامەكە لەوھدایە كە گۆرپانكارى بەردەوام دەتوانىت بە چاككردن و بەھىز كىردى تاوانا دامەرزراوھىيەكان، ھۆشيارى و خاوەندارىتى بەدەستېئېرتىت، بە پېدانى كارامەيى و زانىارى و سەرچاوى بىنەرتى بە تاك و رېكخراوھكان، بەرنامەكە واپىردووه و لاتانى ھاوېش بتوان بە شېوھىيەكى كارىگەر توندوھوھ توندوتېز و زىندانىيە RFTF بەرپوھبەن و رېگىر لە ھەر شە تيرۇرېستىيەكان بەكەن. جگە لەوھش، دەستېئېشخەرىيەكانى بىنانانى تاوانا ھەستى خاوەندارىتى لە نېوان ھاوېشەكانى بەرنامەكەدا چاندووه، ئەمەش واپىردووه كە چارسەركەكان بۇ ئاستەنگە بەردەوامەكان دەستېئېشان بەكەن و جېئەجېئە بەكەن. بەشدارىكردى كۆمەلگەي مەدەنى دلنای داوھ كە پىرۇزەكە لەگەل پېداوېستى و ئەولەوھتەنەي ئەو كۆمەلگەيانەي كە خزمەتېان دەكات ھاوتەرىبە و لە ھەمان كاتدا شەفافیەت و لېرسىنەوھ بەرەوېش دەبات.

ئەمەش عىراق لە دوڭخىكى باشدا دەخاتە روو بۇ رووبەرووبونوھى ئەو تەھەددايانەي كە لەلایەن RFTF مەكانەوھ لە داھاتوودا دروست دەبن لە ھەمان كاتدا پابەند دەبىت بە كەمترین رېسا ستانداردەكانى نەتەو يەككەرتووهكان بۇ مامەلەكردن لەگەل زىندانىيەكان (ياساكانى نېلسون ماندىلا). سەرەراي ئەوھش، بەردەوامى پشٹیوانى ھېشتا زۇر گرنگە. لە چەند ولاتىكدا ھەولى بەردەوام پېوېستە بۇ چەسپاندن و درېژ كىردنەوھى ئەو پېشكەوتنەي لە ماوھى بەرنامەكەدا بەدەست ھاتوون، لە كۆتايىدا دەبىتە ھۆى سەلامەتتېروونى زىندان و كۆمەلگەكان لە سنوورەكانىيان و دەرمەوى سنوورەكانىيان.

بەرەنگار بونوھى گەندەلى و تاوانە دارايىيەكان لە عىراق

نووسینگى نەتەو يەككەرتووهكان بۇ ماددە ھۆشبەرەكان و تاوان چالاكانە بەشدارە لە دەستېئېشخەرىيە ستراىتېيەكان بۇ بەرەنگار بونوھى گەندەلى و تاوانە دارايىيەكان لە عىراق. دەستېئېشخەرىيەكان بىرىن لە پىرۇزەي

لېكۆلەرانى دادەرمى و پارېزەران كە لەناو "قو تا بىخ نەكانى چاكسازى" و "خانووھكانى چاودېرى" كاردەكەن. ئەم پېشەگەرەنە راپېنانى تايبەتەندىيان لەسەر مامەلەكردن و باروؤخى دەستبەسەر كىردى ئەو مىندالانە وەرگرت كە لە ئازادىيان بېبەش

كراون بەھۆى ئەوھى گوايە پەيوھندىيان بە گروپە تيرۇرېستى و توندوتېزەكانەوھ ھەيە. سەبارەت بەم وۇرك شۆپانەي تواناسازى؛ گرنگىيەكى تايبەت بەم كەسە پېشەيىانەي كە مامەلە لەگەل مىندالە گەرەوھكان لە سوربا دەكەن كە تۆمەتبارن/سزايان بەسەردا سەپىتراوھ بە تاوانى تيرۇر.

وۇركشۆپەكان تېشكىيان خستە سەر پەيوھندىكردى بەپېئى تەمەن، پابەندبوون بە ستانداردە نېودەولەتېيەكان، يەكەمايەتېدان بە تەندروستى مىندالان و خۆشگوزەرانى چارسەركردى پېداوېستىيە تايبەتەكان دانان بە پېداوېستىيە ناوازەكانى كچانى دەستبەسەر كىردن و چارسەركردى پېداوېستىيەكانى مىندالانى خاوەن پېداوېستى تايبەت، لە دەرمەوى پەرەپېدانى كارامەيى، ئەم دانىشتانە وەك سەكۆيەكى بىناتەنر بۇ ئالوگۆرى ئەزمونەكان، دەستېئېشان كىردى تەھەددىياتەكان، و بە شېوھىيەكى ھاوېش گەرەن بەدوای ھەردوو چارسەرى كورخايەن و درېژخايەنادا كارىگەر بوون. ئەو تېگەپشتنانەي بەدەست ھاتوون بە شېوھىيەكى بەرچاو دەستېئېوھدانەكانى نووسینگى نەتەو يەككەرتووهكان بۇ ماددە ھۆشبەرەكان و تاوان UNODC يان بە درېژبى سالى ئاگادار كرووھتەوھ و دەستېئېشخەرىيەكانى داھاتوولە قالم دەدەن.

جېئەجېكردى سەر كەوتووانەي بەرنامەي گەرەنەوھى چەكدارانى تيرۇرېستى بىيانى لە بەرنامەي بەندىخانەكانى عىراق لەلایەن UNODC.

سىستەمى زىندانەكان لە سەرانسەرى جىھاندا لەگەل ئاستەنگە ترسناكەكاندا دەجەنگن كە لە سىياسەتە تاوانكارىيە سزايىيەكان و نەبوونى خزمەتگوزارىيەكانى پاراستنى كۆمەلەپەتى لەسەر بىنەماي كۆمەلگەسەرچاوھ دەگرن. لە ئەنجامدا ژمارەي زىندانەكانى جىھانى بەردەوام لە زىدادبووندايە و ئېستا ۱۱ ملىون كەسى تېپەپاندووه. لە نېوان ئەم دىمەنە ئالۇدەدا، يەككەل لە پرسە زەقەكان كە داوای سەرنجى خەلك دەكات، يەكخستەنەوھى چەكدارە تيرۇرېستىيە بىيانىيە گەرەوھكانە (RFTF) بۇ بەرەنگار بونوھى ئەم تەھەددايە فرەلەپەنە، نووسینگى نەتەو يەككەرتووهكان بۇ ماددە ھۆشبەرەكان و تاوان UNODC بە شېوھىيەكى كارىگەر پىرۇگرامى دەستبەسەر كىردى گەرەنەوھى چەكدارانى تيرۇرېستى بىيانى (RFTF) (۲۰۱۹-۲۰۲۲) يە تاوان كرووھ، كە بە بەخشندەي لەلایەن

بە پاراستن و مامەلەكردن لەگەل قوربانىيانى تيرۇر پېش، لە كاتى و دوای رېوشوئى تاوانكارى، ھەرەوھ گرنگى سىستەمىكى دادەرمى بەھىز و كارامەي لە دابىنكردى دەستراگەپشتن بە دادپەرەوى بۇ قوربانىيەكان نىشان دا. ھەرەوھ دادەرمە بەشداربووھكان ھۆشيارىيان بەدەستېئېناوھ سەبارەت بەم رۆلە گرنگەي كە خۆشگوزەرانى سۆزدارى و تاوانا مەعرىفەيەكان لە ئەدای پېشەيى خۇياندا دەپگېرن بەتايبەتى لەكاتى مامەلەكردن لەگەل قوربانىيانى تيرۇر.

پىرۇزەكە بە كەمپەيى سۆشپال مېدىاي ئۇنلاين "دەنگى قوربانىيەكان، بىدەنگىردى تيرۇر" كۆتايى ھات كە لەلایەن نووسینگى نەتەو يەككەرتووهكان بۇ ماددە ھۆشبەرەكان و تاوان UNODC رېكخراوھو، سەبارەت بە مامەكانى قوربانىيەكان، ئەرك و كارى پەيوھندىدار لەلایەن نووسینگى نەتەو يەككەرتووهكان بۇ ماددە ھۆشبەرەكان و تاوان UNODC و ھەولى پېوېست بۇ رېگىركردن و بەرەنگار بونوھى تيرۇر. كەمپەيەكە كە لە مالپەرەكانى نووسینگى نەتەو يەككەرتووهكان بۇ ماددە ھۆشبەرەكان و تاوان نووسینگى نەتەو يەككەرتووهكان بۇ ماددە ھۆشبەرەكان و تاوان UNODC و تۇرەكانى سۆشپال مېدىا بلاوكرایەوھ، تا ئېستا زىاتر لە ۲۲ ملىون بىنەرى ھەبووه.

بەھىز كىردى داھاتوو: ھەولدان بۇ گەشتى نەوھوانان لە پاراستنى مىندالان لە توندوھوھى لە عىراق

ھەولدان بۇ نەوھوانان پىرۇزەيەكى پېنج سالىيە كە لەلایەن يەكپىتى ئەوروپا پشنگىرى دەكرېت و ئامانجى چارسەركردى پەيوھندى مىندالانە لەگەل گروپە توندوھوھ تيرۇرېست و توندوتېزەكان و دەرتەنجامەكانى بۇ زىانى مىندالان و كۆمەلگا بەگشتى. لە سالى ۲۰۲۳، ھەولدان بۇ نەوھوانان لە عىراق پېشكەوتنى بەرچاوى لە پاراستنى مىندالان لە توندوھوھ تيرۇرېستى و توندوتېز لە رېگەي ھاوېشەي لەگەل وەزارەتى داد (MOJ)، ئەنجومەنى بالاي دادەرمى (HJC) و راپوژكارى ئاساپشى نىشتمانى (NSA) بەخۆيەوھ بىنى.

بە دانان بە رۆلى گرنگى پېشەيەيەكانى دادپەرەوى تاوانكارى نووسینگى نەتەو يەككەرتووهكان بۇ ماددە ھۆشبەرەكان و تاوان UNODC راپېنانى بۇ زىاتر لە ۱۳۰ پېشەيى ئەنجامدا، لەوانە توپتەرى كۆمەلەپەتى، پاسەوانان، ئەفسەرانى پۇلىس،

تیرۆر (CTTP)، نووسینگە نەتەو بەگرتووھەکان بۆ ماددە ھۆشبەرەکان و تاوان UNODC ھاوکاری تەکنیکی و یاسایی تایبەتمەند پێشکەش کرد بۆ باشتکردنی سیستەمی زانیاری پێشوخەتی سەرئێش (API) و تۆماری ناوی سەرئێش (PNR) لە عێراق بە پێی CTTP "ھەموو نەتەو بەگرتووھەکان" ھاوتا نیشتمانییەکان ھۆشیاری خۆیان لەسەر پۆل و سوودەکانی یەکە زانیاری سەرئێش زیاد کرد کە داتای سەرئێشەکان (API) (PNR) پڕۆسێس دەکەن بۆ ناسینەوی پێشوخەتی و بە ئامانجگرتنی سەرئێشینی مەترسیدار/گومانای کە بە فرۆکە دەپۆن.

ئایرکۆپ لەسەر ئەمە بنیات ناو بە ئاسانکاری بۆ دانان و داڕێژینی ئامێری ئایتی بۆ دامەزراندنی PIU لە فرۆکەخانە ئۆدەولەتی بەغدا، ھۆشیاری بەدەستھێنا. ئەم ھەولە بە بەرزکردنەوی توانا نیشتمانییەکانی بەرپرسیاری ھێلی پێشوخەتی و شیکارانی زانیاری سەرئێشەکان لە ڕێگەی دۆزینەوی ڕەفتار و شیکاری مەترسی و بەرکەوتنی عێراقییەکان بە سیستەمی داتای سەرئێشینی کارامە ئۆدەولەتی، وەک ئامرازێک بۆ باشتەر بەرپەرچدانەوی توانا ڕێکخراوە جیاوازیەکانی پەییوەست بە ئاسایشی فرۆکەخانەکان وەک تیرۆر.

بەھێزکردنی ئاسایشی زنجیریە داڕێژینی بازرگانە لە عێراق لە فرۆکەخانە ئۆدەولەتی بەغدا

دوای ئەو تواناسازییە بەردەوامی کە لەلایەن تیمی سنووری سەرئێش و بارھەلگرەکانی UNODC (PCBT) پێشکەشکرا، لە ۱۰ ئەیلوولی ۲۰۲۲، عێراق ھەنگاویکی دیکە ناو لە بەھێزکردنی ئاسایشی باری ئاسمانی، بە پالێشتی UNODC نووسینگە نەتەو بەگرتووھەکان بۆ ماددە ھۆشبەرەکان و تاوان و ڕێکخراوی گومرگی جیھانی (WCO) و لە چوارچۆی PCBT، یەکەیکە کۆنترۆڵکردنی باری ئاسمانی (ACCU) لە فرۆکەخانە ئۆدەولەتی بەغدا بە فرمی کرایەو.

لە ڕێگەی دامەزراندنی ئەم یەکەیکە کۆنترۆڵکردنی باری ئاسمانی ACCU مە تەییسنووری سەرئێش و بارھەلگرەکانی PCBT عێراق بەھێز دەکات لە بەرەنگاربوونەوی بازرگانە نایاسایی لە دەروازە سنوورییەکان یەکە کۆنترۆڵکردنی باری ئاسمانی پێکھاتوو لە ئەفسەرانێ چەند دەزگایەک کە لە ناوچەی بارھەلگری فرۆکەخانە ئۆدەولەتی بەغدا کاردەکەن، کە لەلایەن تیمی سنووری سەرئێش و بارھەلگرەکانی ڕاھێنانی پیکراوە لەسەر شیکاری مەترسییەکان، پڕۆفایلکردن، ئامانجکردن، و پشکنینی باری گومانای. یەکەکە لە ئیستاتووە سەرکەرەوتوو پڕۆفایلی بەردەوام ئەنجام دەدات کە دەپتە ھۆی گرتنی جۆراوجۆر، ئەفسەرەکان بەردەوام دەبن لە وەرگرتنی ڕاھێنان و پشکنینی بەردەوام. سەرەرای ئەوە، بە پابەندبوون بە باشتترین پراکتیزە جیھانییەکان، ئەفسەرانێ پەییوەندی لە ھەموو دەزگاکانی جێبەجێکردنی یاسای پەییوەندیار کە بەشدارن لە کۆنترۆڵکردنی کارگۆ لە فرۆکەخانەدا، دەتوانن لە قووناغی دواتر داخراوە بەرپەرچدانەوی کۆنترۆڵکردنی کارگۆی ئاسمانی.

"بەھێزکردنی پارەکە"، UNODC ھاوکاری تەکنیکی و یاسایی پێشکەش بە دەسەلاتدارانی عێراق کرد بۆ بەرزکردنەوی تواناکان لە ئەنجامدانی لیکۆلینەوی دارایی ھاوتەریی کاربەر. لە سالی ۲۰۲۲، نووسینگە نەتەو بەگرتووھەکان بۆ ماددە ھۆشبەرەکان و تاوان UNODC دوو وۆرک شۆپی نیشتمانی بۆ دامەزراندن لیکۆلینەوی عێراق ئەنجامدا، کە جەختی لەسەر گرنکی لیکۆلینەوی داراییەکان لە توانەکانی ML/TF کردووە. سەرەرای ئەوەش، بەرپرسیاری عێراق بەشدارییان لە وۆرک شۆپی ناوچەیییدا کرد بە گرنکیدان بە بەرزکردنەوی زانیاری و لێھاتووییەکان، ھاوتەرییوون لەگەڵ پارێزەرەکانی FATF. دانیشتنەکان لایەن یاسایی و کاربێرەکان، پەرەپێدانی بەگەر، و ھاوکاری ئۆدەولەتیان گرتووە کە باسیان لە پڕۆسە ھەلسەنگاندنی ھاوبەشی AML/MENAFATF کرد. جگە لەوەش، وۆرک شۆپیەکان باسیان لە بەدواداچوونی ڕەوتی دارایی نایاسایی کرد، و دەستبەسەرکردن و دەستبەسەرگرتنی سەرەوت و سامان، و مەشقی دەستی لەگەڵ کەبسی پراکتیکی لەخۆگرتبوو کە ڕێگەی بە بەشداربووان دا کارامەیی بەدەست ھێناو بەکاربێھن.

لە ئیستادا، نووسینگە نەتەو بەگرتووھەکان بۆ ماددە ھۆشبەرەکان و تاوان UNODC بەگەرنامەیکە ڕێنمایی پەرەپێدا کە ستراتژییەکانی بۆ چوارچۆیەکی بەھێز بۆ بەدەستھێنانی ئاستیکی بەرزگی کاربەر لە سیستەمەکانی AML/CFT دا خستەروو، کە پێکھاتوو لە ۱۱ چوارچۆی کە ھاوتایە لەگەڵ ۱۱ دەرئەنجامی دەستبەجێ FATF. جگە لەوەش، بۆ زیاتر ئامادەکردنی دەسەلاتدارانی عێراق، نووسینگە نەتەو بەگرتووھەکان بۆ ماددە ھۆشبەرەکان و تاوان UNODC کۆبوونەوی ساخەتی ڕێکخست کە تاپیدا تیشک خرایە سەر چوارچۆی AML/CFT/CPF ی عێراق، بە ۱۳۷ بەشداربوو، ئەم دانیشتنانە تیگەبشتنێان لە ۱۱ دەرئەنجامی دەستبەجێ FATF قوولتر کردووە، کە زۆر گرنکە بۆ بەشدارێ چالاکانە لە پڕۆسە ME.

ھەرەھا نووسینگە نەتەو بەگرتووھەکان بۆ ماددە ھۆشبەرەکان و تاوان UNODC پێداچوونەوی بە توێژینەویەکدا کرد کە لەلایەن دەسەلاتدارانی عێراقەو ئامادەکراو لەسەر خراپ بەکارھێنانی ڕێکخراوە قازانج نەویستەکان (NPOs)، ئامۆژگاریکردن لەسەر پۆلینکردنی مەترسییەکانی کەرتی NPO بۆ پۆلەکانی مەترسی بەرز، مامناوەند و کەم، و ئەنجامدانی ھەلسەنگاندنی مەترسی کەرتییەکان لە ماوەی سەردانی سایت.

بەھێزکردنی ئاسایشی فرۆکەخانە ھەریمی

لە ڕێگەی بەرنامە پەییوەندییە فرۆکەخانەکانی (AIRCOP)، نووسینگە نەتەو بەگرتووھەکان بۆ ماددە ھۆشبەرەکان و تاوان UNODC ھاوکاری لەگەڵ نووسینگە نەتەو بەگرتووھەکان بۆ بەرەنگاربوونەوی تیرۆر، ڕێکخراوی گومرگی جیھانی و ئیئەنرپۆل دەکات بۆ بەرزکردنەوی ئاسایشی فرۆکەخانەکانی ناوچە MENA. لە ڕێگەی ڕێکخراوە ھاوبەشەکانی بەرنامە سەفەری بەرەنگاربوونەوی

"بەھێزکردنی توانای کەرتی تایبەت" کە لەلایەن دەستپێشخەری یەکیارچەیی سیمپنەسەو پارەدار دەکرت، کە ئامانج لێ بەرزکردنەوی یەکیارچەیی بازرگانییە. ھەرەھا نووسینگە نەتەو بەگرتووھەکان بۆ ماددە ھۆشبەرەکان و تاوان سەرکەوتووەتی ھەولێ ناوچەیی "بەھێزکردنی توانا نیشتمانییەکان بۆ بەرەنگاربوونەوی پارەدارکردنی تیرۆر لە عێراق و ئوردن" دەکات، کە لەلایەن ئەلمانیاو پارە بۆ داڕێژنەو، ئەمەش ئاسانکاری دەکات بۆ گفتوگۆکردن لەسەر وەرگرتنەوی سەرەوت و سامان و ھاوکاری یاسایی ھاوبەش.

بۆ پەرەپێدانی گفتوگۆ و ھاوبەشی ئێوان کەرتی گشتی و تایبەت، نووسینگە نەتەو بەگرتووھەکان بۆ ماددە ھۆشبەرەکان و تاوان UNODC کۆنفرانسی ئاستی بالای بەسەری بەرپەرچە، کە بە ھاوکاری کۆمیسۆنی یەکیارچەیی عێراق ڕێکخراو.

نزیکە ۱۷۰ بەشداربووی بەرپەرچە، لەئێواندا بەرپرسیاری بالای وەزارەتە جیاوازیەکان و دەسەلاتە نیشتمانییەکان، کۆبوونەو بۆ گفتوگۆکردن لەسەر بەرزکردنەوی دەستپاکی، بەرەنگاربوونەوی گەندەلی و پۆلی کەرتی تایبەت، کۆنفرانسی بەناغەیکە بۆ جێبەجێکردنی ڕاسپاردەکان، دانا، بەھێزکردنی پۆلی کەرتی تایبەت بەرەنگاربوونەوی گەندەلی.

لە چوارچۆی ھاوبەشی بەردەوامی خۆی لەگەڵ عێراق لەسەر ئەو بابەتە، نووسینگە نەتەو بەگرتووھەکان بۆ ماددە ھۆشبەرەکان و تاوان UNODC زیاتر وۆرک شۆپی لەسەر "بەرزکردنەوی کاربەری میکانیزمەکانی وەرگرتنەوی سەرەوت و سامان و ھاوکاری یاسایی ھاوبەشی (MLA) لە بابەتە تاوانکارییەکاندا" ئەنجامدا، پەرەپێدانی ھاوکاری ئۆدەولەتی. وۆرک شۆپیەکان بە ھاوبەشی لەلایەن کۆمپانیای GIZ عێراقەو، ئاسانکاریان بۆ ئالوگۆری باشتترین پراکتیزەکان کرد و کەنالی پەییوەندی ڕاستەوخۆیان لە ئێوان دەسەلاتە ناوئێدیەکان لە عێراق، میسر، ئیسپانیا، بەریتانیا، و ویلايەتە یەگرتووھەکانی ئەمریکا دامەزراند. وۆرک شۆپیەکان بەرپرسیاری عێراقیان بە زانیاری پراکتیکی تەیار کرد بۆ خێراکردنی داواکارییەکانی ھاوکاری یاسایی ھاوبەش MLA.

ھاوتەریب، لە کاتێکدا عێراق ھەلسەنگاندنی ھاوبەشی (MENAFATF AML/CFT) ی ئەنجام دەدات، نووسینگە نەتەو بەگرتووھەکان بۆ ماددە ھۆشبەرەکان و تاوان UNODC ڕاستەوخۆ پەییوەندی بە دەسەلاتداران و لایەنە پەییوەندیارەکانی عێراقەو کرد بۆ پشنگیریکردن لە ھەلسەنگاندنی پابەندبوون بە چل ڕاسپاردە سەبارەت بە بەرەنگاربوونەوی سپیکردنەوی پارە و داڕێژینی تیرۆر و بلاوونەوی چەک. ئەم بەشدارییە کۆبوونەو تەکنیکییەکانی لەخۆگرتبوو کە ھاوتا عێراقییەکانی بەو زانیارییە پۆیستەکان بۆ پەرەپێدان و جێبەجێکردنی سیستەمی کاربەر لەسەر ئاستی ولات بۆ کەمکردنەوی مەترسییەکانی ML/TF تەیار کرد.

لەسەر بنەمای بنەمای لیکۆلینەوی توانا

سندوقی نەتەوە یە کگرتووەکان بۆ دانیشتوان UNFPA: پشنگیری کردنی حکومەتی عێراق بۆ چارەسەر کردنی ئاستەنگەکانی دانیشتوان و گەشەپێدانی

تەندروستی زاوێی گشتگیر و دامەزراندنی ICU لە نەخۆشخانەى مندالبوونی ئەلدیوانیادا دیار بوو. پابەندبوونی سندوقی نەتەوە یە کگرتووەکان بۆ دانیشتوان بە گەنجان، بەتایبەتی ئەوانەى که خاوەن پێداویستی تایبەتن، جێبەجێکردنی بەرنامەکانی پەرورەدە و بەشداریکردنی مەدەنى بەخۆیەوە بێنى، شانەشانی تەندروستی دەروونی و پشینیوانی دەروونی کۆمەلایەتی گەڕگ. ھاوکاری لەگەڵ بەشە حکومیەکان لە پارێزگای نەینەوا بوو ھۆی پەرەپێدانی پیکارەکانی کارکردنی ستانداردی گشتگیر بۆ بەرنامە پەرورەدەییەکان. باشترکردنی ژێرخانی سەنەتەری گەنجانی کردە دەستپێگەشتن، لە کاتیگدا دەستپێشخەرییەکانی بنیاتنانی توانا ستافەکانیان بەھێز کرد بۆ پێشکەشکردنی خزمەتگوزارییە دۆستەکانی کەمەندامان. لە ھەنگاویکی بویرانەدا بەروو بەھێزکردنی ژنان و بەرەنگاربوونەوێ توندوتیژی دژی ژنان،

ئاسانکاری کرد بۆ وەرگێڕانی ئامرازە گەڕگەکانی پلاندانانی خێزان بۆ سەر زمانی کوردی، ھەزار دانە لە سەرئاسەری دامەزراوە تەندروستیەکانی دەسەڵاتی ھەریمی کوردستاندا دا بەشکرد. بۆ چارەسەرکردنی کەموکورییەکانی زنجیرەى داھینکردنی تەندروستی گشتی، سندوقی نەتەوە یە کگرتووەکان بۆ دانیشتوان UNFPA ھەلسەنگاندنیکی نیشتمانی زنجیرەى داھینکردنی ئەنجامدا، کە گەیشتە لوتکە لە راپۆرتیگدا کە ستراٹیزییەکانی پێشنیارکراوی داتا-بزوینەر بۆ بەھێزکردنی سیستەمی داھینکردن. ئەمەش بریتی بوو لە پلاندانان بۆ سیستەمی بەرپۆەبردنی کۆگای ئەلیکترۆنی لە بەغدا و ھەولێر و پەرەپێدانی پیکارەکانی کارپیکردنی ستانداردی سیستەمی زانیاری بەرپۆەبردنی لۆجستی. ھەرەھا پێشکەوتنی ژێرخانی لە گۆڕینی ۱۱ سەنتەری تەندروستی سەرەتایی بۆ سەنتەری خزمەتگوزاری

لە سالی ۲۰۲۳ سندوقی نەتەوە یە کگرتووەکان بۆ دانیشتوان (UNFPA) لە عێراق بەردەوام بوو لە ئەکرەکەى بۆ دلنیابوون لەوێ ھەموو دووگیانییەک دەخوارزیت و ھەموو مندالبوونیک سەلامەتە و تواناکانی ھەموو گەنجیک بەدی بەپێریت. بە ھاوکاری نزیک لەگەڵ وەزارەتی تەندروستی، سندوقی نەتەوە یە کگرتووەکان بۆ دانیشتوان UNFPA خزمەتگوزارییەکانی تەندروستی زاوێی بەرزکردووە لە پێگەى باشترکردنی سیاسەت، پەرەپێدانی ژێرخانی، و بەشداریکردنی کۆمەلگا. دەستکەوتە دیارەکان بریتی بوون لە داڕشتنی پلانی کارکردنی پەيوەندى گۆڕینی رەفتار و پلانی کارکردنی نیشتمانی پلاندانانی خێزان، شانەشانی پەرەپێدانی کورتەنامەى سیاسەت بە ئامانجی پێشخستنی پلاندانانی خێزان و تێگەیشتن لە پاداشتی دانیشتوان. سەرەرای ئەو، سندوقی نەتەوە یە کگرتووەکان بۆ دانیشتوان UNFPA

٢٠٢٣ دا پێبازێکی گشتگیران نیشانداوه بۆ پشتگیریکردنی گهشتی عێراق بهر و گهشه پێدانی بهردهوام، یه کسانێ جێندهری و بههێزکردنی گهجان. له رێگه ی هاوبهشی ستراتیژی و په ره پێدانی سیاسهت و بهشاریکردنی کۆمه لگا. سندوقی نەتەوە یە کگرتووەکان بۆ دانیشتون بناغه یه کی بۆ کاریه گه ری بهردهوام له سه ره دیمه نی کۆمه لایه تی و گه شه پێدانی عێراق دانلوه. دانیابوون له جێبه جێکردنی ئامانجه کانی گه شه پێدانی بهردهوامی نەتەوە یە کگرتووەکان.

به لگه ی دووربینی سندوقی نەتەوە یە کگرتووەکان بۆ دانیشتون بوو له هاوته ریبیکردنی گۆرانکاریه دیمۆگرافیه کانی له گه ل گه شه سه ندنی بهردهوامدا. ئه م سیاسه ته که به هۆی توانای وه به ره ئێنان له سه رمایه ی مرۆیی ئاههنگ ده گێدری، به فه رمی له لایه ن سه ره کوه زیرانی عێراقه وه ده ستپێیکرد، جه ختی له سه ره پابه ندبوون به چاره سه رکردنی ئاسته نگه کانی دانیشتون به ئامانجی پاداشتی دیمۆگرافی کرده وه. به کورتی، ده ستپێشخه ریه کانی سندوقی نەتەوە یە کگرتووەکان بۆ دانیشتون عێراق له سالی

سندوقی نەتەوە یە کگرتووەکان بۆ دانیشتون پێکخستنی دامه زانندی ناوه نده کانی پاراستنی کرد، که په ناگه و پشتیوانی پێشکەش به رزگار بووانی توندوتیژی کرد. پلانیکی ستراتیژی بۆ گواستنه وه ی ئه م دالده دانانه بۆ به رپوه بردنی حکومهت له ژێر وه زاره تی کار و کاروباری کۆمه لایه تی دارپێژرا، که دانیابوون له بهردهوامی و به دامه زراوه ییککردنی خزمه تگوزاریه کانی پشتیوانی بۆ رزگار بووانی توندوتیژی. سالی ٢٠٢٣ به ده ستپێکردنی سیاسه تی نیشتمانی دانیشتوانی عێراق، بره گه یه کی گرنگ بوو، که

نووسینگەى نەتەوہ یەکگرتووہکان بۆ خزمەتگوزارییەکانى پڕۆژەکان

دەستکەوتەکانى یونۆپس ۲۰۲۳ لە عێراق

ژێرخانى ناوڤۆیى لە گوندەکانى ئەنبار (LIRA)

لە نیوان ۴،۶۶ ملیۆن گەراوہ لە سەرانسەرى عێراق، پارێزگای ئەنبار دووم گەورەترین گروپى دالە دەدات، کە ۱،۴۸ ملیۆن کەسى تێدایە، کە دەکاتە ۲۲٪ى دانیشتوانى گەراوہ. تەنھا پارێزگای نەینەوا شانازى بە چڕبوونەوہیەکی زیاترەوہ دەکات کە ۳۸٪یە. شتێکی گرنگ ئەوہیە کە یەک لەسەر سیی ئەم گەراوانە بۆ ناوچە ئازادکراوہکان مەترسى ئاوارەبوونى زیاتریان لەسەرە بەھۆی زیانگەیاندى یان وێرانبوونى خانووبەرە. ئەمەش زۆریک لە ئاوارەکان ناچار دەکات بەدوای پەناگەبەکی ناجیگیردا بگەرێن لە خانووە زیانیکەوتووہکاندا، خانووە چۆلەکان داگیربکەن، یان پشت بە خێزانە میواندارەکان ببەستن. ئەم لاوازىیە بەھۆی نەبوونى خزمەتگوزارییە سەرەتاییەکانەوہ زیاتر دەبێت، لەوانە چاودێرى تەندروستى، بازا، ئاو و کارەبا. بۆ چارەسەرکردنى ئەو ئاستەنگانەى سەرەوہ، نووسینگەى نەتەوہ یەکگرتووہکان بۆ خزمەتگوزارییەکانى پڕۆژەکان UNOPS زیاتر لە ۲۷ ملیۆن یۆرۆ لە حکومەتى ئەلمانیاوہ لە پێگەى بانكى قەرز بۆ ئاوەدانکردنەوہوہ (KfW) بەکار دەھێنێت بۆ نۆژەنکردنەوہى ۱،۸۷۰ خانووی زیانیلیکەوتووی شەڕ، ۲۲ وێستگەى ئاو، و ۳ کم پێگای کۆمەلگایەتى، و ھێتانى رووناکی بۆ ئەو کۆمەلگایانەى کە ۱،۳۰۰ شەقامى بەھێزى گلۆبەکانى کارکردو بە ووزەى خۆریان ھەبە. ژێرخانى ناوڤۆیى لە گوندەکانى ئەنبار سەرنج

سەرەکییەکان دواى تەواوبوونى پڕۆژەکە، ئەمەش پەرەپێدانى پشتبەستن بەخۆبوون لەناو کۆمەلگاکاندا.

پێبازى ژێرخانى ناوڤۆیى لە گوندەکانى ئەنبار راستەوخۆ ھاوتەرییە لەگەڵ پابەندبوونى حکومەت بۆ گەیشتن بە ئامانجەکانى گەشەپێدانى بەردەوام (SDGs) تا سالى ۲۰۳۰.

بە تايبەتى، بەشدارییەکی بەرچاو دەکات لە:

- ئامانجى شەشەم: ئاوى پاک و پاکوخوايتى بە نۆژەنکردنەوہى وێستگەکانى ئاو.
- ئامانجى ۷: وزەى گونجاو و پاک بە دانانى گلۆبى شەقامەکان کە بە وزەى خۆر کاردەکەن.
- ھەنگاوى بەردەوامى ۹: پيشەسازى، داھێنان و ژێرخانى بە چاککردنەوہى پێگاوہانەکانى کۆمەلگایەتى.
- ئامانجى ۱۱: شار و کۆمەلگایەکان بە بوژاندنەوہى ناوچە کەم خزمەتگوزارییەکان و بەھێزکردنى دانیشتوان.

دەخاتە سەر ناوچە کەم خزمەتگوزارییەکان لە ناوچەکانى دەورەبەرى شار و گوندەکان کە ژمارەى گەراوہى زۆریان ھەبە. پێبازى بنەمادار بە پێداوێستىیەکان ئەوہوہت دەدات بە کۆمەلگە لاوازەکان، لەوانەش گەراوہکان، ژنان و گروپە پەراوێزخاوەکانى دیکە کە کاریگەرى قەیرانە درێژخایەنەکانى عێراق و مەملانێى دووبارەبووہوہیان لەسەرە.

- بە پيشکەشکردنى خزمەتگوزارییە سەرەکییەکان شانەشانى توخمەکانى بنیاتنانى تانا و ژێرخانى بەردەوام، ژێرخانى ناوڤۆیى لە گوندەکانى ئەنبار لەگەڵ پەيوەندى مروى-گەشەپێدان ھاوتەریب دەبێت. ئەم پێبازە گشتگیرە ھەم پێداوێستىیە دەستبەجێیەکان (خزمەتگوزارییەکان) و ھەم پێداوێستىیە درێژخایەنەکان (تانا و ژێرخانى) بۆ کاریگەرى بەردەوام دەخاتە روو.
- پیکھاتەى بنیاتنانى تانا ھەم کارمەندانى حکومەت و ھەم خێزانە سودمەندەکان بەھێز دەکات. پھێنان ئامێرى پێوېستیان پێدەدات بۆ پاراستن و چاککردنەوہى خزمەتگوزارییە

257

دەستکەوتەکانى ژێرخانى ناوڤۆیى لە گوندەکانى ئەنبار (LIRA) ۲۰۲۳

600

ستوونى شەقامى خۆر لەسەر پێگاکانى ۱،۰۴ KM^۲ دانرا. سوودى بۆ زیاتر لە ۳۹۰،۰۰۰ کەس ھەبوو

8

وێستگەى ئاو لە ئەنبار نۆژەنکرانەوہ، ئاوى پاک بۆ زیاتر لە ۲۰۵،۰۰۰ کەس داھێنرا

چىرۆكى تايىبەت:

نۆزەنكردنەو مى گەلەرى سۆمەرى
لە مۆزەخانەى عىراق لە بەغدا

مۆزەخانەى عىراق شانازى بە كۆكايەكى ئاناسايى شوپنەوارەكانى مىزۆپۆتاميا كۆن دەكات. بەلام دواى تالانى وىزانكەر لە سالى ۲۰۰۳، ھەموو گەلەرىيەكانى بۇ سالانىك بە داخرايى مانەو. ئەمپۇ بەھۆى ھەولە تايىبەتمەندەكانى نۆزەنكردنەو، سالانە پىشوازى لە زياتر لە ۳۰ ھزار سەردانكەر دەكات.

لەنۆو گەنچىنەكانىدا، گەلەرى سۆمەرىيەكان لە نەھۆى يەكەمدا نىكەى ۶۰۰ شوپنەوار لەخۆدەگرېت، كە نوپنەرايەتى بەلگەى چارەنوسساز دەكەن بۇ يەكەم شارستانىيەتەكانى مىزۆپۆتاميا (۲۰۰۰-۴۰۰۰ پىش زايىن). بەلام ئەم پارچە بىخ نرخانە نىمايشىكى دروستيان نەبوو. گەلەرىيەكە بەدەست رەوناكىيەكى گونجاو و ئاسايىشى ناكارىگەر و شېوازىكى سەرلېشېواو بۇ سەردانكەران دەنالېنېت.

ئىتالىا مىژرەوىيەكى دورودرېژى ھاوبەشى لەگەل عىراقدا ھەيە لە پاراسنى مىراتى كولتورىدا، لە سالى ۱۹۶۰ ھاوكارى وەزارەتى رۇشنىبىرى و دەستەى دولەتى دېرىن و مىرات (SBAH) دەكات ھاوكارىيەكانى ئەم دوايە برىتىن لە ئاوەدانكردنەوى گەلەرىيە ئىسلامى و ئاشورىيەكان لەگەل زانكۆى تۇرىن (يونىتۇ).

ھاوتەرىب لەگەل پاپىشتى بەردەوامى دەزگای ھارىكارى گەشەپىدانى ئىتالىا (AICS) بۇ مىراتى كولتورى عىراق، پىرۆژەيەكى نوچ بۇ نۆزەنكردنەوى گەلەرى سۆمەرى بە ھاوكارى لەگەل وەزارەتى بەرگىرى و SBAH پەرى پىدرا ئەم دەستپىلشخەرىيە ئامانجى دروستكردنى فەزای شايستە بوو بۇ نىمايشكردنى ئەم شوپنەوارە گىرگانەى سۆمەرى شانەشانى ئەزمونىكى لىكدانەو مۇدېرىن. بە باشتركردنى دەستراگەيشتن بەم مىراتە سەرنجراپىشە، پىرۆژەكە ھەولېدا ھەم بە گىشتى عىراق و ھەم كۆمەلگەى نۆودەولەتى سودمەند بىت. جىنى ئامازەيە، كارمەندانى SBAH و مۆزەخانە بەو ئامراز و تەكنىكانە تەيار دەكات بۇ پىشاندانى توخمەكانى مىزۆپۆتاميا بە شىۆەيەكى سەرنجراپىشتىر و پەروەردەيى، لە كۆتايىدا كارايى كاركردن بەرز دەكاتەو و ئەزمونى گەلەرىيەكە بە شىۆەيەكى كارىگەر بەرپۆدەبات.

نووسىنگەى نەتەو يەككەرتووهكان بۇ خزمەتگوزارىيەكانى پىرۆژەكان UNOPS رۆلېكى سەركەى بىنى لە گۆرىنى گەلەرى سۆمەرى كە ۶۰۰ مەتر چوارگۆشە بوو، لە ئەنجامدا دىزايىن و كارايى زۆر باشتر بوو.

باشتركردنى دەستراگەيشتن بە خزمەتگوزارىيەكانى ئاو بۇ گەرانەو لە باكورى عىراق

بوو. بەلام بەھۆى نەبوونى ئاوى ئاوى خواردنەو ئەو ئاوى دەرھىتراو پىرۆژەيەكى بەرزى سولفات لەخۆدەگرېت، ئەمەش واىكردووه بۇ خواردنەو نەگونجېت.

ئامازەى بەوشكردووه، "ئاوى خويى بىرەكانى گوندەكە ناخورىتەو، پاك نىيە و دەبىتە ھۆى نەخۆشى وەك سىكچوون. دواى پىرۆژەكە ھەست بە ئاسوودەيى دەكەين. ئىستنا، ئاوى پاك و تەقىمىكرومان ھەيە." محمد - دانىشتووى گوندى خردان الصغىر

بۇ دىلنبايون لە كاركردنى بەردەوامى وېستگە ئاويە نۆزەنكراوكان، نووسىنگەى نەتەو يەككەرتووهكان بۇ خزمەتگوزارىيەكانى پىرۆژەكان چارەسەرى وزى نوپوومەوى پەسەند كىرد. پىرۆژەكە دوو سىستەمى وزى خۆرى بۇ دوو بىر لە گوندى نىانيا، دابىن كىرد و دانانى، ھەروھا ۱۲ پانىللى خۆر و دوو پەمپە ژېرئاوگەوتووهكەى بۇ بەرپۆدەرايەتى ئاوى نەينەوا دابىن كىرد، جگە لەوەش، نووسىنگەى نەتەو يەككەرتووهكان بۇ خزمەتگوزارىيەكانى پىرۆژەكان بەرپۆدەرانى دامەزراو ئاويەكانى لە كارپىكردن و چاككردنەو ھاىراھىنا، پىشتىگىرى لە بەردەوامى درېخايەنى پىرۆژەكە كىرد.

ئامازەى بەوشكردووه، "سوپاسى ئەو رېكخراوانە دەكەين كە لە پشت ئەم پىرۆژەيەن و ھىوادارىن پىشتىگىرى گوندەكانى دىكەش بىكەن كە رېووبەرووى ھەمان تەھددا دەبنەو، ئەگەر ئاو و كارەبا بەردەست بىت، ئاوارە ناوخۆيەكان دېنەو شوپن و مال و گوند و زويەكانىان" مەمەد سەبىر زىادى كىرد.

دامەزراو ئاويە نۆزەن كراوكان لە مانگى ئايارى ۲۰۲۳ بە فەرمى تەواو بوون.

دواى سالانىك لە مەلانىخ لە عىراق، خزمەتگوزارىيەكانى دابىنكردنى ئاوى كارىگەرىيەكى بەرچاوبان لەسەر بوو - لەوانەش لە زيان و پىشتگۆپىختىنەو تا ژېرخانى گىرنگ، لە قەزای شەنگالى دورودەست و شاخاوى، لە پارېزگای نەينەوا لە باكورى عىراق، ئەم كېشەيە بەھۆى كەمى ئاوى سەرزەويەو ئالۆزتر دەبىت كە دەستراگەيشتن بە ئاوى بۇ بەكارھىنانى رۆژانە ھىندەى تر قورستر دەكات. بۇ گوندەكانى ئەم ناوچەيە، ئاوى ژېر زەوى بە شلەمەنى تاكە سەرچاوەى بەردەستە بۇ دابىنكردنى ئاوى.

بۇ پىشتىگىرىكردنى ئەو كەسانەى كە دەگەرپنەو كۆمەلگەكانىان لە شەنگال، پىرۆژەيەك كە لەلايەن يونتۇپسەو جېلەجىكاربوو، كاربان كىرد بۇ نۆزەنكردنەوى دامەزراو ئاويە زيانلىكەوتووهكان و ژېرخانى پەيوەندىدار. پىرۆژەكە لەلايەن ھۆمەتى ئىتالىا لەرېگەى دەزگای ھاوكارى گەشەپىدانى ئىتالىا (AICS) ھە پارەى بۇ دابىنكرا، پىرۆژەكە برىتى بوو لە كونكردنى دوو بىرى نوچ تا قوولايى ۲۰۰ مەتر بۇ گەيشتن بە ئاوى ئاوى خواردنەو، ھەروھا نۆزەنكردنەوى تانكى دابەشكردن و كۆكردنەوى كۆنكرېتى بەخۆيەو بىنى.

كارەكە يارمەتيدەر بوو لە گەياندى خزمەتگوزارىيەكانى ئاوى پىلوپىست بۇ زياتر لە ھەزار مال لە گوندەكانى نىاعىنبا، گولات، گەرشەبەك و خردان الصغىر.

پىشتىر خەلگى قەزای شىنگال دەبوو ئاوى بۇ خواردنەو و بەكارھىنانى ناومال بىكەن كە سەرچاوەكەى لە بىرە تايىبەت و قوولەكانەو

بەرنامەى خۇراكى جىھانى لە عىراق لە سالى ۲۰۲۳

پەيامى

بەرپۆەبەر و نوپنەرى ولات

علي رضا قريشي

ئامژەى بەوەشكردوو، "لە ماوەى سالى ۲۰۲۳دا عىراق گۆرانكارىيەكى بەرچاوى بەخۆيەو بەنيو، كە بە باشتربوونى بارودۇخى ئەمنى و سەقامگىرى سىياسى ديارىكراو. حكومەتى عىراق چالاكانە بەدواى چاكسازىيەكاندايە لە سەرانسەرى كەرتە جياوازەكاندا، بە گرنگيدان بە گەياندنى خزمەتكوزارى باشتىر بۇ دانىشتوو. بەلام ولاتەكە هيشتا لەگەل ئاستەنگە ئالۆزەكاندا دەجەنگىت، بەتايەتى لە چارەسەرکردنى پىداويستىيەكانى ئاسايشى خۇراكى بىبەشتىر دانىشتوو. هۆكارەكانى نااسايشى خۇراك بەهۆى هۆكارەكانى وەك كەمى ئاو و سىياسەتەكانى بەرپۆەبەردنى ئاو، كەمبوونەو كشتوكال و كەمى تەكنەلۆژىي كشتوكالى، بەرزبوونەو نىرخى خۇراك لە جىهاندا، و سنوورداربوونى دەرقتى بۆيوى بۇ كۆمەلگا گوندنشىنەكان و گەنجان دەستپىدەكات.

تەحەددايانە، لەوانە دلىابوون لەوہى كە دانىشتوانى لاواز دەستيان بە پلانەكانى پاراستنى كۆمەلایەتى دەكات، پەرەپىدانى دروستکردنى داھات و تواناكانى كارگىرى گەنجان، و دروستکردنى دەرقتى بۆيوى بۇ كۆمەلگا لاوازەكان. ئەم ھەولانە ئامانجيان بنىاتنانى پشتبەستن بەخۆبوون و پەرەپىدانى يەكگرتوويى كۆمەلایەتى و بەشدارىکردن بوو لە ئاشتى و گەشەپىدانى درىخايەن لە عىراقدا."

بۇ چارەسەرکردنى ئەو تەحەددايانە، بەرنامەى خۇراكى جىھانى (WFP) پشتگىرى لە حكومەت دەكات لە بەدەستەپىتانى برسپىتى سەرلە پىگەى پشتگىرىکردن لە گواستەنەوہى زۆرتىر مالىە لاوازەكان، دانانى بنەما بۇ چارەسەرى بەردەوام، و دلىابوون لە دابىنکردنى دەرقتەكانى بنىاتنانى بۆيوى زيان، بە گرنگيدانىكى سەرەكى بە بنىاتنانى خۇراكى كەشووہوا، بەرنامەى جىھانى خۇراك چەندىن ھەولى خستەگەر بۇ چارەسەرکردنى ئەم

ئەو سالى كە لە پىداچوونەوہدايە

لە ژىر دەستپۆەردانەكانى خۇراكى، بەرنامەى جىھانى خۇراك زياتر لە ۵،۴۰۰ زن و پياو و مالىەكانيان لە سالى ۲۰۲۳ لە پىگەى راھىتانى پىشەى و پەيوەندىيەكانى بازارپوہ لە رووى ئابوورىيەوہ بەھىز كردوو. لە مانگى ئازاردا ئاھەنگى دەرچوون بۇ چوار ھەزار بەشداربوو بەرپۆەچوو، كە كارىگەرىيەكانى راھىتانى تەكنىكى پىشەى پىشاندر. پىرۆگرامى جۆسۆر كە چەندىن پارىزگارى كرتەو، پشتگىرى لە بەشداربووانى كرد لە پىگەى خولى ئۆنلاين زمانى ئىنگلىزى و كارامەى دىجىتالى و پۆلەكانى كارگىرى، ھاوكارى لەگەل يونىسيف و دىدگاي جىھانى لە ژىر دەستپىشخەرى نەوہى ونبوو. پىرۆگرامى جۆسۆر بە سەرکەوتوويى لەلايەن وەزارەتى خويىندنى بالا و توپىزىنەوہى زانستى حكومەتى عىراقەوہ پەسەندكر.

پاھەندبوونى بەرنامەى جىھانى خۇراك درىژدەبىتەوہ بۇ كەمكردنەوہى گۆرانى كەشووہوا و پىرۆزەكانى گونجاندىن، لەگەل گرنگيدان بە بەرزكردنەوہى تواناكانى دابىنکردنى كشتوكالى، سىستەمى ئاودىرى ئاو، و راھىتان لەسەر پىوشوونى

تايپەتەكانى لاوازى بۇ دۇنيابوون لە يارمەتى لە كاتى خۇيدا. كەمى بودجە وايكرد بەرنامەى جيهانى خۇراك لە مانگى ئازاردا هاوكارى خۇراك بۇ ۱۳۷،۰۰۰ ئاوارەبووى ناو كەمپەكە بوەستىتتت. بارى كەيسى پەنابەرانى ناو كەمپ لە ۷۲،۰۰۰ بۇ ۳۸،۰۰۰ سودمەند لە مانگى حوزەيران كەم بكتەو، هەر وەها خولى دابەشكردى لە چوار هەفتەو بۇ شەش هەفتە لە مانگى تەموزو دريژكردەو. بەرنامەى جيهانى خۇراك چالاكانە لەگەل حكومت داکوكى دەكات بۇ تىكەلكردى دانىشتوانى ئاوارەبوو لە پلانە نىشتمانىيەكانى پاراستنى كۆمەلايەتى بۇ دۇنيابوون لەوەى كە خۇراك و پىداويستىيە سەرەككەكانى دىكەيان بە بەردەوامى دابىن دەكرىن.

بەرنامەى جيهانى خۇراك لە ماوەى كۆنفرانسى نەتەوە يەكگرتووەكان بۇ گۆرانى COP28 كەشوهەوا

كۆنفرانسى نەتەوە يەكگرتووەكان بۇ گۆرانى كەشوهەوا COP28 دەرفەتتەك بوو بۇ بەرنامەى جيهانى خۇراك لە عىراق بۇ ئەوەى تيشك بخاتە سەر پەيوەندى ئىوان كردهوى كەشوهەوا و گۆرپنى سىستەمى خۇراك، هاوبەشكردى پىويستى گونجاندىن لەگەل گۆرانى كەشوهەوا بۇ گەرەكردى كردهوى كەشوهەوا پەيوەست بە خۇراك، ئاو و وزە؛ و چارەسەركردى زيان و زيانەكان بە جەختكردەو لەو كارانەى كە لە عىراق ئەنجامدارون بۇ بەهيزكردى سىستەمى ئاگاداركردەوى پيشوهەختە و كردهوى پيشبىنكرارو. وەك هاوسەرۆكى گروپى كارى ئەنجامەكانى UNSDCF RWG ژمارە ۴ سەبارت بە كەشوهەوا و ژىنگە، بەرنامەى خۇراكى جيهانى بەشدارى كرد و بەشدارى ۷ دانىشتنى كرد لە COP28 و سەركرديەتى ۴ دانىشتنى كرد سەبارت بە پەيوەندى ئاو-وزە- خۇراك، گۆرانى كەشوهەوا و دارستانەكان لە عىراق، كەشوهەوا دارايى، و گەشەى سەوز.

بەرنامەى خۇراكى جيهانى پشتيوانى حكومتەى عىراق دەكات بۇ چاكسازى لە سىستەمى پاراستنى كۆمەلايەتى لە عىراق، لە رېگەى سىياسەت و بەرنامەكانەو كە ئامانج لىي گەپشتن بە خەلكى لاواز و نائەمنى خۇراك، بەتايپەتى دانىشتوانى زيانلىكەوتووى قەيران و كۆمەلگا لاوازەكان. بە هاوبەشى لەگەل حكومتەى عىراق، بەرنامەى جيهانى خۇراك پشتگىرى لە دەستپيشخەرىيەكانى كرد لەوانە چاكسازى و ديچتالكردى سىستەمى دابەشكردى گشتى (PDS) و دروستكردى رېزروى دەرچوون بۇ سودمەندانى تۆرەكانى سەلامەتى كۆمەلايەتى (SSN)، ئاسانكارى بۇ گواستەو لە هاوكارى پاراستنى كۆمەلايەتى بۇ بەهيزكردى ئابوورى و پشتبەستن بە خۇ. سەرەراي ئەوەش، بەرنامەى جيهانى خۇراك پشتگىرى لە دروستكردى يەك تۆمار دەكات وەك سەكۆپەكى هاوبەش و سىستەمى چاودرېكردى ئاسايشى خۇراك بۇ بەهيزكردى تواناكانى حكومت لە پاراستنى كۆمەلايەتى لە رېگەى دروستكردى بەلگە.

سەرەراي كەمى بودجە بۇ چالاككەكانى بەرپەرچدانەوى فرىاگوزارى لە نىسانى ۲۰۲۳، بەرنامەى خۇراكى جيهانى پلانلىكى بەرپەرچدانەوى قەيرانەكانى دارشت بۇ چارەسەركردى پىداويستىيە بەردەوامەكانى خۇراكى ئاوارەكانى بىپەشتترين لە كەمپى جادە ۱، پەنابەرانى سورىا و گروپە لاوازەكانى دىكە، كە تەرخانكردى سەرچاوەكان تىيدا بوو يەكەمايەتى دانراو بە پشتبەستن بە پىوەرە

بەرپەرچدانەوى بىبابانبوون. جىپەجىكردى پرۆژەكانى خۇراگرى و گۆرانى كەشوهەوا برىتتتە لە دابەشكردى شانە هەنگەكان، نۆزەنكردەوى ژىرخانى ئاو، و دامەزراندنى نەمامگەى مەنگۆ. هەر وەها هەولەكان برىتتت لە دابەشكردى كەرەستەى ئاودرېرى مۇدېرن و تۆوى بەرگەگرتنى وشكەسالى، لەگەل گرنگيدان بە بەهيزكردى كۆمەلگا ناوخۆيەكان لەرېگەى پراكتيزە كشتوكالىيە بەردەوامەكان لەرېگەى دابىنكردى ئامرازەكانى گونجاندىن كەشوهەوا بۇ جووتيارانى بچووك، پەرەپيدانى هاوبەيمانى بازركانى كشتوكالى، و بەهيزكردى سىستەمى خۇراكى عىراق.

بە هاوكارى لەگەل وەزارەتى پەرورە، بەرنامەى خۇراكانى قوتابخانەكانى بەرنامەى جيهانى خۇراك WFP گەپشتە نزيكەى ۴۵۲،۱۰۴ مندالى تەمەنى خويندن لە ماووى سالى خويندنى ۲۰۲۲ - ۲۰۲۳، كە بەشدارىيان لە ژمە خۇراكيە خۇراكيە رۆژانەكان كرد لە ۱۴،۰۳ قوتابخانە كە لە سەرانسەرى ۱۳ قەزادا بلاوونەتەو. هاوكارىيەكە برىتتتە لە چارەسەركردى بۇشاييەكانى كاركردى، باشتكردى هەماهەنگى، كۆكردەوى زانبارييەكانى چاودرېكردى، و دەستپىكردى گفتوگۆ سىياسەت. ئەمەش نەك تەنها خۇشگوزەرانى خويندكارانى باشتر كرد بەلكو نزيكەى ۶.۶ مليۇن دۆلارى خستە ناو بازارە ناوخۆيەكانەو، كە نزيكەى ۹۰۰ هەلى هەلى كاربان رەخساند. بە هاوكارى لەگەل وەزارەتى پەرورە و هاوبەشە جياوازەكان، بەرنامەى جيهانى خۇراك ئاسانكارى بۇ پەرەپيدانى سىياسەتتىكى نىشتمانى گشتگىر بۇ خۇراكانى قوتابخانەكان كرد، هاوتەرىيكردى لەگەل پابەندبوونى حكومت بۇ بەهيزكردى خويندن سەرەتايى بۇ كارىگەرىيەكى بەردەوام و رېگە خۇشكردى بۇ ئەوەى حكومت بەرپرسپاريتتى تەواوى جىپەجىكردى بەرنامەكە لە ئەستۆ بگرىت چاوى لە سالى خويندنى ۲۰۲۳-۲۰۲۴ بوو.

پیکراوی تەندروستی جیهانی عێراق تیشک دەخاتە سەر دەستکەوتەکانی ساڵی ۲۰۲۳ و پێگای پێشەوه

دەستکەوتە سەرەکییەکانی پیکراوی تەندروستی جیهانی لە کەرتی تەندروستی عێراق و بەشدارییەکانی لە ساڵی ۲۰۲۳ دا

ئیفلیجی توندی شل (AFP) و دیاریکردنی ڤایروسی ئیفلیجی مندالان. بەرنامەیەکی گرنکی راهێنانی دوو رۆژە لەسەر ES دەستیپێکردوو، کە پارێزگاره هەلبژێردراوەکان دەکاتە ئامانج لە سەرانسەری وڵاتدا.

۴- بەهۆی دۆخی تای خۆینەربوونی کریمیایا- کۆنگۆ (CCHF) لە عێراق لە ساڵی ۲۰۲۳، تیمیکی پسیپۆری پیکراوی تەندروستی جیهانی، بە نوینەرایەتی HQ، EMRO، و CO، لە مانگی تەمموزی ۲۰۲۳ سەردانی پارێزگاکانی بەسەر و تی قریان کرد لە باشووری وڵاتەکەدا کە حالەتی CCHF بەرزترە ژمارەکان راپۆرت کران. دواي هەلسەنگاندنی دۆخ و تواناکان، پیکراوی تەندروستی جیهانی بپاریدا بەرنامەیەکی ناوازه دەستیپێکات کە چاودێری پزیشکی و دەروونی تاییبەتمەند بۆ رزگاربوونی CCHF پێشکەش

دریژکردنەوە و تەیارکردنی نەخۆشخانە، تاکە داڕینگری چاودێری لاوەکی و سییەم بۆ حالەتەکانی سووتاو، قوربانیانی تەقینەوه/جەنگ، نەخۆشانی شێرپەنجەیی پێست، و... مندالانی تووشبوو بە ناتەواوی زگمکی لە پارێزگای سلێمانی، ئەم هەولە پێژەیی تووشبوون و مردنی بەشیۆهیهکی بەرچاو کەمکردووه، ئەمەش سوودی بۆ دانیشتووانیکی ۲،۳ ملیۆن کەس هەبوو، لەنێواندا پەنابەران، ئاوارهکان و کۆمەلگە میواندارەکان چ لەناو کەمپەکان و چ لە دەروەمی کەمپەکان.

۳- پیکراوی تەندروستی جیهانی راهێنانی تۆری چاودێری ژینگەیی دەستیپێدەکات بۆ پاراستنی عێراقی بێ ئیفلیجی مندالان؛ ئەم دەستیپێشخەرییە گرنکی بەنمونه گرتنی ژینگەیی دروست دەدات بۆ چاودێریکردنی حالەتەکانی

۱- عێراق ئاهەنگی نەهیشتنی نەخۆشی تراکۆمای (Global Health Bright Spots) ۲۰۲۳ی گێرا کە بە سەرکەوتوویی نەخۆشییەکە بنبرکرد - یەکێکە لە نەخۆشییە گەرمەکان کە پشتگوێخراوه. هەلسەنگاندنی یەکلاکەرۆه، کە لە پارێزگای سلێمانی لە هەریمی کوردستان لە لایەن تیمیکی پسیپۆری پیکراوی تەندروستی جیهانی لە بارهگای سەرەکی پیکراوی تەندروستی جیهانی و بەرنامە ناوچەیی بۆ رۆژەلاتی دەریای ناوایستەنەجامدراوه. ئامازەیه بۆ دەستکەوتیکی جێی سەرنج لە تەندروستی گشتیدا.

۲- بەرزکردنەوەی نەخۆشخانەیی سووتاو و نەشتهرگەری بنیاتنانەوهی سلێمانی؛ پیکراوی تەندروستی جیهانی عێراق دەستیپێشخەرییەکی سەن قۆناغی ئەنجامدا بۆ نۆژەنکردنەوە و

ئەم دەستپېشخەرییە ئامانجى بەرزكردنەوى لېھاتوویى كلىنىكى پزىشكان بوو كە گرنكى بە كارامەییەكانى یەكەى چاودىرى چر (ICU) و بەرپۆمەردنى نەخۆشییە تووشبووگان دەدات. پزۆگرامەكە خولپكى پروانامەى لە چاودىرى مەترسیدار و بلاووبوونەوه لەخۆگرتبوو كە بۆ ۲۷ پزىشكى KHCMS دارپۆترابوو. كە راپهتانی تاییەتمەندیان بۆ دابینكرد. سەرەپای ئەوئەش، راپهتانی راپهتەران بۆ نوێكردنەوى بلاووبوونەوى پەتاکان (TOT) بۆ ماوهى ۶ پۆژە بۆ ۲۱ كانید و كارمەندانی دەستەى تەندروستی گشتى رېڭخراوه. كە ئاسانكارى دەكات بۆ بلاووكردنەوى زانیاری و لېھاتوویە گرنەگان لە بەرپۆمەردنى بلاووبوونەوه.

۱۲- هەرەها عێراقى رېڭخراوى تەندروستی جیهانى رۆلى هەبوو لە رېبازى عێراق بۆ بەرپۆمەردنى ئایدز بە بەشداریکردن لە پەرەپێدانى ستراتیژى نیشتمانى ئایدز، كە بریارە لە سالى ۲۰۲۴ یەسەند بكریت رېنماییەكانى (ART). سەرەپای ئەوئەش، لە مانگی ئابى ۲۰۲۳، رېڭخراوى تەندروستی جیهانى عێراق پشنگیری و پشنگیری بۆ رەشنووسى رېنماییەكانى بەرنامەى نیشتمانى ئایدزى عێراق (NAP) پشنگەش كەرد كە بۆ ئەو كەسانەى كە لەگەل ئایدزدا دەژین (PL HIV) دارپۆتراوان. رېڭخراوهكە هەلسەنگەندىكى گشتگیری ئەنجامدا كە بە توپزینەوهى چاودىرى بايۆلۆجى و رەفتارى یەكگرتوو (IBBS) ناسراوه لە نیوان دانیشتوانى سەرەكى لە عێراقدا- كە پشنگەرجىكى گرنە بۆ جیبهجیكردى IBBS. دواتر

۱۳- عێراق بەشدارى لە كۆنفرانسى گۆرانى كەشوهەوا COP۲۸ كەرد كە لە دوپەى لە كانوونى دووهمى ۲۰۲۳ بەرپۆمەجوو. بەشداریکردنەكە كە شانەكانى رېڭخراوى تەندروستی جیهانى و مەزارەتى تەندروستی لەخۆگرتبوو. بۆ یەكەمجار رۆژىكى تاییبەت بە تەندروستی بۆ چارەسەرکردنى كارگەراییەكانى گۆرانى كەشوهەوا لەسەر تەندروستی مرۆف و باش-بوون.

تەندروستی جیهانى بەردەوام بوو لە هەولەكانى لە پارێزگای نەینەوا بە ئاسانكارى بۆ دابینکردنى دەرمان و سەرچاوه پزىشكییەكان، ئەنجامدانى هەلمەتى كوتان، و پشنگەشكردنى دەستپېشخەرییەكانى بنیاتنانى توانا لە سەرانسەرى كەرتە تەندروستیيە جیاوازەكاندا. ئەم پشنگیریيە درېژبوووه بۆ بەردەوامبوونى خزمەتگوزارییە تەندروستیيەكان لە نیشتهجیوونى نافەرمى لەسەر شاخى شنكال، سەنتەرى مندالبوون و فریاكەوتنى تەل مەراك لە تەلەغەر، و كەمپى جەدا ۱.

۹- عێراقى رېڭخراوى تەندروستی جیهانى، بە پالپشتى بارەگا و هاوبەشەكانى هەریمی، رۆلپكى جەوهەرى گێرا بۆ ئەوهى عێراق بپتە دووهم وڵات لەسەر ئاستى جیهان كە پیدابوونەوهى تەندروستی و ئامادەیی گشتگیر (UHP) ی ئەنجامدا. راسپاردەكان تیشكیان خستە سەر باشترکردنى سیستەمى تەندروستی، بەهێزکردنى رېوشوئەكانى ئاسایشى تەندروستی، و بەرزكردنەوهى هەماهەنگى نیشتمانى و نیوئەولەتى، لەگەل جەختكردنەوهیەكى تاییبەت لەسەر پشنگیریەكانى ئەولەویبەت بەرز بۆ باشترکردنى ئەدای سیستەمى تەندروستی و زیادکردنى ئاسایشى تەندروستی نیشتمانى.

۱۰- پشنگەوتنى بەرچاوه لە داھیتانى تەندروستی دیجیتالیدا لە رېگەى جیبهجیكردى سەرکەوتووانەى سیستەمى چاودىرىكردى بەردەستبوونى سەرچاوه و خزمەتگوزارییە تەندروستیيەكان (HeRAMS) و پلاتفۆرمى DHIS۲ دیارە. دەستكەوتەكانى بەرنامەى كوتان بریتین لە بنیاتنانى توانا، پەرەپێدانى مۆدیل، جیبهجیكردى DHIS۲، بەرپۆمەردنى داتا، مۆدیلكردى داتا كۆكراوهكان، دلناییى كوالیتى، چەسپاندن، پەرەپێدانى داشبۆرد، و پلاندانانى بەردەوامى. پابەندبوونى عێراق بە تەندروستی دیجیتالی زیاتر لە رېگەى دەستپېشخەرییە زیادەكانى DHIS۲ وەك DHIS۲ لەسەر بنەمای حالەتەكانى سیل، خۆراك، سیستەمى چاودىرى لەسەر بنەمای رووداوهكان، و HMIS زیاتر دەردەكەوتیت، كە جەخت لەسەر بەرزكردنەوهى بەرپۆمەردنى داتا و پشنگەشكردنى خزمەتگوزارى تەندروستی كارامە دەكاتەوه.

۱۱- لە هەولپكى هاوبەشەدا لە سالى ۲۰۲۳ ییشدا، رېڭخراوى تەندروستی جیهانى هاوبەشى لەگەل ئەنجومەنى بالای پەسپۆرییە پزىشكییەكانى كوردستان (KHCMS) كەرد بۆ ئەنجامدانى بەرنامەییەكى تۆكەمى راپهتانی دوو هەفتەیی.

دەكات. هەرەها ئەم بەرنامەییە توپزینەوهیەكى بەدواداچوون لەسەر ئالۆزاییەكانى كورتخایەن و ناوهرپاستى دواى چاكبوونەوه ئەنجام دەدات. دواى كۆبوونەوهكان لەگەل دەسلەتە تەندروستیيە فیدرالی و ناوخواييەكان، رەزامەندییەكان دەستەبەر كران، و بەرنامەكە كە ناوى پزۆگرامى چاودىرى رزگاربووانى (CSCP) (CCHF) ی لیتراوه، بۆ یەكەمجار لە ناوچەكەدا جیبهجى دەكریت. پارێزگارى بەسەر باشوورى عێراق وەك شوینى دەستپېكردى CSCP پروانامەدار لە زنجیرەى دابینكردن پشەیی بە هاوكارى و مەزارەتى تەندروستی و بەرپۆمەرییەتى تەندروستی بەسەر هەلبژێردرا.

۵- تا كانوونى دووهمى ۲۰۲۳، رېڭخراوى تەندروستی جیهانى عێراق پالپشتیەكى بەرچاوى بۆ دامەزراره تەندروستیيەكان لە زۆریك لە ناوچەكانى وڵاتدا درېژكردووهتەوه، زیاتر لە ۳۰۰ هەزار پارچە ئامیزى پزىشكى، بەرھەمى یارمەتیدەر، مۆبیلیاتى پزىشكى، و ئامیزى پاراستنى كەسى (PPES) ی دابینكردووه، كە بەھایان زیاترە لە ۱.۰۴۶ ملیۆن دۆلار. ئەم سەرچاوانە بە شپۆهەكى ستراتیژى بەسەر دامەزراره جۆراوجۆرەكانى چاودىرى تەندروستی و نەخۆشخانە جیاوازەكاندا بە هەماهەنگى لەگەل بەرپۆمەرییەتى تەندروستیيەكان و بەرپۆمەرییەتى تەندروستیيە پەيوەندیدارەكان لە هەردوو مەزارەتى تەندروستیى ناوهرپاست و هەریمی كوردستانى عێراق دابەشكراون.

۶- زیاتر لە سالى ۲۰۲۳، رېڭخراوى تەندروستی جیهانى پشنگیری لە دەسلەتەدارانى تەندروستی ناوخواييى كەرد بە زیاتر لە ۵۱ باركردنى پزىشكى و پیدابوونى پزىشكییەكان بە بەھای ۱.۱ ملیۆن دۆلار كە پشنگەشكرا بۆ پاراستنى پشنگەشكردنى خزمەتگوزارییە بنەرەتیيەكانى چاودىرى تەندروستی بۆ ئاوهەرەكانى ناوخواييى پەنابەرەن، و كۆمەلگە میواندارەكان لە هەریمی كوردستانى عێراق و كارگەرى لەسەر مەملەتیان هەبوو پارێزگاكانى كە بریتین لە نەینەوا، ئەنبار، كەركوك، هەولێر، دەھۆك و سلیمانى.

۷- بە بەشدارى بەخشندەى بەخشندە، رېڭخراوى تەندروستی جیهانى عێراق رۆلپكى سەرەكى ببنى لە دامەزراندنى سەنتەرى چاودىرى شپۆرەنجە لە نەخۆشخانەى فریاكەوتنى دەھۆك لە مانگی تشرینی دووهمى ۲۰۲۳. نۆژەنكردنەوه و نۆژەنكردنەوهى دوو بەشى سەرکەوتوانە ئەنجامدا بۆ گواستەنەوهى بەشى ئۆنكۆلۆژى لە نەخۆشخانەى ئازادى كۆن لە قایمقامیەت، بریارە لە ناوهرپاستى مانگی ۱ى سالى ۲۰۲۴ پزۆژەكە بگاتە كۆتایی و بە گەیاندى كەرەستەى پزىشكى، دواى ئەوه سەنتەرەكە رادەستى مەزارەتى تەندروستی دەھۆك بكریت.

۸- بە درېژایی سالى ۲۰۲۳، رېڭخراوى

**بەشداریکردنی زنجیرەدا دابینکردنی عێراق
لە پیکراوی تەندروستی جیهانی**

- کۆی گشتی بری دەرمان و پێداویستییهکانی گەیاندرائو لە ساڵی ۲۰۲۳: ۱.۳ ملیۆن دۆلار ژمارەى ئەو بارانەى لە کۆگای هەولێر وەرگیراون: ۴۸
- ژمارە و بەها و کێشى ئەو بارانەى کە گەیاندرائون: ۶۰ بار بە بەهای ۱.۷۵ ملیۆن دۆلار و کێشى ۱۰۰ تەن
- پارەى بەردەست بۆ دابینکردنی دەرمان و پێداویستی پزیشکی بۆ ساڵی ۲۰۲۴: ۴۲۰.۰۰۰ دۆلار
- پیکراوە ناھکوومیەکان کە پشتگیری دەکرین تەنھا ناوچەى باکوور & پیکراوە ناھکوومیەکان لە سەرانسەرى وڵات
- **بۆ MCH دەستکەوتە سەرەکییەکانی ساڵی ۲۰۲۲-۲۰۲۳**
- پیکراوی تەندروستی جیهانی ھاوکاری وەزارەتى تەندروستی کرد لە دروستکردنی

- نەشتەرگەرى لە نەخۆشخانەى نەشتەرگەرى سووتاندن و بنیاتنانەووە لە پارێزگای سلێمانی
- پلانى کردنەووەى یەكەى چاودێرى تاجى لە نەخۆشخانەى شنگال لە پارێزگای نەینەوا
- دابینکردن و پشتگیریکردنی خزمەتگوزارییەکانى چاودێرى تەندروستی سەرەتایى لە ۱۰ کەمپى پەنابەرانى ناوڤا + ۶ کەمپى پەنابەران
- بنیاتنانى توانا بۆ ناوچەکانى کارکردنى ستافى نیشتمانى چاودێرى فریادگوزارى سەرەتایى، کۆنترۆلکردنى تووشبوون و خۆپاراستن ، تەندروستی دەروونى، تۆرى ئاگادارکردنەووەى پێشوەختە و ئاگادارکردنەووە و وەلامدانەووە و چاودێرى نەخۆشى تیکچونى ھەرس)
- وەلامدانەووەى بلاووبوونەووە بە تايبەتى نەخۆشییە ئیندېمیکەکانى وەك کۆلېرا، تاي کریمە ، لیشمانیا، ھەوکردنى پەردەى مېشك
- پشتگیری لە خزمەتگوزارییەکانى پەنابەرانەى لە تەندروستی خێزانەکان لە ناوچە باسکراوھەکان

**دەستپێوەردانەکانى ئیستای پیکراوی
تەندروستی جیهانى لە ناوچە پێوېستەکاندا
بریتین لە**

- دروستکردنی یەكەى دابراڤان (۱۴ قەرەوێلە) لە هەولێر
- ۳۲ قەرەوێلە بۆ نەخۆشخانەى فریادگوزارى رۆژھەلات زیادکرا جگە لە ۶۰ قەرەوێلە بۆ یەكەى چاودێرى چرى تازەلەداپکبووان لەگەل دامەزراندنى بەشى ۴ قەرەوێلەى یەكەى چاودێرى چرى منداڵان لە نەخۆشخانەى فیکرارى منداڵبوون لە هەولێر.
- پالپشتیکردنى دامەزراوێ تەندروستی پەنابەران لە نەخۆشخانەى منداڵبوون لە هەولێر
- بە ئەنجام گەیاندى قۆناغى یەكەمى سەنتەرى چاودێرى ئۆنكۆلۆژى لە پارێزگای دەھۆك و پڕۆسەكە لەگەل قۆناغى دووهمى پڕۆژەكە کە لەلایەن كۆمپانیای بى پى ئاڤ ئیكەمە پارەى بۆ دابینکراو
- نۆژەنکردنەووە و تەیارکردنى شانۆى

- پشتمگیرکردن له "کۆبوونهوهی پێداچوونهوه به نهخۆشییه رێگیرکراوهکان له فاکسین"
 - پشتمگیرکردن له وهزارهتی تەندروستی له ئەنجامدانی "شیکاری گەردنی تەنگە EPI".
- پاڤیشتی تەکنەلۆژیای تەندروستی**
- تیمی بەرپۆهەبەردنی زانیاری تەندروستی و سیستەمی تەندروستی له ئۆفیسێ وڵاتی رێکخراوی تەندروستی جیهانی عێراق بەردەوامه له هاوکاری لهگەڵ وهزارهتی تەندروستی فیدرالی و وهزارهتی تەندروستی له هەرێمی کوردستانی عێراق بۆ یەكخستنی ستانداردهکانی سیستەمی تەندروستی بۆ رێکخستنی پراکتیکەکانی بەرپۆهەبردن و... ئاسانکاری بۆ دەستپێگەشتن به خزمەتگوزارییه تەندروستییه یەكسانەکان له سەرئانسەری عێراق.
 - دەستکەوتە سەرەکییەکان بریتین له:
 - دابینکردنی سێرڤەرێکی دانای هەور بۆ وهزارهتی تەندروستی له هەرێمی کوردستان بۆ دانانی پلاتفۆرمی DHIS2 که چارەسەری دیجیتالی رێککەوتن لەسەر کراوه
 - دیجیتالکردنی سەرکەوتوو بەرنامە کوتان (دانای کۆکراوی مانگانه) به بەکارهێنانی پلاتفۆرمی DHIS2 له سەرئانسەری دامەزراره تەندروستییهکانی هەرێمی کوردستانی عێراق لهگەڵ ڤاڤیشتی گشتگیر که پیشکەش به هەموو کارمەندانی پڕۆگرامەکە دەکریت
 - تەواوکردنی قۆنەغی یەكەمی پڕۆژە HeRAMS، هەلسەنگاندنی بەردەستبوونی خزمەتگوزارییه تەندروستییهکان و سەرچاوهکان له سەرئانسەری دامەزراره تەندروستییهکانی هەرێم له ساڵی 2023، که 1434 دامەزراره تەندروستی دەگریتهوه لهگەڵ رێکخراوهکه که پشتمگیری له دروستکردنی تیمی پڕۆژەکه دهکات و دابینکردنی تابلێت بۆ داخڵکردنی زانیارییهکان
 - پەرەپێدانی پانێلێکی زانیاری کارلیککارانه (داشبۆرد) بۆ پڕۆژە HeRAMS، دلنیابوون له دەستپێگەشتن به ئاسانی بۆ بێراردەران له وهزارهتی تەندروستی هەردوو وڵات و دامەزراره تەندروستییهکانی دیکه، که به زمانی کوردی بەردەسته لهگەڵ هەولەکانی وەرگێڕان که له ئارادایه
 - تەواوکردنی دیجیتالکردنی بەرنامەکانی سیل و خۆراکی سییهکان، لهگەڵ چاودێریکردن لهسەر بنه‌مای رۆدادهکان، لهگەڵ پلان بۆ سەرچاوه مڕۆییەکان بۆ پشتمگیرکردنی بەرنامەکه
 - چالاکییه بەردەوامهکان بریتین له:
 - دەستپێکردنی دیجیتالکردن بۆ بەرنامەکانی ئاماری ژيان، AMR، HIV، هەوکردنی جگەر، و شیرپەنجە
- ستراتیژی تەندروستی ژيان، مندالان و هەرزەکارانی عێراق بۆ ساڵی 2024-2030.
- دروستکردنی پلانی کارکردنی سێ ساڵه بۆ تەندروستی ژيان و مندالان و هەرزەکارانی عێراق بۆ ساڵی 2024-2026.
 - هاوکاریکردنی وهزارهتی تەندروستی له دارپشتنی ستراتیژی تەندروستی خۆراکی عێراق بۆ ساڵی 2024-2030.
 - پەرەپێدانی داشبۆردێکی دیجیتالی بۆ تەندروستی زاوژ، مندالوونی فریاگوزاری، و چاودێری تازەله‌دایکبوو (RH & EmONC).
- EPI بەرنامە**
- 1- پڕۆگرامی ئیفلجی مندالان/EPI 2023 و بەرههێنانی 1,128,428 دۆلاری له چالاکییهکان کرد که ئامانجیان بەرزکردنەوهی چاودێری ئیفلجی مندالان و باشتکردنی پڕۆگرامی EPI له عێراق له ساڵی 2023 به ئامانجهکانی دلنیابوون له‌وهی هێچ مندالێک له‌وای خۆی نه‌میتیت، پاراستنی دۆخی بێ ئیفلجی مندالانی عێراق، و تەواوکردنی پڕۆسە گواستنه‌وهی ئیفلجی مندالان.
 - 2- چالاکییهکانی چاودێری ئیفلجی مندالان 339 هەزار و 311 دۆلار بووه و بریتی بوون له
 - تێچوووی کارکردن بۆ چالاکییهکانی چاودێری AFP
 - کۆبوونه‌وه‌کانی پێداچوونه‌وهی چاودێری AFP و ES له ناوه‌پاستی سال و کۆتایی سالدا
 - پێداچوونه‌وه و چاپکردنی رێبه‌ری مه‌یدانی چاودێری AFP بۆ وهزارهتی تەندروستی عێراق
 - دابینکردنی ئامێر و کیت و کاراکتەرەکان بۆ تاقیگە نیشتمانی ئیفلجی مندالان
 - بەرزکردنەوهی چاودێری ژینگه
 - ئەنجامدانی "مەشقی هاوشپۆه‌کردنی بلا‌و‌بوونه‌وهی ئیفلجی مندالان" (POSE)
 - 3- چالاکییه‌کانی EPI کۆی گشتی 789,117 دۆلار بووه و بریتی بوون له:
 - پشتمگیرکردن له رووی تەکنیکی و داراییه‌وه "کەمپینی کوتانی فرە دژە جەستە" که ده‌گاته زیاتر له 4,000,000 مندال که نه‌یان‌توانیوه بیان ژەمی سفیران هه‌بووه، له‌گەڵ هێتانه‌کاپه‌ی زیاتر له یه‌ک ملیۆن ژەمی چه‌ندین فاکسین
 - پشتمگیرکردنی وهزارهتی تەندروستی له ئەنجامدانی "بەرزکردنەوهی کوالیتی داتا‌کانی پڕۆگرامی چاودێری سورپۆژە و رۆبێلا له عێراق"
 - پێداچوونه‌وه و چاپکردنی رێنماییه‌کانی چاودێری سورپۆژە بۆ وهزارهتی تەندروستی عێراق
 - دابینکردنی ئامێر و کاراکتەرەکان بۆ تاقیگە نیشتمانی سورپۆژە
- ئاماده‌کاری بۆ قۆنەغی دووهمی پڕۆژە هی‌رامس، که بێراره له کۆتایی مانگدا ئاماده‌کاری کادره‌کان دەست پێکات، سەردانی مه‌یدانی بێراره له ناوه‌پاستی مانگی نیسان دەست پێکات، و کۆکردن‌وهی زانیاری بۆ ئەم قۆنەغە پێشبینی دەکریت له ناوه‌پاستی مانگی حوزەیران کۆتایی پێبێت
- بەرەنگارییه‌کان/ پێشبینی‌ره‌کان که ده‌بێت بۆ دوو ساله‌ی داها‌توو له‌بەرچاو بگێرین**
- باشتکردنی هه‌ماهه‌نگی و په‌یوه‌ندی له‌گەڵ ده‌سه‌لاتدارانی تەندروستی له هەرێمی کوردستانی عێراق به تاییه‌تی بۆ دەستپێش‌ان‌کردن و چارەسەرکردنی پێداویستییه تەندروستییه‌کانی ئاواره‌کان، په‌نابه‌ران، و کۆمه‌لگە میواندار
 - پاراستنی خزمەتگوزارییه تەندروستییه سەرته‌تاییه‌کان بۆ ئاواره‌کان، په‌نابه‌ران و گه‌راوه‌کان له هه‌موو پارێزگا‌کان، که ئەو جۆره دانیش‌توانه لاوازه تێیدا جیگیر ده‌کرین جا له که‌مپه‌کاندا بێت یان له ناو کۆمه‌لگە میوانداردا
 - بەرزکردن‌وهی توانای کارمەندانی تەندروستی و پزیشکی له بەرپۆه‌بەراییه‌تی تەندروستی ی پارێزگا‌کانی هەرێمی کوردستانی عێراق، نه‌ینه‌وا، و که‌رکوک.
 - پەرەپێدانی دیجیتالکردنی سیستەمی زانیاری بۆ باشتکردنی سیستەمی تەندروستی، فراوانکردنی جێبه‌جێکردنی DHIS2، و ناساندنی سیستەمی زانیاری تەندروستی ئەلیکترۆنی
 - به‌هێزکردنی ژێرخانی تەندروستی له پارێزگا زیانی‌که‌وتوو‌ه‌کانی مەملانی، له‌وانه‌ش به‌رزکردن‌وهی توانای نه‌خۆشخانه‌ی ر‌ه‌وانه‌کردن له رێگە‌ی نۆژە‌نکردن‌ه‌وه/چاکسازی و به‌رنامە‌کانی تەکنەلۆژیای تەندروستی
 - باشتکردنی ئاماده‌کاری و وه‌لامدانه‌وهی نه‌خۆشییه ئیندیمیکه‌کان، به‌تاییه‌تی کۆلیرا، به له‌بەرچا‌و‌گرتنی حاله‌ته‌کانی ر‌ا‌بردوو و ر‌ه‌وتی سکچووون که ئاماژەن بۆ بلا‌و‌بوونه‌وهی ئەگه‌ری
 - بەرزکردن‌وهی توانای خزمەتگوزارییه تەندروستییه لاوه‌کی و سییه‌مه‌کان چارەسەرکردنی پرسه‌کانی ئاماده‌بوونی کارمەندان و بارگرا‌نی ئاواره‌کان و په‌نابه‌رانی سوریا له‌سەر خزمەتگوزارییه تەندروستییه‌کان
 - پشتمگیری له خزمەتگوزارییه تەندروستییه سەرته‌تاییه‌کان له که‌مپی ئاواره و په‌نابه‌ران چارەسەرکردنی سنووردارکردنی توانا‌کان
 - دابینکردنی دەرمانی پێویست و پێدا‌ویستی پزیشکی
 - پاراستنی پشتمگیری بۆ چالاکییه‌کانی به‌رنامە‌ی کوتان

خۆبهخشانی نهتهوه يهكگرتوووهكان

زياتر هاوولاتیان ههنگاو ده نيته سهر كار يگهري بهردهوام وهك خۆبهخشانی نهتهوه يهكگرتوووهكان

له ساڵی ٢٠٢٣، پرۆگرامی خۆبهخشانی نهتهوه يهكگرتوووهكان (UNV) له عێراق لاپهريههکی بهرچاوی بهخۆیهوه بونی، که شایهتخالی بهرزبوونهوهی پابهنبوونی نیشتمانی بوو به ئامانجهکانی گهشهپیدانی بهردهوام (SDGs). به هێزیکی فراوانکراوی ١٨٤ خۆبهخش، له نیویاندا هاوسهنگیکی باش ٤٧٪ ژن و ٥٣٪ پیاو، ههولێه هاوبهشهکانی خۆبهخشانی نهتهوه يهكگرتوووهكان UNV لهگهڵ ١١ هاوبهشی دهزگاکانی نهتهوه يهكگرتوووهكان و گۆرانکاری بهرهو ٦٠٪ خۆبهخشه نیشتمانییهکان چهختی له گشتگیری و پشتبستهن به بههرمهنده ناوخواییهکان بۆ بهردهوامی کردوه.

هاوتهريب لهگهڵ ئامانجهکانی گهشهپیدانی بهردهوامی ١٦، ١٧ و ٣، خۆبهخشانی نهتهوه يهكگرتوووهكان چالاكانه بهشدارییان کرد له سهرانسهري بواره جیاوازهکاندا، له بهرنامهکانی

خویندکارانی زانکۆ و گروپهكانی گەنجان و رېكخراوه ناحكومییهكان كرد، گرنیدانیان بە هۆشیاری و بەرزکردنەوی بەدەستھێنانی بەهرەمەندەكان پاراست. هەولە ھاوبەشەكان لەگەڵ دەزگاکانی نەتەوە يەكگرتووهكان نەك هەر خۆبەخشییان بەروپێش برد بەلكو کوالیتی بەهرەمەندە وەرگیراوهکانیش بەرزکردەو. بەشداریکردن لە بۆنە و ئاھەنگەکانی وەك رېوېرسمی سکۆلەرشیپی دەستپێشخەری ئەلبیتر ئەنیشتاين ئەکادیمیای پەنابەرانى ئەلمانى DAFI و رېوېرسمی پڕۆگرامى ئەلجوسور زیاتر پابەندبوونی خۆبەخشانی نەتەوە يەكگرتووهكان ی بە دروستکردنی رېگاکان بۆ پەرەپێدانی کارامەیی و دەرفەتی دامەزراندنی کارمەند نیشان دا.

لە بنەرەتدا سالی ۲۰۲۳ سالیك بوو كە خۆبەخشانی نەتەوە يەكگرتووهكان لە عێراق کاریگەری بەرجەستەى هەولەكانى بىنى، جەختى لەسەر پابەندبوونی بەكۆمەل بەرەو گەشەپێدانی بەردەوام، گشتگیری و رۆلى بەهێزى خۆبەخشەكان لە دارشتنى داھاتووێكى گەشاوتەردا.

سەرەكى گەنجانیان لە دەستپێشخەرییە ژینگەپێهەكاندا نیشان دا. رۆژى نۆدەولەتى خۆبەخشى چالاکییەكانى تێداوو كە جەختیان لەسەر توانای گۆرانكارى خۆبەخشى كردەو. بۆنەپەكى بەغدا رۆلى خۆبەخشى لە رۆبەرپووبوونەوی ئاستەنگەكانى گەشەپێدان كۆلییەو، لە كاتیكدا لە هەولێر دەستپێشخەرییەكى چاندنى نەمام جەختى لەسەر "هێزى هەمووان" كردەو بۆ كردەوێ ژینگەپێ.

كیۆكۆ یۆكۆسوكا، جیگری رېكخەری جیپەجیكارى رېكخراوى نەتەوە يەكگرتووهكان، وتی: "لە كاتیكدا ئاشتى پالەنەر دەدات بە عێراق بۆ ئەوێ لە چوارچۆپەى قەیراناوییهو بەجێتە گەشەپێدان، خۆبەخشانی نەتەوە يەكگرتووهكان (UNV) بەوێپەرى چاوەروانییەو چاوەرپى كارکردن لەگەڵ حكومەتى عێراق و تیکەلكردى خۆبەخشەكان لە كارنامەى گەشەپێدانی بەردەوامى وڵاتەكەدا." لە میانى چالاکییەكەى IVD، لەسەر ئەركەكەى بۆ عێراق لە كانوونى دووهمى ۲۰۲۳.

خۆبەخشانی نەتەوە يەكگرتووهكان لە عێراق چالاكانە پەيوەندى لەگەڵ

گەشەپێدانهو تەوڵامدانهو قەیرانەكان. رېبازى دینامىكى پڕۆگرامەكە نموونەى دەستپێشخەرییەكى كۆمەلگە سەنتەرى لە پارێزگای دەھۆك بوو، كە ۴۲ خۆبەخشى نەتەوە يەكگرتووهكان، كە لەلایەن بەرنامەى جیھانى خۆراكەو كۆكرابوونەو، رۆلیكى سەرەكییان لە كارنامەى چاكسازى لە سیستەمى دابەشکردنى گشتیدا گێرا. ئەم دەستپێشخەرییە کاریگەرییە گۆرانكارىیەكانى بەشداریکردنى كۆمەلگەى لە جیپەجیكردنى چاكسازىیە بنەرەتییهكان و دلنیاووون لە پێشكەشكردنى خزمەتگوزارییە كاراكان پیشان دا.

بە درێژایى سالی ۲۰۲۳، خۆبەخشانی نەتەوە يەكگرتووهكان UNV لە عێراق ھاوبەشى لەگەڵ دەزگا جیاوازهكانى نەتەوە يەكگرتووهكان كرد بۆ ئەوێ رۆژە سەرەكییه نۆدەولەتییهكان بەرپۆهەبن. رۆژى ژنان لە بەغدا تیشك خرایە سەر بەهێزکردن و گشتگیری، تیشكى خستە سەر پابەندبوونی بەكۆمەل بۆ پێشخستنى مافەكانى ژنان. رۆژى گەنجان خۆبەخشەكان بەشدارییان لە پاكردنەوێ رۆبارى دیجەلدا كرد، كە رۆلى

نووسینگەى نەتەوە يەكگرتووەكان بۆ ھەماھەنگى كاروبارى مرۆيى OCHA لە عێراق

ئەولەویەتەکانى گرنى بۆ وەلامدانەوى مرۆيى و کۆکردنەوى پارە دەستنيشان دەکات. جگە لەوێش، HTO بەنیاژە يارمەتى بەخەشەرەکان و دەزگاکان بەدات کە پشتگيريبەکان لە پيشينەدا بن.

بە پشەبەستن بە تېروانىنى گشتى گواستنەوى مرۆيى و بۆ پشتگيريبەکان لە رېکخەرى مرۆيى و ھەولەکانى گواستنەوى HCT, OCHA و ستراتيجييبەکانى پەيوەندى ھاوبەشى نەتەوە يەكگرتووەکانى سەبارەت بە گواستنەوى مرۆيى-گەشەپيدان پەرەپيدا بۆ دلبابوون لە پەيامى بەردەوام و يەكگرتوو و يەكگرتوو سەبارەت بە گواستنەوى. کەمپەينىكى ميدىاي ديجيتالى لە رېگەى رېناژە بابەتیبەکانەو دەستيبیکرد بۆ باشتکردنى ھوشيارى گشتى و رۆشنگردنەو لەسەر گواستنەو لە وەلامدانەو بۆ حالەتە فرياکوزارپەکان بەرەو بەدەستپەتانی

ئەنجامەى کە پلانى بەرپەرچدانەوى مرۆيى پيويست نيبە، بەمەش کۆتايى بە نۆ سأل لەم جۆرە کارە ھيتا. سەرەراى ئەوێش، تيمى وولاتى مرۆيى عێراق ئاگادارە کە ھەندىک جۆرى ھاوکارى مرۆيى ھيتا پيويستە بۆ ئەو نزيکەى ۱۰۱ ميليۆن کەسەى کە لە ماوہى سالى ۲۰۲۳دا لە ئاوارەبوونى درېژخايەندا ماونەتەو، کە نزيکەى ۱۸۰،۰۰۰ کەسيان لە کەمپەکانى ئاوارەکان دەژين.

لە ئەنجامدا، نووسینگەى نەتەوە يەكگرتووەكان بۆ ھەماھەنگى كاروبارى مرۆيى OCHA بەناوى HCTى عێراقەو، تېروانىنى گشتى گواستنەوى مرۆيى (HTO)ى بۆ سالى ۲۰۲۳ دەستيبیکرد. تېروانىنىكى گشتى لەسەر دۆخى مرۆيى و گواستنەوى مرۆيى لە عێراقدا دەدات، نوێنەرەيتى تىگەيشننىكى ھاوبەش دەکات لە پيداويستيبە مرۆيبەکانى ماوہتەو و

عێراق لە قۇناغى گواستنەو، ھەربۆيە نووسینگەى نەتەوە يەكگرتووەكان بۆ ھەماھەنگى كاروبارى مرۆيى (OCHA) خەرىكى گونجاندى کارەکانى خۆبەتەى لە ھەمان کاتدا پالپشتى خۆى بۆ تيمى وولاتى مرۆيى عێراق دەپاريزيوت، ھاوکارى دەکات لە پرۆسەى گواستنەوى مرۆيى، ھەماھەنگى، و داكۆکيکردن لەگەل حکومەتى عێراق و کۆمەلگەى مرۆيى.

لە سالى ۲۰۲۳دا دۆخى مرۆيى لە عێراق بەشپۆيەكى بەرچاو باشتەر بوو. زۆرەى ئەو کەسانەى کە لە ناوخۆدا نايامشکراون گەراونەتەو بۆ ناوچەکانى خۇبان، ئۆپەراسيۆنەکان لە وەلامدانەوى مرۆيبەو گۆراون بۆ رېبازى گەشەپيدان، بە گرنکيدانىكى بەھيژ بە چارەسەرە بەردەوامەکان. ئەم پيشھاتانە وایکرد تيمى وولاتى مرۆيى عێراق (HCT) بگاتە ئەو

بۆ ھەماھەنگى کاروبارى مرۆيى OCHA بەرپۆدەبەرىت، لە ساڵى ۲۰۲۳ بە فەرمى داخرا دواى ھەوت ساڵ کارکردن کە بەشدارىيەكى بەرچاوى لە چالاكىيەکانى پزگاکردنى ژيان و بەردەوامکردنى ژياندا کرد. تا کۆتايى ساڵى ۲۰۲۲، سندوقى مرۆيى عىراق پارەيەكى پاكى بە برى ۳۶۷ ملیون دۆلارى ئەمريكى بۆ رېكخراوہ ناحكومىيە نىشتمانى و نۆدەولەتییەکان، دەزگاکانى نەتەوە يەگرتووەکان و رېكخراوہکانى بزوتنەوہى خاچى سوور/مانگى تەرخان کردبوو. بە درېژايى ژيانى، سندوقى مرۆيى عىراق سەلماندى کە بەشپكى گەورەيە بۆ ھاوبەشە مرۆيەکان بەھۆى گشتگىرى کارايى، لە کاتى خۆيدا و نەرمى و نەرمى.

نووسینگەى نەتەوە يەگرتووەکان بۆ ھەماھەنگى کاروبارى مرۆيى لە ساڵى ۲۰۲۴ لە رېگەى ئۆفيسى وڵاتى عىراقوہ بەردەوام دەبیت لە پشتیوانىکردنى تيمى وڵاتى مرۆيى. ئەمەش بریتىيە لە ئاسانگارى دەستراگەپشتن بە مرۆيى و ھەماھەنگى و داكۆكیكردن لە بەرزکردنەوہى ئامادەكارى و پلاندانانى روداو بە گرنگيدان بە گۆرانى كەشووہوا و ئاوارەبوون بەھۆى كەشووہوا بە ھەماھەنگى لەگەل حكومەتى عىراق و حكومەتى ھەرېمى كوردستان و كۆمەلگەى مرۆيى.

ئەمىنيەکان لە مانگەکانى کۆتايى ساڵى ۲۰۲۲، ئۆچا لەگەل ئەندامانى HCT کاريان لەسەر پەرەپيدانى پلانىكى نائاسايى کرد بۆ کارىگەريەكى ئەگەرى لەسەر دۆخى مرۆيى لە عىراق.

لەگەل بەردەوامى گواستنەوہى مرۆيى، ئۆچا دەستى بە دارشتنەوہى کرد بۆ كەمکردنەوہى شوپىپى خۆى، تا ۳۰ حوزەيران ئۆچا ئۆفيسە لاوہكىيەکانى داخست و فەرمانگەکانى تەنيا لە بەغدا و ھەولير پاراست.

سندوقى مرۆيى عىراق (IHF) كە لەلايەن رېكخراوى نووسینگەى نەتەوە يەگرتووەکان

چارەسەرى بەردەوام و گەشەپيدانى بەردەوام.

لە ساڵى ۲۰۲۳ دا كۆرپەندى ھەماھەنگى مرۆيى لە عىراق بە سەرۆكايەتى ئۆچا لە ئاستى ژيژ نىشتمانيدا كۆتايى ھات نووسینگەى نەتەوە يەگرتووەکان بۆ ھەماھەنگى کاروبارى مرۆيى پشتگىرى لە نووسینگەى رېكخەرى نىشتەجىبوو کرد لە پەرەپيدانى مەرجەکانى کارکردن (TOR) بۆ كۆرپەندە ھاوبەشەکانى ھەماھەنگى لە پاريزگان، كە وەك پىكھاتەيەكى پەيوەندى، مرۆيى - گەشەپيدان - ئاشتى (HDP) كاردەكەن.

وہ لە وەلامى مەلمانى ناوچەكە و پىشھاتە

رێکخراوی نۆودهوڵەتی کار

بەرنامەی وڵاتی کاری شایسته له عێراق: بۆزانەوه و چاکسازی

بلۆگی پرسپار و وهلام

دکتۆر مها کاتا، رێکخه‌ری وڵاتی عێراقی رێکخراوی کار، پهنکدانەوهی تێرامان پێشکەش دەکات له‌سه‌ر کاره‌سه‌ره‌کییه‌کانی رێکخراوی کار و به‌رنامەی کاریگه‌رانه‌ی وڵاتی کاری شایسته له‌ عێراق به‌ درێژایی سالی ۲۰۲۳. به‌ گرنگیدان به‌ هاوکاری به‌رده‌وام له‌گه‌ڵ پێکه‌ینه‌رانی سێ قۆلی و هاوبه‌شه‌کان، کاتا رۆشنایی ده‌خاته‌ سه‌ر هه‌وله‌ هاوبه‌شه‌کان بۆ به‌هێزکردنی رهم‌ساندنی هه‌لی کار، په‌ره‌پێدانی گه‌شه‌پێدانی که‌رتی تایبه‌ت، به‌هێزکردنی رێوشوێنی پاراستنی کۆمه‌لایه‌تی، به‌ره‌نگاربوونه‌وه‌ی کاری منداڵان، و به‌رزکردنه‌وه‌ی حوکمرانی کار و گفتوگۆی کۆمه‌لایه‌تی.

جیاوازی جێتدەری به‌ به‌شداریکردنی ته‌نها ۱،۰،۶٪ ژنان له‌ هێزی کار، و نایه‌کسانی داها‌ت له‌ناو... هێزی کار. که‌رتی نافه‌رمی سیبهریک ده‌خاته‌ سه‌ر نزیکه‌ی دوو له‌سه‌ر سێی دانیش‌توانی ته‌مه‌نی کارکردن.

له‌ به‌رامبه‌ردا، پرۆگرامی وڵاتی کاری شایسته له‌ عێراق، که‌ به‌ هاوکاری له‌گه‌ڵ حوکمه‌ت و سه‌ندیکاکانی کرێکاری و خاوه‌نکاره‌کان په‌ره‌ی پێدراوه، به‌ گرنگیدان به‌ سێ ئه‌وله‌ویه‌تی ستراتیژی سه‌ره‌کی چاره‌سه‌ری ئهم ته‌مه‌دایانه‌ ده‌کات که‌ بریتین له‌ پش‌تیوانیکردن له‌ رهم‌ساندنی هه‌لی کار و په‌ره‌پێدانی که‌رتی تایبه‌ت، به‌هێزکردنی پاراستنی کۆمه‌لایه‌تی و به‌ره‌نگاربوونه‌وه‌ی کاری منداڵان، و به‌رزکردنه‌وه‌ی حوکمرانی کار و گفتوگۆی کۆمه‌لایه‌تی.

له‌ سالی ۲۰۲۳ دا رێکخراوی نۆودهوڵەتی کار رۆلێکی سه‌ره‌کی له‌ گه‌شته‌ گۆرانکارییه‌کانی عێراقدا گێرا، که‌ دوا‌ی دوو ده‌یه‌ که‌ به‌ توندوتیژی و دابه‌شبوونی کۆمه‌لایه‌تییه‌وه‌ دیار بوو، به‌رێوه‌برد. سه‌ره‌پای ته‌مه‌دای جیهانی، رێکخراوی کار له‌ پابه‌ندبوونی خۆی به‌ پێشکەوتنی عێراقدا جێگیر بوو، پالپشتی هه‌وله‌ هاوبه‌شه‌کانی له‌گه‌ڵ حوکمه‌ت، خاوه‌نکاره‌کان و رێکخراوه‌کانی کرێکاران کرد.

له‌ کاتی‌کدا هه‌وله‌ به‌رده‌وامه‌کان له‌ شوێنی خۆیان،

له‌ نیوان ئه‌و ئاسته‌نگه‌ جیهانیانه‌ی که‌ له‌ سالی ۲۰۲۳ دا رۆبه‌رووی بووه‌وه و ئه‌و ته‌مه‌دایانه‌ی که‌ رۆبه‌رووی عێراق بووه‌وه به‌تایبه‌تی، رێکخراوی نۆودهوڵەتی کار چۆن به‌شداري کرد له‌ پێشکەوتنی گشتی گه‌شه‌پێدانی عێراق؛ چۆن پرۆگرامی وڵاتی کاری شایسته به‌ شۆبه‌یه‌کی ستراتیژی چاره‌سه‌ری ئهم ته‌مه‌دایانه‌ ده‌کات؟

دکتۆر کاتا، له‌ سالی ۲۰۲۳ دا بینیمان که‌ چۆن جیهان رۆبه‌رووی دیمه‌نیکی بێ سنوور بووه‌ته‌وه‌ که‌ به‌ کاره‌ساتی توند و په‌ره‌سه‌ندنی ململانێکان و گفتوگۆی سه‌ره‌کی سه‌باره‌ت به‌ ته‌کنه‌لۆژیا و جێتدەر دیاری کراوه. سالی‌ک بوو له‌ ساته‌کانی گرینگ به‌لام زۆرجار هه‌ست به‌ وه‌ستانی پێشکەوتن ده‌کرا له‌ نیوان زنجیره‌یه‌ک ته‌مه‌دای جیهانیدا، به‌داخه‌وه‌ هه‌موومان شاهیدی ئه‌وه‌ بووین که‌ چۆن ئهم قه‌یرانه‌ خه‌لکیکی بېشوماری پالناوه‌ بۆ هه‌ژاری و برسێتی و مه‌ترسی، له‌ هه‌مان کاتدا هه‌وله‌ مرۆیه‌کان رۆبه‌رووی ئاسته‌نگی گرینگ بوونه‌ته‌وه‌ له‌ هاوسه‌نگی له‌گه‌ڵ په‌ره‌سه‌ندنی پێداویستییه‌کان.

گه‌رانه‌وه‌ بۆ عێراق، وڵاته‌که‌ له‌گه‌ڵ ئاسته‌نگه‌ به‌رچاوه‌کاندا ده‌جنگێت، له‌وانه‌ رێژه‌ی هه‌ژاری ۳۰٪، نایه‌کسانی گوندنشینه‌کان و شاره‌کان، دابه‌زینی ۸۰۰ هه‌زار دامه‌زراندن له‌ دوا‌ی قه‌یرانی ۲۰۱۴،

له کاتیگدا یاسا و چوارچێوهکان ئەگه‌ری هاوکاری سه‌ قۆلی ده‌رته‌به‌ن، به‌لام گه‌فتوگۆی کۆمه‌لايه‌تی کاریه‌گر هه‌شتا سنوورداره. جیبه‌جیکردنی چوارچێوه‌ی یاسای کار دواکه‌وتوو و یه‌کسانی جێنده‌ری وه‌ک هۆکارێکی گرینگ ده‌مێتێته‌وه. به‌دییه‌نانی بنهما و مافه‌ بنه‌رته‌یه‌یه‌کان له‌ شوێنی کاردا، شتیکی سه‌ره‌کییه‌ بۆ گه‌شه‌پێدانی گه‌شتگیر و خۆراگر. پیکزراوی نیودهولته‌ی کار پابه‌نده‌ به‌ به‌هێژکردنی دامه‌زراره‌کانی حوکمرانی له‌ رێگه‌ی به‌رزکردنه‌وه‌ی به‌شداری هاوبه‌شه‌ کۆمه‌لايه‌تییه‌کان له‌ کۆر و کۆرپه‌نده‌ سه‌ قۆلییه‌کان به‌تایبه‌تی له‌ به‌رپۆه‌بردنی ئاسایشی کۆمه‌لايه‌تیدا. له‌م رێپازهدا، ئێمه‌ هه‌ولده‌یه‌ن به‌های پیکهاته‌ نوێه‌رایه‌تییه‌کانی بازاری کار نیشان بده‌ین، که‌ رێنمایی داڕشتنی سیاسه‌ت ده‌کات بۆ باشتر کارکردنی بازاری کار. سه‌ره‌رای ئه‌وه‌ش، ئێمه‌ داکوکی له‌ سه‌رچاوه‌کانی پشکنین و رێکاره‌ پیکزراوه‌کان ده‌کین که‌ به‌شداری له‌ به‌دییه‌نانی کاریه‌گرانه‌ی ئامانجه‌کانی حوکمرانی بازاری کار.

ئایا ده‌توانن تیشک بخه‌نه‌ سه‌ر چه‌ند ده‌ستکه‌وت و ده‌ستپێشخه‌رییه‌کی به‌رچاو له‌ جیبه‌جیکردنی چوار سه‌له‌ی به‌رنامه‌ی ولاتی کاری شایسته‌ی عێراق، به‌تایبه‌تی له‌ دروستکردنی هه‌لی کاروپه‌روه‌رده‌کردنی مۆدیولی دامه‌زراندنیکی به‌رده‌وام؟

دکتۆر کاتا: به‌ دنیایه‌وه. له‌ ماوه‌ی چوار سه‌له‌ی رابردوودا، به‌رنامه‌ی ولاتی کاری شایسته‌ی عێراق به‌ سه‌رۆکایه‌تی پیکزراوی نیودهولته‌ی کار، به‌ربه‌ستی به‌رچاوی به‌ده‌سته‌پێناوه. ده‌ستپێشخه‌رییه‌ جێی سه‌رنجه‌کان بریتین له‌ راویژکاری به‌رده‌وام له‌گه‌ڵ حکومه‌تی عێراق بۆ په‌خساندنی ۱۰۰ هه‌زار هه‌لی کار له‌ رێگه‌ی به‌رنامه‌ی کاره‌ گه‌شتیه‌کانه‌وه. که‌ رهنگدانه‌وه‌ی پابه‌ندبوونه‌ به‌ گه‌شه‌پێدانی ئابووری گه‌شتگیر. گواسته‌وه‌ له‌ ده‌ستپێشخه‌رییه‌ فریاگوزارییه‌ کاش بۆ کار بۆ به‌رنامه‌ی کاره‌ گه‌شتیه‌ به‌رده‌وامه‌کان

پاراستنی کۆمه‌لايه‌تی بنه‌رته‌ی له‌ عێراقدا، به‌ له‌به‌رچاوترنی کاریه‌ری ملمانه‌ و له‌ده‌ستدانی داها، جه‌خت له‌سه‌ر گرنگی ئه‌وله‌ویه‌تی دوومه‌ ده‌کاته‌وه. سه‌ره‌رای هه‌وله‌ به‌رده‌وامه‌کان بۆ به‌رزکردنه‌وه‌ی پلانه‌کانی ئیستا، زۆریک له‌ گروپه‌ لاوازه‌کان، له‌وانه‌ش ئاواره‌ ناوخۆیه‌یه‌کان و خاوه‌ن پێداویستییه‌ تایبه‌ته‌کان، تا ئیستاش که‌م خزمه‌تگوزارییان پێده‌درێت. جگه‌ له‌وه‌ش، کاری منداڵان واقیعه‌که‌، زیاتر پێویستی به‌ کرده‌وه‌ی به‌په‌له‌ هه‌یه. رێپازی پیکزراوی نیودهولته‌ی کار بریتیه‌ له‌ درێژکردنه‌وه‌ی بيمه‌ی کۆمه‌لايه‌تی، به‌رزکردنه‌وه‌ی گه‌شه‌پێدانی که‌رتی تایبه‌ت و پێشخستنی ده‌رفه‌تی یه‌کسان له‌ رێگه‌ی دووباره‌ ته‌رخانه‌کردنه‌وه‌ی سه‌رمایه‌ی مرۆیی به‌ره‌و که‌رتی تایبه‌ت. دامه‌زراندنی قاتیکی پاراستنی کۆمه‌لايه‌تی و چالاکیه‌کانی پاراستنی راسته‌وخۆ که‌ گروپه‌ لاوازه‌کان ده‌کاته‌ ئامانج، له‌وانه‌ش ئاواره‌ و ئاواره‌ و منداڵانی مه‌ترسیدار له‌ کارکردنی منداڵان، جیگه‌ی سه‌رنجی سه‌ره‌کییه‌، که‌ هاوته‌ریبه‌ له‌گه‌ڵ پابه‌ندبوونی پیکزراوی کار به‌ کسه‌ له‌ دوا‌ی خۆیان نه‌هێلن.

نێرگز سعید، که‌سیکی ئاواره‌ی ناوخۆیه‌ و به‌رچه‌له‌ک خه‌لکی موسلی عێراقه. ئه‌و یه‌کیکه‌ له‌و کۆمه‌له‌ گه‌نجانیه‌ی که‌ په‌روه‌ده‌ی دارایی و پالپشتی زیاتری وه‌رگرتوو بۆ ده‌سه‌راکه‌یشتن به‌ قه‌رزێ گونجاو بۆ کاره‌کانیان له‌ رێگه‌ی پرۆگرامی گه‌شتگیری داراییه‌وه‌ که‌ له‌لایه‌ن بانکی ناوه‌ندی عێراق و پیکزراوی نیودهولته‌ی کارمه‌ پالپشتی ده‌کرێت.

بۆچی پته‌وه‌کردنی حوکمرانی بازاری کار و باشترکردنی میکانیزمه‌کانی گه‌فتوگۆی کۆمه‌لايه‌تی له‌ چوارچێوه‌ی پرۆگرامی ولاتی کاری شایسته‌ له‌ عێراقدا له‌ پێشینه‌ی کاره‌؟

د.کاتا: بازاری کاری عێراق روه‌په‌رووی که‌می به‌رچاوی حوکمرانی بووه‌ته‌وه، که‌ رهنگدانه‌وه‌ی ئاسته‌نگه‌ به‌رفراوانه‌کانه‌ له‌ ژینگه‌ی حوکمرانیدا.

ده‌رته‌نجام و باشترکردنی تایبه‌ت په‌یوه‌ست به‌ پێشخستنی کاری شایسته‌ و دادپه‌روه‌ری کۆمه‌لايه‌تی له‌ بواره‌کانی وه‌ک دامه‌زراندنی گه‌نجان، په‌ره‌پێدانی کارامه‌یی، په‌ره‌پێدانی کۆمپانیا بچووک و ناوه‌نده‌کان، گه‌شتگیری دارایی، به‌ره‌نگاربوونه‌وه‌ی کاری منداڵان، پاراستنی کۆمه‌لايه‌تی، و دنیابوون له‌ بنهما و مافه‌ بنه‌رته‌یه‌یه‌کان له‌ شوێنی کاردا له‌ راپۆرتی سه‌لانه‌ی پێشکه‌وتنی DWCP بۆ سه‌له‌ی ۲۰۲۳ به‌ وردی باسی کران.

بۆچی پرۆگرامی ولاتی کاری شایسته‌ له‌ عێراقدا په‌خساندنی هه‌لی کار و په‌ره‌پێدانی که‌رتی تایبه‌ت به‌ یه‌که‌می ئه‌وله‌ویه‌ته‌ ده‌تات؟

دکتۆر کاتا: عێراق له‌گه‌ڵ قه‌یرانیکی به‌رچاوی کاردا ده‌جه‌نگێت، که‌ به‌هۆی چه‌ندین سه‌له‌ له‌ ملمانه‌ و یه‌کیکه‌ له‌ که‌مترین رێژه‌ی دامه‌زراندن به‌رامبه‌ر به‌ دانیشتوووان له‌ ناوچه‌که‌دا خراپتر بووه. رێژه‌ی بیکاری به‌ تایبه‌تی له‌ نیوان ژنان و گه‌نجان و کۆمه‌لگا ئاواره‌کاندا به‌رز. گه‌شه‌سەندنی سنووردار له‌ که‌رتی تایبه‌تدا به‌ربه‌ستییکی گه‌وره‌ له‌به‌رده‌م په‌خساندنی هه‌لی کار به‌ شیوه‌یه‌کی به‌رفراوان دروست ده‌کات. ئه‌وله‌ویه‌ته‌کانی پیکزراوی نیودهولته‌ی کار بریتیه‌ له‌ به‌ده‌سته‌پێدانی کارێکی شایسته‌ بۆ هه‌مووان و به‌ گرنگیدان به‌ په‌خساندنی هه‌لی کار و په‌ره‌پێدانی که‌رتی تایبه‌ت، ئامانجی به‌رنامه‌که‌ دا‌ب‌ین‌کردنی ده‌سه‌راکه‌یشتن به‌ ده‌رفه‌تی شایسته‌ و درێژخایه‌نتر که‌ داها‌ت‌یان هه‌یه. به‌تایبه‌تی بۆ گروپه‌ لاوازه‌کان. ئه‌م رێپازه‌ له‌گه‌ڵ ئه‌رکی پیکزراوی کاردا هاوته‌ریبه‌ بۆ پشنگگیرکردن له‌ ده‌رته‌نجامه‌ به‌رده‌وامه‌کانی دامه‌زراندن و به‌شداریکردن له‌ گه‌شه‌ی ئابووری ده‌وله‌م‌ند به‌ کار.

به‌رنامه‌ی ولاتی کاری شایسته‌ چۆن مامه‌له‌ له‌گه‌ڵ لاوازیه‌کانی عێراق ده‌کات له‌ رێگه‌ی پاراستنی کۆمه‌لايه‌تی و هه‌ولدان بۆ به‌ره‌نگاربوونه‌وه‌ی کاری منداڵان وه‌ک یه‌که‌مایه‌تی دوومه‌ی خۆی؟

د.کاتا: له‌ بنه‌رته‌دا، چونکه‌ پێویستی توندی

له ریگه‌ی پێبازه‌کانی به‌رنامه‌ی وه‌به‌ره‌یتانی چڕ له دامه‌زراندن، گۆرانکارییه‌کی پارادایم نیشان دهدات، که په‌ره‌پێدانی دامه‌زراندنیکی به‌رده‌وام و به‌ره‌مه‌داره. هاوکاری له‌گه‌ڵ لایه‌نه په‌یوه‌ندیداره‌کان و دامه‌زراوه سه‌ره‌کییه‌کان، له‌وانه‌ش وه‌زاره‌تی کار و کاروباری کۆمه‌ڵایه‌تی و پێشکه‌شکارانی خزمه‌تگوزاری بازرگانی، به‌هێزکردنی خاوه‌نکاران و به‌رزکردنه‌وه‌ی گشتگیری دارایی.

له ماوه‌ی چوار ساڵه‌ی جێبه‌جێکردنی به‌رنامه‌که‌دا، پیکزراوی نیودموله‌تی کار به‌ هاوبه‌شی له‌گه‌ڵ پیکه‌ینه‌ره سه‌ح قۆلییه‌کانیدا، به‌ره‌به‌ستی جێی سه‌رنجی به‌ده‌سته‌پێناوه له وه‌لامی ئەو ئاسته‌نگه زه‌قانه‌ی که پروبه‌رووی خه‌لکی عێراق ده‌بنه‌وه که به‌هۆی ململای و بیکاری و کورته‌یتانی شایسته زانیان به‌رکه‌وتوووه کار.

ده‌سته‌وتیکی سه‌ره‌کی بریتیه له بلا‌وکردنه‌وه‌ی پارسی نیشتمانی هێزی کار (LFS) به‌ هاوکاری وه‌زاره‌تی پلاندانان و پیکزراوی ناوه‌ندی ئامار و فه‌رمانگه‌ی ئاماری هه‌ریمی کوردستان. LFS که یه‌که‌مه‌جاره له ماوه‌ی زیاتر له ده ساڵدا، نه‌ک هه‌ر بۆشایی داتایه‌کی گرینگی پرکردوه‌ته‌وه به‌لکو وه‌ک بناغه‌یه‌ک بۆ چه‌ندین توێژینه‌وه و گفتوگۆی سیاسه‌ت کاری کردوو. مێزی ده‌وری و کۆنفرانسه‌کان ئاسانکاریان بۆ پێشینه‌یاره‌کانی سیاسه‌تی به‌لگه‌دار و تابه‌ت به‌ وڵاتان کرد، ئەمه‌ش ریگه‌ی خۆشکرد بۆ دارشتمانی سیاسه‌تی نوێی دامه‌زراندنی نیشتمانی بۆ عێراق.

له چاره‌سه‌رکردنی پرسای ناهه‌رمی، پیکزراوی کار به‌شداریه‌کی به‌رچاوی کرد له بلا‌وکردنه‌وه‌ی ده‌ستپێشاندنی ناهه‌رمی و دارشتمانی چوارچۆیه‌کی نیشتمانی به‌ ئامانجی گواسته‌نه‌وه له ئابووری ناهه‌رمی بۆ ئابووری فه‌رمی.

بۆ پشتمانی له هه‌ولێه‌کانی ئاوه‌دانکردنه‌وه و بوژانه‌وه‌ی عێراق، په‌سه‌ندکردن و به‌کاره‌یتانی پرۆگرامی وه‌به‌ره‌یتانی چڕی دامه‌زراندن (EIIP) ی پیکزراوی نیودموله‌تی کار له لایه‌ن حکومه‌تی عێراقی فیدرالی و KRI بووه‌ته هۆی دروستکردنی ۸۲ هه‌زار و ۱۵۷ پۆزی کرێکار، که سوودی بۆ هه‌زار و ۴۶۰ هه‌لی کارخاوه‌ هه‌بووه، که پێژه‌یه‌کی به‌رچاوشیان تێدا به‌ له‌ که‌سان و ژنانی ئاواره‌ی زۆرمه‌لن.

له‌ باری کارگێڕیدا، هه‌ولێه‌ هاوبه‌شه‌کان له‌گه‌ڵ وه‌زاره‌تی کار و کاروباری کۆمه‌ڵایه‌تی، دابینه‌کرانی خزمه‌تگوزاری په‌ره‌پێدانی بازرگانی (BDS)، پیکزراوه‌ ناخکومییه‌کان و ده‌زگاکانی نه‌ته‌وه یه‌که‌رتوووه‌کان بووه‌ته هۆی به‌ دامه‌زراوه‌ییکردنی پیکزراوی ده‌ستپێکردن و باشتکردنی کاره‌که‌ت (SIYB)، خۆبندواری دارایی و... پرۆگرامه‌کانی زانیاری ده‌رباره‌ی بازرگانی (KAB) ئەم ده‌ستپێشخه‌رییه‌ گه‌یشته ۲۳۸۳ خاوه‌نکار، به‌ گرنگیدان به‌ ژنان و گه‌نجانی ئاواره‌ ناوخبویه‌کان، په‌نابه‌ران و کۆمه‌لگه‌ میوانداره‌کان توانای

بازرگانیان به‌رزکردوه‌وه.

سه‌راتیجی گشتگیری دارایی پیکزراوی نیودموله‌تی کار که له‌لایه‌ن بانکی ناوه‌ندی عێراق و دامه‌زراوه‌ی دارایی بچووکي ئەلتیقا له عێراقی فیدرالی و حکومه‌تی هه‌ریمی کوردستان جێبه‌جێکرا، ئاسانکاری کرد بۆ ده‌سته‌پێکه‌یشتن به‌ قه‌رز بۆ خاوه‌نکاره عێراقیه‌کان و په‌نابه‌رانی سواریا. ئەم ده‌ستپێشخه‌رییه‌ بووه هۆی په‌خساندنی ۱۳۸۸ هه‌لی هه‌لی کار راسته‌وخۆ و لانیکه‌م ۶۹۴۰ که‌سه سوودمه‌ند بوون.

جگه له‌وه‌ش، به‌ دامه‌زراوه‌ییکردنی سیسته‌می چاودێریکردنی کاری منداڵان (CLMS) و ستاندارده‌کانی کاری منداڵان هه‌نگاوێکی سه‌ره‌کی بووه، که کاربگه‌ری له‌سه‌ر زیاتر له ۸۰،۰۰۰ منداڵ هه‌بووه. فه‌زای فێربوونی دۆستانه‌ بۆ منداڵان دامه‌زران، که پشتمانی ته‌ندروستی ده‌روونی و ده‌روونی کۆمه‌ڵایه‌تی و چالاکیه‌ وه‌رزیشیه‌کانیان پێشکه‌ش کرد، که بووه هۆی کشانه‌وه‌ی ۲۱۷۳ منداڵ له‌ کاری منداڵان له‌ ناوچه‌ زانیلیکه‌وتوووه‌کانی ئاواره‌کان.

پشتمانییکردن و بلا‌وکردنه‌وه‌ی سیاسه‌ته‌کانی پشتمانی کار و سه‌لامه‌تی و ته‌ندروستی پێشه‌یی (OSH)، له‌گه‌ڵ بنیاتنانی توانا بۆ پشتمانی کار و OSH و به‌رپرسیانی حکومه‌ت، گرینگترین شتگه‌لیکی دیکه‌ی هه‌ولێه‌ فره‌لایه‌نه‌کانی پیکزراوی نیودموله‌تی کاره له عێراق. ئەم سیاسه‌تانه‌ له‌لایه‌ن هه‌ردوو وه‌زیری کار و کاروباری کۆمه‌ڵایه‌تی عێراقی فیدرالی و هه‌ریمی کوردستان عێراقه‌وه پشتمانی کراره‌ته‌وه.

ئهم ده‌سته‌مه‌تانه به‌کۆمه‌ل جه‌خت له‌سه‌ر پابه‌ندبوونمان ده‌که‌نه‌وه بۆ پشتمانی کاری شایسته، به‌ره‌نگاربوونه‌وه‌ی ئاسته‌نگه

جۆراوجۆره‌کان له‌ناو هێزی کاری عێراقیدا، و پشتمانی گه‌شه‌پێدانی ئابووری گشتگیر له هه‌مان کاتدا په‌ره‌پێدانی دامه‌زراندنیکی به‌رده‌وام.

ئایا ده‌توانن ده‌سته‌مه‌ته‌ تابه‌ته‌کانتان له‌گه‌ڵدا باس بکه‌ن و تیشک بکه‌نه‌ سه‌ر ئەو گۆرانکاری و کاریگه‌ریانه‌ی که له‌ ئەنجالی به‌رنامه‌ی وڵاتی کاری شایسته له عێراق له ماوه‌ی ساڵی ۲۰۲۳ دا هاتوووته‌ ئاراوه‌؟

دکتۆر کاتا: به‌ ره‌هایی. له ساڵی ۲۰۲۳ هه‌ولێه‌کانمان له ژێر پرۆگرامی وڵاتی کاری شایسته له عێراق ده‌سته‌وتی به‌رچاوی لیکه‌وته‌وه، که رهنگدانه‌وه‌ی پابه‌ندبوونمانه‌ بۆ به‌رزکردنه‌وه‌ی خۆشگوزهرانی کرێکاران و پشتمانی دادپه‌روه‌ری کۆمه‌ڵایه‌تی. یه‌کیک له ده‌سته‌مه‌ته سه‌رنجپراکیشه‌کان په‌سه‌ندکردنی سه‌رکه‌وتووانه‌ی دوو پیکه‌وتنه‌نامه‌ی گرنگی پیکزراوی کار بوو: پیکه‌وتنه‌نامه‌ی ئاسایشی کۆمه‌ڵایه‌تی (که‌مه‌ترین ستاندارده‌کان)، ۱۹۵۲ (ژماره ۱۰۲)، و پیکه‌وتنه‌نامه‌ی کاری ده‌ریایی، ۲۰۰۶ (MLC). ۲۰۰۶. ئەم پرۆسه‌ی په‌سه‌ندکردنه‌ به‌ پشتمانی پیکزراوی نیودموله‌تی کار، له مانگی ئازاری ۲۰۲۳ له‌لایه‌ن حکومه‌تی عێراقه‌وه به‌ فه‌رمی ته‌واو بوو. بپه‌رته‌ به‌ر باری جێبه‌جێکردنه‌وه، ئیمه‌ش ئاماده‌ین پشتمانی ته‌کنیکی به‌رده‌وام پێشکه‌ش به‌ حکومه‌ت و هاوبه‌شه‌ کۆمه‌ڵایه‌تییه‌کان بکه‌ین وه‌ک ئەوان به‌لایه‌نه‌کانیان بۆ راپۆرتکردن جێبه‌جێ بکه‌ن. سانیکی تری گرنگ له ساڵی ۲۰۲۳ په‌سه‌ندکردنی یاسای نوێی ئاسایشی کۆمه‌ڵایه‌تی بۆ کرێکارانی که‌رتی تابه‌ت بوو له‌لایه‌ن ئەنجومه‌نی نوێنه‌ران له عێراقی فیدرالی له مانگی ئایاردا. ئەم یاسایه چاکسازییه‌کی به‌رچاوه له سیسته‌می ئاسایشی کۆمه‌ڵایه‌تی بۆ کرێکارانی که‌رتی تابه‌ت، که زیاتر

و كۆمەلگا میواندارەكان دەكات. پرۆگرامەكە دەستپێشخەرییەکی گشتگیر دیاری لێخۆشەگرتووە بۆ پشتگیریکردنی بازرگانەكان بۆ دەستراگەبێشتن بە قەرز و بنیاتنانی توانا دارایی و بازرگانییەکانیان و پەرەپێدانی بەرنامەکانی راھێنانی پیشەیی لە پیشە پەيوەندیدارەكانی بازاردا.

ئایا دەتوانن تێڕوانینەکانتان پێشکەش بکەن سەبارەت بە کاریگەری و دەستکەوتەکانی پرۆگرامەکانی فێربوونی بنەمای کار بە دەستکەوتەکانی لە دەهۆک و موسڵ تەواو بوون؟

دکتۆر کاتا: بە دنیایییەوه. پرۆگرامەکانی فێربوون لەسەر بنەمای کار لە دەهۆک و موسڵ، کە لەلایەن رێكخراوی کار و رێكخراوی کارهوه لەژێر ھاوبەشی **PROSPECTS** جێبەجێکرا، بە دەرچوونی ٤٠٠ بەشداریبوو. ژن و پیاو لە کۆمەلگاکانی ئاوارەیی زۆرەملئ و خانەخوێ، بڕگەییەکی بەرچاوی دیاریکرد. ئەم بەرنامانە ١٨ پیشەیان گرتەوه. کە ٦٠ کارگە و خاوەن کارگەیان بەشدار کرد. لەگەڵ ھاوبەشە جیاوازیەکانی حکومەت و کۆمەلایەتی. ئامانج لێی تەیارکردنی بەشداریبووان بوو بە کارامەیی پەيوەندیدار بە بازار. ئاسانکاری بۆ گواستنەوهیان بۆ کاری شایستە. ھەولە ھاوبەشەکان لەگەڵ پێکھاتە سێ قۆڵییەکان، لەوانەش ئۆرگانە حکومییەکان، ناوهندەکانی راھێنانی پیشەیی، ژورەکانی پیشەسازی و بازرگانی، و ھاوبەشە کۆمەلایەتیەکان، بەشداریبوون لە سەرکەوتنی ئەم دەستپێشخەرییانە.

رێگەم بەدەن ئەوەش زیاد بکەم کە رێكخراوی نێودهولەتی کار، لەگەڵ ھاوبەشەکانمان پێشبینی فراوانکردنی ئەم بەرنامە فێرکارییە لەسەر بنەمای کار دەكات بۆ ئاگادارکردنەوهی پەرەپێدانی چوارچۆڵەییەکی نیشتمانی بۆ فێربوونی بنەمای کار و فێرکاری لە عێراق.

ئایا دەتوانن لە چوارچۆڵەیی پرۆگرامی ولاتی کاری شایستە لە عێراقدا، ھاوبەشی و ھاوکارییەکانی رێكخراوی کار و کاروباری کار فراوانتر بکەن؟

دکتۆر کاتا: رێكخراوی نێودهولەتی کار جەختێکی بەھێز دەکاتەوه لەسەر ھەولە ھاوبەشەکان لە چوارچۆڵەیی پرۆگرامی ولاتی کاری شایستە لە عێراق و ھاوتەریب لەگەڵ **UNSDCF**. ئێمە ھاوبەشی بەنرخمان لەگەڵ دەزگا بەرپێزەکانی نەتەوه یەگرتوووەکان دروستکردوو، لەوانە یونسکو، بەرنامەیی خۆراکی جیهانی، یونیسێف، **UNHCR**. ژنانی نەتەوه یەگرتوووەکان، **UNDP**, **UN Habitat**, **FAO**, **UNFPA**, **IOM** بانگی نێودهولەتی و **IFC**، جگە لە ھەندێک رێكخراوی ناھکوومی نێودهولەتی و نیشتمانی. ئەم تۆرە ھەمەچەشنە رەنگدانەوهی رێبازی ھەمەلایەنەیی ئێمە بەرھەر پەرەوردەکردنی کاری شایستە لە عێراقدا. سەرەراي ئەوەش، بەشدارییەکانمان درێژدەبیتەوه بۆ رێكخراوە مەدەنییە ناوڤۆییەکان لەسەر ئاستی پارێزگاکان، پەرەپێدانی پەيوەندییە بەھێزەکان لەناو ئەو کۆمەلگا عێراقیانەیی کە خزمەتیان دەکەین.

وردەکارییەکانی دەخاتە روو؟

د.کاتا: ئەو بەیاننامەییە کە نەتەوه یەگرتوووەکان لە عێراق پلاویکردووتەوه، لەنێویاندا رێكخراوی کاری نێودهولەتی، باس لە پرسە گرینگی کاری منداڵان دەكات. ھاوکات لەگەڵ رۆژی جیهانی دژ بە کاری منداڵان بۆ سالی ٢٠٢٣. گرتگی بە پیشخستنی دادپەروەری کۆمەلایەتی وەك ئامرازێک بۆ بەرەنگاربووونەوهی کاری منداڵان بوو. کە ھاوتەریب بوو لەگەڵ تەوہری 'دادپەروەری کۆمەلایەتی بۆ ھەمووان. کۆتایی بە کاری منداڵان بەیتن! مەبەست لێی ئەوه بوو کە رۆشنایی بخەیتە سەر ئەو تەحەدایە بەردەوامانەیی کە رووبەرۆوی منداڵان دەبنەوه لە عێراق، بە تايبەت ئەوانەیی بەھۆی ھەژاری و سەختی ئابووری و پاشھاتەکانی مەملەتانیکانەوه پالیان پیدەنرێت بۆ کارکردن. ئێمە جەختمان لەسەر پێویستی ھەولێ بەکۆمەل کردووه بۆ پاراستنی مافە بنەرەتییەکانی ھەموو منداڵێک. وەك بەلگەي راپرسی پۆلی نیشاندەری فرەیی یونیسێف لە سالی ٢٠١٨ دەركەوتوو، کە ئاشکرایکردووه سەبارەت بە رێژەي کاری منداڵان لە نێوان منداڵانی تەمەن ٥-١٤ سال لە عێراق.

ئێمە پایەندین بە کارکردن لە نزیکەوه لەگەڵ حکومەت و لایەنە پەيوەندیدارەکان بۆ بەرزکردنەوهی سیاسەتەکان بنیاتنانی تواناکان، و چارەسەرکردنی ئەو ھۆکارە بنەرەتیانەیی کە زۆریک لە منداڵانی بچووک ناچار دەکەن بۆ کارکردن. سەرەراي پەسەندکردنی رێكکەوتننامە سەرەکییەکانی پاراستنی منداڵان لەلایەن عێراقەوه، بەلام تەحەدای بەردەوام پێویستی بە کردووهی ھاوبەشی بەردەوام ھەیە.

رێگەم بەدەن تیشک بخەمە سەر ھەولەکانی ئەم دواییە، وەك بە دامەزراوھێکردنی سیستمی چاودێریکردنی کاری منداڵان (**CLMS**) کە لەلایەن رێكخراوی کارهوه پشتگیری دەکریت و دامەزراندنی فەزای فێربوونی دۆستی منداڵان (**CFLS**) بە ھەماھەنگی لەگەڵ دەسەلاتە ناوڤۆییەکان. ئەم دەستپێشخەرییانە ئامانجیان دا بینکردنی پاراستن و پشتیوانی و پەرورەدی نافەرەمی منداڵانی لاوازه، لە کۆتاییدا ھەولدان بۆ نەھێشتنی کاری منداڵان. ئێمە پیمان وایە کە ھەولەکان بۆ چارەسەرکردنی ھۆکارە بنەرەتییەکانی کاری منداڵان، لەوانەش پەرەپێدانی کارامەیی بۆ خێزانەکانی منداڵانی کارکەر و پەسەندکردنی ئەم دواییەیی یاسای خانەنشینی و دەستەبەری کۆمەلایەتی بۆ کریکارانی کەرتی تايبەت، ھەنگاوی چارەنووسسازان بۆ دروستکردنی کاریگەریی ئەرینی بەردەوام لەسەر خێزان و منداڵان.

دادپەروەری کۆمەلایەتی بۆ منداڵان و خێزانەکانیان ھەر لە پێشینی کارەکانمان دەمیتێتەوه و بەرپرسیاریتی بەکۆمەلێ ھەموو ھاوبەشەکانە دنیایین لەوهی کەس لەدوای خۆی نەمیتێتەوه.

ئاسۆی رێكخراوی کار لە عێراق پشتگیری لە بژێوی ژیان و کاری شایستە بۆ پەنابەران، ئاوارەکان

لەگەڵ رێكکەوتننامەیی ئاسایی کۆمەلایەتی (کەمترین ستانداردەکان)ی رێكخراوی کار، سالی ١٩٥٢ (ژمارە ١٠٢) ھاوتەریب دەكات. چاکسازییەکان روومالکردنی یاسایی سیستمی ئاسایی کۆمەلایەتی فراوانتر دەکەن، ئیستا ھەموو کریکاران دەگرتەوه، لەوانەش کریکارانی نافەرەمی، خۆبەخشەکان و کریکارانی خێزانی بەشداریبوو. جیئ ئامازەییە یاساکە شایستەیی زیادە دەخاتە روو، وەكو یارمەتییەکانی منداڵبوون و بیکاری، کە ھەنگاویکی گرتگە بۆ پێشەوه لە بەرزکردنەوهی چوارچۆڵەیی پاراستنی کۆمەلایەتی.

سەرەراي ئەوەش، پالیشتی تەکنیکیمان درێژکرایەوه بۆ حکومەتی عێراق لە پەرەپێدانی "ستراتیژی نیشتمانی عێراق بۆ رێگریکردن و کەمکردنەوهی نایەكسانی لە جیهانی کاردا بۆ سالی ٢٠٢٤-٢٠٢٨"ی گشتگیر. ئەم ستراتیژە کە ھەولێکی ھاوبەشە لەگەڵ ھاوبەشە کۆمەلایەتییەکان، لەسەر رێگایە بۆ ئەوهی لە چارەکی یەکەمی سالی ٢٠٢٤دا پشتگیری بکریت. ئامازەییە بۆ خۆبەخشیمان بۆ چارەسەرکردن و کەمکردنەوهی نایەكسانی لە جیهانی کاردا، زیاتر ھاوتەریبە لەگەڵ ئامانجە فراوانەکانی بەرنامەیی ولاتی کاری شایستە.

ئەم دەستکەوتانە جەخت لەسەر پایەندبوونمان دەکەنەوه بۆ پەرەپێدانی ژینگەییەکی کارکردنی دادپەروەرانە و گشتگیر، بەروپێشبردنی دادپەروەری کۆمەلایەتی، و بەشداریکردن لە گەشەپێدانی ئابووری-کۆمەلایەتی گشتی عێراق.

نەتەوه یەگرتوووەکان لە عێراق لە نێویاندا رێكخراوی نێودهولەتی کار لە ماوهی راپردوودا بەیاننامەییەکی سەبارەت بە کاری منداڵان پلاوکردووه. چ لایەنیکی سەرەکی یان دەستپێشخەرییەکی تیشک دەخاتە سەر و

پېشخستنى سەقامگىرى: رېيازى تەواوى كۆمەلگى رېڭخراوى كۆچى نۆدەولەتى بۇ گەشەپېدان لە عېراق لە سالى ۲۰۲۳

لە رېگى ھاوکارى و پشنگىرىكىرى بڑیوى تاکەكەسى بۇ كۆمپانىا بچووكە مامناوندەكان (SMEs).

لە رېگى پىرۇگرامى چارەسەرە بەردەوامەكانى، رېڭخراوى كۆچى نۆدەولەتى زیاتر لە ۲۰۰۰ مال كە لە نىزىكەى ۱۰،۰۰۰ كەس پىكھاتبوون توانیان لە سالى ۲۰۲۳ دا بگەرنەووه بۇ ناوچەى بنەرەتى خۇيان يان بگوازرنەووه بۇ ناوچە نوپپەكان. رېڭخراوى كۆچى نۆدەولەتى لە رېگى ۶۳ مالهووه دەستراگەيشتن بە خزمەتگوزارىيە سەرەتايپەكانى وەك ئا، كارەبا، تەندروستى و پەرورەدە داينكرىد پىرۇژەى ژېرخانى لە ۵۱ كۆمەلگە لە سەرانسەرى عېراق، نىزىكەى ۴،۱۰۰ كەس پاكېچى پشنگىرى بڑیويان وەرگرتووه، و زیاتر لە ۸۰۰ كۆمپانىا بچووك و ناوئەدەكان لە رېگى سندوقى گەشەپېدانى كۆمپانىاكانمانەووه (EDF) پارەيان وەرگرتووه، كە زیاتر لە ۴،۰۰۰ ھەلى كارى

يان پەناگە زىنالىكەوتووھكاندا، پشنگىريان بۇ رزگارگەرى ژيان، چاكرىدەنەووهى خېرا، ھەرەھا رېڭخراوى نۆدەولەتى بۇ كۆچىرىدىن پشنگىرانى ھەماھەنگى كەمپ و بەرپۆھبەردىن كەمپەكانى (CCCM) پشنگەش بە دوو كەمپ و چەندىن شوپنى نىشتەجېبوونى نافەرمى بۇ ئاوارەكانى ناوخۇ لە سەرانسەرى نەينەوا، كەركوك، بەغدا و ئەنبار كرىد كە زیاتر لە ۲۳ ھەزار كەس سوودمەند بوون.

گواستەنەووه و بوژانەووه: لە سالى ۲۰۲۳، رېڭخراوى كۆچى نۆدەولەتى لە عېراق بەردەوام بوو لە پشنگەشكرىدىن كۆمەلگە خزمەتگوزارى گشنگىر بۇ چارەسەركرىدىن پىداويستىيە جۇراوجۇرەكانى كۆمەلگە گەراوھ لاوازەكان لە رېگى ئاسانكارى بۇ جوئە خۇبەخشىيەكان؛ پىرۇژەى كارىگەرى خېرا بۇ بەرزكرىدەنەووهى دەستراگەيشتن بە خزمەتگوزارىيە سەرەتايپەكان لە بوارەكانى گەرانەووه و گواستەنەووه؛ و بوژانەووهى ئابوورى

دواى نىزىكەى دە سال لە مەملەكانىن لە گەل داعش، عېراق لە سەر پىرەووى چاكوونەووهى تەواوتىيە، ھەرەھا رېڭخراوى كۆچى نۆدەولەتى لە عېراق لە ئۆپەراسىيۇنە فرىاگوزارىيە مرۇپپەكانەووه دەگۇرپىت بۇ پشنگىرانى گەشەپېدانى بەردەوام لە كۆمەلگە گەراوھكان و ميواندارەكاندا بۇ پەرەپېدانى ئاشتى و بنىاتنانى خۇراگرى؛ چارەسەركرىدىن نىگەرانىيەكانى جوولەى كۆچبەران؛ و پشنگىرى لە حكومەتى عېراق كەن بۇ بەرزكرىدەنەووهى حوكمىرانى كۆچبەرى ولاتەكە.

ئامادەكارى و وەلامدانەووه: بۇ دۇنيابوون لەوھى كە گەراوھكان شوپنى نىشتەجېبوونى گونجويان ھەيە، ۱۳۲۰ مال كە گەرابوونەووه بۇ ناوچەكانى سەرچاوى خۇيان بە پشنگىرانى چاكووزارى يارمەتياىن درا، و ۶۸۰ مال كە ھېشتا لە ئاوارەبوونى درېژخايەندا دەژىن، يان ئاوارەبوونى لاوھكى لە بىنا تەواونەكراوھكان

پەرەپێدانی پلان و ڕێنماییەکانی ئاستی نیشتمانی و قەزاکان، لەوانەش یەكەم پلانی سالانە گۆڕانی كەشوهەوا و تەندروستی و كۆچ، یەكەم گۆڕانی كەشوهەوا و پلانی ئامادەكاری و وەلامدانەوهی فریابگوزاری تەندروستی (EPR) بۆ پارێزگای ذیقار، و ڕێنماییەکانی پەرورده و بەرهوپیشتبەردنی تەندروستی نیشتمانی.

بەرپۆهەبەردنی نیشتهجێکردن و چۆلە: لە ساڵی ۲۰۲۳ ریکخراوی کۆچی نیۆدەولەتی گەشت و یارمەتی رۆشتنی بۆ ۳۴۹۷ كەسی سودمەندی نیشتهجێکردن دابین كرد. گەشتیان بۆ ۱۱ وڵات كرد. زۆترین ژمارە پەنابەرەن رۆویان لە ئۆسترالیا، كەنەدا، نەروێج، بەریتانیا، و ویلایەتە یەكگرتووەكانی ئەمریکا كەردوو. ھاوکارپێهەکانی رۆشتنی ریکخراوی کۆچی نیۆدەولەتی بریتین لە گواستەنەوهی زەمینی بۆ چاوپێكەوتنی پزیشکی، مۆلەتی دەرچوون و فرۆكەخانە هەروەها بەرپۆهەبەردن و هەلگرنتی بەلگەنامەكان. سەرەرای ئەوهش، كۆمپانیای RMM عێراق ھاوکارى هاتنى بۆ ۴۵۰ كەسى پێشكەش كرد كە دەگەرێنەوه بۆ عێراق لە ڕێگەى پرۆگرامى گەڕانەوهى خۆبەخشانه و یەكگرتنەوه.

بەرپۆهەبەردنی كۆچ: هەروەها ریکخراوی کۆچی نیۆدەولەتی بەشداری كرد لە بەهێزکردنی توانای عێراق لە بەرپۆهەبەردنی کاریگەرانی کۆچکردن لە ڕێگەى بەزكردنەوهى سیستەمى تۆمارکردنی ناسنامە و دەستپێشخەرییەکانى چاودێرى بەرپۆهەبەردنی سنوورەكان، لە هەمان كاتدا پاراستنى كەرامەت و مافەكانى هەموو كۆچبەرەن. ریکخراوی کۆچی نیۆدەولەتی راپهێنانى پێشكەش كرد و سێ ناوهندى نوێى راپهێنانى دامەزراند؛ و پالپشتى تەكنىكى و لۆجستى بۆ حكومەتى عێراق بۆ كەمكردنەوهى ئەو كاتەى كە پێویستە بۆ دروستكردن و چاپكردنى كاغەزى ناسنامەى یەكگرتوو لە ۳-۵ مانگەوه بۆ سێ رۆژ. سەرەرای ئەوهش، ریکخراوی کۆچی نیۆدەولەتی رەوتى كارى لە خالى سنوورى تریبیل بە دیجیتال كرد؛ پشنگیری لە پەرەپێدانی هەلسەنگاندنى نیشتمانی داتاكانى

لە جێبەجێکردنیان لە ڕێگەى ھاوکارى تەكنىكى و چالاكیى ھاوبەش لەگەڵ لیژنە لاوهكییهكان بە سەرۆكایەتى حكومەت.

بە چارەسەرکردنی نارهزایەتییهكانى داوى و بەرهوپیشتبەردنی لێپرسینەوه، ریکخراوی کۆچی نیۆدەولەتی پشنگیری لە چاكبوونەوهى ئێژیدییەكان و كەمینهكانى دیکە كرد كە لەسەر دەستى داعش جینۆسایدیان ئەزموون كرد، و بەردەوامە لە پشنگیركردن. ریکخراوی کۆچی نیۆدەولەتی پشنگیری لە ۱۵۱۳ رزگاربووى جینۆساید كرد بۆ ئەوهى لە ڕێگەى بەرپۆهەراپەتى گشتى كاروبارى رزگاربووانى حكومەتى عێراقوه داواى قەرەبوو بكەنەوه و توانای تۆرەكانى رزگاربووانى بەهێزتر كرد. ئەمەش بە پشنگیری یاسایى بۆ بەدەستپێنانى بەلگەنامەى مەدەنى و پشنگیری نیشتهجێبوون، زەوى و مولك و مالى، بەگوێرەى چارەسەرە بەردەوامەكان، دەستخۆشى لێكرا. لە مانگى تشرینی یەكەمى ۲۰۲۳ یادى جینۆسایدی ئێژیدییەكان كە بە راپۆرت لەگەڵ كۆمەلگەى ئێژیدی دیزاین كراوه و لەلایەن ریکخراوی کۆچی نیۆدەولەتی بە پالپشتى دەستپێشخەرى نادیه و USAID دروستكراوه، بە فەرمى لە شارى سۇلاغى شەنگال كراپهوه. یادگارپێهەكە یادەوهى هەزاران قوربانى جینۆساید نەمر دەكات و شوپێنێك بۆ كۆمەلگاكە كۆدەپێتەوه و بەكۆمەل ماتهىنى بگێرن و ئازیزانىان لەبیركەن - هەنگاویكى گرنگە لە پرۆسەى چاكبوونەوه، و سەقامگیری درێژخایەن.

كۆچ و تەندروستی: وهك ھاوبەشیكى متمانهپێكراوى وهزارەتى تەندروستى حكومەتى عێراق، ریکخراوی کۆچی نیۆدەولەتی بەشداری كرد لە بەرپۆهەبەردن گەورەكان لە ستراتژی وڵاتەكەدا بۆ پەرەپێدانی سیستەمى تەندروستى بەهێزكراو. ریکخراوی کۆچی نیۆدەولەتی شارەزایى تەكنىكى پێشكەش كرد و وۆرك شوپى بنیاتنانى توانای پێشكەش كە لایەنە پەيوەندیدارە ناوخۆییه جیابازەكانى كۆكردوه لەوانە كەرتە حكومىیهكان و ریکخراوهكانى كۆمەلگەى مەدەنى، بۆ

نوێیان دروستكردوه و بەشدارییان كەردوه لە سەقامگیری درێژخایەن. سەرەرای ئەوهش، ریکخراوی کۆچی نیۆدەولەتی لە عێراق هەروەها یارمەتى گەراوهكان و ئەندامانى كۆمەلگە میواندارەكانى دا بۆ ئاوهدانكردنەوه و نۆژەكردنەوهى خانووكانیان لەو ناوچانەى كە بەهۆى ئاوارەبوونەوه كارپێگەرییان لەسەر بووه. لەگەڵ ۱۳۲۰ مال لە ساڵى ۲۰۲۳ دا ھاوکارى كراون؛ و زیاتر لە ۳۰۰۰ كەس خەرىكى پلانى كورت و پارە بۆ كار بوون، بۆ ئەوهى ڕێگە بەدەن بە دەرزىیهكى خێراى پارە بۆ ئابوورییه ناوخۆییهكان.

بنیاتنانى ئاشتی و سەقامگیری: ھاوكات، ریکخراوی کۆچی نیۆدەولەتی بە ھاوبەشى لەگەڵ حكومەتى عێراق و ھاوبەشەكانى كاریان كرد بۆ بنیاتنانى خۆراگرى لە كۆمەلگاكانى گەڕانەوه لە ڕێگەى بەرنامەسازى ڕێگەریكردن لە توندپۆوى توندوتیژ (PVE)؛ بەهێزکردنى چوارچۆوى دادپەروەرى ئىنتقالى؛ دابینكردنى خزمەتگوزارییهكانى تەندروستى دەروونى و پشنىوانى دەروونى كۆمەلایەتى (MHPSS) بۆ ۲۱،۰۵۰ كەس (۱۲،۵۵۸ ژن و ۸،۴۹۲ پیاو)، چالاكییهكانى بنیاتنانى ئاشتی و بەشداریكردنى خێلەكییهكان بۆ چارەسەرکردنى بەرپۆهەبەردنەكانى گەڕانەوه.

سەرەرای ئەوهش، ڕێبازى پۆلیسى كۆمەلایەتى ریکخراوی کۆچی نیۆدەولەتی لە سەرئانسەرى كۆمەلگاكانى عێراقدا جێبەجێكرا بۆ بەهێزکردنى متمانه و پێكهاى كۆمەلایەتى بۆ كەمكردنەوهى ململانێ لە ئاستە جیابازەكاندا. پابەندبوونمان بە PVE بەردیكى بناغه بووه بۆ پەرەپێدانی ئاشتی و سەقامگیری و خۆراگرى لە عێراقدا. لە ساڵى ۲۰۲۳، ریکخراوی کۆچی نیۆدەولەتی پشنگیری لە پەرەپێدانی و دەستپێكردنى حەوت پلانى كاركردن كرد، كە ستراتژی نیشتمانی PVE عێراق تا ئاستى قەزاکان بە شیۆوى ناوخۆیى و كۆنتیكست دەكات، لەوانە لە فەللوچە، هەلەبجە، حەویجە، باشوورى موصل، رۆژئاواى موصل، تەلەفەر، و زوبەیر. ئێمە بەردەوام دەبین لە پشنىوانكردن

بەدوای کاردا دەگەرپن لە ناوچە شاراییەکان یان ناچارن منداڵەکانیان بنێرن بۆ کارکردن لە شارەکاندا بۆ ئەوەی ڕووبەرووی لەدەستدانی داھات ببنەو. بەدواداچوونی فریاگوزاری کەشوەھوای ریڤخراوی کۆچی نیۆدەولەتی لە عێراق، ئاوارەبوونی زیاتر لە ۱۳۵ ھەزار و ۴۹۸ کەسی لە نیوان سالانی ۲۰۱۶ تا کانوونی دووھمی ۲۰۲۳ تۆمارکردوو بەھۆی کاریگەرییە نەرێنییەکانی گۆڕانی کەشوەھوای لە ناوچە سەرچاوەییەکانیان.

دەستکەوتەکانی سالانی ۲۰۲۳ وەک بەلگەیەک بۆ پابەندبوونی بیوچانمان بۆ ئاوەدانکردنەوە و گەشەپێدانی دواي مەملەتێکیان لە عێراق، بەردەوامیش دەبین لە پالپشتیکردنی گەل و حکومەتی عێراق. لەگەڵ سەرھەڵدانی تەحەددیاتی نوێ لە ولاتەکاندا، ھێشتا زۆر شتی تر پێویستە ئەنجام بدرێت: زیاتر لە یەک ملیۆن و ۱۰۰ ھەزار کەس ھێشتا ئاوارەن لە سەرئانسەری عێراق، بە پلە یەکەم لە کەمپەکانی ئاوارە ناوڤۆییەکانی ھەرێمی کوردستان و نیشەجێبوونی نافەرمی لە کەرکوک، بەغدا و ئەھنبار چڕبوونەتەو. لە سالانی داھاتوودا ریڤخراوی کۆچی نیۆدەولەتی بەردەوام دەبێت لە پالپشتیکردنی گەل و حکومەتی عێراق لە کاتیگدا بەردەوام دەبێت لە گەشتەکەیی بەرەو سەقامگیری و خۆشگوزەران، و ئایندەبەکی گەشاوتەر بۆ ھەموو گەلی عێراق

و کچان لە کەمپەکان، شوپنە نافەرمیەکان و ناوچەکانی گەرانەو. چالاکییەکانی دیکە لەناو دەستپۆھەردانی پاراستن بریتی بوون لە خزمەتگوزارییەکانی زانیاری وەک دانیشتن و ھەلمەتەکانی ھۆشیاری، ڕەوانەکردن بۆ خزمەتگوزارییە تایبەتمەندەکان، گەیانندی کۆمەلگا، چالاکییە وەرزشییەکان، و دابەشکردنی فریاگوزاری بە شیۆھی ماددی و پارە.

گۆڕانی کەشوەھوای و ئاوارەبوون: گۆڕانی کەشوەھوای مەترسییەکی راستەقینە بۆ سەر عێراق دروست دەکات. لە سالانی رابردوودا ئاستی نزم لە ڕۆیشتنی ئاو لە ڕووبارەکانی دیجلە و فوراتەو نەیتوانیوە شەپۆلی مەل و بای ئاوی خۆیی دەریا کە بە ئینج بەرەو باکوور دەڕوات، پال بنیئەو. ئەم ئاوە خۆییە خەریکە خەریکە باخچەیی خورما و بەرھەمە کشتوکالییە پێشومارەکانی دیکە لە ڕێژەو کەیدا لەناو دەبات، کە ھەزاران سالە گەشەیان کردوو. لە پارێزگای نێقار، بەھۆی کەمبوونەوھی ئاستی ئاوەو، بەھۆی کەمبوونەوھی بارانبارینەو، تالابوکان و شێک دەبنەو؛ دروستکردنی بەنداو لە تورکیە و ئێرانی درواست لەسەر ڕووبارەکان یان لاقەکانیان؛ و نەبوونی بەرپۆھەردنی بەردەوامی سەرچاوەکانی ئاو لە ئاستی ناوڤۆییادا، لە ئەنجامدا کۆچکردنی گوندەکان بۆ شارەکان لە وەلامی تیکچوونی ژینگە و مەترسییە سروشتییەکان بە ڕێژەیکی مەترسیدار بەرز دەبێتەو، چونکە خێزانەکان

کۆچ و پلانی کارکردنی داتاگانی کۆچ کرد؛ و میکانیزمی ڕەوانەکردنی نیشتمانی دامەزراند کە بەرپرسە لە یەكخستەنەوھی گەراوھەکان لە عێراق.

پاراستن: بە داننان بە کەرەمەت و مافە سروشتییەکانی ھەموو تاکێک، ریڤخراوی کۆچی نیۆدەولەتی بەرنامەکانی پاراستن بە ھاوکاری تایبەتمەند بۆ ڕزگاربوونی توندوتیژی و دەستدریژیکردن لە پێشینە دادەنێت و پشنگیری لە گەرانەوھی سەلامەت و یەكخستەنەوھی ھەموو گەراوھەکان دەکات. لە سالانی ۲۰۲۳ دا ریڤخراوی کۆچی نیۆدەولەتی خزمەتگوزاری پاراستنی پێشکەش بە ۱۱ ھەزار و ۷۲۹ کەس (کە پێکھاتبوون لە ۲۴۴۲ پیاو؛ ۸۵۵۸ ژن، ۵۱۰ کچ و ۲۱۹ کوڕ؛ کە ۴۹۴ کەسیان خاوەن پێداویستی تایبەتەن) لە عێراق؛ لە نیۆیاندا ۵۵۷۳ کەسی ئاوارە ناوڤۆییەکان؛ ۴،۸۸۶ گەراو؛ و ۱،۰۶۲ ئەندامی کۆمەلگەیی میواندار.

خزمەتگوزارییەکانی پاراستن ڕزگاربووان و ئەو کەسانەیان کردە ئامانج کە مەترسی زیاتری پێشیلکردنی مافەکانی مرۆڤیان لەسەرە بە خزمەتگوزارییەکانی بەرپۆھەردنی کەیسەکانی تایبەتمەند، لە نیۆیاندا ۱،۱۴۸ کەس (۹۲۹ ژن، ۱۹۵ پیاو، ۱۸ کچ و ۶ کوڕ؛ کە ۱۲۸ کەسی خاوەن پێداویستی تایبەتە) کە ئەزموونی پێشیلکارییان کردوو یان مەترسییان لەسەرە و ئازاردان، لەوانەش توندوتیژی دژی ژنان

دەستەى نەتەوە يەگرتووەکان
بۆ ئافرهتەن كۆمەلەك رايونان و
كۆبوونەوەى بنیاتنانى تواناى
يەكترىان بۆ ئافرهتەنى كانديد و
ئاواتخوزان پێكخست كە
دەیانەوێت خۆیان بۆ ئەنجومەنى
پارێزگاكان كانديد بکەن. بە
گشتى زیاتر لە ٨٤ ئافرهتە
ئاواتخوزان و كاندیدهکان كە
دەیانەوێت خۆیان بۆ خولى
داهاتوو كانديد بکەن بەشداریان
لەم رايونانە و پرۆگرامەکانى
بنیاتنانى توانادا کردوو.

دەستەى نەتەوە يەگرتووەکان بۆ ئافرهتەن
كۆمەلەك رايونان و كۆبوونەوەى بنیاتنانى
تواناى يەكترىان بۆ ئافرهتەنى كانديد و
ئاواتخوزان پێكخست كە دەیانەوێت خۆیان
بۆ ئەنجومەنى پارێزگاكان كانديد بکەن.
بە گشتى زیاتر لە ٨٤ ئافرهتە ئاواتخوزان
و كاندیدهکان كە دەیانەوێت خۆیان بۆ
خولى داهاتوو كانديد بکەن بەشداریان لەم
رايونانە و پرۆگرامەکانى بنیاتنانى توانادا
کردوو.

ئامانجى سەرەكى بریتى بوو لە دابینکردن
و تەیارکردنى كانديد و ئاواتخوزانى ژن
بەو زانیارى و لێهاتووێيانەى كە پێویست
بۆ بەرپۆشەردن و رايونان و بەرپۆشەردنى
هەلبژاردنى سەرکەوتووێ ئەنجومەنى
پارێزگاكان و بانگەشەى هەلبژاردن. دەستەى
نەتەوە يەگرتووەکان بۆ ئافرهتەن سەرئى
خستە سەر گرنكى زیادکردنى ئامادەبوونى
ژنان لە ئەنجومەنى پارێزگاكان و هاندانى
ژنان بۆ ئەوێ رۆلێكى چالاک لە ناوچە و
پارێزگاكانیاندا بگێرن لە رێگەى داكۆكیكردن
لە پرسە گرنگە پەيوەندیدارەکان. بۆ
دابینکردنى کارامەیی و ئامرازە پێویستەکان
بۆ گەشتکردن بە دیمەنىكى سیاسى ئالۆز.
سەرەراى ئەوێش، وۆرك شۆپەكە هەولیدا
ستراتیژییەکانى هەلمەتى هەلبژاردنەکان بەرز
بكاتەو. یاسا و پێسا نوێیەکانى كۆمیسىۆنى
بالاى سەرەخۆى هەلبژاردنەکان (كۆمیسىۆنى
بالاى سەرەخۆى هەلبژاردنەکان) روون
بكاتەو و پرۆسەى هەلبژاردن و سیستەمى
پشكەکان روون بكاتەو.

Ministry for Foreign
Affairs of Finland

Ministry of Labour and Social Security
of the Republic of Iraq

دەستەى نەتەوە يەگرتووەکان بۆ ئافرهتەن

دەستەو تەکانى دەستەى نەتەوە يەگرتووەکان بۆ
ئافرهتەن لە عێراق لە ٢٠٢٣

بەشداری سیاسى ئافرهتەن (WPP)

لایەنە ستراتیژییە سەرەکییەکان هات، لەوانە
كۆمیسىۆنى بالاى سەرەخۆى هەلبژاردنەکان،
لیژنەى پەرلەمانى بۆ ئافرهتەن، لەنێو ئەوانى
تردا، بە ئامانجى داپشتنى پلانێك بۆ
پشتگیرىکردن لە بەشداریکردنى ئافرهتەن لە
هەلبژاردنى داهاتووێ پارێزگاكان.

لە سالى ٢٠٢٣، ژنانى نەتەوە يەگرتووەکان
سەرئىخستە سەر بەهێزکردنى ئافرهتەنى
ئاواتخوز و كاندیده ئەگەرییەکان كە بەدواى
خۆیاندا دەگەڕێن بۆ هەلبژاردنەکانى داهاتوو.
ئەمەش دواى هەولەکانى هەماهەنگى لەگەڵ

دهسته‌ی نه‌ته‌وه
په‌گگرتووه‌کان بۆ ئافره‌تان
به‌شدارییه‌کی زۆری کردووه له
پێشخستنی جێبه‌جێکردنی
INAPII له هه‌موو ئاسته‌کاندا
به‌ په‌یوه‌ندی له‌گه‌ڵ دامه‌زراره‌
جیاوازه‌کانی حکومه‌ت له‌وانه‌ش
وه‌زاره‌ته‌کان و هه‌روه‌ها
رێکخراوه‌کانی کۆمه‌لگه‌ی
مه‌ده‌نی

له‌گه‌ڵ کۆمه‌لگه‌ی مه‌ده‌نی، حکومه‌ت و ئه‌کته‌رانی میدیا ده‌ستپێککرد. 6 پلانی که‌رتی له‌سه‌ر ئاستی وه‌زاره‌ت و 2 پلانی که‌رتیی له‌سه‌ر ئاستی پارێزگا پشتراست کراوه‌ته‌وه و به‌ پالپشتی کۆمه‌لگه‌ی مه‌ده‌نی جێبه‌جێ ده‌کریه‌ت. پلانه‌ که‌رتیه‌کان پێوه‌ر و بودجه‌ی روونیا‌ن هه‌یه و ئامرازێکی بنه‌رته‌ی بوون له‌ دانیابوون له‌ پابه‌ندبوونی هاوتاکانی حکومه‌ت به‌رامبه‌ر به‌ پێشخستنی کارنامه‌ی ئافره‌تان، ئاشتی و ئاسایش و UNSCR 1325.

له‌سه‌ر ئاستی کوردستان، ده‌سته‌ی نه‌ته‌وه په‌گگرتووه‌کان بۆ ئافره‌تان له‌ رووی ته‌کنیکیه‌وه پشنگیری و به‌شداری کرد له‌ کۆتاییه‌تێن و پشنگیریکردنی پلانی کارکردنی هه‌رێمی کوردستان که‌ به‌هێزتر بوو بۆ جێبه‌جێکردنی دووه‌مین پلانی کاری نیشتمانی عێراق (INAPII) بۆ UN-SCR 1325. ئه‌مه‌ش هه‌نگاوێکی به‌رچاوی نیشان دا، که‌ خۆبه‌خشی هه‌ردوو حکومه‌ت و کۆمه‌لگه‌ی مه‌ده‌نی له‌ پابه‌ندبوونیا‌ن به‌رامبه‌ر به‌ ئافره‌تان، ئاشتی و ئاسایش نیشان دا. بۆ ده‌ستپێکردنی ئه‌م پلانه‌ به‌ سه‌رۆکایه‌تی وه‌زیری ناوخۆ و به‌ ئاماده‌بوونی ئه‌مپنداری گشتی ئه‌نجومه‌نی بالای ژنان و گه‌شه‌پێدان و نوێنه‌ری ژنانی نه‌ته‌وه په‌گگرتووه‌کان و نوێنه‌رانی کۆمه‌لگه‌ی مه‌ده‌نی و ئه‌ندامانی کۆمه‌لگه‌ی نێوده‌وله‌تی چالاکیه‌ک ئه‌نجامدرا.

Ministry for Foreign Affairs of Finland

UN WOMEN
 United Nations Entity for Gender Equality and the Empowerment of Women

ئافره‌تان، ئاشتی و ئاسایش (WPS) و پلانی دووه‌می کارکردنی نیشتمانی عێراق (INAPII)

هه‌رێمه‌که‌دا. هاوتاکانی حکومه‌ت، ئه‌کته‌ره‌ ناخکومییه‌کان و کۆمه‌لگه‌ی مه‌ده‌نی خاوه‌نداریتی، لێپرسینه‌وه و پابه‌ندبوونیکی به‌رزتریا‌ن به‌ده‌سته‌یتنا به‌رامبه‌ر به‌ UN-SCR 1325. له‌ ئه‌نجامدا، چوارچۆیه‌یه‌کی گشتگیری له‌ رێگه‌ی ر‌اوێژکاری جۆراوجۆروه‌ په‌ره‌ی پێدرا و دواتر ئۆتۆماتیکي کرا بۆ ئاسانکاری چاودێریکردنی کاریگه‌رانه‌ی جێبه‌جێکردنی INAPII. ستراتیژی په‌یوه‌ندییه‌کان بۆ INAPII به‌ نیشاندەر و ئامانجی روون دروستکرا و به‌ هاوبه‌شی

ده‌سته‌ی نه‌ته‌وه په‌گگرتووه‌کان بۆ ئافره‌تان به‌شدارییه‌کی زۆری کردووه له‌ پێشخستنی جێبه‌جێکردنی INAPII له‌ هه‌موو ئاسته‌کاندا به‌ په‌یوه‌ندی له‌گه‌ڵ دامه‌زراره‌ جیاوازه‌کانی حکومه‌ت له‌وانه‌ش وه‌زاره‌ته‌کان و هه‌روه‌ها رێکخراوه‌کانی کۆمه‌لگه‌ی مه‌ده‌نی. میکانیزمی هه‌ماهه‌نگی فه‌رمی له‌سه‌ر ئاستی فیدرالی و کوردستان دامه‌زرا بۆ په‌ره‌پێدانی کاریگه‌رانه‌ی ئالوگۆری زانیاری و هاوبه‌شکردنی ئه‌زمونه‌کان له‌ جێبه‌جێکردنی INAPII له‌ هه‌ردوو

بەھىزىكردى ئابوورى ئافرىتان (WEE)

ئافرىتانى نەتەوە يەگرتووهكان لە ماوئى سالى ۲۰۲۳دا بەھىزىكردى ئزان و كچانى لە سەرانسەرى ھەموو دەستىومەردانەكانىدا لە پىشەنەي كارەكانىدا كاردەكات بۇ بەھىزىكردى خۇپاگرى ئزانى لاواز لە پىگەي دابىنكردى شوپىنى ئزان و دەرفەتەكانى بنەماي بەھىزىكردى ئابوورى ئافرىتان WEE. ئافرىتانى سەرقال بە كارامەيى داھىتەرانە سەوزەكان كە دەتوانرىت بازارپان لەسەر بىت و بەھوى داواكارىيەو، ھوشيارى و زانىارى زياتر سەبارەت بە پراكىتيزە زىرەكەكانى كەشووھوا تەيار كراون. ئافرىتانى ئامانچار بەشدارىيان لە كۆبوونەوھەكانى پەرەپىدانى بازارگانى و كارامەيى كارگىزى كرى بۇ بەرزىكردىنەوئى تواناكانىيان لە دامەزراندنى بزنسى سەوزى بچووك تا مامناوھند.

بە ھەمان شىو، و بۇ بەھىزىكردى سىفەتەكانى سەركردايەتى خۇيان، ئافرىتانى نەتەوە يەگرتووهكان رۆلىكى سەركەبىيان گىپراوھ لە بەشدارىكردى كۆمەلگەي ئزان لە پىگەي دامەزراندنى و بەھىزىكردى لىژنەكانى سەركردايەتى كۆمەلگا كە سەرنجيان لەسەر جىئەدر، كرىدەوئى كەشووھوا، و كەمكردىنەوئى مەترسى كارەساتەكان (DRR) بووھ كە بەشدارن لە يەكسانى ئەرپىنى جىئەدر ھەلوئىست و پراكىتەكەكانى خۇپاگرى لە كەشووھوا. لەم نىوئەندەدا، پىدەچىت ئافرىتانى سەرقالگراو سوودمەند بن لە دەستپىشخەرىيەكانى بنىاتنانى توانا وھكو داواي قەرز، پەرەپىدانى تەكنىكى، تۆپكردىن و بەبازاركردى ئۇنلاين. سەرھەي ئەوھش، ئزان بەشدارىيان لە دەرفەتەكانى كارامەيى سەوزدا كرىدوھ (واتە، خەنە، ئىكۆتۆرىزم، و باخدارى شار، زانىارىيەكان بۇ تايبەتمەندى تەكەنەلۆژىي كشتوكالى). ھەرەوھا پىاوان و كوران سەرقالى رەگەز، گۆپانى كەشووھوا و كەمكردىنەوئى مەترسى كارەساتەكان DRR بوون بۇ ئەوئى باشتر ئاسانكارى بۇ ئەو گۆپانكارىيە بكرىت كە پالەوانانى بەھىزىكردى ئابوورى ئافرىتان دەتوانن بىخەنە روو و بىناسىن.

جگە لەوھش، ھاوبەشى ئزانى نەتەوە يەگرتووهكان لەگەل رىكخراوھەكانى كۆمەلگەي مەدەنى لە خانەقەن و بەغدا بووھ ھوى پەرەپىدانى بەرنامەي گشتگر بە ئامانجى بەھىزىكردى ئزان لە پىگەي راپھىتانى پەرەپىدانى بازارگانى و دەرفەتى كارگىزى. ئەم رىبازە دلىياد دەدات لەوئى كە ئزان نەك تەنھا بەشدارى دەكەن بەلكو گەشەسەندنىش دەباتە پىشەوھ. ئەمەش زۆر كارىگەر بوو بەتايبەتى بۇ ئزانى ئاوارە چونكە پىوئىستىيان بە بەدەستەھىتانى سەربەخۇيى و بەھىزىكردى خۇپاگرىيان ھەبوو.

توندىتيزى لەسەر بنەماي جىئەدرى (GBV) و وھلامدەنەوئى مروئى دەستىومەردانەكانى دەستەي نەتەوە يەگرتووهكان

بۇ ئافرىتان نەك ھەر سوودى بەدواي خۇيدا ھىتاوھ بەلكو بناغەي گۆپانكارى درىژخايەنى بەردەوامى داناوھ. ئەوان رۆلىان ھەبووھ لە شكاندنى بەربەستەكانى بەرەوئىشەردنى سەربەخۇيى بەرزىكردىنەوئى بەشدارىكردى ئزان لە پرۆسەكانى ئاشتى و پىشكەشكردى ھاوكارىيە گرنگەكان لە كاتى قەيرانە مروئىيەكان. لە ئەنجامى ھاوبەشكىردن لەگەل ۱۴ رىكخراو لە سالى ۲۰۲۳ و بە سەركەوتوويى تەواوكردىن پىرۆژەكان لەگەل ۹ ھاوبەش لە سەرتەي سالىدا، كارىگەرىيەكانىيان لە سەرانسەرى ۱۵ پارىزگادا، لە سەرانسەرى عىراقدا درىژبووھتەوھ.

دەستەي نەتەوە يەگرتووهكان بۇ ئافرىتان زياتر لە ۲۰۰ ئن و كچيان پىشكەش كرى كە بىوھئن و ئزانى جىابووھەشيان لە نىوئىياندا يارمەتى مروئى دابىن كرى كە بە شوپىنى سەلامەت كە لەلايەن رىكخراوھ ناھكومىيە ناوئىيەكانەوھ بەرپۆدەبەرىن، دەستەبەر كرا. شوپىنە سەلامەتەكان بنەرەتى بوون لە پىشكەشكردى پىشكىرى دەروونى-كۆمەلگەي (PSS)، رەوانەكردى تەندروستى، خزمەتگوزارىيە ياسايەكان و پارەي كاش بۇ دەرفەتى كاركردىن

دەستەي نەتەوە يەگرتووهكان بۇ ئافرىتان بەشدارىيان كرى لە دامەزراندنى كۆپەندى نىوئەندىگرى كۆمەلگەي ئزان لە موتاننا و دىوانىە لە پىگەي سندوقى ئزان ئاشتى و مروئى (WPHF). ئەمەش پابەندبوونىكى بەرەو بەرزىكردىنەوئى بەشدارىكردى ئزان لە پرۆسەكانى بنىاتنانى ئاشتى و بىپاردان نىشان دا. ئەم مەكۆيانە سەكۆيان بۇ ھاوكارى لە نىوان يەكەكانى بەھىزىكردى ئافرىتان و دامەزراوھەكانى حكومەت و سەركردەي كۆمەلگا دابىن كرىدوھ كە تىشكىيان خستۆتە سەر ئەو رۆلەي كە ئافرىتان دەيگىرن لە چارسەركردنى مەلمانىكان و سەركردايەتىكردى كۆمەلگاكان.

دەستەي نەتەوە يەگرتووهكان بۇ ئافرىتان لە عىراق چالاكانە پىشكىرى لە دەستپىشخەرىيەكان كرىدوھ بۇ چارسەركردنى توندوتيزى لەسەر بنەماي جىئەدرى لە پىگەي پىشكەشكردى ئامۆزگارى دەروونى لە ناوچەكانى وھك ئەنبار. ئەم ھەولانە لە پىشكەشكردى خزمەتگوزارىيەكان بە ئزان و پەرەردەكردى تىگەشىتن و كەمكردىنەوئى توندوتيزى جىئەدرىدا زۆر گرنگ بوون. جگە لەوھش پىرۆژەي فىربوونى سەربەخۇ ILP وھلامەكانى لە پارىزگاكانى ئەنبار و دىبالە نەمايش كرىدوھ. بە گرنگىدان بە بەھىزىكردى ئزان لە رووى كۆمەلگەيەتتەوھ و ھەرەوھا چارسەركردنى پىسكى پەيوەست بە ئاوارەبوون؛ ئەم دەستپىشخەرىيە پىشكىرىيەكى بىئەندازەيان پىشكەش بەو ئزانە كرىدوھ كە رووبەرپووى بارودۇخى تەھەدا دەبنەوھ.

بۇنە و دەستپىشخەرىيە ھاوبەشەكان:

بۇ بەرزىكردىنەوئى رۆژى جىھانى ئزان، نووسىنگەي سەركۆزەزىران بە شانازىيەوھ سىپۆنسەرى فىستىقالى "ئزانى زەوى" كرى، كە لەلايەن دكتۆر شەبە العزوى راپوئىكارى سەركۆزەزىران بۇ كاروبارى لاوان و وەرزش و ئزان بە ھاوبەشى لەگەل دەستەي نەتەوە يەگرتووهكان بۇ ئافرىتان رىكخرابوو. محمد س، السودانى، سەركۆزەزىرانى عىراق دەستخۇشى لە ئزانى عىراق كرى بۇ سەركردايەتىكردىن و رۆلى بنىاتنەرىيان لە كۆمەلگادا و پابەندبوونى حكومەتى بە بەھىزىكردى ئزان پىشتراستكردەوھ. لە وتارەكەي سەركۆزەزىرانى سودانىدا لە ميانى "فىستىقالى ئزانى زەوى" كە لە بەغدا بۇ يادى رۆژى جىھانى ئزان بەرپۆدەچوو، جەختى لەوھ كرىدەوھ كە "دەيد و تىگەشىتنى حكومەت لە رۆلى ئزان لە كۆمەلگادا لە بەرنامەي حكومەتدا ئامادەي، لەسەر بنەماي... بنەماي يەكسانى و بە دانپىئەدانان بەوئى كە بنىاتنانى كۆمەلگا لە ئەوانەوھ دەست پىدەكات و كۆتايى دىت."

فىستىقالىكى نىوئەوئەتى لەلايەن كۆپەندى رۆژنامەنووسانى ئزانى عىراق (IWJF) و بە ھاوبەشى لەگەل ئزانى نەتەوە يەگرتووهكان بۇ رىزلىپان لە ۱۵ رۆژنامەنووسى ئنى ناوازە لە ولائانى جۇراوچۆرەوھ بە خەللى اتوار بەجت ۲۰۲۳ دەستپىكرد لە سەرانسەرى جىھاندا و نوپىنەرايەتى دەنگى بەھىزى ئزان و بوپرى و خۇپاگرى ئزانى عىراقى دەكرى.

لەو چالاكەيەدا زۆرىك لە رۆژنامەنووسانى سەرتاسەرى جىھانى عەربى لە عىراق، ئوردن، لوبنان، يەمەن، سورىا، مۇرىتانىا و مىسر و ھەرەوھا كەسايەتتەيە ناودارەكان لەوانە ئىلھام شاھىن بەشدارىيان كرى.

الأمم المتحدة - العراق
United Nations Iraq